

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI
DİN PSİKOLOJİSİ BİLİM DALI

**SURİYELİ KADIN MÜLTECİLERDE KÜLTÜREL
UYUM, RUH SAĞLIĞI VE DİN**

Doktora Tezi

ZEYNEP SAĞIR

2502140054

DANIŞMAN: DOÇ. DR. ÜMİT HOROZCU

İSTANBUL - 2018

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

DOKTORA
TEZ ONAYI

ÖĞRENCİNİN;

Adı ve Soyadı : ZEYNEP SAĞIR Numarası : 2502140054
Anabilim Dalı / Anasanat Dalı / Programı : FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ Danışmanı : DOÇ. DR. ÜMİT HOROZCU
Tez Savunma Tarihi : 02.05.2018 Saati : 15:30
Tez Başlığı : "SURİYELİ KADIN MÜLTECİLERDE KÜLTÜREL UYUM, RUH SAĞLIĞI VE DİN"

TEZ SAVUNMA SINAVI, İÜ Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin 50. Maddesi uyarınca yapılmış, soruların sorularına alınan cevaplar sonunda adayın tezinin KABULÜNE OYBİRLİĞİ / OYÇOKLUĞUYLA karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATI (KABUL / RED / DÜZELTME)
1- PROF. DR. ALİ ULVİ MEHMEDOĞLU		KABUL
2- PROF. DR. ALİ AYTEN		Kabul
3- DOÇ. DR. İSMAİL DEMİREZEN		Kabul
4- DOÇ. DR. GÜLÜŞAN GÖCEN		Kabul
5- DOÇ. DR. ÜMİT HOROZCU		KABUL

YEDEK JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATI (KABUL / RED / DÜZELTME)
1- DOÇ. DR. ORHAN GÜRSU		
2- DOÇ. DR. AHMET ERHAN ŞEKERCİ		

ÖZ

SURİYELİ KADIN MÜLTECİLERDE KÜLTÜREL UYUM, RUH SAĞLIĞI VE DİN

ZEYNEP SAĞIR

Bu araştırmanın temel amacı, Türkiye'ye zorunlu olarak göç etmiş Suriyeli kadın mültecilerin ruh sağlığı durumlarını ve kültürleşme süreçlerini incelemektir. Bu amaçla, araştırmada nicel ve nitel araştırma yöntemleri bir arada kullanılmıştır.

Çalışma I'de nicel araştırma metodu kullanılmıştır. Demografik değişkenler ile çeşitli psikolojik ve konuyla ilgili değişkenler olan travma, depresyon, yaşam memnuniyeti, bütünlük duygusu, dindarlık, dini başa çıkma, Türkçe bilme, Türkiye'ye gelme yılı arasında bir ilişkinin olup olmadığı ve kadın katılımcıların bu ruhsal konularda erkeklere göre dezavantajlı olup olmadıkları araştırılmaktadır. Çalışma I, İstanbul, Kilis, Gaziantep ve Konya illerinde yaşamakta olan 2018 Suriyeli mülteci den veri toplanarak gerçekleştirilmiştir. Nicel araştırma için Depresyon Ölçeği (Center for Epidemiological Studies-Depression Scale-CES-D, Radloff, 1977), Yaşam Memnuniyeti Ölçeği (Diener vd., 1985), Bütünlük Duygusu-13 Ölçeği (Anthonovsky, 1993), ve İslami Dindarlığın Psikolojik Ölçeği olan PMIR'ni üç alt ölçeği (the Psychological Measure of Islamic Religiousness, Abu-Raiya vd., 2008) kullanılmıştır. Çalışma II'de nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Gerçek ortamında mültecilerin tecrübelerini anlamak için 100 katılımcı (her bir şehirden 25 katılımcı) ile derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Böylelikle risk altındaki Suriyeli kadın mültecilerin kültürleşme süreçleri tanımlanmıştır. Burada katılımcıların kültürleşme motivasyonları, kültürleşme öğrenimleri ile kültürel benzerlik ve farklılıklarının neler olduğuna odaklanılmıştır. Savaş ve ikinci kültüre uyum sağlama nedeniyle kadınların neden dezavantajlı olduklarına ilişkin bulgular yarı yapılandırılmış görüşme ve içerden katılımcı gözlemci olarak elde edilmiştir.

Araştırma sonucunda Çalışma I'de elde edilen bulgulara dayalı olarak, Suriyeli kadınların erkeklere oranla daha yüksek depresif eğilimi, daha düşük yaşam memnuniyeti ve bütünlük duygusu puanına sahip oldukları görülmüştür. Yine

Suriyeli kadınların erkeklere göre daha yüksek dindarlık ve olumlu dini başa çıkma puanına sahip oldukları sonucuna varılmıştır. Ayrıca uyum sağlama puanları daha düşük olan kadınların Türkçe bilme, Türklerle iletişim ve Türk kültürüne olan ilgileri ile ruh sağlıkları arasında anlamlı ilişki tespit edilmiştir. Çalışma II’de ise savaş esnasında yaşanan travmatik olaylar ve geri dönme umuduyla zorunlu olarak göç etmiş olmalarının, onların kültürel adaptasyonunun daha yavaş olmasına neden olduğu saptanmıştır. Ayrıca bu çalışma, dili daha iyi öğrenenler ile Türklerle daha iyi iletişim kuranların kültürleşme stratejilerinden entegrasyona yöneldiklerini ortaya koymuştur. Kültürleşme stratejilerinden özümleme (asimilasyon) ve marjinalleşmenin tercih edilmediği daha çok bütünleşmenin (entegrasyon) ve sonrasında ayrılıkçılığın (separation) tercih edildiği görülmüştür. Yani Suriyeli kadınlar Suriye kültürü ve Türk kültürünü bir arada tutmaya eğilimlidirler. Öte yandan Suriyeli kadın mültecilerin karşılaştıkları çeşitli zorlukların ve kültürel bariyerlerin olduğu anlaşılmıştır. Son olarak, hem ruh sağlığı hem de ikinci kültüre uyum sağlama sürecinde kadınlar içerisinde, dul, boşanmış, yaşlı ve engelli olanların daha riskli gruplar oldukları ortaya çıkmıştır.

Anahtar Kelimeler: Dini Başa Çıkma, Dindarlık, Suriyeli Kadın Mülteciler, Kültürleşme Stratejileri, Entegrasyon, Özümleme, Ayrılıkçılık, Marjinalleşme, Depresyon, Yaşam Memnuniyeti, Bütünlük Duygusu, Psiko-kültürel uyum

ABSTRACT

CULTURAL ADAPTATION, MENTAL HEALTH, AND RELIGION AMONG SYRIAN WOMEN REFUGEES

ZEYNEP SAĞIR

The main purpose of the research is to understand the mental health and acculturation processes of Syrian women refugees living in Turkey who faced forced migration due to war. For this purpose, quantitative and qualitative research methods were used in combination.

Study I employed quantitative research methods. The relationships between demographic variables and various psychological and circumstantial variables such as trauma, depression, life satisfaction, sense of coherence, religiosity, religious coping, knowledge of Turkish, year of arrival in Turkey, and whether the participants were disadvantaged or not, were explored. Study I is based on data from 2018 Syrian refugees living in Istanbul, Kilis, Gaziantep, and Konya. The Quantitative measures included the Center for Epidemiological Studies-Depression Scale (Radloff, 1977), the Satisfaction With Life Scale (Diener et al., 1985), the Sense of Coherence-13 Scale (Antonovsky, 1993), and three subscales of the Psychological Measure of Islamic Religiousness (Abu-Raiya et al., 2008). Study II employed qualitative research methods. In order to understand the refugee experience in its real context, in-depth interviews were conducted with 100 participants (25 from each city). These allowed for the identification of acculturation processes in Syrian women refugees who were at risk. Of special concern were their acculturation motivations, cultural learning during the transitional refugee experience, and the similarities and differences between their home and host cultures. Use of semi-structured interviews combined with insider participant observation revealed why women were especially disadvantaged because of the war and the process of psychological adaptation to a second culture.

The findings of Study I showed that Syrian women refugees had a higher depressive tendency, lower life satisfaction, and lower sense of coherence scores than

male refugees. The women also had greater religiosity and higher positive religious coping scores than the men. In addition, women with lower adjustment scores showed less mental health, knowledge of the Turkish language, communication with Turks, and interest in Turkish culture. The results of Study II showed that the traumatic events experienced during the war, the forced migrations, and the hope of return predicted a slower cultural adaptation for the refugees. In addition, those who learned Turkish better and communicated more with Turks tended toward integration as their acculturation strategy. Assimilation and marginalization were not preferred acculturation strategies; the refugees were much more inclined to acculturate by integration, and secondarily by separation. In other words, Syrian women were more inclined to keep their Syrian culture along with adopting Turkish, that is, they continued to protect their Syrian culture of origin. The women faced various difficulties and cultural barriers. Finally, although the women refugees experienced the most difficulties, certain categories of women faced special difficulties in both mental health and second culture adaptation processes. The widows, divorced, elderly, and disabled women were found to be the people at greatest risk.

Key Words: Religious Coping, Religiosity, Syrian Women Refugees, Acculturation Strategy, Integration, Assimilation, Separation, Marginalization, Depression, Life satisfaction, Sense of Coherence, Psycho-cultural Adaptation

To my precious...

Esra'ya...

ÖNSÖZ

Dünyada savaş nedeniyle her gün pek çok insan yerinden ve yurdundan edilmektedir. Yerinden edilen insanların sayısı 2016 yılı itibariyle 65 milyonu aşmıştır. Bu durum, dünyada mültecilik konusunu bir problem olarak gündemde ilk sıralara taşımaktadır. Yaşanılan göçler, psikolojik, sosyal, politik, ekonomik pek çok yönüyle bilim insanlarının dikkatini çekmektedir. Bu çalışmada da Suriye’de 2011 yılında başlayan Suriye iç savaşı nedeniyle zorunlu olarak Türkiye’ye göç etmiş Suriyeli mülteci kadınların depresyon, yaşam memnuniyeti, bütünlük duygusu, dini başa çıkma durumları ve kültürel uyum süreçleri incelenmektedir.

Oldukça zorlu ve çok yorucu bir yolculuk olarak gördüğüm doktora dönemimin en önemli motivasyon kaynağının, savaşlar olmaksızın daha iyi bir dünyada yaşamaya yönelik bir farkındalığın oluşmasına bilimsel yolla bir katkı sağlamak olduğunu ifade etmek isterim.

Bu araştırmanın gerçekleşmesinde onlarca kişinin emeği vardır. Öncelikle araştırmamın başından itibaren akademik ve manevi desteğini hep yanımda hissettiğim, hoşgörüsüyle cesaret bulduğum, en zor anlarımda varlığıyla güç veren kıymetli danışman hocam Doç. Dr. Ümit HOROZCU’ya teşekkürlerimi sunarım.

Yine araştırmamın başlangıcından son anına kadar olan süreçte desteğini hiçbir zaman esirgemeyen, akademik olarak yetişmemde büyük emeği olan ve manevi olarak hep yanımda gördüğüm değerli hocam Prof. Dr. Ali AYTEN’e teşekkürlerimi sunarım. Araştırmanın daha iyi şartlarda gerçekleşmesi için doktora süresince İstanbul Üniversitesi’nde görevlendirilmemi sağlayan, desteklerini hep yanımda hissettiğim Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Gıyasettin Arslan hocama şükranlarımı arz ederim. Araştırmanın başında kapsamı, içeriği ve ölçme araçları gibi pek çok önemli unsuru belirlerken tecrübesinden çokça istifade ettiğim Uppsala Üniversitesi Öğretim Üyesi Doç. Dr. Önver Cetrez’e teşekkürlerimi sunarım.

Araştırma konusunu seçmemde oldukça belirleyici rolü bulunmasının yanı sıra, çalışmama maddi ve manevi açıdan büyük katkılar sunan, uzun yıllar boyunca

insani krizlerin yaşandığı alanlarda çalışma yapmış olan İslam İşbirliği Teşkilatı İnsani Birimi Türkiye temsilcisi ve Türk Kızılay'ı Genel Müdürü sayın Dr. İbrahim Altan'a teşekkürü bir borç bilirim.

Araştırmanın gerçekleşmesinde, veri toplamada, verilerin analize hazır hale gelmesinde büyük yardımlarını gördüğüm, gece gündüz demeden yanımda olan Şirin Doğançı'ya ve F. Esra Sağır'a teşekkür ederim. Yine bu konularda ve tezin tashihi gibi pek çok aşamada her birinin farklı alanlarda olmakla birlikte çokça yardımları bulunan, Ayhan Kaya'ya, Aysun Temir'e, Elif Mevlevi'ye, Aysel & Ahmet Urfalıoğlu'na, Meryem Şehirli'ye, Dr. Wissam Mahasneh'e, Salman Al-rawe'ye, Muhammed Bay'e, Abdullah Suleiman'a, Müyesser Bellül'e, Bahtiyar Kadayıf'a, Nermin Karadeniz'e, Yasmin Taha'ya, Sinan Cırık'a, Mediha Hassan'a, Mona'ya, kardeşlerim Muhammet, Yakup, Nurullah Sağır'a ve ismi geçmeyip yardımı bulunan herkese medyun-u şükranım.

Araştırma esnasında entegrasyon konusunda düzenledikleri çalıştaylar ile ufkumu genişleten MODRN (Modeling Religion in Norway) projesi yürütücüsü olan Dr. LeRon Shults'a teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca doktora tez araştırmam için SPSSI - SASP'ın (The Society for the Psychological Study of Social Issues-the Society of Australasian Social Psychologists) düzenlediği toplantıda 4 doktora öğrencisinden biri olmayı hak kazanmam nedeniyle vermiş oldukları \$1000 yolculuk ödülü için ve Türkiye'de Engelsiz Dünya Ödülleri kapsamında tez araştırmam dolayısıyla şahsıma layık görmüş oldukları jüri özel ödülü için yetkililere teşekkürü borç bilirim.

İstanbul, 2018

Zeynep Sağır

İÇİNDEKİLER

ÖZ.....	iii
ABSTRACT.....	v
ÖNSÖZ.....	viii
TABLolar LİSTESİ.....	xvi
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xxii
GRAFİKLER LİSTESİ.....	xxiii
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xxiv
GİRİŞ	1
1. ARAŞTIRMANIN KONUSU VE AMACI	2
2. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ	5
3. ARAŞTIRMANIN SORULARI VE HİPOTEZLERİ	6
4. SAYILTILAR VE SINIRLILIKLAR.....	10

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

1.1. MÜLTECİLİK: DÜNYADA MÜLTECİLER VE SURİYELİ MÜLTECİLER	12
1.1.1. DÜNYADAKİ MÜLTECİLER	12
1.1.1.1. Küreselleşme ve Mültecilik.....	12
1.1.1.2. Dünyadaki Mültecilere Dair İstatistikî Bilgiler.....	19
1.1.2. DÜNYADAKİ SURİYELİ MÜLTECİLER.....	21
1.1.3. TÜRKİYE’DEKİ SURİYELİ MÜLTECİLER	25
1.1.4. SURİYE’DE SAVAŞ VE İLTİCA ÖNCESİ PSİKO-SOSYAL ŞARTLAR	31
1.1.4.1. Suriye’deki Etnik ve Dini Yapı.....	32
1.1.4.2. Suriye’de Yüzyıldır Süren İktidar Mücadelesinde Mezheplerin Rolü.....	32
1.2. KÜLTÜR, KÜLTÜRLEŞME VE RUH SAĞLIĞI	35
1.2.1. KÜLTÜR.....	35
1.2.2. KÜLTÜRLEME VE KÜLTÜRLENME.....	36
1.2.3. KÜLTÜRLEŞME	37
1.2.3.1. Tek Boyutlu ve İki Boyutlu Kültürleşme Yaklaşımları	41
1.2.3.2. Çok Kültürlü Toplumların Öğeleri ve Kültürleşme Süreci.....	42

1.2.3.3. Berry'nin Kültürleşme Modeli ve Kültürleşme Stratejileri	44
1.2.3.4. Rudmin'in "Yeni Kültürleşme Modeli"	47
1.2.3.5. Kültürleşme ve Sağlık	54
1.2.3.6. Kültürleşme ve Kadın	59
1.2.3.7. Kültürleşme ve Dindarlık	63
1.2.4. RUH SAĞLIĞI	64
1.2.4.1. YAŞAM MEMNUNİYETİ	64
1.2.4.2. BÜTÜNLÜK DUYGUSU (TUTARLILIK HİSSİ)	65
1.2.4.3. DİNİ BAŞA ÇIKMA	66
1.2.4.4. TRAVMA	71
1.2.4.5. DEPRESYON	72
1.3. KÜLTÜRLEŞME, RUH SAĞLIĞI VE DİNDARLIĞA YÖNELİK YAPILAN ÇALIŞMALARIN DEĞERLENDİRİLMESİ	74

İKİNCİ BÖLÜM

YÖNTEM

2.1. ARAŞTIRMANIN MODELİ	79
2.1.1. ÇALIŞMA I	79
2.1.2. ÇALIŞMA II	80
2.2. ARAŞTIRMA SAHASI	81
2.3. ARAŞTIRMAYA KATILANLAR VE NİTELİKLERİ	81
2.3.1. ÇALIŞMA I	81
2.3.1.1. Evren ve Örneklem	81
2.3.2. ÇALIŞMA II:	82
2.3.2.1. Katılımcılar	82
2.3.2.2. Araştırmacı	82
2.4. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI	83
2.4.1. KİŞİSEL BİLGİ FORMU	83
2.4.2. KÜLTÜREL ARKA PLAN FORMU (KAPF)	83
2.4.3. GÖÇ SÜRECİ İLE İLGİLİ AÇIK UÇLU SORU FORMU	84
2.4.4. TRAVMATİK OLAYLAR LİSTESİ	84
2.4.5. DEPRESYON ÖLÇEĞİ (CES-D)	84
2.4.6. YAŞAM MEMNUNİYETİ ÖLÇEĞİ (YMÖ)	85
2.4.7. BÜTÜNLÜK DUYGUSU ÖLÇEĞİ (SOC-13)	86
2.4.8. İSLAMİ DİNDARLIĞIN PSİKOLOJİK ÖLÇEĞİ (PMIR)	87
2.4.8.1. Olumlu Dini Başa Çıkma	87
2.4.8.2. Olumsuz Dini Başa Çıkma	88
2.4.8.3. Dini Çatışma	88
2.5. VERİLERİN TOPLANMASI VE ANALİZİ	89
2.5.1. ÇALIŞMA I: ANKET	89
2.5.2. ÇALIŞMA II: YARI YAPILANDIRILMIŞ GÖRÜŞME VE GÖZLEM	90
2.5.2.1. Yarı Yapılandırılmış Görüşme	90
2.5.2.2. Gözlem	91

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR VE YORUM

3.1. ÇALIŞMA I İLE İLGİLİ BULGULAR.....	93
3.1.1. DEMOGRAFİK DEĞİŞKENLERLE İLGİLİ BULGULAR	93
3.1.2. ÖRNEKLEMİN PSİKOLOJİK VE DİNİ DURUMUNA İLİŞKİN BULGULAR.....	109
3.1.2.1. Travma Yaşama Durumu	109
3.1.2.2. Örneklemin Depresyon Durumu	112
3.1.2.3. Yaşam Memnuniyet Düzeyi.....	113
3.1.2.4. Bütünlük Duygusu Düzeyi.....	114
3.1.2.5. Dindarlık, Dini Başa Çıkma Durumu	114
3.1.3. DEMOGRAFİK DEĞİŞKENLER, DİNİ BAŞA ÇIKMA VE RUH SAĞLIĞI	116
3.1.3.1. Cinsiyet, Dini Başa Çıkma ve Ruh Sağlığı	116
3.1.3.1.1. Cinsiyet ve Depresyon İlişkisi	116
3.1.3.1.2. Cinsiyet ve Yaşam Memnuniyeti İlişkisi	116
3.1.3.1.3. Cinsiyet ve Bütünlük Duygusu İlişkisi	117
3.1.3.1.4. Cinsiyet ve Olumlu Dini Başa Çıkma İlişkisi	117
3.1.3.1.5. Cinsiyet ve Olumsuz Dini Başa Çıkma İlişkisi.....	118
3.1.3.1.6. Cinsiyet ve Dini Çatışma İlişkisi	118
3.1.3.1.7. Cinsiyet ve Uyum İlişkisi.....	119
3.1.3.2. Eğitim Düzeyi, Dini Başa Çıkma Ruh Sağlığı.....	120
3.1.3.2.1. Eğitim Düzeyi ve Depresyon İlişkisi	120
3.1.3.2.2. Eğitim Düzeyi ve Yaşam Memnuniyeti İlişkisi	121
3.1.3.2.3. Eğitim Düzeyi ve Bütünlük Duygusu İlişkisi	122
3.1.3.2.4. Eğitim Düzeyi ve Olumlu Dini Başa Çıkma İlişkisi.....	123
3.1.3.2.5. Eğitim Düzeyi ve Olumsuz Dini Başa Çıkma İlişkisi.....	123
3.1.3.2.6. Eğitim Düzeyi ve Dini Çatışma İlişkisi	124
3.1.3.3. Medeni Durum, Dini Başa Çıkma ve Ruh Sağlığı.....	125
3.1.3.3.1. Medeni Durum ve Depresyon İlişkisi	125
3.1.3.3.2. Medeni Durum ve Yaşam Memnuniyeti İlişkisi.....	126
3.1.3.3.3. Medeni Durum ve Bütünlük Duygusu İlişkisi	126
3.1.3.3.4. Medeni Durum ve Olumlu Dini Başa Çıkma İlişkisi.....	127
3.1.3.3.5. Medeni Durum ve Olumsuz Dini Başa Çıkma İlişkisi	128
3.1.3.3.6. Medeni Durum ve Dini Çatışma İlişkisi	128
3.1.3.4. Ekonomik Durum, Dini Başa Çıkma ve Ruh Sağlığı	129
3.1.3.4.1. Ekonomik Durum ve Depresyon İlişkisi.....	129
3.1.3.4.2. Ekonomik Durum ve Yaşam Memnuniyeti İlişkisi	130
3.1.3.4.3. Ekonomik Durum ve Bütünlük Duygusu İlişkisi.....	131
3.1.3.4.4. Ekonomik Durum ve Olumlu Dini Başa Çıkma İlişkisi	132
3.1.3.4.5. Ekonomik Durum ve Olumsuz Dini Başa Çıkma İlişkisi	133
3.1.3.4.6. Ekonomik Durum ve Dini Çatışma İlişkisi.....	133
3.1.3.5. Meslek, Dini Başa Çıkma ve Ruh Sağlığı.....	134
3.1.3.5.1. Meslek ve Depresyon İlişkisi	134
3.1.3.5.2. Meslek ve Yaşam Memnuniyeti İlişkisi.....	135
3.1.3.5.3. Meslek ve Bütünlük Duygusu İlişkisi	135
3.1.3.5.4. Meslek ve Olumlu Dini Başa Çıkma İlişkisi	136

3.1.3.5.5. Meslek ve Olumsuz Dini Başa Çıkma İlişkisi	136
3.1.3.5.6. Meslek ve Dini Çatışma İlişkisi	137
3.1.3.6. Yaşadıkları Şehir, Dini Başa Çıkma ve Ruh Sağlığı.....	137
3.1.3.6.1. Yaşadıkları Şehir ve Depresyon.....	137
3.1.3.6.2. Yaşadıkları Şehir ve Yaşam Memnuniyeti İlişkisi.....	138
3.1.3.6.3. Yaşadıkları Şehir ve Bütünlük Duygusu İlişkisi.....	139
3.1.3.6.4. Yaşadıkları Şehir ve Olumlu Dini Başa Çıkma İlişkisi	140
3.1.3.6.5. Yaşadıkları Şehir ve Olumsuz Dini Başa Çıkma İlişkisi	140
3.1.3.6.6. Yaşadıkları Şehir ve Dini Çatışma İlişkisi	141
3.1.3.7. Varış Yılı, Dini Başa Çıkma ve Ruh Sağlığı.....	142
3.1.3.7.1. Varış Yılı ve Depresyon İlişkisi.....	142
3.1.3.7.2. Varış Yılı ve Yaşam Memnuniyeti İlişkisi.....	142
3.1.3.7.3. Varış Yılı ve Bütünlük Duygusu İlişkisi.....	143
3.1.3.7.4. Varış Yılı ve Olumlu Dini Başa Çıkma İlişkisi	144
3.1.3.7.5. Varış Yılı ve Olumsuz Dini Başa Çıkma İlişkisi	144
3.1.3.7.6. Varış Yılı ve Dini Çatışma İlişkisi	145
3.1.3.8. Türkçe Bilme Düzeyi, Dini Baş Çıkma ve Ruh Sağlığı	146
3.1.3.8.1. Türkçe Bilme Düzeyi ve Depresyon İlişkisi	146
3.1.3.8.2. Türkçe Bilme Düzeyi ve Yaşam Memnuniyeti İlişkisi.....	147
3.1.3.8.3. Türkçe Bilme Düzeyi ve Bütünlük Duygusu İlişkisi	148
3.1.3.8.4. Türkçe Bilme Düzeyi ve Olumlu Dini Başa Çıkma İlişkisi.....	149
3.1.3.8.5. Türkçe Bilme Düzeyi ve Olumsuz Dini Başa Çıkma İlişkisi	150
3.1.3.8.6. Türkçe Bilme Düzeyi ve Dini Çatışma İlişkisi	151
3.1.3.9. Din/Mezhep, Dini Başa Çıkma ve Ruh Sağlığı	152
3.1.3.9.1. Din/Mezhep ve Depresyon İlişkisi.....	152
3.1.3.9.2. Din/Mezhep ve Yaşam Memnuniyeti İlişkisi	153
3.1.3.9.3. Din/Mezhep ve Bütünlük Duygusu İlişkisi.....	154
3.1.3.9.4. Din/Mezhep ve Olumlu Dini Başa Çıkma İlişkisi	154
3.1.3.9.5. Din/Mezhep ve Olumsuz Dini Başa Çıkma İlişkisi	155
3.1.3.9.6. Din/Mezhep ve Dini Çatışma İlişkisi.....	156
3.1.3.10. Türklerle İletişim Kurma, Dini Başa Çıkma ve Ruh Sağlığı	157
3.1.3.10.1. Türklerle İletişim Kurma ve Depresyon İlişkisi.....	157
3.1.3.10.2. Türklerle İletişim Kurma ve Yaşam Memnuniyeti İlişkisi	158
3.1.3.10.3. Türklerle İletişim Kurma ve Bütünlük Duygusu İlişkisi.....	159
3.1.3.10.4. Türklerle İletişim Kurma ve Olumlu Dini Başa Çıkma İlişkisi.....	159
3.1.3.10.5. Türklerle İletişim Kurma ve Olumsuz Dini Başa Çıkma İlişkisi.....	160
3.1.3.10.6. Türklerle İletişim Kurma ve Dini Çatışma İlişkisi.....	161
3.1.3.11. Komşu Türleri, Dini Başa Çıkma ve Ruh Sağlığı.....	162
3.1.3.11.1. Komşu Türleri ve Depresyon İlişkisi	162
3.1.3.11.2. Komşu Türleri ve Yaşam Memnuniyeti İlişkisi.....	162
3.1.3.11.3. Komşu Türleri ve Bütünlük Duygusu İlişkisi	163
3.1.3.11.4. Komşu Türleri ve Olumlu Dini Başa Çıkma İlişkisi.....	164
3.1.3.11.5. Komşu Türleri ve Olumsuz Dini Başa Çıkma İlişkisi	164
3.1.3.11.6. Komşu Türleri ve Dini Çatışma İlişkisi	165
3.1.3.12. Ayrımcılık, Dini Başa Çıkma ve Ruh Sağlığı.....	166
3.1.3.12.1. Ayrımcılık ve Depresyon İlişkisi	166
3.1.3.12.2. Ayrımcılık ve Yaşam Memnuniyeti İlişkisi.....	166

3.1.3.12.3. Ayrımcılık ve Bütünlük Duygusu İlişkisi	167
3.1.3.12.4. Ayrımcılık ve Olumlu Dini Başa Çıkma İlişkisi.....	168
3.1.3.12.5. Ayrımcılık ve Olumsuz Dini Başa Çıkma İlişkisi	168
3.1.3.12.6. Ayrımcılık ve Dini Çatışma İlişkisi	169
3.1.3.13. Travma, Dini Başa Çıkma ve Ruh Sağlığı	170
3.1.4. ÇALIŞMA I İLE İLGİLİ TARTIŞMA	172
3.2.ÇALIŞMA II İLE İLGİLİ BULGULAR.....	184
3.2.1. GÖÇ ÖNCESİNE İLİŞKİN BULGULAR	184
3.2.1.1. Suriye’de Savaş Öncesi Genel Yaşantıları.....	184
3.2.1.2. Savaşta Yaşanılanlar	186
3.2.1.3. Savaşın Başlama Nedenine Yapılan Atıflar.....	187
3.2.1.4. Suriye’de İç Göç	188
3.2.1.5. Suriyeli Kadınların Göç Etme Nedenleri	189
3.2.2. GÖÇ VE YERLEŞME.....	190
3.2.2.1. Türkiye’ye Varış ve Göç Sonrası Yaşam.....	190
3.2.2.2. Bomba Sesleri Altında Kültürleşme.....	193
3.2.2.3. Göç Etmede Türkiye’yi Tercihin Nedenleri	194
3.2.2.4. Suriyeli Kadınların Yerleşim Yeri Olarak İstanbul, Kilis, Gaziantep ve Konya’yı Seçme Nedenleri	195
3.2.2.5. Türkiye’de İç Göç	197
3.2.2.6. İhtiyaçların Nasıl Karşılandığı	198
3.2.3. TÜRKİYE, TÜRK KÜLTÜRÜ VE KÜLTÜREL UYUM.....	201
3.2.3.1. Mutlu Kılan Şeyler	201
3.2.3.2. Suriye’ye Geri Dönme ya da Türkiye’de Kalma İle ilgili Düşünceler	202
3.2.3.3. Suriyeli Kadınların Karşılaştığı Problemler.....	203
3.2.3.4. Suriyeli Kadınları Zor Durumda Bırakan Kültürel Bariyerler.....	205
3.2.3.5. Suriyeli Kadınların Suriyeli Erkeklerle Göre Daha Zor Yaşantılarının Olmasıyla İlgili Düşünceleri	207
3.2.3.6. Suriyeli Erkeklerin Suriyeli Kadınların Yaşadıkları Güçlükler ve Daha Riskli Olmalarıyla ilgili Düşünceleri.....	208
3.2.3.7. Suriyeli Kadınların Minnet ve Şükran Duyguları	212
3.2.3.8. Suriyeli Kadınların Türkiye İle İlgili Düşünceleri	212
3.2.3.9. Türkiye’ye Göç Etmede Dini Faktörlerin Etkili Olması İle İlgili Düşünceler	213
3.2.3.10. Türkçe Öğrenme İle İlgili Düşünceleri	215
3.2.3.11. Türklerle İletişim Kurma Durumları ve Onlarla Vakit Geçirmeye Dair Düşünceleri	216
3.2.3.12. Türk Kültürü İle İlgili Düşünceler	218
3.2.3.13. Ayrımcılıkla İlgili Düşünceler	219
3.2.3.14. Suriyeli Kadınların Erken Evlilikle İlgili Düşünceleri.....	220
3.2.3.15. Suriyeli Kadınların Türk Kadınına Benzemekle İlgili Düşünceleri.....	222
3.2.4. SURIYELİ KADINLARIN ÖNE ÇIKAN BİREYSEL ÖZELLİKLERİ, KÜLTÜRLEŞME SÜREÇLERİ VE DİNDARLIKLARI İLE HANGİ KÜLTÜRLEŞME STRATEJİNE YÖNELDİKLERİNE DAİR ELDE EDİLEN SONUÇLARDAN ÖRNEKLER.....	223
3.2.5. KELİME SIKLIKLARI	229
3.2.6. ÇALIŞMA II İLE İLGİLİ TARTIŞMA.....	233
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	241

KAYNAKÇA	250
EKLER.....	265
ÖZGEÇMİŞ.....	304

TABLolar LİSTESİ

- Tablo 1.1: Geçici barınma merkezlerindeki Suriyeli mülteciler
- Tablo 1.2: Geçici koruma altına alınan Suriyeli mültecilerin illere göre dağılımı
- Tablo 2.1: İllere Göre Dağılım
- Tablo 2.2: Yaş Gruplarına Göre Dağılım
- Tablo 2.3: Cinsiyete Göre Dağılım
- Tablo 2.4: Doğum Yerine Göre Dağılım
- Tablo 2.5: Yıllara Göre Türkiye'ye Varışlarına Göre Dağılım
- Tablo 2.6: Türkiye'deki Komşularına Göre Dağılım
- Tablo 2.7: Medeni Duruma Göre Dağılım
- Tablo 2.8: Evde Konuşulan Dile Göre Dağılım
- Tablo 2.9: Eğitim Durumuna Göre Dağılım
- Tablo 2.10: Türkiye'deki Mesleklerine Göre Dağılım
- Tablo 2.11: Ekonomik Duruma Göre Dağılım
- Tablo 2.12: Suriye'deki Mesleklerine Göre Dağılım
- Tablo 2.13: İhtiyaçlarını nasıl karşıladıklarına dair ifadelerin dağılımı
- Tablo 2.14: Türkçe Bilme Durumlarına Göre Dağılım
- Tablo 2.15: Hangi dine mensup olduklarını ifade edişlerine göre dağılım
- Tablo 2.16: Öznel Dindarlık Algısı Durumlarına Göre Dağılımları
- Tablo 2.17: Etnik kökene dair verilen cevapların dağılımı
- Tablo 2.18: Kültüre bağlı olma derecesine göre dağılım
- Tablo 2.19: Türklerle iletişimlerine dair verilen cevapların kategorik dağılımları
- Tablo 2.20: Kendi vatanlarına yönelik en çok özlem duyulanların dağılımı
- Tablo 2.21: Geride bıraktıkları için mutlu olduklarına dair verilen cevapların dağılımı
- Tablo 2.22: Türkiye'de kendileri için en iyi olduğunu düşündükleri şeylerin dağılımı
- Tablo 2.23: Türkiye'de kendileri için en kötü olduğunu düşündükleri şeylerin dağılımı
- Tablo 2.24: Ayrımcılık hissetme durumlarına göre dağılım

- Tablo 3.1: Depresyon Puanlarının Cinsiyete Göre T-Testi Sonuçları
- Tablo 3.2: Yaşam Memnuniyeti Puanlarının Cinsiyete Göre T-Testi Sonuçları
- Tablo 3.3: Bütünlük Duygusu Puanlarının Cinsiyete Göre T-Testi Sonuçları
- Tablo 3.4: Olumlu Dini Başa Çıkma Puanlarının Cinsiyete Göre T-Testi Sonuçları
- Tablo 3.5: Olumsuz Dini Başa Çıkma Puanlarının Cinsiyete Göre T-Testi Sonuçları
- Tablo 3.6: Dini Çatışma Puanlarının Cinsiyete Göre T-Testi Sonuçları
- Tablo 3.7: Uyum Puanlarının Cinsiyete Göre T-Testi Sonuçları
- Tablo 3.8: Katılımcıların Depresyon Puanlarının Türkçe Bilme Düzeylerine Göre ANOVA Sonuçları (Scheffe)
- Tablo 3.9: Katılımcıların Yaşam Memnuniyeti Puanlarının Türkçe Bilme Düzeylerine Göre ANOVA Sonuçları (Scheffe)
- Tablo 3.10: Katılımcıların Bütünlük Duygusu Puanlarının Türkçe Bilme Düzeylerine Göre ANOVA Sonuçları (Scheffe)
- Tablo 3.11: Katılımcıların Olumlu Dini Başa Çıkma Puanlarının Türkçe Bilme Düzeylerine Göre ANOVA Sonuçları (Scheffe, LSD)
- Tablo 3.12: Katılımcıların Olumsuz Dini Başa Çıkma Puanlarının Türkçe Bilme Düzeylerine Göre ANOVA Sonuçları (LSD)
- Tablo 3.13: Katılımcıların Dini Çatışma Puanlarının Türkçe Bilme Düzeylerine Göre ANOVA Sonuçları (Scheffe, LSD)
- Tablo 3.14: Katılımcıların Depresyon Puanlarının Dinlerine Göre ANOVA Sonuçları (Scheffe, LSD)
- Tablo 3.15: Katılımcıların Yaşam Memnuniyeti Puanlarının Dinlerine Göre ANOVA Sonuçları (Scheffe, LSD)
- Tablo 3.16: Katılımcıların Bütünlük Duygusu Puanlarının Dinlerine Göre ANOVA Sonuçları (Scheffe, LSD)
- Tablo 3.17: Katılımcıların Olumlu Dini Başa Çıkma Puanlarının Dinlerine Göre ANOVA Sonuçları (Scheffe, LSD)
- Tablo 3.17: Katılımcıların Olumsuz Dini Başa Çıkma Puanlarının Dinlerine Göre ANOVA Sonuçları (Scheffe, LSD)
- Tablo 3.18: Katılımcıların Dini Çatışma Puanlarının Dinlerine Göre ANOVA Sonuçları (Scheffe, LSD)
- Tablo 3.19: Katılımcıların Depresyon Puanlarının Türklerle İletişimlerine Göre ANOVA Sonuçları (Scheffe)

- Tablo 3.20: Katılımcıların Yaşam Memnuniyeti Puanlarının Türklerle İletişimlerine Göre ANOVA Sonuçları (Scheffe, LSD)
- Tablo 3.21: Katılımcıların Bütünlük Duygusu Puanlarının Türklerle İletişimlerine Göre ANOVA Sonuçları (LSD)
- Tablo 3.22: Katılımcıların Olumlu Dini Başa Çıkma Puanlarının Türklerle İletişimlerine Göre ANOVA Sonuçları (Scheffe)
- Tablo 3.23: Katılımcıların Olumsuz Dini Başa Çıkma Puanlarının Türklerle İletişimlerine Göre ANOVA Sonuçları (Scheffe)
- Tablo 3.24: Katılımcıların Dini Çatışma Puanlarının Türklerle İletişimlerine Göre ANOVA Sonuçları (Scheffe)
- Tablo 3.25: Katılımcıların Depresyon Ölçeği Puanlarının Eğitim Durumuna Göre ANOVA Sonuçları (Scheffe)
- Tablo 3.26: Katılımcıların Yaşam Memnuniyeti Ölçeği Puanlarının Eğitim Durumuna Göre ANOVA Sonuçları (LSD)
- Tablo 3.27: Katılımcıların Bütünlük Duygusu Ölçeği Puanlarının Eğitim Durumuna Göre ANOVA Sonuçları (Scheffe)
- Tablo 3.28: Katılımcıların Olumlu Dini Başa Çıkma Ölçeği Puanlarının Eğitim Durumuna Göre ANOVA Sonuçları (Scheffe)
- Tablo 3.29: Katılımcıların Olumsuz Dini Başa Çıkma Puanlarının Eğitim Durumuna Göre ANOVA Sonuçları (LSD)
- Tablo 3.30: Katılımcıların Dini Çatışma Ölçeği Puanlarının Eğitim Durumuna Göre ANOVA Sonuçları (Scheffe)
- Tablo 3.31: Katılımcıların Depresyon Ölçeği Puanlarının Komşu Türlerine Göre ANOVA Sonuçları (Scheffe)
- Tablo 3.32: Katılımcıların Yaşam Memnuniyeti Ölçeği Puanlarının Komşu Türlerine Göre ANOVA Sonuçları (Scheffe)
- Tablo 3.33: Katılımcıların Bütünlük Duygusu Ölçeği Puanlarının Komşu Türlerine Göre ANOVA Sonuçları (Scheffe)
- Tablo 3.34: Katılımcıların Olumlu Dini Başa Çıkma Ölçeği Puanlarının Komşu Türlerine Göre ANOVA Sonuçları (Scheffe)
- Tablo 3.35: Katılımcıların Olumsuz Dini Başa Çıkma Puanlarının Komşu Türlerine Göre ANOVA Sonuçları (Scheffe)
- Tablo 3.36: Katılımcıların Dini Çatışma Ölçeği Puanlarının Komşu Türlerine Göre ANOVA Sonuçları (Scheffe)

- Tablo 3.37: Katılımcıların Depresyon Ölçeği Puanlarının Medeni Duruma Göre ANOVA Sonuçları (Scheffe, LSD)
- Tablo 3.38: Katılımcıların Yaşam Memnuniyeti Ölçeği Puanlarının Medeni Duruma Göre ANOVA Sonuçları (Scheffe)
- Tablo 3.39: Katılımcıların Bütünlük Duygusu Ölçeği Puanlarının Medeni Duruma Göre ANOVA Sonuçları (Scheffe)
- Tablo 3.40: Katılımcıların Olumlu Dini Başa Çıkma Puanlarının Medeni Duruma Göre ANOVA Sonuçları (Scheffe)
- Tablo 3.41: Katılımcıların Olumsuz Dini Başa Çıkma Puanlarının Medeni Duruma Göre ANOVA Sonuçları (Scheffe)
- Tablo 3.42: Katılımcıların Dini Çatışma Ölçeği Puanlarının Medeni Duruma Göre ANOVA Sonuçları (Scheffe)
- Tablo 3.43: Katılımcıların Depresyon Ölçeği Puanlarının Ekonomik Duruma Göre ANOVA Sonuçları (Scheffe)
- Tablo 3.44: Katılımcıların Yaşam Memnuniyeti Ölçeği Puanlarının Ekonomik Duruma Göre ANOVA Sonuçları (Scheffe)
- Tablo 3.45: Katılımcıların Bütünlük Duygusu Ölçeği Puanlarının Ekonomik Duruma Göre ANOVA Sonuçları (Scheffe)
- Tablo 3.46: Katılımcıların Olumlu Dini Başa Çıkma Ölçeği Puanlarının Ekonomik Duruma Göre ANOVA Sonuçları (Scheffe)
- Tablo 3.47: Katılımcıların Olumsuz Dini Başa Çıkma Ölçeği Puanlarının Ekonomik Duruma Göre ANOVA Sonuçları (Scheffe)
- Tablo 3.48: Katılımcıların Dini Çatışma Ölçeği Puanlarının Ekonomik Duruma Göre ANOVA Sonuçları (LSD)
- Tablo 3.49: Katılımcıların Depresyon Ölçeği Puanlarının Yıllara Göre ANOVA Sonuçları (Scheffe)
- Tablo 3.50: Katılımcıların Yaşam Memnuniyeti Ölçeği Puanlarının Yıllara Göre ANOVA Sonuçları (Scheffe)
- Tablo 3.51: Katılımcıların Bütünlük Duygusu Ölçeği Puanlarının Yıllara Göre ANOVA Sonuçları (Scheffe)
- Tablo 3.52: Katılımcıların Olumlu Dini Başa Çıkma Ölçeği Puanlarının Yıllara Göre ANOVA Sonuçları (Scheffe)
- Tablo 3.53: Katılımcıların Olumsuz Dini Başa Çıkma Puanlarının Yıllara Göre ANOVA Sonuçları (Scheffe)

- Tablo 3.54: Katılımcıların Dini Çatışma Ölçeği Puanlarının Yıllara Göre ANOVA Sonuçları (Scheffe)
- Tablo 3.55: Katılımcıların Depresyon Ölçeği Puanlarının Yaşadıkları Şehire Göre ANOVA Sonuçları (Scheffe, LSD)
- Tablo 3.56: Katılımcıların Yaşam Memnuniyeti Ölçeği Puanlarının Yaşadıkları Şehire Göre ANOVA Sonuçları (Scheffe)
- Tablo 3.57: Katılımcıların Bütünlük Duygusu Ölçeği Puanlarının Yaşadıkları Şehire Göre ANOVA Sonuçları (Scheffe)
- Tablo 3.58: Katılımcıların Olumlu Dini Başa Çıkma Ölçeği Puanlarının Yaşadıkları Şehire Göre ANOVA Sonuçları (Scheffe)
- Tablo 3.59: Katılımcıların Olumsuz Dini Başa Çıkma Puanlarının Yaşadıkları Şehire Göre ANOVA Sonuçları (Scheffe, LSD)
- Tablo 3.60: Katılımcıların Dini Çatışma Ölçeği Puanlarının Yaşadıkları Şehire Göre ANOVA Sonuçları (Scheffe)
- Tablo 3.61: Katılımcıların Depresyon Ölçeği Puanlarının Mesleklerine Göre ANOVA Sonuçları (Scheffe)
- Tablo 3.62: Katılımcıların Yaşam Memnuniyeti Ölçeği Puanlarının Mesleklerine Göre ANOVA Sonuçları (Scheffe)
- Tablo 3.63: Katılımcıların Bütünlük Duygusu Ölçeği Puanlarının Yaşadıkları Mesleklerine Göre ANOVA Sonuçları (Scheffe)
- Tablo 3.64: Katılımcıların Olumlu Dini Başa Çıkma Ölçeği Puanlarının Yaşadıkları Mesleklerine Göre ANOVA Sonuçları (Scheffe)
- Tablo 3.65: Katılımcıların Olumsuz Dini Başa Çıkma Puanlarının Yaşadıkları Mesleklerine Göre ANOVA Sonuçları (Scheffe)
- Tablo 3.66: Katılımcıların Dini Çatışma Ölçeği Puanlarının Yaşadıkları Mesleklerine Göre ANOVA Sonuçları (Scheffe)
- Tablo 3.67: Katılımcıların Depresyon Puanlarının Ayrımcılık Hissetme Durumlarına Göre ANOVA Sonuçları (Scheffe)
- Tablo 3.68: Katılımcıların Yaşam Memnuniyeti Puanlarının Ayrımcılık Hissetme Durumlarına Göre ANOVA Sonuçları (Scheffe, LSD)
- Tablo 3.69: Katılımcıların Bütünlük Duygusu Puanlarının Ayrımcılık Hissetme Durumlarına Göre ANOVA Sonuçları (LSD)
- Tablo 3.70: Katılımcıların Olumlu Dini Başa Çıkma Puanlarının Ayrımcılık Hissetme Durumlarına Göre ANOVA Sonuçları (LSD)

Tablo 3.71: Katılımcıların Olumsuz Dini Başa Çıkma Puanlarının Ayrımcılık Hissetme Durumlarına Göre ANOVA Sonuçları (Scheffe, LSD)

Tablo 3.72: Katılımcıların Dini Çatışma Puanlarının Ayrımcılık Hissetme Durumlarına Göre ANOVA Sonuçları (Scheffe, LSD)

Tablo 3.73: Katılımcıların Dini Çatışma Puanlarının Ayrımcılık Hissetme Durumlarına Göre ANOVA Sonuçları (Scheffe, LSD)

Tablo 3.74: Travma Sayısı ile Depresyon, Yaşam Memnuniyeti, Bütünlük Duygusu, Olumlu Dini Başa Çıkma, Olumsuz Dini Başa Çıkma, Dini Çatışma ve Dindarlık Arasındaki Korelasyon

ŞEKİLLER LİSTESİ

- Şekil 1.1: Dünyada en fazla mülteci veren üç ülke
- Şekil 1.2: Kültürel ve Psikolojik Kültürleşme Süreci
- Şekil 1.3: Kültürel Olarak Çoğul Toplumların Örtük İki Modeli (Two implicit models of culturally plural societies)
- Şekil 1.4: Çoğul Toplumlardaki Çeşitli Gruplar (Varieties of groups in plural societies)
- Şekil 1.5: Etnokültürel gruplarda ve daha büyük toplumlardaki kültürleşme stratejileri
- Şekil 1.6: Beş Basamaklı Standart Kültürleşme Modeli
- Şekil 1.7: Rudmin'in Yeni Kültürleşme Modeli
- Şekil 1.8: Sağlık ve Hastalıktaki kültürleşme sürecinin kapsayıcı modeli
- Şekil 1.9: Dini başa çıkma metotlarının dini yönelimler ile negatif yaşam olayı sonuçları arasında bir aracı olması
- Şekil 3.1: Savaşın çıkma nedenleri
- Şekil 3.2: Katılımcıların göç etme nedenleri
- Şekil 3.3: Türkiye'ye göçü tercih etme nedenleri
- Şekil 3.4: Suriyeli kadınların karşılaştığı problemleri
- Şekil 3.5: Kadını zor durumda bırakan kültürel bariyerler
- Şekil 3.6: Yardım ve yönlendirmeler
- Şekil 3.7: İstanbul'daki katılımcıların kelime bulutu.
- Şekil 3.8: :Kilis'teki katılımcıların kelime bulutu.
- Şekil 3.9:Gaziantep'teki katılımcıların kelime bulutu.
- Şekil 3. 10: Konya'daki katılımcıların kelime bulutu.

GRAFİKLER LİSTESİ

- Grafik 1.1: Savaş nedeniyle yerinden edilmiş insanların yıllara göre dağılımı
- Grafik 1.2: Mültecilere en fazla ev sahipliği yapan ülkeler
- Grafik 1.3: 2016 ve 2017’de (Temmuz) Suriyelilerin komşu ülkelere göre dağılımı
- Grafik 1.4: Avrupa ülkelerine sığınan mültecilerin ülkelere göre dağılımı
- Grafik 1.5: Kamplarda yaşayan Suriyeli mültecilerin yaş ve cinsiyet durumlarına göre dağılımları (Türkiye-Lübnan-Ürdün-İrak-Mısır-Kuzey Afrika)
- Grafik 1.6: Kamp dışında yaşayan Suriyeli mültecilerin yaş ve cinsiyet durumlarına göre dağılımları (Türkiye-Lübnan-Ürdün-İrak-Mısır-Kuzey Afrika)
- Grafik 1.7: Türkiye’deki geçici koruma altına alınan Suriyeli mültecilerin yıllara göre dağılımı
- Grafik 1.8: Türkiye’de yaşayan Suriyeli mültecilerin cinsiyet ve yaşa göre dağılımı
- Grafik 3.1: Örneklemin Travma Yaşama Durumuna Göre Dağılımı
- Grafik 3.2: Örneklemin Depresyon Puanlarının Dağılımı
- Grafik 3.3: Örneklemin Yaşam Memnuniyeti Düzeyi Dağılımları
- Grafik 3.4: Örneklemin Öznel Dindarlık, Dini Başa Çıkma ve Dini Çatışma Puan Ortalamaları

KISALTMALAR LİSTESİ

AFAD	: Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı
AIDS	: Acquired Immune Deficiency Syndrome
ANOVA	: Analyses of Variance
A.g.e.	: Adı geçen eser
BM	: Birleşmiş Milletler
BMMYK	: Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği
CES-D	: Center for Epidemiologic Studies Depression
DEAŞ	: Devlet'ül Irak ve Şam
DSM IV	: Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders
HIV	: Human Immunodeficiency Virus
ÖSO	: Özgür Suriye Ordusu
PMIR	: Psychological Measure of Islamic Religiousness
SOC	: Sense of Coherence
TSSB	: Travma Sonrası Stres Bozukluğu
UNESCO	: United Nations Educational Scientific and Cultural Organization
UNHCR	: United Nations High Commissioner For Refugees
Vs.	: Vesaire
Vd.	: Ve diğerleri

GİRİŞ

Dünya, ilk günden bu yana değişim ve dönüşüm içerisindedir. Değişim dediğimiz olgu geniş bir yelpazeyi kapsamaktadır. Dünyanın çehresinin değiştiği fiziksel değişimler olduğu gibi yeryüzünde yaşayan bireyler de doğdukları ilk andan itibaren hep bir değişim içerisinde yer almaktadırlar. Genel anlamda yeryüzünün tanıklık ettiği değişiklikler, var olan şeyi statik olmaktan çıkarmaktadır. İnsan eliyle meydana gelmeyen deprem, sel, tsunami ve benzeri doğa olayları; insanın neden olduğu savaşlar, ciddi hava kirliliği, nükleer santrallerden kaynaklı sızıntılar ve benzeri felaketler; küresel ısınma gibi hem doğal hem de arka planında insan faktörünün yer aldığı büyük olaylar sosyal, psikolojik, kültürel, ekonomik pek çok değişikliğe neden olmaktadır.

Değişimin kaçınılmaz olduğu yeryüzünde, yirmi birinci yüzyıla savaşlar ve beraberinde gelen zorunlu göç akımları damgasını vurmuştur. Bu öylesine büyük bir akımdır ki günümüzde 65 milyon kadar insan, ülkelerinde bulunan iç savaş, işkence ve zulümden dolayı zorunlu olarak yerlerinden edilmişlerdir. UNHCR'nin (Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği) 18 Haziran 2015'te Küresel Eğilimler Raporuna¹ dair yaptıkları basın açıklamasında, bu rakamın tarih boyunca ulaşılan en yüksek rakam olduğu belirtilmiştir. Ülkelerini terk etmek zorunda kalan mültecilere özellikle Suriye'de yaşanan iç savaş nedeniyle göç etmek zorunda kalanların eklenmesiyle de dünyadaki mülteci sayısında ciddi rakamlara ulaşılmıştır. Peki, bu son büyük nüfus hareketliliği nelere neden olacaktır? Ya da zorunlu göç nedeniyle bir arada yaşamak zorunda olan iki kültürün karşılaşması bireylerde ne gibi sonuçlar ortaya çıkaracaktır? İşte bu ve benzeri sorular elbette ki sadece psikologları değil aynı zamanda antropologları, psikiyatristleri, sosyologları, ilahiyatçıları ve sosyal konularda çalışan tüm bilim insanını meşgul eden bir problem haline gelmiştir. Böylelikle göçün neden olduğu sosyal ve bireysel değişim ve dönüşümler farklı açılardan ele alınmaktadır.

¹ Rapora ulaşmak için bkz. <http://www.unhcr.org/tr/13171-2015-kuresel-egilimler-raporu-basin-bildirisi.html>

İnsanlık tarihi kadar eski olan göç, farklı grupların karşılaşmasını ve etkileşmesini içeren bir süreci beraberinde getirmektedir. İşte bu bir araya gelme “kültürleşme” kavramını gündeme getirmektedir. Kültürleşme, bireysel ya da grup seviyesinde her iki kültürün ya da en azından bir tanesinin çeşitli konularda değişimini ifade etmek için kullanılmaktadır. Sam (2006), İngilizce yazılı kaynaklardan yola çıkarak bu konuya olan ilginin ilk çağlara kadar dayandırılabilceğini ifade etmektedir. Antik çağda izlerine Platon’un (1969) diyaloglarında rastladığımız kültürleşme problemi, 19. yüzyıldan itibaren ise özellikle batı bilim dünyasında giderek önem kazanmaya başlamıştır. Bu anlamda iki farklı grubun ya da kültürün teması geçmesinin önemi ilk defa 20. yüzyılda antropologlar tarafından ortaya koyulmuştur (Trimble, 2002: 5). Antropologlardan sonra bu konu diğer akademisyenlerin bilhassa sosyal psikologların dikkatini çekmiştir (Berry, 2006; Rudmin 2009), son dönemde ise kültürleşmenin din ile ilişkisi bulunduğu ve ikinci kültürü edinenlerin dini davranışlarında değişimlerin olmasından mütevellit din psikologlarının da ilgi odağı olmaya başlamıştır (Saroglou 2007; Cetrez vd. 2013; Sağır, 2014). Böylelikle savaş veya diğer nedenlerle göç eden insanların sahip oldukları miras kültürle yeni kültür arasındaki temas, incelenmeye devam etmektedir. Kültürleşme süreciyle birlikte bireylerde gözlemlenen dindarlık ya da değerlerdeki değişiklikler ile kültürel uyum sürecindeki dini kimliğin rolü araştırmaya değerdir.

1. Araştırmanın Konusu ve Amacı

Psikoloji sahasında, ruh sağlığı ve kültürel uyum ile din arasındaki ilişkilere dair çalışmaların özellikle dünyadaki mülteci akımı ve söz konusu büyük nüfus hareketliliği ile birlikte giderek arttığı gözlemlenmektedir. Bu konulara ilgi duyulmasının başka bir nedeni de dünyanın pek çok yerinde dini inanç ve pratiklerin ruh sağlığı açısından etkilerine olan ilginin yeniden canlanmasıdır.

Cumhuriyet tarihi boyunca çok farklı ülkelerden Türkiye’ye savaş ya da eğitim, ekonomi temelli nedenlerle pek çok mülteci gelmiştir. Bunlarla birlikte, Suriye’de çıkan iç savaş nedeniyle, 6 yıl boyunca Türkiye’ye sığınan Suriyeli mülteciler, Türkiye Cumhuriyeti tarihinin en büyük mülteci kitlesini oluşturmaktadır.

Suriye'den komşu ülkelere giden yaklaşık 5.5 milyondan yaklaşık olarak 3.5 milyonu sadece Türkiye'de bulunmaktadır. Söz konusu mültecilerin gerek savaş alanında gerekse göç ettikleri ülkelerde pek çok problemle karşı karşıya kaldıkları çeşitli raporlarla sunulmuştur. Suriyelilerin özellikle iç savaşın yaşandığı alanlarda, ölüme şahitlik, rehin alınma, savaşa katılma, kamplarda bulunma, tecavüz gibi pek çok travmatik olayı yaşadıkları çalışmalarla ortaya konulmuştur (Sağır, 2014). Göç edilen ülkede de bir bölümü sözü edilen travmatik olaylardan kaynaklanmak üzere pek çok kültürel uyum problemleri yaşandığı gözlemlenmektedir. İşte hem göç öncesi süreçte hem de göç sonrası kadınların, kadın ve mülteci olarak iki farklı açıdan dezavantajlı gruplar olduğu ifade edilmektedir (UNHCR). Göçten önce çeşitli travmatik olaylara maruz kaldıkları, farklı boyutlarda istismara uğradıkları ifade edilen kadınlar (UNHCR), zorunlu olarak göç ettikleri ülkelerde de çok çeşitli sosyal ve psikolojik problemlerle karşılaşmaktadırlar. Ayrıca çocuk işçi olarak çalışma, erken yaşta evlilik, dil, iş, sağlık, evsizlik, eğitimsizlik gibi pek çok sosyo-ekonomik problemin varlığından söz etmek de mümkündür. Bu tez çalışmasında, ülkemizde bulunan Suriyeli kadın mültecilerin ikinci kültür ortamı olarak yaşadıkları Türkiye'de karşılaştıkları psiko-sosyal ve kültürel problemlere dair tespitler yer almaktadır.

Türkiyedeki Suriyeli mültecilerin kendilerini daha çok Arap-İslam evveliyatına göre tanımladıkları ve dinin bireylerin yaşamlarında önemli bir yer tuttuğu görülmektedir. Aynı dine mensubiyetin ve din kardeşliğinin kültürleşme sürecinde önemli bir motivasyon olarak mültecilerin Türkiyedeki yaşamlarına çeşitli şekillerde yön vermiş olduğu düşünülmektedir.

Türkiye'ye 2011 yılından itibaren gelmiş olan kadın sığınmacıların bireysel olarak özümleme/asimilasyon, bütünleşme, ayrılıkçılık ve marjinalleşme/sınırdan kalmadan oluşan dört farklı kültürleşme stratejisinden hangisini daha çok benimsedikleri araştırmanın temel konularından birini oluşturmaktadır. Kültürleşme sürecinde iki toplum arasındaki benzerliklerin ya da farklılıkların rolü de önemlidir. Söz konusu benzerliklerin başında gelen din faktörü tezimizin ana konularından biri durumundadır.

Kültürleşme sürecinde etkili olan başka faktörler de bulunmaktadır. Bunlar kültürleşme motivasyonları olarak değerlendirilen bireysel tutumlar, kimlik, sıkıntılar ve depresyon eğilimi ile bireyin ekonomik olanaklarıdır. Ayrıca kültürleşme öğrenimleri olarak değerlendirilen ikinci kültürü öğreten bir rehberin olup olmaması ve bireyin ikinci kültürle ne kadar sıklıkta temas kurmasıdır. Kültürleşme sürecinde etkin olan faktörlerle birlikte bireylerin yetenek ve davranışlarında, kimlik ve bağlılıklarında, sosyal ilişkilerinde, inanç ve değerlerinde meydana gelen değişiklikler de inceleme konusudur.

Araştırmanın ikinci ayağı olarak da kültürleşme sürecindeki Suriyeli kadın mültecilerin ruh sağlığı konu edilmektedir. Yani zorunlu olarak göç eden kadınların, yaşadıkları travmatik olaylar, depresyon eğilimleri, yaşam memnuniyeti düzeyleri, bütünlük duyguları ve karşılaştıkları zorluklarla başa çıkarken hangi dini başa çıkma etkinliklerini kullandıkları da incelenmektedir.

Tez iki temel amaç üzerine bina edilmektedir. Bunlardan ilki, kültürleşme sürecinde olan Suriyeli kadın mültecilerin ruh sağlıklarının nasıl olduğunu ve söz konusu durumları ile dindarlıklarının arasında nasıl bir ilişkinin olduğunu anlamaktır. İkincisi ise Suriye'den Türkiye'ye sığınmış olan kadın mültecilerin yaşamış oldukları problemleri tespit etmek, psiko-sosyal uyumlarını araştırmak ve Suriyeli kadın mültecilerin kültürleşme süreçlerini ele almaktır. Araştırmamızda, bu üç olgu ve bunların birbiri arasındaki ilişkiler, Türkiye'deki farklı sosyo-kültürel özelliklere sahip şehirler olan Kilis, Gaziantep, Konya ve İstanbul illerinden, 2018 katılımcıya anket uygulanarak ve 100 katılımcıyla da görüşme yapılarak tespit edilmesi hedeflenmektedir. Araştırma da aynı zamanda, tüm bu konuların, yaş, eğitim durumu, medeni durum, sosyo-ekonomik durum, gelinen yıl, dil seviyesi gibi demografik özelliklerle olan ilişkilerinin de tespiti amaçlanmıştır. Son olarak, bu araştırma ile Batıda ve Türkiye'de konuyla ilgili literatürde yer alan bilgilerin bir araya getirilerek yorumlanması, böylelikle din psikolojisi ve sosyal psikoloji sahalarında çalışanlar başta olmak üzere göç konusuna ilgi duyan araştırmacıların başvurabilecekleri bir referans çalışma olarak katkı sağlaması amaçlanmaktadır.

2. Araştırmanın Önemi

Göç araştırmalarına pek çok bilim alanında ihtiyaç duyulmaktadır. Bu durumun sebebi, göçün neden ve sonuçlarıyla çok komplike bir yapı arz etmesidir. Ülkemizde psikoloji alanı içerisinde göçmenler/mülteciler üzerine yapılan araştırmaların oldukça sınırlı olduğunu ifade edebiliriz. Özellikle son yıllarda sadece Türkiye'nin değil dünyanın gündeminden düşmeyen Suriyeli mültecilerle ilgili çalışmalar ise çok daha sınırlı sayıdadır. Din psikolojisi alanı içinde durum değişmemektedir. Dolayısıyla bu alanda yapılacak her bir çalışmanın gerek ülkemizin sosyal politikalarının belirlenmesi gerekse bu alanda bilimsel ilerleme katedilmesine katkı sunması bakımından önem arz etmektedir. Öte yandan tezimizin ana bileşenlerinden biri olan kültürleşme süreçlerini inceleyen bir çalışma henüz din psikolojisi alanında çalışılmış bir konu değildir. Oysa kültürleşme, bireylerin psikolojilerini olumlu ya da olumsuz etkileyen pek çok dini davranış ve değerleri kapsayan önemli bir konudur. Dolayısıyla yapmış olduğumuz bu tez çalışmasının hem ülkemizde yapılacak yeni araştırmalara öncülük etmesi hem de dünyadaki bu konuya ilişkin literatüre farklı bir örneklem üzerinden katkı sağlaması umulmaktadır.

Yine tezimizin, Suriyeli kadın mültecilerde, dindarlık, dini başa çıkma, hayat memnuniyeti, bütünlük (tutarlılık) duygusu, depresyon durumlarını araştırması bakımından da bu konuda alandaki belirli bir boşluğu dolduracağı söylenebilir. Zira Suriyeli mültecilerin ruh sağlığına dair dünyada çokça çalışma varken ülkemizde henüz birkaç çalışmayla sınırlı bulunmaktadır.

Bu çalışmayı önemli kıldığını düşündüğümüz bir diğer faktör ise dezavantajlı bir grup olan kadınları konu etmesidir. Dünyada ilk etapta mülteciler konusunda erkekler üzerinde çalışma yapıldığı görülmüştür. Bunun nedenleri arasında, ilk mülteci çalışmaları yapıldığında erkeklerin sayıca daha fazla ve iş gücü olarak erkek mültecilerin bulunması ifade edilmektedir (Sam, 2006: 407). Fakat dünyadaki kadın mültecilerin sayılarının artmasıyla, yaklaşık yarısının kadın olması gerçeğiyle birlikte kadınların göç öncesinde ve sonrasında karşılaştıkları pek çok problemler kadın mülteciler konusundaki çalışmalara duyulan ihtiyacı ortaya koymaktadır. Saydığımız tüm bu nedenlerle birlikte dinin, dindarlığın veya dini yaşantının, kültüre uyum sağlarken (yani kültürleşme sürecinde) nasıl bir rolünün

olduğu ve iki toplumun bütünleşmesinde, bireylerin daha sağlıklı bir hayat yaşamasında söz konusu faktörlerin nasıl bir ilgisinin bulunduğunu ortaya koyarak bu konulara bir katkı sunması önem arz etmektedir.

Elbette ülkemizde din psikolojisi alanında bir çok kez kadın konusu (Özdoğan, 2005; Gülmez, 2013; Yapıcı, 2016) ve sınırlı sayıda da olsa travmatik olaylar konusu (Köse ve Küçükcan, 2006) ayrı ayrı olmak üzere çeşitli araştırmalar ekseninde çalışılmıştır. Bu araştırmayı özgün kılan ise; hem savaş nedeniyle göç eden kadınlar üzerine odaklanması hem de kadın ve kültürleşme konusunu ele alması bakımından ülkemizde yapılan ilk çalışma özelliği taşıyor olmasıdır.

Son olarak, kültürleşme konusunda, ülkemizde psikolojiden işletmeye, sosyolojiden uluslararası ilişkilere kadar geniş yelpazede çok az sayıda da olsa çalışmalar bulunmaktadır (Kağıtçıbaşı 2014; Bilge Zafer, 2015; Karkuş, 2014; Yelda Bektaş, 2004). Bu çalışmalar göçün ya da mültecilik meselesinin çok yönlü olmasından kaynaklanmaktadır. Bu araştırma ise kültürleşme meselesini ele alırken hem örneklemeden dolayı (Suriyeli kadın mülteciler) hem de kültürleşme, ruh sağlığı ve din konularına odaklandığından mühim görülmektedir. Böylelikle göç araştırmalarına bir ivme kazandırması beklenildiğinden önemlidir.

3. Araştırmanın Soruları ve Hipotezleri

Kültürleşme, ruh sağlığı ve dindarlık konularındaki literatür incelendiğinde iki kültür bir araya geldiğin zaman baskın kültür ile azınlık kültüre sahip kişilerin yetenek ve davranışlarında, kimlik ve bağlılıklarında, sosyal ilişkilerinde, inanç ve değerlerinde değişikliklerin meydana geldiğini ve bu süreçte kültürleşme stratejilerinden özümleme/asimilasyon, bütünleşme, ayrılıkçılık ve marjinalleşme/sınırdan kalma stratejilerinden birine yöneldikleri görülmektedir. Tüm bunlar yaşanırken bireylerin psikolojik iyi oluş (depresif eğilim düzeyleri, yaşam memnuniyeti durumları vs.) durumlarının nasıl olduğu da kültürleşme sürecinde merak edilen soruları beraberinde getirmiştir. Kültürleşme stratejilerinden birine yönelirken dini ortam ve dindarlığın rolünün ne olduğu ile ruh sağlığı ile dini başa çıkma tarzları arasındaki ilişkinin ne olduğu araştırma sorularının zeminini oluşturmaktadır. Buradan hareketle, araştırmada şu sorulara cevap aranmaktadır:

1. Suriyeli kadın mülteciler asimilasyon, entegrasyon, ayrılıkçılık ve marjinalleşme stratejileri içerisinde en fazla hangisini tercih etmektedir?
2. Hangi kültürleşme stratejisi daha çok tercih edilmektedir?
3. Kültürleşme stratejilerini tercih etmelerinde dini kimliğin rolü nedir?
4. Dindarlık, depresif eğilim, tutarlık duygusu ve yaşam memnuniyeti ile demografik özellikler arasındaki ilişki nasıldır?
5. Olumlu dini başa çıkma ile olumsuz dini başa çıkma stratejilerini tercih edenlerin demografik özellikleri nelerdir?
6. Kültürleşme stratejilerinden asimilasyon/özümleme, bütünleşme, ayrılıkçılık ve marjinalleşme/sınırdan kalmayı seçenler hangi demografik özelliklere sahiptirler?
7. Travmatik olay ile dindarlık, dini başa çıkma, depresif eğilim, bütünlük duygusu, yaşam memnuniyeti arasındaki ilişki nasıldır?
8. Suriyeli kadın mültecilerin Türkiye’de bulunma süreleri ile kültürleşme, dindarlık, dini başa çıkma, depresif eğilim, bütünlük duygusu, yaşam memnuniyeti düzeyleri arasında nasıl bir ilişki bulunmaktadır?
9. Kültürleşme ile birlikte dindarlık ve değerlerde ne gibi değişiklikler olmuştur?
10. Kültürleşme sürecinde kadın mültecilerin karşılaştıkları problemler nelerdir?
11. Kültürleşme stratejilerinden birini tercih ederken eğitim gibi entelektüel arka planın rolü nedir?
12. Suriye-İslam kültürü ve Türkiye-İslam kültürü arasındaki benzerlikler ve farklılıklar nelerdir? Bu benzerlik ve farklılıkların, yönelinilen kültürleşme stratejisini belirlemedeki rolü nedir?

Bu sorular doğrultusunda araştırmanın hipotezleri oluşmuştur. Bu araştırmanın sorularına bir cevap olarak temel hipotez “*kültürleşme, ruh sağlığı ve dindarlık arasında ilişki bulunmaktadır*” olarak belirlenmiştir. Bu temel hipoteze bağlı olarak alt hipotezler üç grupta sunulmaktadır.

A. Kültürleşme İle İlgili Hipotezler

1. Türkiye’de yaşayan Suriyeli kadın mültecilerin, kültürleşme stratejisi tercihlerinde Türkiye’de bulunma süreleri etkilidir.
2. Türkiye’de yaşayan Suriyeli kadın mültecilerde, kültürleşme stratejilerinden daha çok bütünleşme tercih edilmektedir.

3. Suriyeli kadınların kültürleşme stratejilerinden birine yönelmelerinde, Kilis, Gaziantep, Konya ve İstanbul'un sosyo-kültürel özellikleri etkili olmaktadır.
4. Suriyeli genç kadınlar kültürleşme stratejilerinden daha çok bütünleşmeyi tercih etmektedir.
5. Kadın mülteciler yeni kültüre uyum sağlarken erkeklere oranla daha çok engelle karşılaşmaktadırlar.
6. Eğitim düzeyi arttıkça bütünleşme stratejisi daha çok tercih edilmektedir.
7. Meslek sahibi olan kadın mülteciler daha çok bütünleşmeye, bir mesleği olmayanlar ise daha çok ayrılıkçılık ve marjinalleşme/sınırdan kalmaya yönelmektedirler.
8. Kültürleşme stratejilerinden birine yönelme ile Suriyeli kadınların Türkçeyi bilme düzeyleri arasında önemli bir ilişki vardır.

B. Ruh Sağlığı ile İlgili Hipotezler

1. Suriyeli kadın mültecilerin depresif eğilimleri, yaşadıkları travma sayısına, savaştan uzakta yaşadıkları süreye, yaşlarına, medeni durumlarına, eğitim durumlarına, meslek sahibi olup olmadıklarına, sosyo-ekonomik durumlarına göre farklılık gösterir. Buna göre;

- (a) Travma sayıları az olan bireyler fazla olanlara göre,
- (b) Savaştan uzakta yaşama süreleri az olanlar fazla olanlara göre,
- (c) Evli ve nişanlılar, bekâr, boşanmış ve eşi ölmüş kadınlara göre,
- (d) Eğitim düzeyi yüksek olanlar, hiç eğitim almayanlar veya daha az eğitim almışlara göre,
- (e) Mesleği olan kadınlar olmayanlara göre,
- (f) Türkiyede'ki ekonomik durumu iyi olanlar kötü olanlar göre kültürleşme sürecinde **daha az depresif eğilime** sahiptirler.

2. Suriyeli kadın mültecilerin yaşam memnuniyeti düzeyleri, yaşadıkları travma sayısına, savaştan uzakta yaşadıkları süreye, yaşlarına, medeni durumlarına, eğitim durumlarına, meslek sahibi olup olmadıklarına, sosyo-ekonomik durumlarına göre farklılık gösterir. Buna göre;

- (a) Travma sayıları az olan bireyler fazla olanlara göre,
- (b) Savaştan uzakta yaşama süreleri az olanlar fazla olanlara göre,
- (c) Evli ve nişanlılar, bekâr, boşanmış ve eşi ölmüş kadınlara göre,

- (d) Eğitim düzeyi yüksek olanlar, hiç eğitim almayanlara veya daha az eğitim almışlara göre,
- (e) Mesleği olan kadınlar olmayanlara göre,
- (f) Ekonomik durumu iyi olanlar olmayanlara göre kültürleşme sürecinde **yaşam memnuniyeti düzeyleri daha yüksektir.**

3. Suriyeli kadın mültecilerin bütünlük duyguları, yaşadıkları travma sayısına, savaştan uzakta yaşadıkları süreye, yaşlarına, medeni durumlarına, eğitim durumlarına, meslek sahibi olup olmadıklarına, sosyo-ekonomik durumlarına göre farklılık gösterir. Buna göre;

- (a) Travma sayıları az olan bireyler fazla olanlara göre,
- (b) Savaştan uzakta yaşama süreleri az olanlar fazla olanlara göre,
- (c) Evli ve nişanlılar, bekâr, boşanmış ve eşi ölmüş kadınlara göre,
- (d) Eğitim düzeyi yüksek olanlar, hiç eğitim almayanlar veya daha az eğitim almışlara göre,
- (e) Mesleği olan kadınlar diğerlerine göre,
- (f) Ekonomik durumu iyi olanlar diğerlerine göre kültürleşme sürecinde **daha yüksek bütünlük duygularına sahiptirler.**

C. Dindarlık ve Dini Başa Çıkma İle İlgili Hipotezler

- (a) Dindarlık, travma sayısına, medeni duruma, eğitim durumuna, sosyo-ekonomik statüye göre farklılık gösterir.
- (b) Dini başa çıkma stratejilerinde olumlu dini başa çıkma stratejilerine daha çok, travma sayısı az olanlar, Türkiye’de bulunma süreleri daha çok olanlar, evli ve nişanlılar, yaşı büyük olanlar, daha az eğitilmiş olanlar başvurumaktadırlar.
- (c) Kendilerini daha dindar hissedenden bireyler olumlu başa çıkma stratejilerine daha çok yönelmektedirler.
- (d) Olumlu dini başa çıkma stratejilerine başvuranlar olumsuz dini başa çıkma stratejilerine başvuranlara göre daha az depresif eğilime sahiptirler.
- (e) Olumlu dini başa çıkma stratejilerine başvuranların yaşam memnuniyeti düzeyleri olumsuz dini başa çıkma stratejilerine başvuranlara göre daha yüksektir.
- (f) Olumlu dini başa çıkma stratejilerine başvuranların bütünlük duyguları olumsuz dini başa çıkma stratejilerine başvuranlara göre daha yüksektir.

4. Sayıtlar ve Sınırlılıklar

Araştırmanın temel konusu kültürleşme, ruh sağlığı ve dindarlık ilişkisidir. Bu konular kendi içerisinde birçok boyuta sahip olduğu için, araştırmanın sağlıklı bir şekilde ele alınabileceği kapsam ve sınırlılıklarının belirlenmesi gerekmektedir. Araştırmanın sayıtları şu şekildedir:

1. Örneklem evreni temsil etmektedir.
2. Nicel araştırmanın örneklemini oluşturan 2018 katılımcının, anket formunda yer alan bilgileri içtenlikle ve samimi bir şekilde cevaplandıkları kabul edilmektedir.
3. Nitel araştırma için hazırlanmış olan mülakat sorularına 100 katılımcının kendilerini açık bir şekilde ifade ederek cevap verdikleri varsayılmaktadır.

Araştırmanın sınırlılıkları ise şöyle sıralanabilir:

1. Bireylerin kültürleşme stratejilerinden hangilerine yöneldikleri ile bu süreçte etki eden faktörler olarak; bireylerin dindarlıkları, yaşadıkları travmalar, depresif eğilimleri, yaşam memnuniyeti düzeyleri, bütünlük duyguları, pozitif ve negatif dini başa çıkma tarzlarından hangilerine başvurdukları araştırmanın sınırlarını oluşturmaktadır. Bireyin kültürleşmesine etki ettiği düşünülen kişilik yapısı, diğer fiziksel ve ruhsal sağlık problemleri gibi konular araştırma sınırları dışında tutulmuştur.
2. Araştırma, anket yapılan 2018 kişi ve görüşme yapılan 100 kişi ile sınırlıdır. Dolayısıyla araştırma sonuçlarının genellemesi yapılırken bu örneklem grubu göz önünde bulundurulmalıdır.
3. Araştırma, boylamsal değil kesitseldir. Araştırmaya katılan kişilerin zaman içerisinde inanç, görüş ve davranışlarında değişiklikler olabileceği için araştırma anket ve mülakatların yapıldığı zaman aralığı ile sınırlıdır.
4. Araştırma, 12 yaş ve üzeri ile sınırlıdır.

5. Araştırmada, dindarlık, kültürleşme, travma, depresif eğilim, yaşam memnuniyeti, bütünlük duygusu ve dini başa çıkmaya ait bulgular kullanılan lme araçlarının kapasiteleri ile sınırlıdır.

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

1.1. MÜLTECİLİK: DÜNYADA MÜLTECİLER VE SURİYELİ MÜLTECİLER

1.1.1. Dünyadaki Mülteciler

1.1.1.1. Küreselleşme ve Mültecilik

Dünyada mültecilerin sayısı her geçen yıl dramatik bir şekilde artmaktadır. Bunun nedeni konusunda bir açıklama yapmadan önce burada mülteci, sığınmacı ya da göçmen gibi kavramlara yer vermek ve ülkemizdeki Suriyelilerin hukuki statülerine ilişkin bilgiler vermek istiyoruz.

Göçmenin uluslararası bir tanımını yapmak zordur. Göçmen kavramının kendi ya da ailesinin sosyo-ekonomik durumunun daha iyi olması amacıyla bir başka bölge ya da ülkeye göç etmiş kimselere denildiği belirtilmektedir. Birleşmiş Milletler (BM) ise göçmenin, göç sebeplerine, göç konusunda gönüllü olup olmamaya vs. bakmaksızın yabancı bir ülkede bir yıldan fazla kalan herkes için uygun bir terim olduğunu ifade etmektedir (Türkiye ve Göç e-kitabı, 2017: 44-45, www.goc.gov.tr). Göçmen kavramı, geniş bir anlam ifade etmesinden dolayı tezimizin araştırma konusu olan Suriyeli yabancılar için uygun bir terim değildir.

Göçmen kavramının dışında mülteci kavramına değinmemiz gerekmektedir. Göç İdaresi Müdürlüğü'nce hazırlanmış olan kavramlar dizininde yer alan (a.g.e., 2017: 46-47) yabancılar ve uluslararası koruma kanununun 61. maddesine göre *mültecilik* şöyle tanımlanmaktadır: “1951 Cenevre Sözleşmesine uygun şekilde ırkı, dini, tabiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancıya veya bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz

konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen vatansız kişi” olarak belirtilmektedir. İngilizcede “refugee” olarak ifade edilmektedir.

Sıklıkla kullanılan bir diğer kavram ise *sığınmacı*dır. Sığınmacı kavramının İngilizcede karşılığı ise “asylum seeker” olarak geçmektedir. Sığınmacı, genellikle, başka bir ülkeye savaş ya da işkence gibi çeşitli nedenlerle gitmiş olan ve mülteci olarak henüz kabul edilmemiş kişiler için kullanılmaktadır. Tezimizin çerçevesi göz önünde bulundurulduğunda göçmen kavramı gönüllü ya da gönüllü olmayanların tümünü içerdiği için ayrıca daha konforlu bir hayat sürme amacıyla göç edenleri kapsamı bakımından Türkiye’deki Suriyeliler için uygun görülmemektedir. Çünkü bu kitle zorunlu olarak ve güvenlik problemi nedeniyle göç etmiştir. Amaç hayatta kalabilmek ve en temel insani hak olan “yaşam hakkını” muhafaza etmektir. Tezimizde diğer bir kavram olan *sığınmacı* da içerdiği anlam bakımından tercih edilmemektedir. Mültecilik kavramına baktığımızda 1951 Cenevre Sözleşmesi’nin, İkinci Dünya Savaşı sonrası savaş mağduru olan özellikle batıdaki kişileri uluslararası bir hukuki garanti altına alınma çabasıdır. Suriye iç savaşında milyonlarca insan yerinden edilmiş, hayatlarına kastedilmiş, işkence vs. çok çeşitli travmatik olayları tecrübe etmişlerdir. Dolayısıyla 1951 Cenevre Sözleşmesi’ndeki nitelikleri taşıdıkları için savaştan kaçarak ülkemize sığınan Suriyeliler için “mülteci” kavramını kullanmak anlamlı olacaktır. Tez içerisinde kullandığımız “mülteci” kavramıyla Suriyelilerin Türkiye’deki hukuki statüleri kastedilmemektedir. Bununla birlikte onların tecrübe etmiş oldukları zorunlu göçün doğasını en iyi tanımlayan kavram olması ve ulusal/uluslararası literatürde bir kavram birliği olması hasebiyle mülteci terimini kullanmak uygun görülmüştür.

Türkiye’deki Suriyelilere, hukuki olarak “geçici koruma statüsü” verilmiştir. Bu ise “kitlemel akın olaylarında acil çözüm bulmak üzere geliştirilen bir koruma biçimidir. Geçici koruma, devletlerin geri göndermeme yükümlülükleri çerçevesinde kitlemel halinde ülke sınırlarına ulaşan kişilere belirli haklar sağlamayı hedefleyen pratik ve tamamlayıcı bir çözüm yoludur. Geçici korumanın üç temel unsuru, güvenli topraklara erişime izin verilmesi, geri gönderme yasağının uygulanması, temel ve acil insani ihtiyaçların karşılanmasıdır” (a.g.e., 2017: 42-43). İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Müdürlüğü’nce ifade edilmiş bu kavram bilgilerinin yanı sıra yabancı

kaynaklarda ise Şu Şekilde geçmektedir: *mülteci*, anayurtlarını terk etmeye zorlanan ya da güvenlikleri tehlikede olduğundan istemeden buldukları yerleri terk edenlerdir. *Sığınmacı* ise kaçtığı ülkede kalmak isteyen mültecidir (Ritzer, 2011:319). Bu tanımlamayla birlikte mültecilerin psikolojik durumlarını bazı yönleriyle ele aldığımız tez çalışmamıza yardımcı olacak bazı önemli bilgilere bu kısımda yer vermemiz gerekmektedir. Dünyada sayıları gün geçtikçe çarpıcı bir şekilde artan mülteci akımının bir dünya meselesi olarak çeşitli alanlardan akademisyenler tarafından ne şekilde anlamlandırıldıklarını özet bir şekilde görelim.

Mülteciler, göçmenler ya da sığınmacılar elbette dünyada büyük bir değişim ve dönüşüme neden olmaktadır. Dünya, son dönemde özellikle Orta Doğu’da yaşanan savaşlar nedeniyle büyük nüfus hareketliliğine şahitlik etmektedir. Meydana gelen her bir savaş ya da iç savaş, sadece savaşan tarafları ilgilendirmemekte aynı zamanda sonuçlarıyla tüm dünyayı etkilemektedir. Artık coğrafî sınırların anlamını her geçen gün yitirdiğini ifade eden antropolog Appadurai (1996), küreselleşmeye vurgu yaparken diğer meselelerde olduğu gibi mültecilik konusunun da tek başına ulus-devlet sınırlarını ilgilendirmediğini, bilakis sınırları aşarak dünyanın ortak ve önemli bir meselesi olduğunu ifade etmektedir. Dünyada sayıları giderek artan mültecileri ve problemlerini daha iyi anlayabilmek için burada küreselleşme ve mültecilik ilişkisine değinmemiz gerekmektedir. Bu konuya Appadurai’nin küreselleşmenin nedenlerine yönelik yaptığı açıklamalara çerçevesinde yer verilmektedir.

Çok yönlü bir süreç olarak tanımlanan küreselleşme, sadece politik değil aynı zamanda ekonomik, kültürel, dinî vb. pek çok alanda etkin bir süreç olarak göze çarpmaktadır. Küreselleşme ile beraber dünyanın herhangi bir yerinde yaşanan herhangi bir olay, ilgisiz görünen bir başka yerde etkisini göstermektedir. Yine küreselleşmeyle birlikte dünyada riskler de artmaya başlamıştır. Bireyler ve toplumlar söz konusu risklerle birlikte yaşamaya başlamışlardır. Riskler çeşitlilik arz etmektedir.

Dünyanın süper güçlerinin elinde bulundurdukları üretim araçları ya da sermayeyle birlikte “savaşın endüstrileştiği” bir dönem içindeyiz. Peki, bu dönemde

sermaye sahiplerinin dışında kalan topluluğa ne oluyor? Küresel anlamda insanlar ne gibi problemlerle karşılaşılıyorlar? İşte bu gibi sorulara bir cevap olarak, küresel etkiye sahip savaşların insanları zorunlu göç gerçeğiyle karşı karşıya getirdiğini görüyoruz. Küreselleşen dünyada mültecilik pek çok açıdan önemli bir problemdir. Mülteciler açısından bakıldığında, öncelikle savaşla ilgili kötü anılar, sahip olduğu şeyleri yitirme, travmalar, psikolojik ve sosyal problemler dile getirilebileceği gibi göç ettikleri ülkede karşılaştıkları kimlik problemleri (etnik ya da dini kimlik vs.) ev sahibi ülke vatandaşlarının mültecilere olan bakışları dünyadaki tüm ülkelerin ortak problemi olarak ortaya koyulabilir.

Göç, insanlık tarihi kadar eski bir fenomendir. Bununla birlikte küreselleşme çağındaki “zorunlu göç” olayını ele almak her zamankinden farklı olarak küreselleşmenin çok boyutlu yapısından kaynaklı olarak daha karmaşık bir yapıya sahiptir. Yeni dünya düzeninde, göç son derece olağan olmakla birlikte mülteciler rahatlıkla istedikleri yere göç edememektedirler. Sınır kapılarının kapalı olması pek çok problemin de baş göstermesine neden olmaktadır. Dolayısıyla kaçak göç etmeye çalışanlar hayatlarını riske edebilmektedirler. Bunun haricinde mültecilerin çok farklı göç deneyimlerinin olduğunu söyleyebiliriz. Öte yandan mülteciler, vardıkları ülkelerde göçün doğası gereği hem kendilerini hem de yerleşik toplumu değişime zorlamaktadırlar.

Mültecilerin içerisinde özellikle kadın ve çocukların birçok açıdan yetişkin erkeklere göre daha dezavantajlı oldukları bilinmektedir (UNHCR). Bu ise küresel bazda “kadın ya da çocuk mülteci olma problemleri” gibi kitlesel sorunları da gündeme getirmektedir.

Küreselleşmenin neden başladığına dair farklı görüşler bulunmaktadır. Onun, toplumların daha iyi bir hayat yaşama arzusundan kaynaklandığını ileri süren Nayan Chanda, bu temel arzunun misyon çalışması (din), macera ve fetih (politika ve savaş) olmak üzere belli sonuçlarının olduğunu belirtmektedir (Ritzer, 2011: 57). Yaşadığımız bu çağda, savaşların neden başladığı ve savaş nedeniyle milyonlarca insanın yerinden edilmek suretiyle hareket halinde olmalarının nedenleri ile

küreselleşmenin nedenleri arasında bir ilişki olduğunu ifade etmekte fayda bulunmaktadır.

Ekonomik, politik, kültürel küreselleşme ile dinin, bilimin, tıbbın ve yükseköğrenimin küreselleşmesi (Ritzer, 2011:64,65,66) gibi farklı şekillerde ortaya çıkan küreselleşmenin etkileri üzerinde düşünülebilir. Dünyada farklı yerlere akın eden mülteciler elbette gittikleri yerlere kültürlerini de aktarmaktadırlar. Kültürlerin karşılaşması ve aktarılması konusu da yine kültürel küreselleşme ile birlikte düşünüldüğünde daha bir anlamlı hale gelmektedir. İşte mülteciliğin neden tüm dünyanın önemli bir meselesi olduğuna, küreselleşmeyi liberal bir perspektifle ele alan Anthony Giddens'in: "Ülkeler arasındaki kesişen, sosyal, politik ve ekonomik bağlar bu ülkelerde yaşayanları kesin olarak etkiler. Dünyanın artan karşılıklı bağımlılığını anlatan genel terim *küreselleşmedir.*" tanımında işaret ettiğini söyleyebiliriz (Slattery, 2007: 419).

Ritzer ve Stepnisky (2014) kültür kuramını, kültürel farklılıkçılık, kültürel yöndeşme, kültürel melezleşme ve Appadurai'nin görünümüleri olmak üzere çeşitli başlıklar altında sunmaktadır. Arjun Appadurai (1996), *Bütünüyle Modernlik: Küreselleşmenin Kültürel Boyutları* (Modernity at Large: Cultural Dimension of Globalization) adlı eserinde küresel akışları ve onlar arasındaki kopuklukları incelemektedir. Burada söz konusu akışların, çok farklı ve sayısız kültürel gerçeklikler üretmeye hizmet ettiği ifade edilmektedir (Ritzer ve Stepnisky, 2014: 596). Appadurai bu doğrultuda beş küresel akışı tartışmaktadır: etno-görünümleri (ethnoscapes), medya-görünümleri (mediascapes), tekno-görünümleri (technoscapes), finans görünümleri (financescapes) ve fikir görünümleri (ideoscapes). Bu küresel akışlar içerisinde yer alan etno-görünümler konumuz açısından önem arz etmektedir. Çünkü etno-görünümler ile sürekli bir değişim halinde olan dünyada önemli bir rol oynayan hareketli gruplar ve bireyler (turistler, mülteciler, misafir işçiler) kastedilmektedir (Ritzer vd., 2014: 596). Harekete dâhil olan her şey etnogörünümlerle ilgilidir. Dünyada artan mülteci sayısı, küreselleşmeyi açıklayan döngüsel yaklaşıma göre, muhtemelen bu küresel çağın en tepe noktasına doğru geldiğimizin bir göstergesi olabilir.

Yine Appadurai'nin tekno-görünüm kavramı da bir küresel akış görünümü olarak belirtilmektedir. Bu kavramdan kastedilen, dünyanın etrafında serbestçe ve hızla dolanan teknolojinin ve geniş yelpazedeki malzemelerin akışkan, küresel yapılandırmasıdır (Ritzer, 2011: 275). Bir diğer deyişle; dünya etrafında ve sınır tanımsızın çok hızlı ve serbest hareketlere sahip geniş bir yelpazedeki malzemenin yani dosyaların internetten indirilmesi ve e-maillerin gönderilmesidir. Savaş ve göç durumuna tekno-görünümlerin pek çok etkisinin olduğunu söyleyebiliriz. Savaş, her ne kadar insanlık tarihi kadar eski olsa da günümüzdeki savaşların nedenlerini anlama noktasında küreselleşme çağının bir gereği olan karmaşık bir yapının olmadığı düşünülmektedir. Örneğin savaşan grupların savaş esnasında dünyanın her tarafına aynı anda internetten ulaşmaları söz konusu grupların hem destekleyicilerinin artmasına hem de kendi grubu içerisinde hızlı bir şekilde haberleşmesini sağlamaktadır. Böylesi durumlar, bilginin anında ulaştırılması vs. savaşların etkin bir şekilde devam etmesini sağlıyor olabilir. Bunun da beraberinde zorunlu göçlere, ilticaya daha fazla davetiye çıkardığı söylenebilir.

Devasa miktarlarda paranın ülkeler arasında ve dünya etrafında döviz piyasaları, ülke borsaları ve benzerleri aracılığıyla büyük bir hızla hareket ettiği süreçleri içeren küresel akış görünümüne finans-görünüm denilmektedir. Küresel bazda ekonomi ve politikaların da birbirinden etkilendiğini düşünebiliriz. Dolayısıyla dünya üzerinde herhangi bir yerde olan bir değişim, hareketlilik para piyasalarını muazzam bir şekilde etkilemektedir. Mültecilik bağlamında düşünecek olursak, küresel akışın bir görünümü olan finans-görünüm elbette küresel dengeleri etkilemektedir ve ülkeler arasındaki ilişkileri de bu anlamda yönlendirmektedir. Göç ve mültecilerin artması da bu tarz finans görünümlerle desteklenen küresel akışlar nedeniyle olabilmektedir.

Appadurai'nin bir diğer görünümü medya-görünümleridir. Burada hem dünya çapındaki bilişim üretme ve iletmedeki elektronik kapasiteyi hem de söz konusu medyanın ortaya çıkardığı ve yayımladığı dünya görüntüleri içerilmektedir (Ritzer, 2011: 275). Blog yazarları, profesyonel olmayan gazeteciler, küresel film yapımcıları, televizyon kanalları, gazeteler ve dergiler bu kapsamdadır. Son olarak, ideolojik-görünümlerden bahsetmek gerekir. Bunlar da medya-görünümleri gibi bir

dizi görüntülerdir (Ritzer, 2011: 276). İdeolojik-görünüşlerdeki önemli noktanın, devletler tarafından kendi ideolojileri doğrultusunda üretilen görüntüler olduğu ifade edilmektedir. Mevcut iktidarı alaşağı etmeyi amaçlayan karşıt görüntüler de yine ideolojik-görünümlerdir.

Küresel akışta özellikle etno-görünümler çerçevesinde, hareket eden bireyler ve bilhassa mülteciler gittikleri yeni yerde bir farkçılık ya da melezleşme yaşayabilirler. Bunlardan farkçılık, kültürler arasındaki farklılık anlayışından kaynaklanırken melezleşme ise küresel olan ile yerel olan arasındaki karşılıklı etkileşimden kaynaklanan farklılaşmayı ifade etmektedir.

Yine mülteciler ile ilgili söyleyebileceğimiz bir nokta da küresel çakışmadır. Küresel çakışma ile ifade edilmek istenen, kültürlerin benzer küresel akıntılarının çoğuna tabi olduğu ve giderek daha benzer bir şekilde gelişmeye yatkın olmasıdır. Buna göre, dünya kültürleri giderek ya da en azından belli ölçülerde ve bazı bakımlardan benzer hale gelmektedir. Burada yerel unsurlar zarar görmemekle birlikte toplumsal hareketlerin farklı ülkelerde aynı kültürel unsurlara rastlamaları daha güvenilir bir şekilde yaşamayı beraberinde getirebilir.

Bu kısma kadar, küreselleşme ve mültecilik ilişkisini inceledik. Küreselleşmenin nedenleriyle mültecilik arasında bir bağ olduğunu gördük. Buna göre devletlerin, din, ticaret, politik ve ekonomik çeşitli arzuları doğrultusunda gelişen çeşitli faktörler beraberinde mülteciliği de doğurmaktadır. En önemlisi, küreselleşmenin bir sonucu olan mültecilik, küreselleşme tepe noktasına doğru gittikçe artacaktır. Yine küresel akışlardaki etno-görünümlerin, zamanın ruhuyla da alakalı olarak kendini belirgin bir şekilde gösterdiği anlaşılmıştır.

Küreselleşmeyle birlikte karmaşıklığın beraberinde gelmesi mültecilik konusunda da karşımıza çıkmıştır. Her geçen gün mültecilerin sayılarının artmasına neden olan küresel faktörlerin anlaşılması da söz konusu çeşitli ilişkiler sarmalını çözümlenmemizde yardımcı olacaktır.

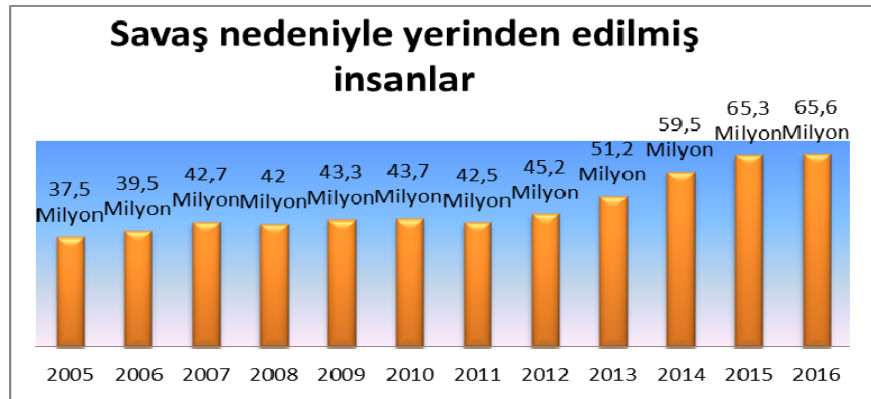
1.1.1.2. Dünyadaki Mültecilere Dair İstatistikî Bilgiler

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği'nin (BMMYK), 20 Haziran 2017 Dünya Mülteciler Günü'nde yayınladıkları rapora göre, dünyada her 113 kişiden biri savaş ya da işkence nedeniyle yerinden edilmiş, evlerini terk etmek zorunda kalmıştır. Yine mülteci sayısının her geçen gün arttığını ve mülteciliğin dünyanın en önemli problemlerinden biri olduğunu ortaya koyan bir diğer detay ise her üç saniyede bir kişinin mülteci statüsüne geçiyor olmasıdır.

Bu başlık altında, dünyada mültecilerin yıllara ve ülkelere göre dağılımına dair bilgiler yer almaktadır.

Günümüzde savaşla yerlerinden edilen insan sayısı şaşırtıcı derecede yüksek bir seviyeye ulaşmıştır. Artışın yıllara göre dağılımına Grafik 1.1'de yer verilmektedir.

Grafik 1.1: Savaş nedeniyle yerinden edilmiş insanların yıllara göre dağılımı.

Kaynak: UNHCR/18 Haziran 2015 ve 28 Haziran 2016

BMMYK'nın Küresel Eğilimler Raporu 2016'ya göre, baskı, zulüm, şiddet olayları nedeniyle yerinden edilmiş kişi sayısı 2005'te 37.5 milyon, 2006'da 39.5 milyon, 2007'de 42.7 milyon, 2008'de 42.0 milyon, 2009'da 43.3 milyon, 2010'da 43.7 milyon, 2011'de 42.5 milyon, 2012'de 45.2 milyon, 2013'de 51.2 milyon, 2014'te 59.5 milyon, 2015'te 65.3 milyon iken bu rakam 2016 yılı sonu itibariyle 65.6 milyona ulaşmıştır. Raporda, 2016 yılının sonunda 22.5 milyon kişinin mülteci

olduğuna, 40.3 milyon kişinin ülkeleri içinde yerinden edildiğine, 2.8 milyon kişinin ise sığınmacı olduğuna dair verilere yer verilmektedir. Yine 2016 yılının her bir dakikasında 20 kişi yerinden edilmiş ve yeni bir yere göç etmiştir. Raporda önemli olan bir diğer detay ise; 18 yaşın altında olan çocukların, 2016 yılındaki mültecilerin %51'ini oluşturmasıdır. Kendi ülkelerine tekrar dönen mülteciler ise 552.200 kişi olarak kaydedilmiştir. Bunların oğu (384.000) Afganistan'a dönen mltecilerdir.

Dünyadaki tüm mültecilerin %55'i'ni sadece üç ülke oluşurmaktadır: Suriye (5.5 milyon), Afganistan (2.5 milyon), Güney Sudan (1.4 milyon).

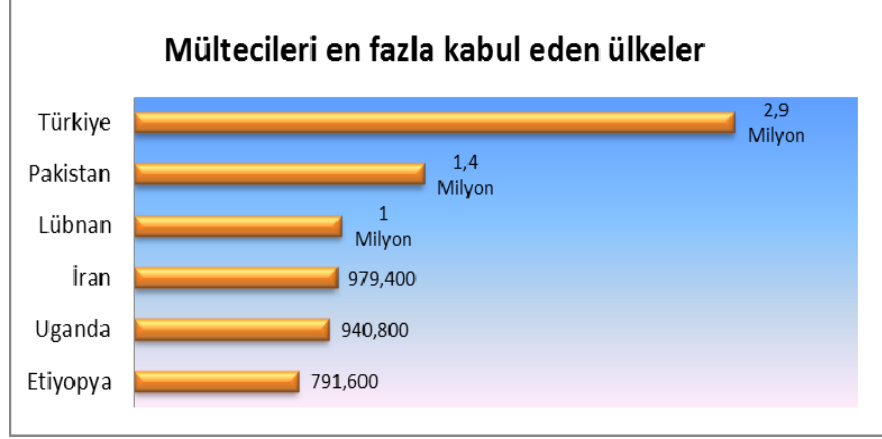

şekil 1.1: Dünyada en fazla mülteci veren üç lke.

Kaynak: UNHCR–Global Trends: Forced Displacement in 2016

Dünyada mültecilere ev sahipliği yapan ülkeler, nüfus yoğunluklarına göre değerlendirildiklerinde ise her 6 kişiden birinin mülteci olduğu Lübnan başta gelmek üzere Ürdün'de her 11 kişiden 1'i ve Türkiye'de ise her 28 kişiden biri mülteci olarak bulunmaktadır. Savaş ve işkenceler nedeniyle yerinden edilen insanları kabul eden ülkelerin başında üç yıldır Türkiye (2.9 milyon) gelmektedir. Türkiye'yi takip eden ülkeler ise; Pakistan (1.4 milyon), Lübnan (1 milyon), İnan (979.400), Uganda (940.800) ve Etiyopya'dır (791.600). İşte burada yer alan bilgiler Grafik 1.2'de sunulmaktadır.

Grafik 1.2: Mültecilere en fazla ev sahipliği yapan ülkeler.

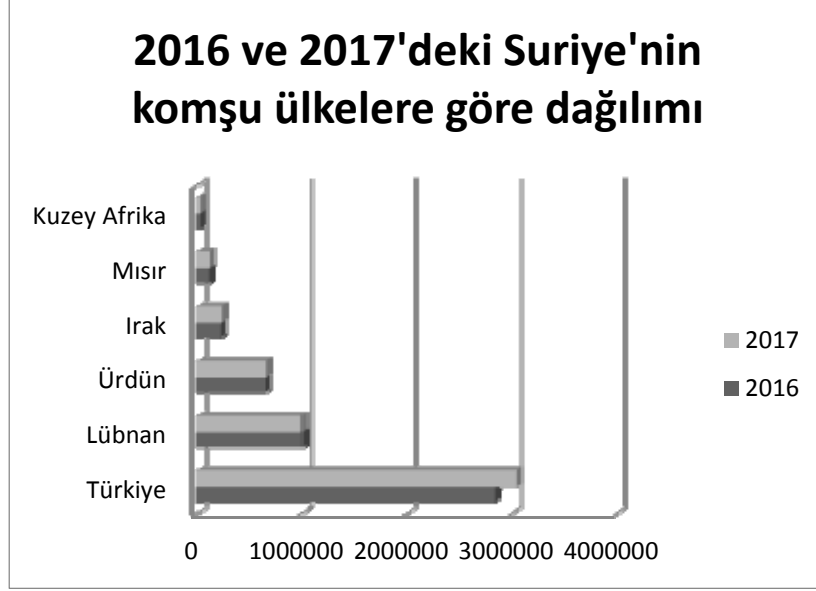
Kaynak: UNHCR, 2017(<http://www.unhcr.org/figures-at-a-glance.html>)

Son olarak söz konusu raporda, 2 milyon kişinin bireysel olarak “sığınmacı” olmak için başvurdukları ülkeler sırasıyla Almanya (722.400), Amerika Birleşik Devletleri (262.000), İtalya (123.000) ve Türkiye’dir (78.600).

1.1.2. Dünyadaki Suriyeli Mülteciler

Suriye’de Nisan 2011 itibariyle yaşanan iç savaş ülke nüfusunun yaklaşık yarısını ülke içinde ya da başka bir ülkeye göç etmek zorunda bırakmıştır. Söz konusu iç savaş nedeniyle Suriyeli mülteciler en fazla Türkiye’ye sığınmak zorunda kalmışlardır. Türkiye’yi takiben sırasıyla Lübnan’a, Ürdün’e, Irak’a, Mısır’a ve Kuzey Afrika’ya göç etmişlerdir. Bu ülkelerdeki Suriyeli mültecilerin 03 Temmuz 2017 tarihinde sayılarının 5.106.934 olduğu tespit edilmiştir (UNHCR, 2017). Grafik 1.3’te bu altı ülkedeki Suriyeli mültecilerin 2016 yılı sonundaki rakamları ile 3 Temmuz 2017 tarihindeki rakamları yer almaktadır. Bu bilgilere göre; 2017 Temmuz ayı itibariyle Türkiye’de 3.049.876, Lübnan’da 1.001.051, Ürdün’de 661.114, Irak’ta 242.558, Mısır’da 122.228, Kuzey Afrika’da 30.104 Suriyeli mülteci bulunmaktadır. Suriyeli mültecilerin en çok komşu ülkelere sığındıkları da ortaya çıkan diğer bir önemli konudur.

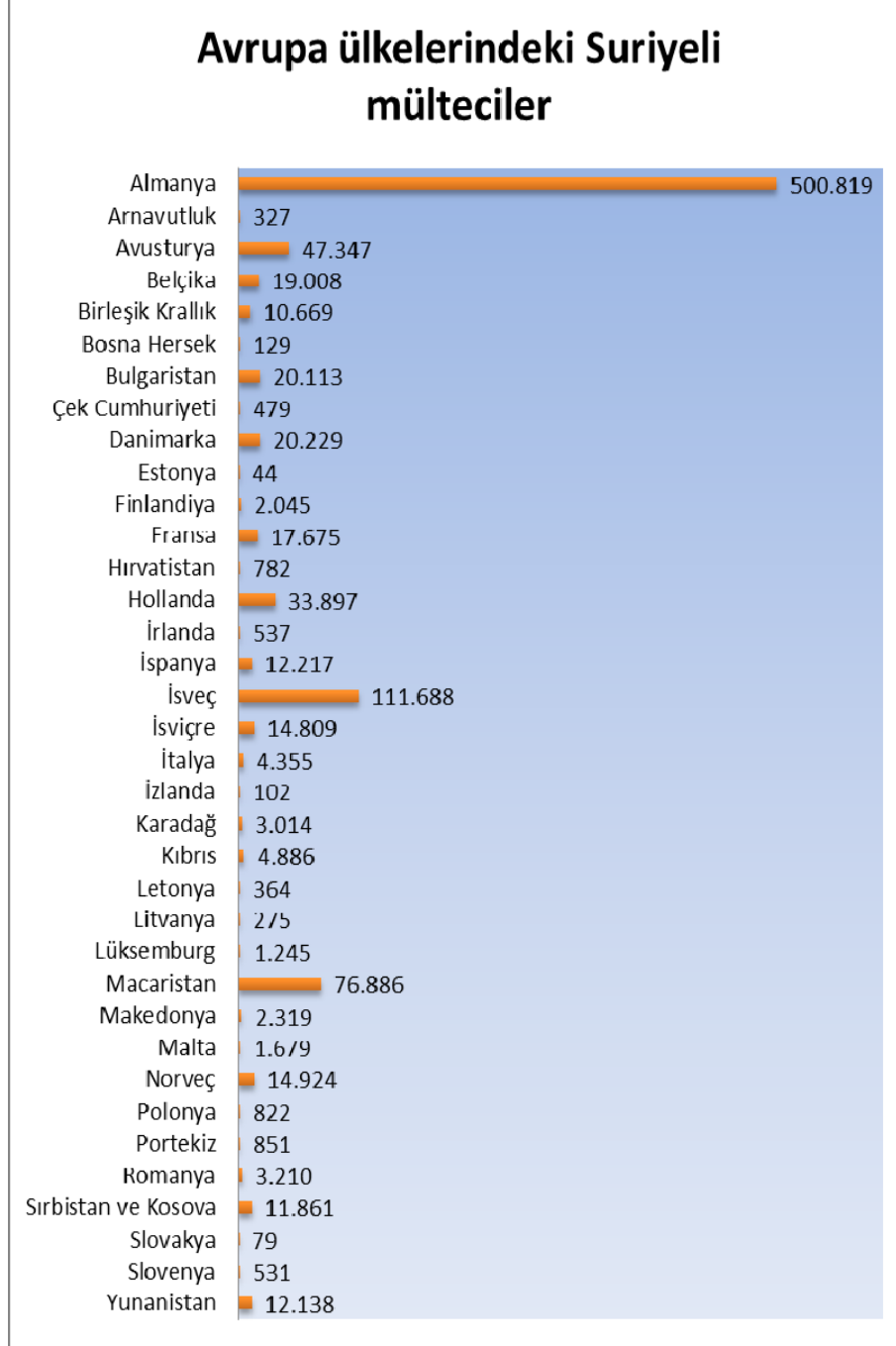
Grafik 1.3: 2016 ve 2017’de (Temmuz) Suriyelilerin komşu ülkelere göre dağılımı.

Kaynak: UNHCR, 2017

Yoğun bir şekilde komşu ülkelere sığınan Suriyeliler elbette dünyanın farklı yerlerine de gitmişlerdir. Fakat yukarıda saydığımız altı ülkeye oranla sayıları oldukça azdır. Buna göre Türkiye dışında kalan Avrupa ülkelerine baktığımız zaman en fazla Suriyeli mülteciyi kabul eden ülke Almanya (500.819), en az kabul eden Avrupa ülkesi ise Estonya’dır (44). Toplamda ise 36 Avrupa ülkesinde Nisan 2011 ve Mayıs 2017 tarihleri arasında sığınan Suriyeli mültecilerin sayısı 952.446’dır. Bu ülkelerin detayları Grafik 1.4’te verilmektedir.

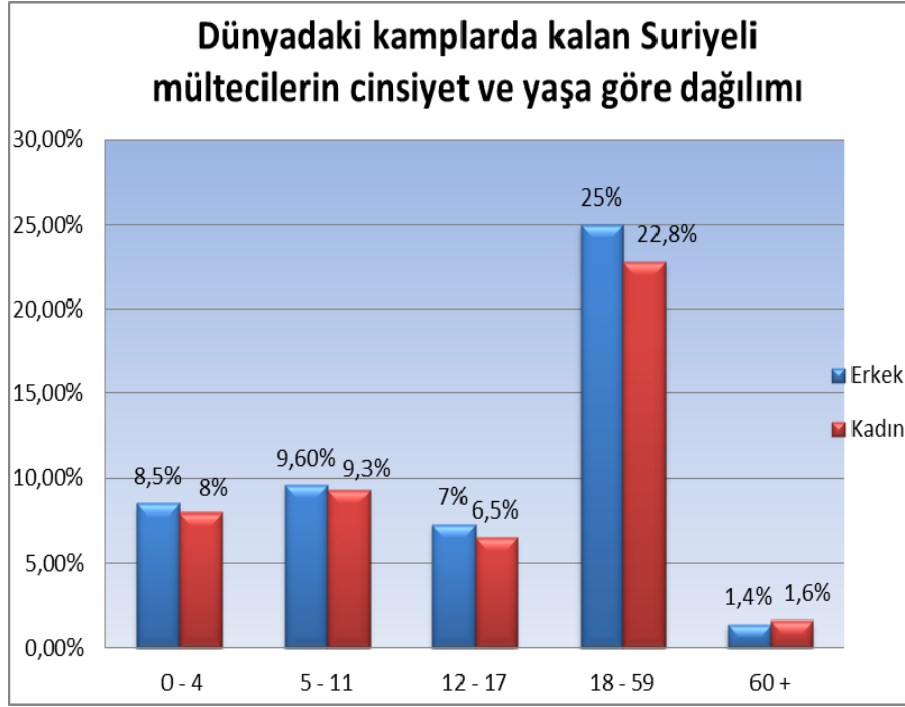
Grafik 1.4: Avrupa ülkelerine sığınan mültecilerin ülkelere göre dağılımı.

Toplamda Suriye nüfusunun yarısından fazlasını oluşturan yerinden edilmiş Suriyeli mülteciler elbette ülkeleri içinde ya da göç ettikleri ülkelerde ya kamplara yerleştirilmişler ya da şayet kamp yoksa kamp dışında bir yerde yaşamlarını sürdürmektedirler. Kamplarda yaşayan Suriyeli mültecilerin oranı kamp

dışındakilere oranla oldukça düşüktür. Kamptaki Suriyeli mültecilerin oranı yaklaşık %9'dur. %91'i göç ettikleri yerlerdeki hayatın içerisine dâhil olmaktadır.

Grafik 1.5: Kamplarda yaşayan Suriyeli mültecilerin yaş ve cinsiyet durumlarına göre dağılımları (Türkiye-Lübnan-Ürdün-Irak-Mısır-Kuzey Afrika).

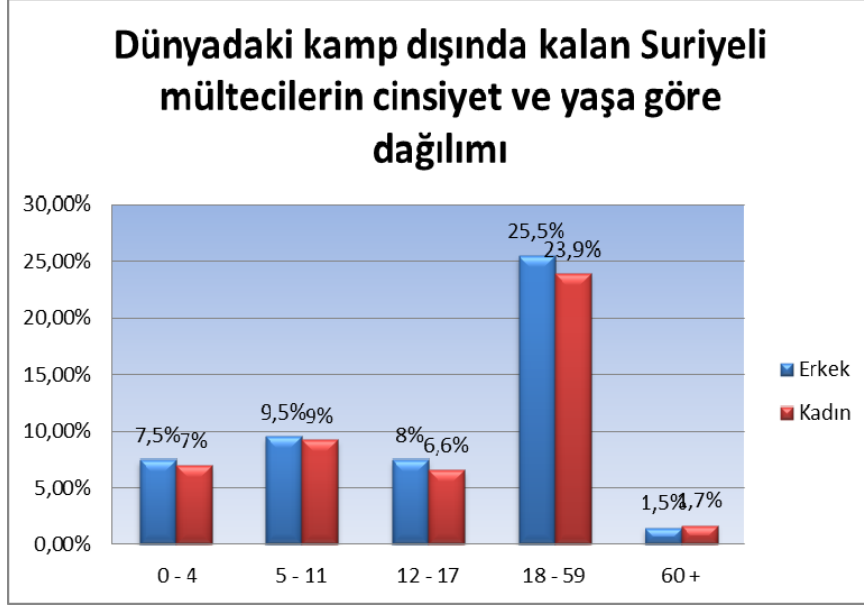

Kaynak: UNHCR, 2017

Grafik 1.5'te yer alan bilgilere göre, kampta yaşayan Suriyeli mültecilerin %51,8'ini erkekler, %48,2'ini ise kadınlar oluşturmaktadır. Gelişim dönemlerine göre baktığımızda ise; %35,4'ü bebeklik ve çocukluk, %13,5'i ergenlik, %47,8'i gençlik ve yetişkinlik, %3'ü ise yaşlılık dönemindeki bireylerdir.

Kamp dışında yaşayan Suriyeli mültecilerin yaş ve cinsiyet durumlarına göre dağılımına baktığımızda ise; %51,5'ini erkekler, %48,5'ini ise kadınlar oluşturmaktadır. Gelişim dönemlerine göre değerlendirildiğinde ise; %33'ü bebeklik ve çocukluk, %14,6'sı ergenlik, %49,4'ünün genç yetişkinlik ve yetişkinlik, %3,2'sinin ise yaşlılık dönemindeki bireylerdir. Tüm bunlarla ilgili detaylar Grafik 1.6'da gösterilmektedir.

Grafik 1.6: Kamp dışında yaşayan Suriyeli mültecilerin yaş ve cinsiyet durumlarına göre dağılımları (Türkiye-Lübnan-Ürdün-İrak-Mısır-Kuzey Afrika).

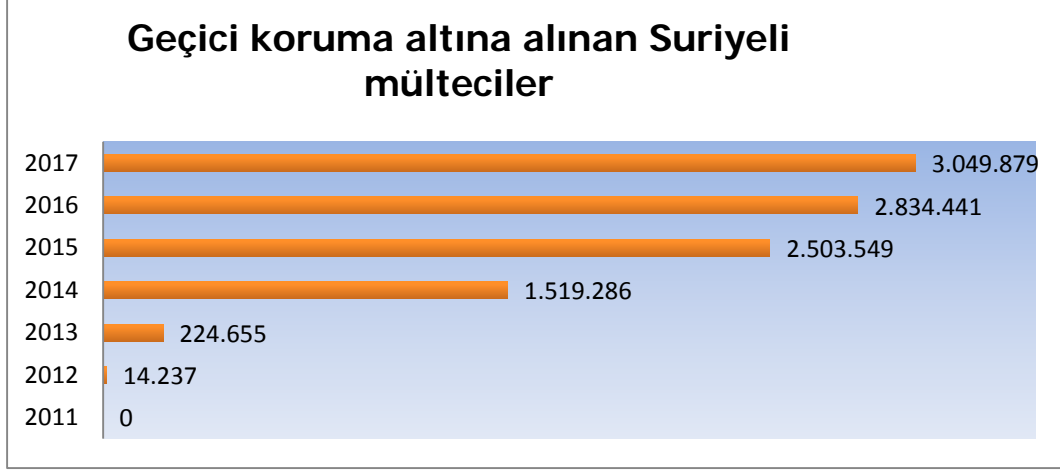

Kaynak: UNHCR, 2017

1.1.3. Türkiye'deki Suriyeli Mülteciler

Suriye'deki krizle birlikte birçok komşu ülke gibi Türkiye de açık kapı politikası uygulamıştır. Milyonlarca insanın savaş, ölüm korkusu, güvenlik problemleri nedeniyle göç ettikleri ülkelerin başında Türkiye gelmektedir. UNHCR en son 15 Haziran 2017 yılında yaptığı güncellemeyle birlikte Türkiye'de kayıt altına alınan Suriyeli mülteci sayısının 3.049.879 olduğunu açıklamıştır. UNHCR'nin 15 Haziran 2017'deki mevcut son rakamı yayınlaması ve Göç İdaresi Genel Müdürlüğü tarafından 2016 yılında yayınladığı Türkiye Göç Raporu baz alınarak Türkiye'de geçici koruma altına alınan Suriyeli mültecilerin yıllara göre dağılımı Grafik 1.7'de verilmektedir.

Grafik 1.7: Türkiye’deki geçici koruma altına alınan Suriyeli mültecilerin yıllara göre dağılımı.

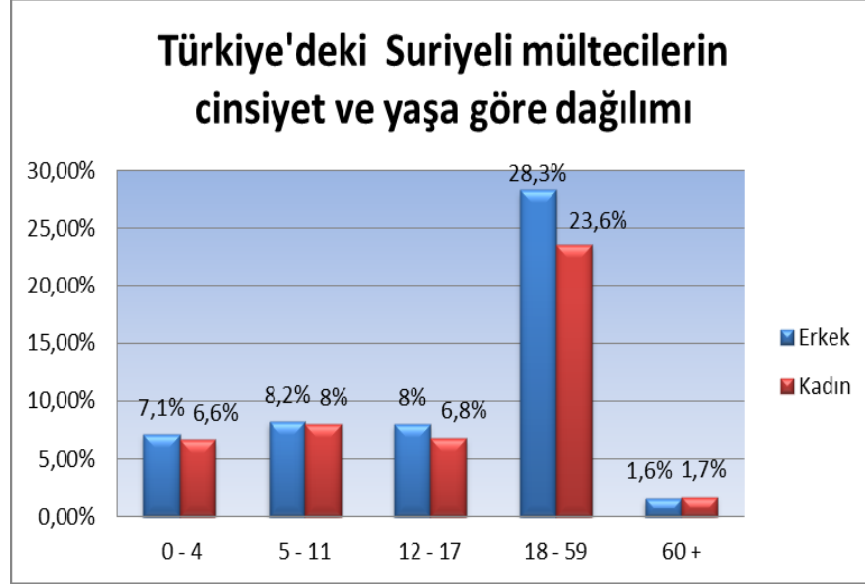

Kaynak: Göç İdaresi Yıllık Rapor 2016, UNHCR 2017

Buradaki *geçici koruma* teknik terimini açıklamakta yarar bulunmaktadır. Geçici koruma, ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla sınırlarımıza gelen veya bu kitlesel akın döneminde bireysel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen ve uluslararası koruma talebi bireysel olarak değerlendirilmeye alınamayan yabancılara sağlanan korumayı ifade etmektedir (Göç İdaresi, 2016 yıllık raporu).

Suriye’de yaşanan kriz ile birlikte çocuk, kadın, genç, yaşlı pek çok mülteci sınırları aşmak zorunda kalmışlardır. Bunlardan Türkiye’ye gelenlerin, 15 Haziran 2017 yılı itibariyle %53,2’sinin erkek, %46,8’inin ise kadın olduğu tespit edilmiştir (UNHCR, 2017). Grafik 1.8’de verilen detayları gelişim dönemlerine göre değerlendirdiğimizde; %29,9’unun bebeklik ve çocukluk, %14,8’inin ergenlik; %51,9’unun genç yetişkinlik ve yetişkinlik dönemlerinde; son olarak %3,3’ünün ise yaşlılık dönemine ait bireyler olduğunu ifade edebiliriz.

Grafik 1.8: Türkiye’de yaşayan Suriyeli mültecilerin cinsiyet ve yaşa göre dağılımı.

Kaynak: UNHCR, 2017

Türkiye’ye giriş yapmış geçici koruma altına alınan Suriyeli mültecilerin görece daha az bir kesimi kamplara/barınma merkezlerine yerleştirilmiştir. Türkiye’de kamplar/barınma merkezleri, Hatay, Gaziantep, Şanlıurfa, Kilis, Mardin, Kahramanmaraş, Osmaniye, Adıyaman, Adana ve Malatya olmak üzere toplam 10 ilde bulunmaktadır. Söz konusu 10 ilde mevcut kamp sayısı 24 iken kamplarda/barınma merkezlerinde yaşayan Suriyeli mülteci sayısı ise 3 Temmuz 2017 itibariyle 245.643’tür. Türkiye’de bulunan kamplar/geçici barınma merkezlerinin hangileri olduğu ile söz konusu kamplarda yaşayan Suriyeli mültecilerin dağılımı Tablo 1.1’de yer almaktadır. Buna göre Hatay’da toplam 18,409; Gaziantep’te 37,837; Şanlıurfa’da 101,919; Kilis’te 32,657; Mardin’de 2,818; Kahramanmaraş’ta 18,422; Osmaniye’de 13,391; Adıyaman’da 9,473; Adana’da 555 ve son olarak Malatya’da 10,162 Suriyeli mülteci bulunmaktadır. Geçici barınma merkezleri/kamplar konteynerkent ya da çadırkent olarak ikiye ayrılmaktadır.

Tablo 1.1: Geçici barınma merkezlerindeki Suriyeli mülteciler

Hatay	Altınözü Konteynerkenti	8.084
	Yayladağı Konteynerkenti	3.776
	Apaydın Konteynerkenti	5.054
	Güveççi Konteynerkenti	1.495
Gaziantep	Islahiye 1 Çadırkenti (çadır)	7.426
	Islahiye 1 Çadırkenti (bölme)	10.186
	Karkamış Çadırkenti	6.271
	Nizip 1 Çadırkenti	9.634
	Nizip 2 Konteynerkenti	4.320
Şanlıurfa	Ceylanpınar Çadırkenti	21.754
	Akçakale Çadırkenti	28.999
	Harran Konteynerkenti	13.601
	Viranşehir Çadırkenti	12.271
	Suruç Çadırkenti	25.294
Kilis	Öncüpınar Konteynerkenti	13.346
	Elbeyli Beşiriye Konteynerkenti	19.311
Mardin	Midyat Çadırkenti	2.818
Kahramanmaraş	Merkez Konteynerkenti	18.422
Osmaniye	Cevdetiye Konteynerkenti	11.591
	Osmaniye	1.182
	Düziçi Konteynerkenti	618
Adıyaman	Merkez Çadırkenti	9.473
Adana	Sarıçam Konteynerkenti	555
Malatya	Beydağı Konteynerkenti	10.162

Kaynak: Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD), 2017

Kamp dışında yaşayan Suriyeli mülteciler elbette kamplarda yaşayanlara oranla daha büyük rakamlarla ifade edilmektedir. Tezimizin ana konusu kültürleşme olduğundan, Suriyeli mültecilerin illere göre dağılımı da bizim için önem arz etmektedir. Türkiye'nin 81 vilayetinin tamamında Suriyeli mültecilerin bulunduğu tespit edilmiştir. Tablo 1.2'de Göç İdaresi Müdürlüğü'nün 2016 sonunda yayınlamış oldukları raporda yer aldığı şekliyle Türkiye'nin illerine göre Suriyeli mültecilerin dağılımı ve illerin nüfusları ile bu nüfus içindeki oranlarına yer verilmektedir. Buna göre Suriyeli mültecilerin en çok buldukları ilk üç şehir sırasıyla İstanbul (438.861), Şanlıurfa (405.511) ve Hatay'dır (379.141). Fakat Suriyeli mültecilerin il nüfuslarına göre oranlarına bakıldığında ise ilk sırada Kilis (93.50%), ikinci sırada Hatay (24.38%) ve üçüncü sırada ise Şanlıurfa (20.90%) gelmektedir.

Tablo 1.2: Geçici koruma altına alınan Suriyeli mültecilerin illere göre dağılımı.

	İLLER	Kayıt Edilen Suriyeli Sayısı	İl Nüfusu	Kayıtlı Suriyelilerin İl Nüfusuna Oranı
1	ADANA	149.738	2.201.670	6,80%
2	ADIYAMAN	24.797	610.484	4,06%
3	AFYON	4.181	714.523	0,59%
4	AĞRI	857	542.255	0,16%
5	AKSARAY	1.180	396.673	0,30%
6	AMASYA	217	326.351	0,07%
7	ANKARA	67.141	5.346.518	1,26%
8	ANTALYA	366	2.328.555	0,02%
9	ARDAHAN	80	98.335	0,08%
10	ARTVİN	40	168.068	0,02%
11	AYDIN	7.400	1.068.260	0,69%
12	BALIKESİR	1.877	1.196.176	0,16%
13	BARTIN	31	192.389	0,02%
14	BATMAN	19.404	576.899	3,36%
15	BAYBURT	39	90.154	0,04%
16	BİLECİK	511	218.297	0,23%
17	BİNGÖL	722	269.560	0,27%
18	BİTLİS	659	341.225	0,19%
19	BOLU	1.034	299.896	0,34%
20	BURDUR	7.823	261.401	2,99%
21	BURSA	103.049	2.901.396	3,55%
22	ÇANAKKALE	3.438	519.793	0,66%
23	ÇANKIRI	339	183.880	0,18%
24	ÇORUM	1.510	527.863	0,29%
25	DENİZLİ	7.338	1.005.687	0,73%
26	DİYARBAKIR	29.216	1.673.119	1,75%
27	DÜZCE	574	370.371	0,15%

28	EDİRNE	6.488	401.701	1,62%
29	ELAZIĞ	5.136	578.789	0,89%
30	ERZİNCAN	174	226.032	0,08%
31	ERZURUM	512	762.021	0,07%
32	ESKİŞEHİR	2.082	844.842	0,25%
33	GAZİANTEP	318.078	1.974.244	16,11%
34	GİRESUN	146	444.467	0,03%
35	GÜMÜŞHANE	67	172.034	0,04%
36	HAKKARİ	874	237.813	0,33%
37	HATAY	379.141	1.555.165	24,38%
38	İĞDIR	81	192.785	0,04%
39	ISPARTA	6.213	427.324	1,45%
40	İSTANBUL	438.861	14.804.116	2,96%
41	İZMİR	99.701	4.223.545	2,36%
42	KAHRAMANMARAŞ	86.964	1.112.634	7,82%
43	KARABÜK	375	242.347	0,15%
44	KARAMAN	508	245.610	0,21%
45	KARS	164	289.786	0,06%
46	KASTAMONU	741	376.945	0,20%
47	KAYSERİ	55.430	1.358.980	4,08%
48	KIRIKKALE	688	277.984	0,25%
49	KIRKLARELİ	2.082	351.684	0,59%
50	KIRŞEHİR	690	229.975	0,30%
51	KİLİS	122.327	130.825	93,50%
52	KOCAELİ	27.570	1.830.772	1,51%
53	KONYA	72.226	2.161.303	3,25%
54	KÜTAHYA	347	573.642	0,06%
55	MALATYA	20.756	781.305	2,66%
56	MANİSA	5.883	1.396.945	0,42%
57	MARDİN	93.504	796.237	11,74%
58	MERSİN	139.953	1.773.852	7,89%
59	MUĞLA	8.536	923.773	0,92%
60	MUŞ	842	406.501	0,21%
61	NEVŞEHİR	5.706	290.895	1,96%
62	NİĞDE	3.216	351.468	0,92%
63	ORDU	617	750.588	0,08%

64	OSMANIYE	41.610	522.175	7,97%
65	RİZE	628	331.048	0,19%
66	SAKARYA	6.904	976.948	0,71%
67	SAMSUN	4.011	1.295.927	0,31%
68	SİİRT	3.173	322.664	0,98%
69	SİNOP	71	205.478	0,03%
70	SİVAS	2.184	621.224	0,35%
71	ŞANLIURFA	405.511	1.940.627	20,90%
72	ŞIRNAK	14.334	483.788	2,96%
73	TEKİRDAĞ	5.937	972.875	0,61%
74	TOKAT	810	602.662	0,13%
75	TRABZON	2.060	779.379	0,26%
76	TUNCELİ	89	82.193	0,11%
77	UŞAK	1.202	358.736	0,34%
78	VAN	1.641	1.100.190	0,15%
79	YALOVA	2.706	241.665	1,12%
80	YOZGAT	3.027	421.041	0,72%
81	ZONGULDAK	303	597.524	0,05%

Kaynak: Göç İdaresi Müdürlüğü, Türkiye ve Göç, 2016 (www.goc.gov.tr)

1.1.4. Suriye’de Savaş ve İltica Öncesi Psiko-Sosyal Şartlar

Mültecilerin hangi tarihsel ve kültürel arka plana sahip olduklarını bilmek mülteci psikolojisini daha iyi anlamamızı sağlayacaktır. Onların iltica etme nedenleri, mülteci olarak çalıştığımız toplumsal grubun geldikleri ülkeye göre tarihsel ve kültürel arka planlarının ne olduğu ve etnik, dini kimlikleri gibi sorulara verilecek cevaplar mültecileri anlama konusunda ipuçları verebilir.

Tezimizin odak noktasında Suriyeli kadın mültecilerin karşılaştıkları genel problemler ile Türkiye’ye uyum sağlamadaki etkin olan psiko-sosyal faktörler bulunmaktadır. Bu nedenle Suriyeli kadın mültecilerin kültürel arka planlarına burada kısaca değinmek gerekecektir. Şimdi Suriye’nin kısa bir tarihini, bugünkü mevcut iç savaşa etki eden tarihi olayları, oradaki etnik ve dini grupların yapısını özet bir şekilde ele alalım.

1.1.4.1.Suriye'deki Etnik ve Dini Yapı

Suriye etnik ve dini çeşitliliğin var olduğu bilinmektedir. Ülke nüfusu ağırlıklı olarak Araplar, akabinde Türkler, Kürtler, Çerkezler ve Ermenilerden oluşmaktadır. (İshakoğlu, 2012: 41-45). Farklı kaynaklarda bu etnik unsurların oranları da farklı şekilde yer almaktadır. Ama burada bir fikir vermesi açısından, Arapların % 83, Kürtlerin % 10, Türkmenlerin %5, Çerkezlerin %1, Ermeni ve diğerlerinin ise kalan diğer %1'i oluşturduğunu söyleyebiliriz. Bununla birlikte tarih boyunca yaşanan iktidar mücadelesinde etnik kimliğin yerine mezhepsel ve dinsel yapılanmanın önemli olduğunu belirtmek gerekir (Bağlıoğlu, 2013).

Ülkenin dini yapısına baktığımızda ise Müslümanlar, Nusayriler, Dürziler, Hıristiyanlar, Yahudilerin ve Yezidilerin varlığını görmekteyiz (İshakoğlu, 2012: 46-49). Nüfusun büyük çoğunluğunu %74 ile Sünni Müslümanlar oluşturmaktadır. Ardından Nusayriler % 12'lik, Dürziler ise % 3'lük bir orana sahiptirler. Kalan % 11'i ise farklı Hıristiyan grupları kapsamaktadır.

Suriye, Şam, Halep, Haseki, Rakka, Deyrizor, İdlip, Lazkiye, Tartus, Hama, Humus, Kuneytire, Dera ve Süveyde bölgelerinden oluşmakta olup, savaş öncesinde toplamda 23 milyonluk bir nüfusa sahip olduğu bilinmektedir.

1.1.4.2. Suriye'de Yüzyıldır Süren İktidar Mücadelesinde Mezheplerin Rolü

Suriye'de 2011 yılı itibariyle yaşanan iç savaşın Beşar Esad'a karşı muhalefetin özellikle dini semboller ve figürler kullanması ilgi çekicidir. Bu konuda muhaliflerin cami etrafında toplanmaları ve muhalefetin liderleri arasında ulema kısmının olması bir tesadüf olarak görülememektedir (Okur & Salık 2016: 123) Suriye'nin bugününü anlamada tarihsel bir bakışa ihtiyaç duyulmaktadır. Nitekim İslam mezhepler tarihçisi Bağlıoğlu (2013) Suriye'de yaşanan iç savaşın etnik ve dinsel farklılıklar temelinde ilerlediğini ve bu konuda dini mezheplerin rolünün yadsınamayacağını ifade etmektedir.

Yaklaşık olarak son yüzyıl boyunca Suriye'de yaşanan olaylar tıpkı tarihte yaşanan diğer olaylar gibi birbirinden bağımsız düşünülemez. Bugünkü Suriye iç

savaşının bireyler üzerindeki etkisini anlamamızda tarihsel bir bakış bu açıdan gereklidir.

20. yüzyılda meydana gelen Birinci Dünya Savaşı sonrasında 1920’de Fransa mandası altında Büyük Suriye Devleti kurulmuştur (Bağlıoğlu, 2013). Temelde dini ve etnik azınlıklar desteklenerek Kuzey’de Nusayri, Merkez’de Sünni ve Güney’de ise bir Dürzi devletin kurulması olarak planlanmıştır. Söz konusu planlama yerine Suriye o dönemde beş bölgeye ayrılmış ve devamında da etnik ve din temelli baskılara dayanamayan Dürzi, Nusayri ve Bedevilerin isyanlarıyla birlikte Halep ve Şam birleşerek 1925’te Suriye Devleti’ni kurmuşlardır. 1930’da ise Lübnan Suriye’den ayrılmıştır. Fakat bu tarihten sonra da Suriye birçok krizle karşı karşıya kalmıştır. Bunlardan ilki 1949 yılında Sünni General Hüsnü Zaim liderliğinde gerçekleşen askeri darbedir. Yine aynı yıl General Sami Hınnavi tarafından karşı bir darbe yapılmıştır. Adeta darbeler yılı olan 1949’da Suriye aynı yılın Aralık ayında bir darbeye daha tanıklık etmiştir. Siyasi yapının ordu tarafından şekillendirildiği Suriye’de böylelikle Albay Edip Çiçekli devletin başına geçmiştir. 1954’e kadar süren Çiçekli dönemi, 25 Şubat 1954 tarihinde yine bir askeri darbeye sivil bir yönetimin iktidara gelmesiyle son bulmuştur. Burada Baas Partisinin rolünün önemi vurgulanmıştır (Bağlıoğlu, 2013). Dini mezheplerin rolünün idari yapılanmada en önemli unsurlardan birisi olduğu tarihsel seyirde göze çarpmaktadır (Bağlıoğlu, 2013). 1950’lere kadar etkin olmayan Nusayriiler 1952’deki Dürzi ayaklanmalarıyla birlikte orduda güçlenmeye başlamışlardır. Sonrasında 1949 ve 1963’teki darbelerle birlikte Sünni subayların çoğunluğunun görevlerine son verilmiş, Nusayriiler oldukça güçlenmiştir. Suriye’nin çalkantılı tarihinde bununla da istikrar sağlanmamıştır. Yine 1 Şubat 1958’de Suriye ve Mısır birleşerek Birleşik Arap Cumhuriyeti adını almışlardır. Bu kez Şamlı Sünni Albaylar 1961 tarihinde darbe yaparak Suriye’nin Mısır’dan ayrılması sağlanmıştır. Ordu tekrar yapılanırken üst kademedeki iki Hıristiyan, bir Nusayri ve bir de Dürzi yer almıştır. Bununla birlikte, bu grupların bir araya gelememeleri ile Baas Partisi iktidarı tekeline almıştır. 1963 yılından itibaren ise Sünnilerin politikadan da tasfiye edilmeleriyle birlikte Suriye politikasında belirleyici unsur artık büyük ölçüde mezhep, bölge ve aşiret faktörü temelinde ilerlemiştir. Baas partisi askeriye oluştururken ve istihbarat elemanlarını alırken

önceliği Nusayrilere vermek üzere Dürzi, İsmaili ve Hıristiyan kişilere vermiştir (Bağlıoğlu, 2013). İşte burada da belirgin bir şekilde görülen dini ve mezhebi ayrılıklara dayalı çeşitli görevlendirmeler ülkede çoğunluk olan Sünnilerin gün geçtikçe gerilmelerine neden olmuştur. Bu askeri ve idari yapılanmalara karşı Müslüman Kardeşler Örgütü (İhvanı Müslimin) liderliğinde Sünnilerin Hama'daki ayaklanmaları çok ağır bir şekilde bastırılmıştır. Böylelikle iktidarın Sünniler ile arası bir hayli açılmıştır. Baas Partisinde Dürzilerin giderek güç kaybetmesinin ardından Nusayri-Dürzi kutuplaşması yaşanmış ve o dönemin Dürzi otoriteleri tarafından Suriye'de mezhepsel bir yapılanmanın olduğu ve orduda diğer mezheplerin Nusayriler'e oranın 1/5'lere kadar gerilediği ve buradaki amacın bir Nusayri Devleti kurulmak istenmesi olduğu ifade edilmiştir (Bağlıoğlu, 2013). Sonrasında Sünnilerin 1966'daki, başarısız darbe girişimiyle de Dürziler ordudan tasfiye edilmişlerdir. Sonuç olarak Suriye'de o tarihten itibaren Baas Partisi ve Suriye ordusu Nusayrilerin egemenliğinde varlığını sürdürmektedir. 1967 yılında İsrail'e karşı oluşturulan Suriye, Mısır, Ürdün ve Irak ittifakı İsrail tarafından ağır bir darbe vurularak bozulmuştur. Bu olay, Savunma Bakanı ve Hava Kuvvetleri Komutanı olan Hafız Esad'ın ön plana çıkmasına neden olmuştur. Esad, 1971'de Suriye'nin ilk Nusayri devlet başkanı olmuştur. Bu durum artık Sünni devlet başkanı geleneğinin sona ermesi olarak değerlendirilmiştir. Sünnilerin o tarihlerde birçok suikast girişiminde bulunmaları üzerine ülkede gerginlik tırmanmıştır. Nihayet 1982'de Hafız Esad'ın kardeşi Rıfat Esad tarafından Hama'daki Müslüman Kardeşler örgütüne ağır baskın gerçekleştirilmiş, yerle bir edilen şehirde 10.000'den fazla Sünni katledilmiştir. 2000 yılında ölen baba Esad'ın yerini ordu, istihbarat ve Nusayrilerin ileri gelenlerinin desteğiyle Beşar Esad almıştır. Nusayri kimliğini dillendirmeyen Beşar Esad, 2000 referandumunda %97 oyla Suriye Devlet'inin başına geçmiştir. Irak'ta meydana gelen savaş ve Lübnan Eski Başkanı Hariri'nin öldürülmesi üzerine Suriye uluslararası arenada baskı altına alınmıştır (Bağlıoğlu,2013). Sonuç olarak 2011'de patlak veren gerilimlerin tarihsel arka planda dini mezheplerle bir ilgisinin olduğunu söyleyebiliriz.

1.2. KÜLTÜR, KÜLTÜRLEŞME VE RUH SAĞLIĞI

Bu başlık altında öncelikle tezimizle ilgili olan kültür, kültürlenme, kültürlenme ve kültürleşme kavramlarının tanımlarına ardından tezin temel konusu olan kültürleşme ve kültürleşme psikolojisine yer verilmektedir. Kültürleşme psikolojisi kapsamında kültürleşmenin ne olduğu ile ilgili tek boyutlu ve iki boyutlu yaklaşımlar, çok kültürlü toplumların öğeleri ve kültürleşme süreci, Berry'nin kültürleşme modeli ve kültürleşme stratejileri ile Rudmin'in yeni kültürleşme modeli anlatılmaktadır. Yine tezin problemleri olarak kültürleşme ile sağlık, kültürleşme ile kadın ve kültürleşme ile dindarlık konularına da yer verilmektedir.

Bu başlık altında ayrıca travma, depresyon, yaşam memnuniyeti, bütünlük duygusu, dini başa çıkma gibi konularda da bilgiler sunulmaktadır.

1.2.1. Kültür

Oldukça karmaşık yapıdaki kültür kavramı kültür araştırmacıları tarafından birçok farklı şekilde tanımlanmıştır. Öyle ki kültür, zaman zaman toplumların birikimli uygarlığı, belli bir toplumun kendisi, bir dizi sosyal süreçlerin bileşkesi vb. şekillerde tanımlanırken zaman zaman da insan ve toplum kuramı olarak ifade edilmiştir (Güvenç, 2003).

Dilimizde köken itibariyle “ekin” anlamına gelen kültür kelimesinin Latince bir sözcük olan *Culturadan* geldiği, Almanca'da *Cultur*, İngilizce'de *Culture* ve Arapça'da ثقافة (*se-kâ-fe*) kelimeleri ile ifade edilmektedir.

Marx kültürü, doğanın yarattıklarına karşılık insanoğlunun yarattığı her şey olarak tanımlamıştır. Güvenç (2003), kültür kavramının oldukça geniş bir yelpazede tanımlanabileceğini ve kısaca dört farklı anlamı kapsadığını ifade etmektedir. Bu dört farklı anlam şunlardır: (a) uygarlık, bilim alanındaki kültürün manası, (b) eğitim sürecinin ürünü, beşeri alandaki manası, (c) güzel sanatlar, estetik alanındaki kültürün manası ve (d) üretme, tarım, ekin, çoğaltma ve yetiştirme ise maddi (teknolojik) ve biyolojik alandaki kültürün anlamıdır. Güvenç, kültürün tanımlarını incelerken tüm çalışmasını Tylor'ın kültür tanımlamasına dayandırmaktadır. Burada Tylor kültürü, bir toplumun üyesi olarak insanoğlunun öğrendiği (kazandığı), bilgi, sanat, gelenek-görenek ve benzeri yetenek, beceri ve alışkanlıkları içine alan

karmaşık bir bütün olarak tanımlamaktadır. Buna göre kültür kalıtsal değil öğrenilen, tarihi ve süreklilik arz eden, toplumsal olan, ideal ya da idealleştirilmiş kurallar sistemi olan, ihtiyaçlara cevap verebilen bir yapıya sahiptir. Yine kültür değişebilen bir özelliğe sahiptir. Yani kültürün her birey için doğdukları ya da yaşamlarını sürdürmeye devam ettikleri ortamlardan, çevreden öğrenildiğini bunun aksine kalıtsal olarak aktarılmadığını, insandan insana aktarılan kültürün bu anlamda bir süreklilik arz ettiğini, öğretilen kültürün bir grubun ya da toplumun önemseydiği davranışlar olarak paylaşıldığı için de kültür toplumsal bir olgu olarak ifade edilmektedir.

Kültür kavramını psikolojik açıdan ele alan Rudmin, kültürün içerik bakımından geniş kapsama sahip olması nedeniyle tanımlanmasının zor olduğundan bahsetmektedir. Örneğin ona göre “kültür” kavramının içerisinde görülebilir olgular (visible artifacts) ki bunlar yiyecek, giyim kuşam, aletler, mimari gibi şeyler ve görülebilir davranışlar (visible behaviors) ki bunlar dil, sosyal roller, ritüeller, inançlar ve değerler bulunmaktadır (Rudmin, 2009: 109).

Çınar (2011: 199-205/237-245) kültürü, bir toplumun, kabilenin ya da topluluğun yaşam biçimi şeklinde genel bir şekilde ifade edilebileceğini belirtmektedir. Ona göre kültürün özellikleri olarak da hem evrensel hem de özel olması, kapsayıcı olması, toplumsal olması, bir soyutlama olması, tarihsel ve süreklilik içinde bir olgu olması, dinamik ve değişmeye tabi olması, öğrenilir olması, kültürün ihtiyaçları giderici ve doyum sağlamaya yönelik bir yapısının olması, kültürün bir bütün ve bütünleştirici bir özelliğinin olması, kültürün simgeler sistemi olması, kültürün maddi ve manevi iki yönünün olması gibi pek çok özelliği bulunmaktadır.

1.2.2. Kültürleme ve Kültürlenme

Kültürlenme, ilk defa tarihte antropolog Herskowitz tarafından 1948’de dile getirilmiştir. Kültürlenme sözlüklerde, bir bireyin geleneksel bir kültür içeriğini öğrenmesi, uygulamalarını ve değerlerini özümsemesi süreci olarak tanımlanmaktadır (Merriam & Webster Dictionary). UNESCO’nun Sosyal Bilimler sözlüğünde (1964) kültürlenmenin (enculturation) tanımına ve açıklamasına yer

verilmekle birlikte burada kısaca, insanoğlunun çocuk veya ergin olarak kendi kültüründe etkinlik kazanması ve eğitim süreci sırasında karşılaştığı bilinçli ve bilinç-dışı şartlandırmalar olarak tanımlanmaktadır (Güvenç, 2003). Örneğin; bir kişinin doğduğu andan itibaren ailesinden, çevresinden, büyüyünce okuldan öğrendikleridir. Yani bir kimsenin edindiği ilk kültürdür diyebiliriz (Rudmin, 2009). Kültürleme ise; kültürlenmeyi yapan ya da ona neden olanın fiilinin yahut faaliyetinin adıdır. Bir örnekle açıklamak gerekirse, öğrencilere okullarda verilen eğitim kültürleme, öğrencilerin eğitim alması ise kültürlenmedir.

Çınar (2011: 245), kültürlemeyi, bireyin doğumundan ölümüne kadar toplumun istek ve beklentilerine uyacak şekilde etkilenmesi ve değiştirilmesi olarak tanımlamaktadır. Ona göre kültürlenme, kültürler arasında etkileşim sonucunda gerçekleşen ya da farklı toplumlardan gelen birey ya da grupların buluşması ve bir etkileşim sürecine girmesiyle başlamaktadır. Örnek olarak, köyden büyük kente göç eden bireyin, geldiği bölgeye ait kültürel özellikler ile büyük kentteki kültürel öğeleri kendinde birleştirmesiyle kültürlenme meydana gelir.

1.2.3. Kültürleşme

Göçler ya da başka nedenlerle bir araya gelen farklı kültürlerdeki grupların ilişkiler kurmasıyla söz konusu grupların sahip oldukları kültürlerinde birtakım değişikliklerin ortaya çıkması kültürleşme olarak adlandırılmaktadır. Batı kökenli bir sözcük olan kültürleşme İngilizce’de “acculturation” olarak ifade edilmektedir. Kültürleşme, bir kişinin, grubun veya insanların başka bir kültüre uyum sağlaması ya da başka bir kültüre ait özellikleri ödünç alması yoluyla kültürel değişim şeklinde tanımlanmaktadır (Merriam-Webster Dictionary). Kültürleşme, içerisinde kültürel uyumu, kültürel zenginleşmeyi, kültürel ilişki ve etkileşimi, kültürel değişimi barındırmaktadır. *Encyclopedia Britannica*’da kültürleşme tanımlanırken, iki ya da daha fazla kültürün ilişkilerinden kaynaklanan, eserler, gelenekler ve inançlar üzerindeki değişim süreci vurgulanmaktadır.

Tezimizin ana kavramlarından biri kültürleşmedir. Araştırmamız bu kavram ve kültürleşme teorisi çerçevesinde şekillenmektedir. Bu başlık altında sadece kısa bir tanıma ve kültürleşme süreci hakkında kısa malumatlara yer vereceğiz. Çünkü

bundan sonra gelen başlıklarda kültürleşmenin ne olup olmadığına, kültürleşme teorisi ve kültürleşme modeli gibi pek çok hususu detaylı bir şekilde ele alacağız.

“Kültürleşme, iki ya da daha çok sayıdaki kültür grubunun aşağı yukarı sürekli ilişki ve etkileşimi sonucunda gruplardan birisinin ötekine ait kültürel öğeleri kabul etmesi, benimsemesi ve ortaya yeni bir kültür bileşiminin çıkması sürecidir.” (Güvenç, 2003). Tanımdan yola çıkacak olursak, kültürleşme sürecinde en az iki kültür yer almalıdır. Ayrıca yine bu tanımda vurgulanan bir diğer konu, kültürün içerisindeki bireylerin ya da grubun ilişki içinde olmasıdır. Kültürleşme ile zaman ilişkisi de önemli görülen bir diğer husustur. Yani kültürleşme zaman içerisinde farklı seviyelerde ve şekillerde olabilir. Kültürleşme kuramında, aynı zamanda söz konusu ikili ilişkiden her iki kültürün de etkilendiği yer almaktadır. İki kültür içerisindeki değişim insanlar, kurumlar ve diğer kültür öğeleri üzerinde gerçekleşir.

Kültürleşme ve asimilasyon kavramlarını birbirinden ayırmak gerekir. Bu ikisinin arasındaki farkın anlaşılması kültürleşme sürecinin anlaşılmasına katkı sağlayacaktır. Sam (2006), kültürleşme ve asimilasyonun birbirinden bağımsız kavramlar olduğunu, bunların birbirleri yerine kullanılamayacağını, birinin diğerinin bir alt kümesi olduğunu vurgular. Aynı şekilde İngilizce sözlükte de kültürleşme sözcüğü tanımlandıktan sonra asimilasyon kavramıyla arasındaki farka yer verilmektedir. Buna göre kültürleşme, çoğunlukla siyasi fetih veya genişlemeye ilişkindir. Burada bir grubun kültürel sistemi bir başka grubun kültürel sisteminin yerini alacağı zaman inançlarda veya geleneksel uygulamalarda ortaya çıkan değişim süreci olarak yer verilmektedir. Asimilasyon ise bireylerin, farklı miras gruplarının, kucaklayıcı/hâkim kültürün temel alışkanlıklarını, tutumlarını ve hayat tarzlarını kazanmaları sürecini ifade eder (Merriam-Webster Dictionary).

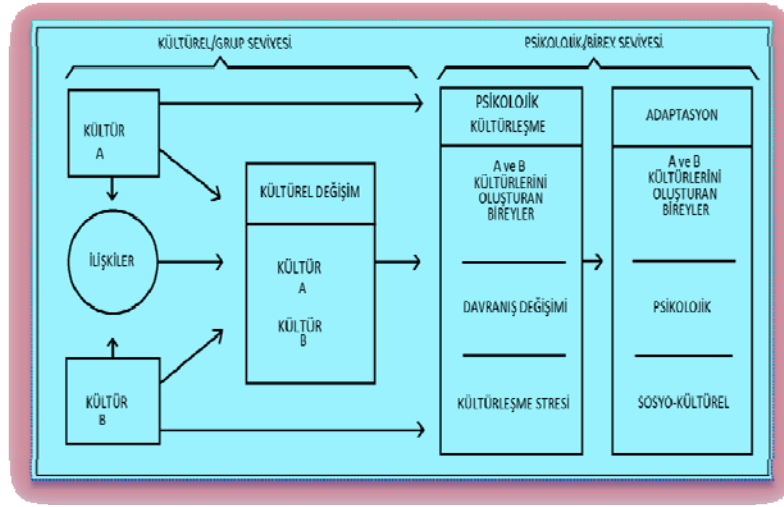
Kültürleşme sözcüğü İngilizce'deki karşılığıyla yani “acculturation” olarak ilk defa 1880'de Powell tarafından kullanılmıştır (Sam, 2006; Merriam-Webster Dictionary). Antropoloji ve sosyoloji alanlarında ele alındıktan yaklaşık 100 yıl sonra kültürleşme konusu psikolojide de merak uyandıran bir konu haline gelmiştir. Kültürleşme ilk defa bir psikolog olan G. Stanley Hall tarafından 1904 yılında konu edilmiştir. Sam (2006), kültürleşmeyi bireysel seviyede çalışan Broom & Kitsue

(1955), Devereux & Loeb (1943), Dohrenwend & Smith (1962), Eaton (1952), Spiro (1955), Thurnwald'un (1932) çalışmalarını göz önünde bulundurarak psikologların kültürleşmeye olan ilgisinin Hall'den yaklaşık 50 yıl sonra arttığını tespit etmiştir.

Kültürleşme psikolojisi, kültürleşme içerisinde belli bir alanı kapsamaktadır. Kültürleşme psikolojisiyle, başka bir kültür ile ilişki kuran birey ve bu kültürleşme süreci nedeniyle onda meydana gelen bireysel tecrübeler ışığında yaşanan değişiklikler kastedilmektedir (Graves, 1967). Kültürleşme sürecinde grup seviyesinde ve bireysel seviyede çeşitli değişimler meydana gelmektedir. Berry, grup seviyesindeki değişimlerin sosyal yapı ve ekonomik temelli değişimler olduğunu, bireysel seviyedeki değişimlerin ise kimlik, değerler, tutum ve davranışlar üzerinde yaşanan değişimler şeklinde yer aldığı ifade etmektedir (Sam, 2006).

Farklı kültürlerde yetişmiş insanlar bir araya geldiklerinde ilişkiler kurarak birbirlerini çeşitli yönlerden etkilemektedirler. Örneğin bireylerin karşılıklı etkileşimleri neticesinde inanç ve değerlerinde, tutum ve davranışlarında, yaşam tarzlarında, kişilik yapılarında birtakım değişiklikler meydana gelebilir. Kültürleşme sürecinde iki kültür arasındaki uyum zaman alabilir. Hatta ciddi bir uyum ancak birkaç nesil sonunda gerçekleşebilir. Bu nedenle kuşaklar arasında farklılıklar olabileceği gibi kimi zaman uyum yüzyılları bulabilmektedir.

Sözünü ettiğimiz bireysel ve grup düzeyindeki kültürleşmeyi aşağıda yer alan şekilde ifade edebiliriz:

Şekil 1.2: Kültürel ve Psikolojik Kültürleşme Süreci

Kaynak: Sam & Berry 2006: 21

□ ültürel/grup seviyesinde ve psikolojik/birey seviyesinde kültürleşme sürecinin gösterildiği Şekil 1.2’de kültürel/grup seviyesinde iki farklı kültür grubu olan A ve B kültür grupları verilmekte ve bu iki grubun birbiriyle ilişkisi sonucunda A ve B’de meydana gelen değişiklikler kültürel/grup seviyesinde kültürleşme olarak belirtilmektedir. Bununla birlikte Şekil 1.2’yi okumaya devam ettiğimizde, kültürel/grup seviyesinde kültürleşmenin beraberinde getirdiği kültürel değişim, söz konusu kültür grupları içerisinde yer alan bireylerde de bir takım değişikliklere neden olmaktadır. Bu ise psikolojik/birey seviyesinde kültürleşme sürecidir. Buradaki değişiklikler, davranışsal değişimler ya da kültürleşme stresi olarak ifade edilmektedir. Davranışsal değişimler, bireylerin konuşmalarındaki, yeme-içme ve kıyafetlerindeki değişikliklerken kültürleşme stresi ise iki kültürün karşılaşmasıyla birlikte yaşanan kaygı ve depresyon durumlarıdır. Fakat bu psikolojik kültürleşme ile birlikte yaşanan değişimler sonucunda bir diğer evreye yani adaptasyona geçilmektedir. Bu aşama ise bireylerin psikolojik ve sosyo-kültürel uyum içerisinde yaşamlarını sürdürdükleri evredir.

Berry (2005), hakim kültürün üyelerinin yaşanan değişimlerden daha az etkilendiğini ifade etmektedir. O ayrıca adaptasyon evresinin sadece asimilasyonu

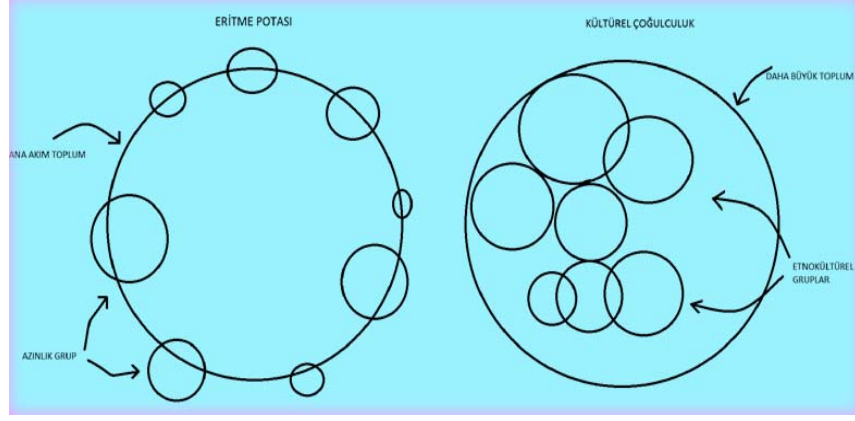
kapsamadığını aynı zamanda ayrılıkçılığı da kapsadığını önemle vurgulamaktadır. Ona göre adaptasyon çift kutuplu bir terim olarak bir taraftan hakim kültürü özümseyip ona benzemeyi kapsarken aynı zamanda değişime direnç gösterip ayrı kalmayı da kapsamaktadır.

1.2.3.1. Tek Boyutlu ve İki Boyutlu Kültürleşme Yaklaşımları

Kültürleşmeyle ilgili olarak iki yaklaşımdan söz edilmektedir (Bilge Zafer, 2016). Bunlardan ilki Milton M. Gordon (1964) tarafından geliştirilmiş olan tek boyutlu kültürleşme yaklaşımıdır. Burada kültürleşmenin tek grup üzerinde gerçekleşeceği savunulur. Bu grup ise azınlık olarak bulunan gruptur. Tek boyutlu kültürleşme yaklaşımına göre, azınlık gruptan hakim kültürün değerlerini özümsemesi ve kendi kültürlerine ait değerleri kaybetmesi beklenmektedir. Hakim kültür dışında kalan azınlık kültürlerine ait bireyler için asimile olmaktan başka bir değişim seçeneği bulunmamaktadır. Bu tek boyutlu yaklaşım, ev sahibi kültür içerisinde yaşayan bireylerdeki kültürel değişimleri göz ardı ettiğinden dolayı göçmenlerin kültürleşmesini açıklamada yetersiz görülmektedir (Berry, 2005).

Tek boyutlu yaklaşımın sosyolojik gerçekliği yansıtmadığı çok kültürlü toplumlarda belirgin bir şekilde görülebilir. 1950'lerden itibaren çok kültürcülüğe önem verilmiştir (Yalçın, 2002). Burada birçok kültürün bir arada yaşarken asimilasyona zorlanmadıkları, bir arada yaşamak için bütünleşme (entegrasyon) gibi başka seçeneklerin de olabileceği ifade edilmektedir (Greeley, 1971). Bu konuda azınlık ya da yabancı diye ifade edilebilecek kültürel grupların asimilasyonu yerine iki kültürde yer alan grupların bütünleşmesi gerektiğini ileri süren Greeley (1971), Kültürel Entegrasyon Modelini öne sürmüştür. Greeley, bu modeli anlatırken etnik farklılıkların yok edilemeyeceğini ve bu konudaki imkansızlığı dile getirirken iki kültür arasında ancak bütünleşmenin mümkün olabileceğini ifade etmektedir. Sonrasında tek boyutlu yaklaşıma getirilen eleştiriler ve çok kültürlü toplumlardaki ev sahibi ülkenin rolünü vurgulayan iki boyutlu kültürel yaklaşım ilk defa Berry tarafından ortaya koyulmuştur (Bilge Zafer, 2016). İki boyutlu kültürel yaklaşımın önemli temsilcisi olan Berry, burada bireylerin orijinal kültürlerinde kalıp kalmama ve ev sahibi kültürle iletişime geçip geçmemeleri konusunda bir ayrımın olduğunu

söyler. Bu, iki kültürdeki grup ya da bireylerin (ev sahibi ve göçmen kültür) bağımsız bir şekilde değiştikleri bir süreç olarak tanımlanabilir.

Şekil 1.3: Kültürel Olarak Çoğul Toplamların Örtük İki Modeli
(Two implicit models of culturally plural societies).

Kaynak: Berry, 2006: 28

Şekil 1.3'te çok kültürlü toplumlar için eritme potası ve kültürel çoğulculuk olmak üzere iki farklı modele yer verilmektedir. Buna göre birinci şekilde eritme potası bulunmaktadır. Eritme potasında, ana akım toplumun tek başına çok çeşitli azınlık gruplarını bünyesinde erittiği ifade edilmektedir (Berry, 2006). Buradaki asıl amaç, toplumun tek insan, tek kültür ve tek milletten oluştuğunu göstermektir. Kültürel devamlılık inkâr edilmektedir. İkinci kısımda ise çok kültürlülüğün ağır bastığı yani kültürel devamlılığın, kültürel kimliklerin korunduğu çeşitli etnokültürel gruplardan oluşan daha büyük bir toplumun parçaları olarak azınlık gruplara yer verilmektedir.

1.2.3.2. Çok Kültürlü Toplamların Öğeleri ve Kültürleşme Süreci

Kültürleşme sürecini anlayabilmemiz için toplumu oluşturan faktörleri unutmamamız gerekmektedir. Kültürleşme sürecinde öncelikle azınlık kültür/göçmen toplumunu (A kültürü) ve ev sahibi toplumunu (B) tanımak gerekir. Bununla birlikte göçmen toplumu tanımak önemli olduğu gibi ev sahibi toplumun da özelliklerini bilmek oradaki kültürleşme sürecinin anlaşılmasına katkı sağlamaktadır.

Çok kültürlü toplumlarda farklı grupların kültürleşme sürecine dahil oldukları ifade edilmektedir (Berry, 2006: 30). Bu gruplar, göçmenler, mülteciler, misafirler, yerli halk, sığınmacılar ya da etnokültürel gruplardan oluşmaktadır. Bu gruplardan kimileri kültürleşme sürecine gönüllü bir şekilde girerken kimi gruplar ise bunu istemsizce gerçekleştirmektedir.

HAREKETLİLİK	İLİŞKİ GÖNÜLLÜLÜĞÜ	
	GÖNÜLLÜ	GÖNÜLLÜ OLMAYAN
YERLEŞİK	ETNOKÜLTÜREL GRUPLAR	YERLİ HALK
GÖÇMEN daimi geçici	GÖÇMENLER MİSAFİRLER	MÜLTECİLER SİĞINMACILAR

Şekil 1.4: Çoğul Topumlarda Grup Çeşitleri (Varieties of groups in plural societies)

Kaynak: Berry, 2006: 30

Toplum farklı gruplardan oluşmaktadır. Şekil 1.4'te bu farklı grupların toplumda bulunmalarının gönüllü olup olmaması ve hareketlilik durumları sunulmaktadır. Buna göre, toplumun bir parçası olmaya gönüllü olanlar *etnokültürel gruplar*, *göçmenler* ve *misafirlerdir*. Öte yandan gönüllü olmayarak bulunanlar ise, *yerliler*, *mülteciler* ve *sığınmacılardır*. Hareket edip etmemelerine göre ise yerleşikler (etnokültürel gruplar ve yerliler) ve göçmenler bulunmaktadır. Göçmenler de daimi ve geçici olmak üzere ikiye ayrılır.

Toplumun gönüllü olmayan yerleşik grubu olan *yerliler*, o toplumun en eski sahibi olan ve toprakları zorla elde edilmiş kesimdir. Farklı şekillerde adlandırılan yerlilere örnek olarak Bask'ları, Katalanlar'ı, Frizye'lileri ve Sami'leri verebiliriz (Berry, 2006: 29).

Yine *etnokültürel* gruplardan kastedilen söz konusu toplumda uzun bir tarihi geçmişleri olan, kültürel miraslarını aktarmaya devam eden Afrikalı Amerikalılar gibi zaman zaman köleleştirilmiş gruplar, Karayip'lerdeki Çinli ve Hindistanlılar gibi

zaman zaman iş anlaşmaları nedeniyle o toplumun bir parçası olmuş topluluklardır. Bu topluluklar çoğunlukla o toplumda yaşamaya gönüllü olarak devam etmektedirler.

Berry (2006), yerleşik olanların haricinde göç ederek toplumda var olanlar içinde *göçmenlerin*, göç ettikleri toplumda daha iyi bir hayat beklentisi içinde olduklarını ifade etmektedir. O, yeni topluma göç eden bireylerde o toplumun itici faktörlerinden çok çekici faktörlerinin etkili olduğunu söyler. Yani yeni toplum göçmenler için cazip olan ilgi çeken yerdir. Toplumda gönüllü şekilde bulunan göçmenler gibi *misafir* olarak gönüllüler de bulunmaktadır. Bunlar ise daimi üye değil geçicilerdir. Genellikle bunlar, uluslararası öğrenciler, iş adamları, misafir işçiler, diplomatlar gibi gruplardan oluşmaktadır.

Son olarak yeni topluma gönüllü olmayarak yani istemsiz bir şekilde göç etmek zorunda kalan *mülteciler* ve *sığınmacılar* da toplumların bir parçasını oluşturmaktadır. Berry (2006), iki grubu birleştirerek bunları “zorunlu göç edenler” olarak adlandırmanın mümkün olduğunu ifade eder. Burada göçe iten faktörler daha baskındır. Çeşitli nedenlerle zorunlu olarak göç etmek mecburiyetinde kalan ve yeni ülkenin sınırına gelmiş kimselerin Cenevre Anlaşması gereği sığınma hakkının olduğu ve sığınmacı olarak kabul edildiği daha sonra daimi olarak kabul edildikleri takdirde ise mülteci olarak yeni toplumun bir parçası olarak devam ettikleri söylenebilir.

Yukarıda saydığımız gruplar toplumda farklı güçlere ve özelliklere sahip olarak varlıklarını idame ettirmektedirler. Kültürleşme sürecinde de bir toplumun gönüllü ya da gönülsüz bir parçası olmak veya geçici ya da kalıcı olarak bulunmanın bireylerin kültürleşmesi sürecinde etkin faktörler olduğu söylenebilir. Örneğin bireylerin kültürleşme süreçlerindeki davranışları, değerleri, yetenekleri, psikolojik durumları vb. konularda söz konusu gruplar arasında farklılıkların olabileceği göz ardı edilemez bir gerçektir.

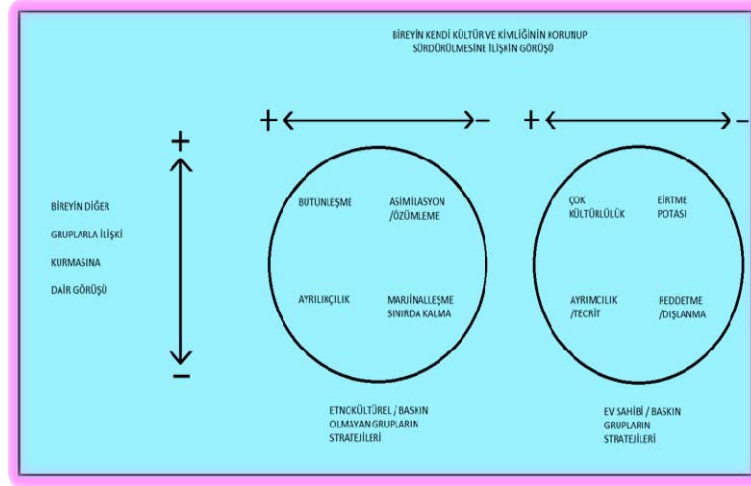
1.2.3.3. Berry'nin Kültürleşme Modeli ve Kültürleşme Stratejileri

Kültürleşme konusuna ilgi duyan pek çok psikolog kültürleşme modeli ve stratejileri üzerine yoğunlaşmış uzun mesailer harcamışlardır (Örneğin, Bourghis,

Moise ve Perreault, 1997 gibi). Kültürleşmenin köşe taşı olarak kabul edilen John W. Berry de kültürleşme süreci, kültürleşme psikolojisi, kültürleşme stratejileri konularına ömrünü adanmış ve bu sahada önemli çalışmaların ilklerine imza atmıştır.

Kültürleşme stratejilerini belirlerken Berry, azınlık olarak bulunan grubun baskın ve daha büyük olan ev sahibi grupla olan ilişkisini temel alarak dört ayaklı bir model öne sürmüştür. O, yapılan eleştiriler doğrultusunda da zamanla kültürleşme modelini geliştirmiştir.

Yeni kültürün bir parçası olan birey ya da gruplarda kültürleşme süreci farklı tecrübeler eşliğinde aynı şekilde yaşanmamaktadır. Bu farklılıklar ev sahibi kültürle ilişki kurup kurmama ile de doğrudan ilişkilidir. Söz konusu farklı yönelimler “kültürleşme stratejileri” olarak adlandırılmaktadır. Şekil 1.5’te görüldüğü gibi kültürleşme stratejileri, içerisinde tutum ve davranışları barındırmaktadır. Burada iki farklı içerik bulunmaktadır. Bunlardan birincisi bireyin kendi kültür ve kimliğini koruyup koruyamaması durumu, ikincisi ise bireyin yeni toplumu oluşturan birey ya da gruplarla ilişki kurmak isteğinin düzeyidir.

Şekil 1.5: Etnokültürel gruplardaki ve daha büyük toplumlardaki kültürleşme stratejileri.

Kaynak: Berry, 2006: 35

Şekil 1.5'te etnokültürel/baskın olmayan grupların kültürleşme stratejileri ile ev sahibi/baskın grupların stratejilerinden oluşan iki farklı şekil yer almaktadır. Baskın olmayan etnokültürel gruplarda şayet bireyler kendi kültürel kimliklerini sürdürmek istemiyor ve diğer kültürlere sahip gruplarla her gün ilişki kuruyorsa bu durum **asimilasyon/özümleme** olarak tanımlanmaktadır. Fakat bunun aksine baskın olmayan grubun üyeleri kendi orijinal kültürlerini önemseyip korumak isterken, baskın kültür ile ilişki kurmaktan kaçınırlarsa bu durum **ayrılıkçılık** olarak adlandırılmaktadır. Asimilasyon/özümlemede baskın olmayan gruptaki bireyler kendi kültürlerini önemsemeyip baskın kültürün tamamen bir parçası olurken, ayrılıkçılıkta ise tam tersi biçimde söz konusu bireyler kendi orijinal kültürlerinden vazgeçmeyip, diğer kültürlerle iletişim kurmaktan kaçınırlar. Bunların dışında bir diğer kültürleşme stratejisi ise **entegrasyon/ bütünleşme**dir. Bu stratejiye yönelen birey ya da gruplar, hem kendi orijinal kültürünü hem de diğer kültürü koruyup sürdürmekten yanadırlar. Aynı zamanda kendi kültüründen olmayan diğer gruplarla ilişkilerini sürdürmeye devam ederler. Son olarak bahsedilecek kültürleşme stratejisi ise **marjinalleşme / sınırda kalmadır**. Burada ise iki durum marjinalleşmenin ortaya çıkmasında etkin rol oynamaktadır. Birincisi bu stratejiye yönelen birey ya da grupların genellikle kültür kaybına zorlanma nedeniyle kendi kültürel mirasını korumaya çalışmadıkları ve bu konuya pek önem vermedikleri görülmektedir. İkinci olarak da, birey ya da grupların genellikle ayrımcılığa maruz kalma nedeniyle diğer gruplarla ilişki kuramamalarıdır (Berry, 2005).

John W. Berry kültürleşme stratejilerini anlatırken bir konunun altını çizmektedir. Kültürleşme stratejileri bireylerin sadece hür bir şekilde karar verdikleri bir şey olmayıp aynı zamanda baskın kültürün onlara olan yaklaşımları ve tutumları da önemlidir. Yani A kültürü (bireylerin orijinal kültürü) ile B kültürü (baskın / ev sahibi kültür) arasında interaktif bir ilişki vardır denebilir. Başka bir ifadeyle bireylerin kültürleşme stratejilerinden birine yönelmelerinde sadece kişisel-sosyal özellikleri değil aynı zamanda baskın olan kültürün uygulamaları ve kısıtlamaları da etkin rol oynamaktadır. Bu nedenle bireylerin herhangi bir stratejiye yönelmelerinde tam bir özgürlük vardır denilemez (Berry, 1974). Söz gelimi bütünleşme/ entegrasyon stratejisinin seçilebilmesi için baskın/ev sahibi grubun kültürel

farklılıklara açık olması gerekir (Berry, 1991). Yine iki farklı kültüre sahip gruplar bir araya geldiklerinde, entegrasyon / bütünleşme stratejisine yönelimin sağlanması isteniyorsa baskın kültüre sahip grubun bazı şartları yerine getirmesi gerekmektedir. Bu şartlar, çok kültürlü toplum fikri yani farklı kültürden oluşan toplumların bir arada yaşayabilmesi düşüncesinin olması, ön yargıların kırılması yani ırkçılık ve ayrımcılığın asgari düzeyde olması ve iki toplum grubu arasında geçmişten gelen herhangi bir kin ve düşmanlığın bulunmamasıdır (Berry,1997).

Buraya kadar olan kısım Berry'nin modelinin ilk halidir. Nitekim buraya kadar olan bölüm Şekil 1.5'in sol tarafında görülmektedir. Sonraki eleştirilerle birlikte Berry, modele şeklin sağ bölümünde görülen parçayı eklemiştir. Burada baskın kültür tarafını modele dahil edilmiştir. Kısaca şu şekilde ifade edebiliriz: Şekil 1.5'te de gösterildiği gibi göçmenlerin nasıl ki yeni bir kültüre ait grupla karşılaştıklarında yöneldikleri kültürleşme stratejileri var ise aynı şekilde baskın/ev sahibi kültüre sahip grupların da göçmenlere yönelik stratejileri bulunmaktadır. Buna göre, eğer baskın grup diğer grubu asimile etmeye çalışıyorsa daha çok **eritme potası** stratejisi görülmektedir. Bunun dışında şayet baskın grup diğer grubu ayrılıkçılık stratejisine zorluyorsa yani göçmenlerin kendine has özelliklerini kabul etmekte birlikte iletişime geçmeyi reddediyorlarsa **ayrımcılık/tecrit** stratejisine eğilim söz konusudur. Göçmenler herhangi bir şekilde marjinalleşme stratejisine yöneliyorlarsa ya da yönelmelerine uygun bir ortam varsa burada **reddetme / dışlama** söz konusu olmaktadır. Son strateji ise, entegrasyon/bütünleşmeye yönelimin olduğu yerde ise baskın kültür grubunun **çok kültürlülük** konusuna açık olmasıdır. Yani baskın kültürün üyeleri çeşitli etno kültürel grupların oluşturduğu toplumlardaki farklılıkları reddetmemektedirler.

1.2.3.4. Rudmin'in "Yeni Kültürleşme Modeli"

Psikoloji sahasında çalışma yapan Floyd Rudmin kültürleşme psikolojisine dair pek çok araştırma yapmıştır ve yapmaya devam etmektedir. Kültürleşme konusuna yeni bir soluk getiren Rudmin, "*Constructs, Measurements and Models of Acculturation and Acculturative Stress*" adlı makalesinde bir yandan kültürleşme ile ilgili çeşitli modelleri ele alarak önemli eleştiriler getirirken öte yandan geliştirmiş

olduğu yeni kültürleşme modelini ortaya koymuştur. Rudmin (2008: 106), makalesinde kültürleşme yapıları ile ilgili çalışmaların tarihi bir analizi ile psikolojide bu konunun nasıl kavramsallaştırıldığını ele almaktadır. O, yapılan çalışmalar dikkate alındığında en büyük eksikliğin kültürleşmenin tanımına dair olduğunu, kültürleşmenin ikinci bir kültürü edinme olarak tanımlanması gerektiğini vurgulamaktadır.

Rudmin, kültürleşme kavramının, tarihi seyir içerisinde antik çağda bir fenomen olarak Plato tarafından tartışıldığını belirtmektedir. Bu fenomenin kavramsallaştırılması daha önce de zikredildiği gibi ilk defa Powell tarafından 1880’lerde yapılmıştır. Çok ilginç şekilde, kelimenin kullanıldığı o zamanlara bakıldığında göçmen ve yerliler hakkında daha çok “cahil”, “hijyenik olmayan”, “hastalığa yatkın”, “deli” ve “suçlu” gibi vasıflarla tanımlanıp ve tasvir edildiği görülmektedir (Rudmin, 2009: 107). Diğer yandan, psikiyatri ve psikolojide yapılan diğer çalışmalar ise kültürleşme sürecinin ruhsal rahatsızlıklara neden olduğunu ortaya koymuştur. Örneğin, Thomas & Znaniecki (1918), göçmenler konusunda en eski ampirik/deneysel çalışmalardan biri olarak kabul edilen araştırmasıyla endüstri modernliğinin, geleneksel zihinsel şemaya sahip olan bireylerde kişilik bölünmesine neden olduğunu ortaya koymuşlardır. Aynı şekilde 1920’lerden itibaren Barlett (1923/1970), Miller (1924), Park (1928) gibi pek çok araştırmacı da çalışmalarında kültürleşmenin ruh hastalıklarına neden olduğunu belirtmişlerdir. Son olarak, psikiyatri alanında da yapılan çalışmalar şizofreni ve depresyonun göçmenler arasında yüksek oranda olduğunu göstererek kültürleşme ile ruh sağlığı arasında negatif bir korelasyonun olduğunu doğrulamaktadırlar (Qdegaard, 1932, 1936).

Rudmin, kültürleşme konusundaki çalışmaları oldukça geniş çaplı bir şekilde incelemiştir. Bu incelemenin sonunda yapılan araştırmaların genellikle azınlık grubun ruh sağlığı ile ilgili olduğunu görmüştür. Özellikle 1940’lar ile 1960’lı yıllar arasındaki çalışmalarda kültürleşme ile birlikte yaşanan çatışmalar araştırmalarla ortaya koyulmuştur (Rudmin, 2009: 107). “Kültürleşme stresi” denilen kavrama ise bu dönemde yapılan çeşitli çalışmalarla ulaşılmıştır. Söz konusu kavramın arka planında Long’un (1944: 64) “kültürleşme sürecindeki çatışmalar”ı, Kuhlen’in (1945: 121) “kültürleşme sürecine eşlik eden duygusal stres”i, Wolman’ın (1949:

601) “kültürleşmenin psikososyoekonomik problemleri”, Hallowell’in (1950: 732) “kültürleşmenin mahrumluğu/hayal kırıklıkları (frustrations of acculturation) gibi pek çok fenomenin yer aldığı söylenmektedir. Bu bahsedilen çeşitlilik tek çatı altında “kültürleşme stresi” olarak birleştirilmiştir. Yine kültürleşme kavramı ilk olarak bir başlıkla Ausubel (1960) tarafından kullanılmıştır (Rudmin, 2009: 107).

Kültürleşme konusu oldukça fazla bir şekilde “stres” ya da “sağlık” ile alakalı olarak çalışılmıştır. Örneğin Rudmin (2009), 1894’ten 2009’a kadarki süreçte çıkmış altmış üç psikoloji dergisinde yaptığı incelemede 1532 makalenin “kültürleşme” den bahsettiğini tespit etmiştir. Bunların ise %87’lik kısmı olan 1328 tane makale kültürleşme ile birlikte “stres” ve “sağlık”tan da bahsetmişlerdir. Dolayısıyla kültürleşme konusu psikolojinin önemli konularından birini oluşturmaktadır.

Kültürleşme ile ilgili çalışmalara bakıldığında standart bir model üzerine yoğunlaştıklarını görmekteyiz. Genellikle kültürleşmenin beş aşamalı olarak gerçekleştiği ileri sürülmüştür. Bu aşamalar ilk olarak diğer kültürle karşılaşma akabinde oluşan kültürleşme stresi sonrasında kültürleşme yönelimi, bu yönelimlerle birlikte kültürlerinde değişimlerin meydana geldiği bir diğer aşama olarak gerçekleşmektedir. Değişimlerin gerçekleşmesi aşamasının ardından ikinci bir kültürleşme stresinin yaşandığı görülür. Söz konusu beş aşamalı kültürleşmeden sonra bireyin sağlık ve adaptasyon/uyumunda çeşitli değişimler meydana gelmektedir. Tüm bu aşamaları anlatan tablo aşağıda verilmektedir:

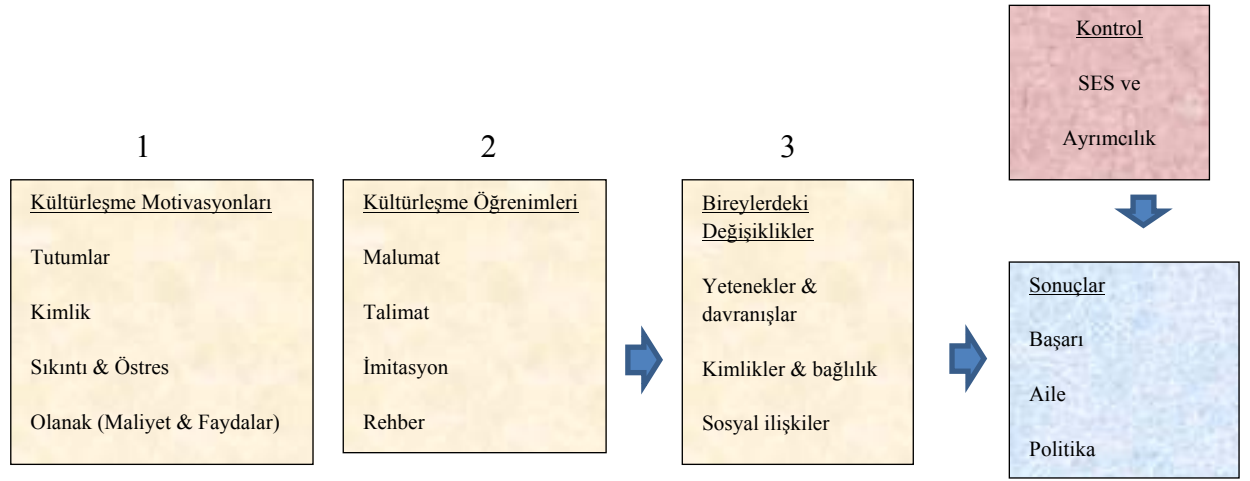
Şekil 1.6: Beş Basamaklı Standart Kültürleşme Modeli.

Kaynak: Rudmin, 2009: 108

Kültürleşmeyi ölçmek için geliştirilmiş çok sayıda ve çeşitli şekillerde hazırlanan ölçekler bulunmaktadır. Bu ölçeklerde yer alan maddeler, oluşum şekillerine göre, azınlık kültüre bağlılık ile ilgili tek kutuplu (unipolar) maddelerden oluşmuş ölçek, hakim kültürü özümseyen/asimile tek kutuplu maddelerden oluşmuş ölçek gibi yedi farklı şekilde hazırlanmışlardır.

Kültürleşme ile ilgili daha önce de bahsedildiği üzere pek çok ölçek bulunmaktadır. Söz konusu ölçekler belli bir model üzerinden gerçekleştirilmiştir. Bu model ise ikinci kültürle karşılaşma, ilk defa yaşanan kültürleşme stresi, kültürleşme yönelimleri, kültürdeki değişimler ve ikinci defa yaşanan kültürleşme stresi olmak üzere beş aşamada gerçekleşen standart kültürleşme modelidir. Bu beş aşamalı kültürleşme sürecinden sonra sağlık ve uyum konusundaki değişiklikler elde edilmeye çalışılmıştır. Fakat burada gerek kapsam gerekse bireydeki değişikliklerin yeteri kadar incelenmemesi yeni bir modele olan ihtiyacı ortaya koymuştur. Yine kültürden kültüre olan değişiklikler, kültürleşmenin ölçülebilmesi için azami dikkatin olması gerektiğini de beraberinde getirmektedir.

Rudmin, çalışmalarını araştırmış ve bunlara ilişkin pek çok eleştirinin dile getirildiğini görmüştür. O, genellikle çalışmalar ile ilgili yapılan yorumlarda, gerek uyum gerek kalite ve gerekse yararsız olmaları bakımından ciddi eleştiriler aldığını belirtmektedir (Rudmin, 2009: 108). Çalışmaların yetersiz olması ve de ciddi eksiklerin olması bu alanda yeni bir model arayışına ve kalite arayışına doğru araştırmacıları yönlendirmiştir. Bu konuda Rudmin, standart kültürleşme modelini anlatarak yeni kültürleşme modeli geliştirmiştir.

Şekil 1.7: Rudmin'in Yeni Kültürleşme Modeli

Kaynak: Rudmin, 2009: 117

Rudmin (2009), uzun süren incelemeleri sonucunda kültürleşme çalışmalarında var olan eksiklikleri ve çokça yapılan hataları ortaya koyduktan sonra kendisinin geliştirmiş olduğu yeni bir kültürleşme modeli üzerinde durmuştur. Bu modelde, üç aşamadan oluşan kültürleşme süreci ile kültürleşme sonucunda hangi konularda çıktıların olabileceğini vurgulayan kısım ve sonuçları etkileyebilecek sosyal ekonomik statü ile ayrımcılık yer almaktadır. Rudmin (2009), kültürleşme sürecinin ilk aşaması olarak "kültürleşme motivasyonlarına" yer vermektedir. Kültürleşme motivasyonları olarak adlandırılan ilk süreç içerisinde tutumlar, kimlik, sıkıntı ve östres ile olanaklar (maliyet ve faydalar) yer almaktadır. İkinci aşama olan "kültürleşme öğrenimleri" ise malumat, talimat, imitasyon ve rehber kısımlarından oluşmaktadır. Kültürleşme motivasyonları ile kültürleşme öğreniminden sonra gelen

ise “bireydeki değişimler” aşamasıdır. Bu kısımda da yetenekler ve davranışlar, kimlikler ve bağlılıklar, sosyal ilişkiler, inançlar ve değerler yer almaktadır. Üç aşamadan oluşan kültürleşme sürecinin ardından başarı, aile, politika ve yaratıcılık vs. konularında yaşanan değişimlere bakılır. Bu sonuçlara bakılırken de kontrol noktası olarak sosyo-ekonomik statü ile ayrımcılık göz önünde bulundurulmaktadır.

Şekil 1.7’de yer alan kutucukları şu şekilde değerlendirebiliriz: birinci kutucuk olan kültürleşme motivasyonları her bireyin karşılaştığı ikinci kültür grubuna yönelik belirlediği kültürleşme stratejilerinin motivasyonlarını oluşturmaktadır. Kültürleşme, bireyin ikinci kültürü edinmesidir. Birey bu ikinci kültürü edinirken, bu yeni kültüre karşı bir takım tutumları olabilir. Yani o kültürü sevebilir ya da sevmeyebilir, edinmek isteyebilir veya edinmekten kaçınabilir. Yine ikinci kültürü edinen bireylerin kimliklerinin etkisi olduğu gibi ayrıca yeni edinilecek kimlikle nasıl bir bağ kurduğu da önem arz etmektedir. Tabii bu kültürleşme sürecinde bireylerin içinde buldukları ruhsal durumları ile yeni kültürü edinirkenki yaşanan stres ve östresleri de etkin olan faktörler arasındadır. Östrese örnek verecek olursak, yeni kültürün dilini öğrenmede istekli olan bireyler aynı zamanda yeni dili öğrenmeyi sevmesine rağmen o süreçte heyecanlara neden olan daha pozitif bir stres halini yaşayabilirler. Bu yaşanan olumlu strese östres denilebilir. Tüm bunlarla birlikte kültürleşme motivasyonlarından biri de “**olanaklar**”dır. Yine dil öğrenme üzerinden bir örnekle açıklayacak olursak, bir göçmen/mülteci ikinci bir dil öğrenmeyi isteyebilir ama evde çocuklara bakmak zorunda olduğu için dil öğrenmeye zaman ayıramayabilir. İşte bu olanakların yeterince olmaması da kültürleşme sürecine etki eden unsurlardandır.

Kültürleşme modelinin ikinci kutucuğu kültürleşme öğrenimlerinden oluşmaktadır. Kültürleşme öğrenimleri insanların, ikinci kültürü nasıl, kimden aldığıdır. İkinci kültür hakkındaki bilgisi yani “**malumat**”ı, daha önce şifahi olarak edindiği bilgiler ile medya, çeşitli kitaplar vs. den aldıkları bilgileri kapsamaktadır. Bir bireyin ikinci kültür hakkındaki bilgi düzeyinin kültürleşme sürecine katkısı kaçınılmazdır. İkinci kültürleşme öğrenimi “**talimatlar**”dır. Burada anlatılmak istenen ise hakim olan kültürel talimatlar, yönlendirilmelerdir. Örneğin her toplumun kendi içerisinde benimseyip benimsemedikleri davranışlar bulunmaktadır. Bu tür

bilgileri, toplum içerisinde bir arada yaşarken öğrenirler. Tabii burada da, bireyin bu talimatlara kulak verip vermemesine göre kültürleşme eğilimleri farklılaşmaktadır. Üçüncü kültürleşme öğrenimi “**taklit**”tir. Bu da ikinci kültürü taklit etmeyi anlatır. Birey ikinci kültürü edinirken davranışları taklit edebilir. Örneğin giyim kuşamı, konuşma şeklini, ibadet etme şeklini taklit edebilir. Nasıl ki bir bebek dünyaya geldikten sonra davranışları taklit ederek başlıyorsa, ikinci kültürle bir arada yaşayan azınlık kültür grupları da hakim kültür grup üyelerini taklit ederek ikinci kültürü edinirler diyebiliriz. Aksi şekilde, hakim kültür grubundaki bireylerin azınlıkların davranışlarını taklit etme durumu da görülebilir, fakat bu oldukça azdır. Yine burada taklit edip etmeme durumu kişiden kişiye değişmektedir. Dolayısıyla kişilerin taklit etme davranışlarının da kültürleşme sürecine katkısı önem arz etmektedir. Son olarak öğrenimlerden “**rehber**”i ele alabiliriz. Bu da ikinci kültür ile ilgili yetkin bir kişi tarafından danışmanlık yapılması ve azınlık kültür grubunda yer alan bireyle yeteri kadar destekleyici şekilde ilgilenilmesidir.

Kültürleşme sürecinde ilgili motivasyonlar ve öğrenimler sonucunda bireyde birtakım değişiklikler meydana gelir. Bu değişiklikler örneğin **yetenekler ve davranışlar** konusunda olabilir. Bireylerin ikinci kültürü edinme durumlarına göre belli konularda yetenekleri gelişebilir (yeni dil edinme gibi), ya da ikinci kültürün belirlediği şekilde davranışlar sergileyebilir. Yine bir diğer değişim, **kimlikler ve bağlılıklar** konusundadır. Bu aşama ise bireyin eski kimliğinin yanında yeni kimlikler edindiği bir süreçtir. Örneğin, Amerika’da yaşayan Afrikalılar için sadece Amerikalı ya da sadece Afrikalı diyemeyiz. Onlar için en uygun tabir Afrikalı Amerikalıdır. Aynı zamanda eski kimliklerine ya da alışkanlıklarına olan bağlılıklar da azalabilir. Yine kültürleşme sürecinin birey üzerinde gerçekleştirdiği bir diğer değişim ise **sosyal ilişkiler**dir. Sosyalleşme alanları, çeşitli gruptan arkadaşlıkları gibi pek çok farklılık meydana gelebilir. Nihai olarak, bireylerin **inanç ve değerleri** konusunda da pek çok değişimin yaşandığını söyleyebiliriz. Bireylerin ilk kültürü içerisinde var olan inançları ikinci kültür edimiyle farklılaşabilir. Orijinal kültüre ait değerleri eski önemini korumayabilir.

İşte yukarıda açıklamaya çalıştığımız Rudmin’in yeni kültürleşme modelinde tüm bu kültürleşme sürecinde ortaya çıkan sonuçlar bireyin hayattaki başarısı, aile

konuları, ülke politikası ve yaratıcılıkları üzerinde etkin olarak görülmektedir. Ortaya çıkan sonuçları düşündüğümüzde ise her zaman bireyin sosyo-ekonomik statüsü ile ayrımcılığa maruz kalıp kalmadığı göz önünde bulundurulmalıdır. Rudmin, modelinde son olarak bu konuya da dikkat çekmektedir.

1.2.3.5. Kültürleşme ve Sağlık

Kültürleşme ve sağlık arasındaki ilişki, bedensel ve ruhsal sağlık üzerinde çalışan pek çok bilim insanının dikkatini çekmiştir. Tezimizin önemli bir kısmı, kültürleşme sürecini yaşayan Suriyeli kadın mültecilerin ruh sağlığı durumlarıdır. Dolayısıyla burada kültürleşme ile sağlığın neden araştırma problemi edinildiğinden söz edilecektir. Bu çerçevede konunun din psikolojisine tealluk eden yönü ele alınacaktır. Yine bu başlık altında konunun teorik arka planı, kültürleşme, ruh sağlığı ve din ekseninde irdelenmektedir.

Kültürleşme süreci, sağlık ve hastalık konusunda Myers ve Rodriguez (2002: 179) de kapsamlı bir model üretmişlerdir. Bu model Şekil 1.8’de sunulmaktadır. Modele baktığımızda sağlık ve hastalıktaki kültürleşmenin yirmi farklı ilişkiye göre değişiklik arz ettiği ortaya koyulmaktadır. Daha açık bir ifadeyle, kültürleşme sürecindeki bir kimsenin demografik özellikleriyle biyolojik riskler ve dayanıklılıkları arasındaki ilişki, demografik özelliklerle sağlık durumu ve hastalık sonuçları arasındaki ilişki, biyolojik riskler ve dayanıklılık durumuyla sağlık ve hastalık davranışları arasındaki ilişki, demografik özelliklerle psikolojik riskler ve koruyucu faktörler arasındaki ilişki, demografik özelliklerle sosyoekolojik faktörler arasındaki ilişki, demografik özelliklerle kültürleşme arasındaki ilişki, kültürleşme süreciyle sosyokültürel riskler ve sosyokültürel koruyucu faktörler arasındaki ilişki, psikolojik riskler ve koruyucu faktörlerle sağlık bakımına erişim ve ulaşılabilirliği durumları arasındaki ilişki, psikolojik risklerle koruyucu faktörler ile sağlık ve hastalık davranışları arasındaki ilişki, sosyoekolojik faktörlerle sağlık bakımına erişim-ulaşılabilirliği durumları ile sağlık durumu ve hastalık sonuçları arasındaki ilişkiler, sosyokültürel risklerle sağlık ve hastalık davranışları ilişkisi, sosyokültürel koruyucu faktörlerle sağlık ve hastalık davranışı ilişkisi, sağlık durumu ve hastalık

sonuçlarıyla sağlık ve hastalık durumu ilişkisi bu modelde yer alan yirmi farklı ilişki olarak sunulmaktadır.

Kültürleşme sürecindeki bireylerde fiziksel sağlık ile ilgili bir takım yeni düşünceler ortaya çıkmıştır. Farklı etnik grupların kültürleşmeleri ve kültürleşme stresleri ile fiziksel sağlıkları arasındaki ilişkileri özellikle incelenmektedir. Bu konuda Beyaz (Caucasian) Amerikanlar, Asyalı Amerikanlar gibi beş farklı etnik grubun yaşam süreleri, ölüm nedenleri, kalp ve damar hastalıklarının tekrarlama sıklığı, kanser, diyabet, doğum ve HIV/AIDS gibi yedi spesifik konu üzerinde durulmuştur. Bu çalışmada Amerika doğumlu ya da beyazlar ile kültürleşmekte olan diğer etnik grupların hastalık ve ölüm oranları incelenmiştir. Bunlar arasında karşılaştırmalar yapılmıştır. Bireylerin sağlık durumları ile sosyoekonomik ve sosyokültürel arka planları, hangi kültürleşme aşamasında buldukları, sosyal hareketlilik durumları ile hastalık ve ölüm oranlarının arasında önemli bir ilişkinin olduğu tespit edilmiştir. Burada altı çizilmesi gereken husus, farklı etnik gruplardan kimselerin sağlık konusundaki bilgilerinin, davranışlarının, inançlarının farklı olması ile sağlık konusunda bunların önemli bir aracı faktör olmasıdır (Myers &Rodriguez, 2002: 163-164). İşte Amerika örneğinde olduğu gibi oraya göç etmiş farklı etnik grupların tarihsel ve kültürel arka planlarının da çeşitlilik arz etmesi kültürleşme ve sağlık konusunda farklı hipotezler üretilmesinin nedenidir.

Bireylerin çeşitli hastalıklarının olmasında biyolojik hassasiyetinin yanı sıra sosyoekonomik, sosyokültürel ve yaşantısal farklılıklarının da oldukça önemli olduğu düşünülmektedir. Bu etkenler, ölüme neden olan faktörler şeklinde de yer alabilir ya da koruyucu bir faktör olarak görülebilir. İşte bu gibi nedenlerden dolayı kültürleşme sürecindeki bireylerde tüberküloz, HIV/AIDS, kalp ve damar hastalıkları, diyabet ve kanser gibi sağlık problemleri görülme oranının daha yüksek olduğu söylenebilir (Sam:2006: 452- 457). Çünkü pek çok hastalığı etkileyen önemli nedenler arasında, yaşam stili, fiziki çevre ve genetik aktarım bulunmaktadır.

Yine farklı etnik gruplarda kültürleşme ve ruh sağlığı arasındaki ilişki de incelenerek ortaya koyulmaktadır. Göç eden kişilerin, ev sahibi toplulukla irtibat kurduklarında pek çok zorluklarla karşılaştıkları bilinmektedir. Yeni dile, sosyal

etkileşim için farklı gelenek ve göreneklere, tanıdık olmayan kurallara adapte olmak gibi... Göç eden kimselerin bu ikinci kültüre uyum sağlamaya çalışırken karşılaştıkları bu zorluklarla birlikte stres oranlarının arttığı ve kültürleşme stresi yaşadıkları ifade edilmektedir (Berry & Kim, 1988).

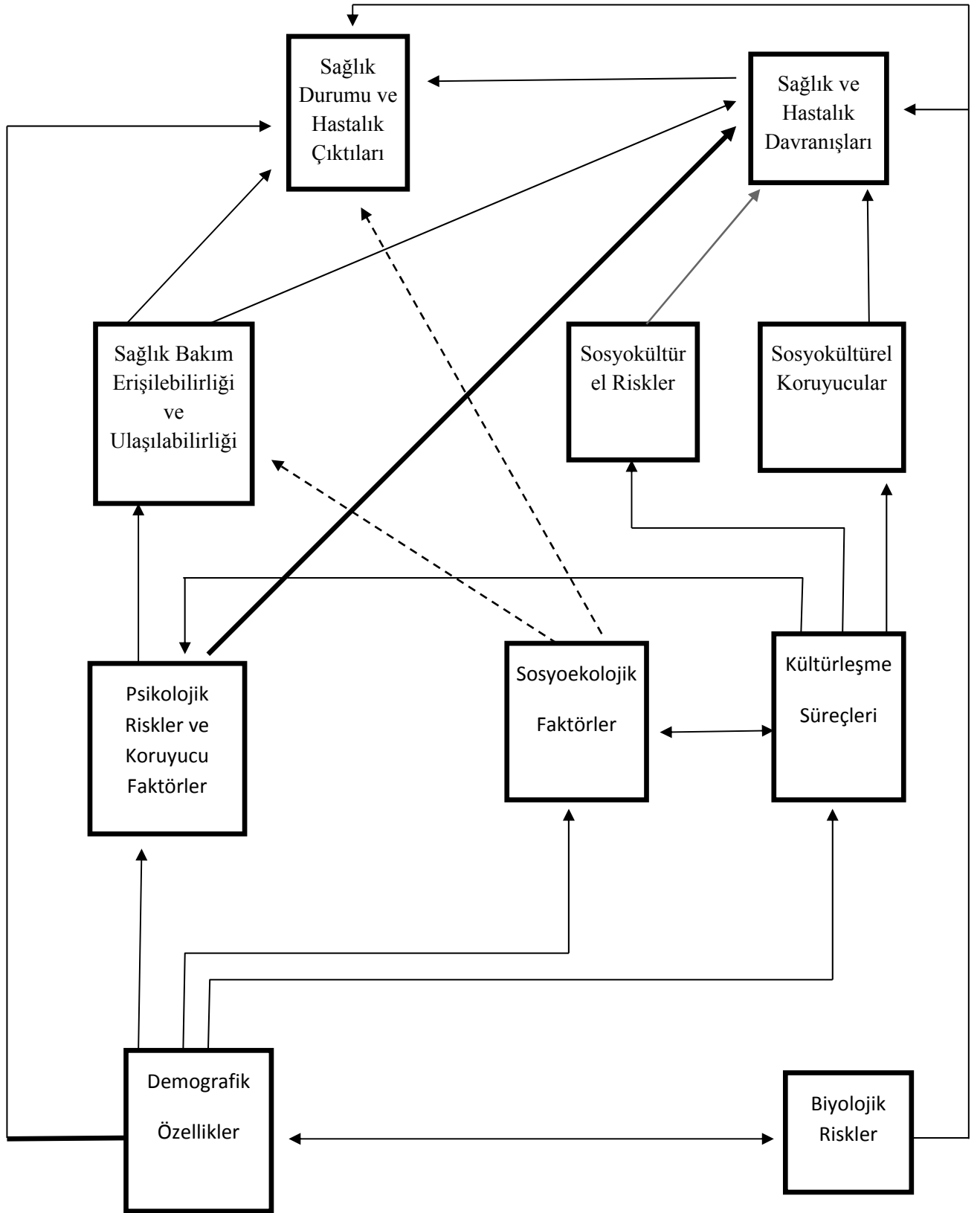
Kültürleşme teorisi çerçevesinde bakıldığında göçün zorunlu olarak mı yoksa gönüllü bir şekilde mi yapıldığı, ev sahibi halkın göçmenlere karşı anlayışlı yaklaşım yaklaşmadığı durumları ve göçmenlerin miras kültürleri ile göç ettikleri ülkenin kültürü arasındaki benzerlikler ve farklılıklar ruh sağlığını etkileyen faktörler arasında sayılmaktadır (Organista P.B., Organista K.C. & Kurasaki K., 2002: 140). Zorla göç ettirilmenin ruh sağlığıyla ilişkileri olduğu bulgusu tezimiz açısından önemlidir. Zira araştırmamızın evren ve örnekleme zorla yerinden edilmiş Suriyelilerdir. Fakat göçün zorunlu olması dezavantajına karşılık, bizim araştırdığımız kitle “benzer kültürler” avantajına sahiptir.

Kültürleşme sürecindeki zorunlu göç etmiş bireylerin, ruh sağlığı durumları incelenirken elbette sürece önemli etkisi olan göç öncesi yaşanan travmatik olayları göz önünde bulundurmak gerekmektedir. Organista P. B. vd. (2002: 146) göç öncesi yaşanan travmatik olayların kültürleşme sürecindeki göçmenleri ruhsal açıdan nasıl etkilediğine dair yapılan araştırmaları incelediklerini ve bu araştırmaların sonucunda örneğin göç öncesi dönemde bireylerin çok sayıda travmatik olay yaşamış olmalarının, onların göç sonrasında yaklaşık 4 yıl boyunca en şiddetli psikiyatrik semptomları taşımalarına neden olduğunu belirtmektedirler. Bu travmatik olaylar savaşta yaralanma, hapisanede kalma gibi pek çok olayı kapsamaktadır. Ayrıca yine göç öncesi tecrübe edilen travmalar ile yüksek depresyon ve kaygı ile de anlamlı derecede ilişkili olduğu ortaya koyulmuştur. Göç sonrası dönemde ise zorunlu olarak göç eden bireylerin daha çok Travma Sonrası Stres Bozukluğuna (TSSB) maruz kaldıkları görülmektedir.

Kültürleşmede sosyo-demografik özellikler ile ruh sağlığı arasındaki ilişkiler konusunda önemli tespitler mevcuttur. Örneğin, yaşlıların gençlere, dulların evlilere, az eğitimlilerin yüksek eğitimlilere, düşük düzey sosyo ekonomik statüye sahip

olanların yüksek düzeyde sahip olanlara oranla daha sık patolojik durum sergiledikleri görülmektedir (Organista vd., 2002: 147).

Göç ve ruh sağlığı konusunda Sam (2006: 458- 461) önemli açıklamalarda bulunmaktadır. Göçmenlerin daha çok şizofreniye maruz kaldıkları konusunda bir tartışmanın olduğunu ifade eden Sam, göçmenlerin, şizofreni oranlarının yüksek olması konusunu ihtilafli bulmaktadır. Fakat o, göçmenlerin daha yüksek depresyona sahip olmalarından dolayı intihar etme eğilimlerinin daha sık rastlanan bir durum olabileceğini ifade eder. Burada depresyonun intihara sebebiyet vermesinden dolayı önemle üzerinde durulması gerektiğini söyler.

Şekil 1.8: Sağlık ve Hastalığıdaki kültürleşme sürecinin kapsayıcı modeli.

Kaynak: Myers & Rodriguez, 2002: 179

1.2.3.6. Kültürleşme ve Kadın

Yeni olan ne kadar cazip olursa olsun her zaman eskiye olan alışmışlık/aşinalık durumundan kaynaklı olarak yeni durum bireye yabancı ve farklı gelir. İkinci bir kültürü edinirken bireyler psikolojik, sosyal ya da toplumsal pek çok güçlüklerle karşılaşabilmektedirler. Eski kültür ya da sahip olunan ilk kültür ortamında toplumun/bireyin benimsediği değerler ve kabuller bulunmaktadır. Söz konusu kültür ortamındaki bireyler karşılaştıkları zorlukların üstesinden gelmek için o kültüre uygun bir takım formüller üretmektedirler. Fakat ikinci bir kültüre maruz kalan bireylerin orijinal kültürlerinin haricinde yeni bir kültür edinirken karşılaştıkları sorunlar karşısında üretilen çözümler de yeni kültürün bir parçası olmaktadır. Bir başka ifadeyle, insanların içinde buldukları alışkın olmadıkları kültür ve değerlerin olduğu kendilerine yabancı olan bir çevrede, bireylerin baş etme yetileri bilinen çevrelere oranla her zaman daha güç olduğu ifade edilir (Sam, 2006: 403). Yani tanıdık ve bildik olan kültür ve değer yargıları yaşamı daha kolay kılar. Aynı zamanda zorlu yaşam olayları ile karşılaşıldığında ise üstesinden gelebilme hususunda söz konusu sosyal ortam destek sağlayabilir.

Göç olayları beklenmedik bir zamanda gönüllü olmayarak ve genellikle savaş, kıtlık, ülkenin içinde bulunduğu ekonomik ağır şartlar, doğa olayları gibi nedenlerden kaynaklanarak gerçekleştiğinde insanların göç etmeyle birlikte yaşadıkları psikolojik problemlere ek olarak göçe neden olan olayların da negatif etkisi olduğu aşikârdır. İşte bu başlık altında asıl vurgulamak istediğimiz konu, bireylerin ya da grupların kültürleşme süreçlerinde yeni kültüre uyum sağlamaları üzerinde etkin bir faktör olarak onların toplum içerisinde buldukları sosyo-demografik ve psiko-sosyal durumlarıdır (Sam, 2006: 403). Yani insanların kadın ya da erkek olması, genç ya da yaşlı olması gibi pek çok sosyo-demografik etken bireyin kültürleşme sürecinde daha fazla kültürel uyum problemi yaşayıp yaşamamasını etkileyebilmektedir. Kültürleşme konusunu incelemekte olan zirve isimlerden Sam (2006), kültürel uyum konusunda en çok problem yaşayanlar arasında iki risk grubu olduğunu söyler. Bunlar “kadınlar ve çocuklar”dır. Burada esasen tezimizin odak noktası mülteci kadınların yeni kültüre uyumları esnasında risk grubu olduklarını ifade etmenin yanı sıra onların yeni kültüre uyum esnasında

yaşamış oldukları problemleri farklı açıklamalarla dile getirmekte fayda olabilir. Kadınların savaş zamanında daha fazla sıkıntıya maruz kalmalarının yanısıra savaş sonrasında göç edilen yeni toplumda adaptasyon problemleriyle daha çok karşılaştıklarını söyleyebiliriz.

Gelişmiş ülkelere yaşanan göçlere bakıldığında kadınların erkeklere oranla daha az göç ettikleri görülmektedir. Bu ülkelere göçen kadınların daha çok aileleri yeniden bir araya getirme ya da iş sahibi olma amacını taşıdıkları anlaşılmaktadır. Tüm bu sebeplerden dolayı, erkek göçmenler üzerinde uzun yıllar boyunca daha çok çalışılmış ve kadın göçmenler söz konusu yıllarda göz ardı edilmişlerdir (Kofman, 2000: 45-59). Birleşmiş Milletlerin, 2002'deki raporuna göre 2000'li yıllara kadar kadın göçmenlerin oranı yaklaşık olarak % 48 iken bu durum 2000 sonrasında değişiklik göstermiştir. Örneğin kadın göçmenler Avrupa'da 2000 yılında % 52,4 oranına sahipken Kuzey Amerika'da da % 51.1 olarak kayıtlara geçmiştir (United Nations (2002). *International Migration Report: 2002*. New York, United Nations).

Tezimizde konu edilen kadın mültecilerin durumu ise gelişmiş ülkelere yapılan göçlerin aksine bir özellik taşımaktadır. Bu özelliğin kültürleşme ve kadın konusuna başka bir boyut kazandıracağını da ayrıca düşünmekteyiz. Her ne kadar sayıları kamp içinde ya da dışında erkek mültecilere nispeten daha düşük olduğu görülse de bu fark önemli sayılamayacak büyüklükte yaklaşık %1 -2 civarındadır. Cinsiyet üzerinden bakıldığında, hemen hemen aynı orana sahip olan kadın ve erkek göçmenlerin göç etme nedenleri güvenlik temelli olmuştur. Bu durumun, yine yeni bir topluma psiko-kültürel adapte olurken olumlu ya da olumsuz etkisi olabilir. Suriyeli kadınların özellikle savaş nedeniyle eşlerini kaybetmiş oldukları, yaşantılarını sürdürürken pek çok zorlukla karşılaştıkları bilinmektedir. İş bulma, eğitime katılma konularında kadın mültecilerin erkeklere oranla daha dezavantajlı oldukları söylenebilir.

Kadın mülteciler konusu pek çok bilim insanının dikkatini çekmiştir. Öyle ki kadın mültecilere odaklanan çalışmaların 3000'nin üzerinde olduğu ifade edilmektedir (Sam, 2006: 408). 2017 yılı itibarıyla daha ciddi bir artış gözlemlenmektedir. Bu artışın temel sebebi ise son yıllarda "Arap Baharı" şeklinde

isimlendirilen Orta Doğudaki savaş ve istikrarsızlıklar ile diğer bazı Afrika ülkelerinde kıtlık durumları nedeniyle gerçekleşen büyük insani hareketliliklerdir.

Genellikle göçlerin gelişmiş ülkelere yapıldığı konusunda kadın göçmenlerin, bilhassa Avrupa ve Kuzey Amerika gibi yerlere çoğunlukla aileyi yeniden bir araya getirme gibi bir nedenle göç ettiği görülmektedir. Kadın mültecilerin, ailenin birleştirilmesi yasası üzerinden kabul edildiğinden kocalarının yasal himayeleri altında bulunmaktadırlar. Bu yasal durum gereği herhangi bir ayrılık ya da boşanma durumunda ise kadın hukuki olarak riskli bir yaşama mecbur bırakılmaktadır (Sam, 2006: 409). Bu durum kadının yasal açıdan güvenli olmadığı koşullarda bir göçmen olarak yaşamasını adeta zorunlu koşturmaktadır.

Yine kadın mültecilerin, ikinci kültür ortamında maddi karşılık beklemezsizin aile ve çocuklarına karşı miras kültürü korumaya ve yaşatmaya yönelik bir takım görev ve sorumluluklar aldıkları görülmektedir (Hollander & Bukowitz, 1990: 141-145; Killian, 2002). Bu durumun zorluğuna ilişkin, Maiter ve George (2003: 419-424) bir takım açıklamalarda bulunmuşlardır. Onlar, ikinci kültürde yaşayanların miras kültürlerini çocuklarına aktarmaları durumlarını, yeni bir kültür ortamının kültür öğelerini destekleyici bir özellikte olmaması bakımından uyumda önemli bir zorluk olarak ifade etmektedirler.

Sam (2006: 410), kadınların kültürleşme süreci içerisindeyken iki kültür ile bir arada yaşamaya dair çabalarına artı olarak pek çoğunun bu ikinci kültürün çocuklara kazandırılmasında da önemli sorumluluklar üstlendiklerini ifade etmektedir. Bunu daha da açmak gerekirse, kültürleşme sürecinde olan bir anne çocuklarına miras kültürlerini aktarma ve yeni kültürü edinmelerini sağlama olmak üzere iki görevi gönüllü olarak üstlenmektedirler. Örneğin, anne bir taraftan anadilini çocuklara öğretirken bir taraftan da çocukların ikinci kültürün dilini edinmelerini sağladıkları bilinmektedir. Bu durum değerler için ve daha pek çok konu için de geçerlidir. Kadın, bu sorumluluğu üstlenmesi ile birlikte yeni kültür ortamına daha az katılabilmektedir. Hatta kültürleşme süreci içindeki birçok kadın, evde yalnızlığa itilmektedir. Örneğin bu konuda Ataca ve Berry (2002: 13-27) Kanada'da yaptıkları araştırmada, Türk kadın göçmenlerin miras kültürü korumak için gerek orijinal kültür

grubuyla sıcak ilişkiler kurmaya çalışmaları gerekse çocuklarına bu kültürü aktarmaları konusundaki gayretleri onların yaşadıkları toplumdaki izole olmalarını yani yaşadıkları toplumdaki uzak olmalarını da beraberinde getirdiğini ortaya koymuşlardır.

Toplumların dezavantajlı gruplarından biri olan kadınlar mülteci olarak da ikinci bir dezavantajı yaşamaktadır. Burada toplum içerisindeki kadınların kimliği, iş hayatındaki yeri gibi pek çok konu gündeme gelebilir. Evli mülteci kadınlar eşlerinin çeşitli ekonomik kısıtlamalar ya da yaptırımlar sonucunda işsiz kalmasıyla birlikte evlerinin geçimini sağlamak zorunluluğuyla karşı karşıya kalabilmektedir. Bu durum kadınları erkek mültecilere oranla daha vasıfsız, daha düşük ücret karşılığında çalışabildikleri daha esnek işlere yönlendirmektedir. Örneğin, temizlik işleri, çocuk bakıcılığı vs. (Morokvasic, 1984: 886). Ayrıca toplumsal cinsiyet algısı gerçekliğinde bakıldığında işsiz kalan erkeğin eşi çalıştığı zaman evdeki para kazanan kişinin değişmesiyle birlikte kocası tarafından çeşitli konularda istismara uğramaktadırlar. Bu durum genellikle erkeklerin maskülen yapılarının tehlikede olduğu hissine kapılmalarından kaynaklanmaktadır. Bir bakıma tehlikede gördükleri durumlarını kurtarmak amacıyla şiddete tevessül edebilmektedirler (Gutmann, 1997).

Özellikle Batı'ya olan göçlerde kadınların daha çok ailelerin yeniden birleşmesi yasasına göre sığınma talep ettikleri bilinmektedir. Fakat savaş nedeniyle yaşanan göçler de kadınların göç etme nedeni bu şekilde değildir. Savaş nedeniyle göç etmek zorunda kalan kadınların birçoğunun ailelerinin bir kısmını ya da hepsinin kaybetmelerinin arkasından zorunlu göçe mecbur kalmaktadırlar. Savaştan kaçan kadınların göçleri aileyi korumak için değil en temel hakkı olan yaşamlarını koruma, hayatta kalabilmek içindir. Bunun yanı sıra kadınlar savaş ortamının en güç risklerinden biri olan cinsel istismara uğramamak için de kaçabilmektedir.

Çeşitli nedenlerle göç eden kadınlar yeni ülkenin hem kendileri için pahalı olması hem de boşanma vb. sebeplerle ailelerinin parçalanması nedeniyle çalışmak durumunda kalmaktadırlar. İşe alım konusunda ise kadın mültecinin sosyo-kültürel durumu, eğitim durumu, çocuğunun var olup olmaması gibi pek çok faktör etkili olabilmektedir (Sam, 2006: 410). Mülteci kadınların dil yeterliliklerinin olmayışı ve

yeteri kadar kültürel oryantasyonlarının bulunmayışı gibi nedenlerden dolayı daha çok giyim endüstrisi, fabrikalar ve domestik işlere yönlendirilmektedirler. Kadın mültecilerin iş hayatlarında bulunan cinsiyet ayrımcılığı ve belli belirsiz garantisi olmayan iş pozisyonlarında uzun saatler ve düşük ücret karşılığında çalışmanın kurbanı olmaktadır (Dustmann & Schmidt, 2001: 27-28)

Göçmen kadınların yukarıda saydığımız pek çok zorluklarla karşılaştığı ve bunlara ek olarak mültecilerin çokça karşı karşıya kaldıkları insan kaçakçılığı riski eklenmektedir. Bu probleme mülteciler içerisinde en çok kadın ve çocuklar maruz kalmaktadır (IOM, 2001).

Sözünü ettiğimiz tüm bu faktörler kültürleşme sürecinde kadınların psikolojilerini çokça olumsuz şekilde etkilemektedir. Bu olumsuz durumlar, yaşam içerisinde korku duygularının sürekli olmasına, çeşitli konularda bir tehdit hissetmelerine, fiziksel ya da duygusal şiddete maruz kalmalarına neden olmaktadır. Bu konuda Rubenstein (2004), kadınların korku, öfke, üzüntü, kendini suçlama, güvensizlik, dünyanın güvenli olmadığı gibi düşünceye sahip olma, depresyon, geçmişe dönüşler (flashbacks), kaygı, uyku problemleri ve madde bağımlılığı gibi semptomlarını içeren Şiddete Maruz Kalan Kadın Sendromu'na (Battered Women Syndrome) maruz kaldıklarını ifade etmektedir. Bunlara ek olarak kadın mültecilerin insan ticaretinin bir başka boyutunu teşkil eden fuhuş tuzağına düşürüldükleri ve dolayısıyla HIV/AIDS gibi hastalıklara da yakalandıklarından bahsetmek gerekir (Sam, 2006: 412).

1.2.3.7. Kültürleşme ve Dindarlık

Kültürleşmenin sağlık, ruh sağlığı, kadın gibi pek çok konuyla ilgisi bulunmaktadır. Bu başlık altında ise literatürde kültürleşme-sağlık konusuna nispeten daha az üzerinde durulmuş olan kültürleşme ve dindarlık ilişkisi ele alınmaktadır. Bununla birlikte kültürleşme süreci içerisindeki önemine binaen kültürleşme ve din ilişkisine de ilginin giderek arttığını ifade edebiliriz.

Kültürleşme süreci içerisinde kadınların erkeklere oranla daha yüksek strese maruz kaldıkları görülürken aynı zamanda onların düşük seviyede alkol tükettikleri tespit edilmiştir (Rosenfield, 1999). Bu durum araştırmacılar için ilgi konusu

olmuştur. Çünkü iki kültürün bir araya gelmesiyle birlikte bireylerin karşı karşıya kaldıkları problemlerle baş etmek için kullandıkları yöntemlerin, onların etnik ve dini kimlikleriyle bir ilgisinin olabileceği gündeme gelmiştir. Yani bireylerin etnik kimlikleri ve dindarlıkları ile sağlıkları arasındaki ilişki kültürleşme sürecinde odaklanılması gereken bir konudur (Gong vd., 2002: 189). Özellikle bu konuda Amerika'da farklı etnik gruplar üzerinde çalışmalar literatürde mevcuttur.

Kültürleşme sürecine baktığımızda yaşın, sosyalleşmenin ve dil yeterliliğinin ikinci kültüre uyum sağlamada etkin olan faktörler arasında olduğu bilinmektedir. Örneğin, çocuk yaşta olan bir göçmenin yaşlılık döneminde olan bireylere göre ikinci kültüre uyum sağlamada daha avantajlı olduğu söylenebilir. Yine ikinci kültürle kontak kuran (irtibatlanan) kimselerin diğerlerine oranla daha fazla uyum sağlayacakları düşünülmektedir. İkinci kültürü edinirken okula giden, ortak platformlarda buluşabilen, arkadaşlıklar kurmuş olanlar ya da aile bağları oluşturanlar sosyalleşerek ve irtibatlarını bu gibi yollarla arttırarak daha hızlı uyum sağlayabilmektedirler. Sonuç olarak bireyin, tutumlarının, davranışlarının ve değerlerinin kültürleşme ile bir ilgisi bulunmaktadır. Din aracılığıyla sosyalleşmenin kolaylaştığını, ortak dini tutum ve davranışların kültürel uyuma önemli bir katkısının olduğu yadsınamaz bir gerçektir.

Gong ve ark. (2002: 192), kültürleşmede psikolojik sağlık ile dindarlık arasındaki ilişkiye dair çok az sayıda çalışma yapılmış olmasına karşın onlar, dindarlığın kilit bir rolünün olduğunu ileri sürmektedirler. Onlar bu konudaki fikirlerini Agbayani-Siewert & Revilla'nın (1995) Filipinli Amerikalılar üzerinde yapmış oldukları çalışmaya dayandırmaktadırlar. Bu araştırmalarda genellikle, dindarlık ile düşük alkol tüketimi, yüksek derecede iyi oluş, düşük seviyede intihar etme, düşük seviyede depresyon ve son olarak yüksek seviyede yaşam memnuniyeti arasında bir ilişkinin olduğu tespit edilmiştir.

1.2.4. RUH SAĞLIĞI

1.2.4.1. YAŞAM MEMNUNİYETİ

Psikolojinin bir konusu olan yaşam memnuniyeti pek çok araştırma kapsamında incelenmiştir ve incelenmeye devam etmektedir. Genellikle bireylerin yaşam memnuniyet düzeyleri ya da yaşam memnuniyetini etkileyen faktörler

üzerinde durulmaktadır. Bununla birlikte, yaşam memnuniyeti ile depresyon gibi durumlar arasındaki ilişkiler de bilimsel anlamda bahse değerdir.

Yaşam memnuniyeti, karmaşık bir yapı arz edebilir. Hatta zaman zaman mutluluk ile karıştırılmaktadır. Aslında bu iki terimi birbirinden ayıran noktalar aynı zamanda karmaşıklığın giderilmesine yardımcı olabilir. Örneğin, yaşam memnuniyeti, bir kimsenin yaşamının tamamına ilişkin bir değerlendirme iken mutluluk daha ziyade belli bir ana dair olan hisler ya da duygular olarak ifade edilmektedir (<https://positivepsychologyprogram.com/life-satisfaction/>). Diğer bir deyişle mutluluk bir ana dair yaşanılan ve o zaman diliminde tecrübe edilen bir kavramken yaşam memnuniyeti büyük bir resim olarak yaşamın değerlendirilmesini kapsamaktadır. Burada değerlendirmeyi yaparken araştırmacının kriterlerine göre değil tamamen araştırmaya katılan kişinin değerli gördüğü konulara dair bilişsel yargılarının belirleyici olması önemlidir. Pozitif psikolojinin öncüsü, Seligman'ın (2011) teorisine dayanarak memnuniyet derecesi arttıkça iyi oluşun da arttığı söylenebilir. Seligman, iyi oluşu (well being) mutluluğun daha kapsamlı bir ifadesi olarak kullanır.

Sonuç olarak, savaş mağduru kadın mülteciler ekseninde düşünüldüğünde 2011'den bu yana maruz kaldıkları tüm olumsuz yaşam olayları duygu dünyalarını etkilemiştir. Bu gerçeklik onların mutlulukları ya da iyi oluşları üzerinde şüphesiz önemli bir etkidir. Fakat yaşamlarını bir büyük resim olarak düşündüklerinde ve yaşamlarını öznel olarak değerlendirdiklerinde sonuçların nasıl olacağı tezimizin merkez sorularından birini oluşturmaktadır. Son olarak altını çizmek istediğimiz husus savaş, göç ve kadın ekseninde problem olarak mutluluk düzeylerine değil genel olarak yaşamlarından memnun olup olmadıklarına odaklandığımızdır.

1.2.4.2. BÜTÜNLÜK DUYGUSU (TUTARLILIK HİSSİ)

Türkçe'de bütünlük duygusu ya da tutarlılık hissi olarak ifade edilen kavram öbeğinin aslı İngilizce'de "sense of coherence"dır. Bu kavram ilk defa medikal sosyolog olan Aaron Antonovsky (1979, 1987) tarafından kullanılmıştır. Antonovsky, "salutogenez (salutogenesis: sağlık ve iyi oluşu destekleyen faktörleri vurgulayan yaklaşım) model"ini ileri sürmüştür. O, hastalığın nedenlerine değil, sağlıklı olmanın koşullarına odaklanmaktadır. Bu modelden anlaşılan, sağlıklı olma

ya da sağlıksız olmama durumu iki aksi tarafı gösteren bir doğru gibidir. Antonovsky, bu modelde bireylerin bazılarının stres verici olumsuz yaşam olayları karşısında diğer bireylere göre olaylarla daha iyi başa çıkabildiklerini, sağlıklı olma durumlarını daha iyi muhafaza edebildiklerini, yaşama daha iyi uyum sağlayabildiklerini söylemektedir.

Bütünlük duygusu, bireyin dünyayı anlaşılabilir, yönetilebilir ve anlamlı görebilmeyi ifade eden bir kavramdır. “Anlaşılabilirlik” bütünlük duygusunun bilişsel kısmına tekabül etmektedir. Bunun dışında bütünlük duygusunun bir diğer ögesinden “yönetilebilirlik” ise bireyin olaylarla mücadele etmede sahip olduğu davranışsal durumlardır. Bütünlük duygusunun son ögesi ise “anamlılık”tır. Burada ise bireyin olaylarla mücadele etmesini etkileyen bir unsur olarak hayatın ve olayların anlamlı olup olmaması kastedilmektedir (Çeçen, 2008: 20).

Antonovsky’nin sözü geçen modeline göre, güçlü/dirençli bireylerin olumsuz yaşam olaylarını tecrübe etmeleri durumunda diğer bireylere nispeten olayları daha iyi anladıkları, olaylarla baş edecek davranış kalıplarına sahip oldukları ve gerekli mücadeleyi gösterecek kadar anlamlılık duygusuna sahip olduklarını öngörmektedir. Son olarak bütünlük duygusunu tezimiz çerçevesinde ele alacak olursak, çok çeşitli travmalara şahitlik etmiş ve aynı zamanda zorunlu olarak göç etmiş Suriyeli kadınlarda bu olumsuz yaşam olaylarını anlaşılabilir kılma, yönetebilme ve de anlamlı hale getirme durumlarına göre yaşamlarına daha sağlıklı devam etme imkânları ortaya çıkacaktır.

1.2.4.3. DİNİ BAŞA ÇIKMA

Baş çıkma teorisi bir bütünsel şayet dini baş çıkma teorisi de bu bütünün önemli bir parçasını oluşturmaktadır. Din psikolojisinin çalışma konusu olan dini baş çıkma, ilk olarak Kenneth I. Pargament tarafından teorize edilmiş ve bilim dünyasına sunulmuştur. Pargament’in bu konuda ders kitabı niteliğindeki eseri *The Psychology of Religion and Coping: Theory, Research, Practice*’dir. O’nun, dini baş çıkma konusuna dair pek çok saha araştırması ve yayını bulunmaktadır. Dini baş çıkma konusunun lideri olan Pargament sadece Hıristiyan dünyasına dair değil aynı zamanda İslam dünyasında dini baş çıkma durumlarını ortaya çıkarabilmek için Hisham Abu Raiya’ya bir doktora tezi yaptırmıştır. Araştırmalar hâlihazırda

dünyanın pek çok yerinde devam etmektedir. Peki dini başa çıkma nedir? Şimdi bu sorunun cevabını arayalım.

Pargament (1997: 1), dini başa çıkma teorisini arızalanan bir uçağın yere inişinden sonra gazetecilerin yolcularla yapmış oldukları röportajlara dayandırmaktadır. Yolcuların, havadayken aniden gelişen teknik arıza nedeniyle yaşanan ciddi panik havasının ardından kendilerini nasıl hissettiklerine, o anda neler yaptıklarına dair sorulara verilen cevaplar psikoloji Profesörü Pargament'in dikkatini çekmiştir. O'nun için önem arz eden nokta esasında, ölümle burun buruna gelen insanların, çaresizlikleri sonuna kadar hissettikleri o anda hangi dine inanırlarsa inansınlar olay anında mensup oldukları dine dair bir takım söylemlerde bulunmalarıdır. Örneğin, bir yolcu acil durum anonsuyla birlikte "Sevgili Tanrım, pilotun ellerini senin yönlendirmeni dilerim." şeklinde hemen dua etmeye başladığını ve o zamanki düşüncelerinin şu şekilde olduğunu ifade etmektedir: "Eğer Tanrı benim canımı almak istiyorsa bu durum benim için sorun teşkil etmiyordu. Çünkü bunu hayatın bir sonu olarak görmüyordum. Bu sonsuzluğun/ahiretin başlangıcı olurdu.". Bir başka yolcu ise röportajında şunları ifade etmiştir: "Uçak yanmış bir evin kokusu gibiydi. Canlı kaldığım için çok mutluydum... Cehennemin kapısında gibiydik. O an tek istediğim şey çantamdan İncil'i almaktı." Pargament bu şekilde zorlu olaylarla başa çıkarken insanların dinden olumlu ya da olumsuz destek alındığına dair pek çok çarpıcı örneklendirmelere yer verir. Burada insanların çaresizliği en derinden hissettikleri anda bu zorlukla başa çıkmanın en kuvvetli yolu dinden destek almalarıdır. İşte bu aktiviteler dini başa çıkma etkinlikleri olarak değerlendirilmektedir.

Topluma baktığımızda elbette bireylerin inandıkları ya da inanmadıkları ile ilişkileri çeşitlilik arz etmektedir. Yani birey-din ilişkisi kültürel, fiziksel, kişisel, tarihsel pek çok özelliğe göre hep farklılık göstermektedir. Bireylerin içinde buldukları sosyo-ekonomik durumdan, kişilik yapısına kadar ya da içinde bulunduğu kültürel ortam ile ailenin etkisi gibi pek çok husus onların dini yönelimleri üzerinde etkin rol almaktadır. İşte bu yönelimler zorlu yaşam olaylarının üstesinden gelme noktasında da bireylerin hangi dini başa çıkma metotlarını kullanma eğiliminde olduklarını belirlemektedir. Bir başka ifadeyle, şayet kişi din ile olumlu bir ilişki içerisinde ise olumlu dini başa çıkma etkinliklerini kullanmakta

fakat değilse olumsuz olanlara yönelmektedir. Örneğin bir kimse, dini/manevi destek almış, Tanrı/Allah'ı zihninde seven ve şefkat gösteren olarak tanımlamış ve dini ritüelleri yerine getirme gibi konulara eğilimli ise yaşam içerisinde bir zorlukla karşılaştığı vakit de olumlu dini başa çıkma etkinliklerini kullanma eğilimini göstermektedir. Aksi şekilde daha önceden dini/manevi destek almamış, cezalandıran bir Tanrı/Allah inancına sahip veyahut din ile hiçbir bağ geliştirmeyen ya da olumsuz bir bağa sahip olanlar ise zorlu yaşam olaylarında negatif dini başa çıkma metotlarını kullanma eğiliminde olmaktadır diyebiliriz (Pargament, 1997: 285). Aslında çalışmalara bakıldığında dinin birey için başa çıkma konusunda yararlı mı yoksa zararlı mı olduğu sorusuna verilecek pek çok cevap mümkün olabilir. Dinin başa çıkmadaki rolü “yararlıdır”, “zararlıdır” ya da “bu konuda bir ilişki görülüyor şeklinde sonuçlar elde edilebilir. Pargament (1997: 285-314), yapmış olduğu araştırmanın sonucunda bireyin geçmiş yaşantısındaki dini tutumunun bireyin olumlu yahut olumsuz başa çıkma stratejilerinden hangisine başvuracağına yahut başvurup vurmuyacağına etki ettiğini belirtir. Aynı zamanda burada vurgulanmak istenen bir diğer konu ise dini başa çıkmanın çok çeşitli başa çıkma formlarından biri olarak kültürün bir parçası olmasıdır. Yani yaşadığımız ve sahip olduğumuz kültür bizim olumlu ya da olumsuz başa çıkma etkinliklerinden birine yönelmemizde etkin rol oynamaktadır. Bir başka ifadeyle açıklamak gerekirse, sahip olduğumuz ve yaşadığımız kültür ortamı, dini başa çıkma yönelimlerinde etkili faktör olarak göze çarpmaktadır.

Dine psikolojik bir perspektifle bakıldığında, onun insanların hayatlarında çok önemli rolü olduğu söylenebilir. Örneğin, insanlar varoluşsal pek çok soruyu kendilerine sorduklarında, anlam arayışına belki de en tatmin edici cevapları sunabilen faktörün din oluşu onun insanların psikolojik sağlıkları için dine yönelmesinde de tercih edilmesini sağlamaktadır (Bahadır: 2011). Din, savaş, deprem, sevilen birinin kaybı gibi zor zamanlarda da olayları anlamlandırma olanağı tanımaktadır (Ekşi, 2001: 29; Ayten, 2012: 49). Bireylerin stres kaynağı olan olumsuz yaşam olaylarında kontrol duygularını yitirdikleri de bir gerçek olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu noktada başına gelen bir olayın aslında üst bir otorite ya da kudret tarafından denetleniyor olduğunu düşünmesi için bu otoriteye yönelmesini sağlar. Örneğin, savaşın çıkmasında bireysel olarak hiçbir “katkısının” olmadığını

düşünen bir kimse onu Allah'ın bir imtihanı olarak değerlendirmesi, onun gücünü aşan bu noktada bir üst kudretin olaylar üzerinde etkin olduğunu bilmesi, o kimsenin başına gelenleri değerlendirmesinde kontrol sahibi olmasını da beraberinde getirebilir (Ekşi: 2001: 29; Ayten: 2012: 49).

Öte yandan din, çeşitli yaşam olaylarının neden olduğu korku, kaygı, çaresizlik gibi olumsuz düşüncelerinden arınmasına katkı sunabilen önemli bir fenomendir. Genellikle din, bir teselli unsuru olarak manevi rahatlık sağlamaktadır (Ayten, 2012: 49).

Psikolojik açıdan dinin yararlarından bir diğeri ise sosyal destek unsuru olmasıdır. Bu sosyal desteğin birkaç boyutu vardır. Örneğin, bir dine mensup olmak aynı zamanda bir üstün güce yakın olma hissi uyandırır. Bireyin, mensup olduğu dinin bir gereği olarak ibadetleri yerine getirmesi diğer insanlarla sosyal ilişkilerini iyileştirme bilinci kazandırmaya bir zemin olmaktadır. Bununla birlikte bireylerin mensup oldukları din, aynı zamanda toplum içerisinde bir sosyal dayanışmayı beraberinde getirmekte ve ona bir sosyal kimlik de kazandırmaktadır. İşte manevi yakınlık olarak dile getirilen bu sosyal olgular, bireylerin beklenmedik olaylarda karşılaştıkları acı tecrübelerle başa çıkmalarında onların önemli bir motivasyonu haline gelmektedir. Örneğin yas süreçlerinde, travmatik olayların akabinde hissedilen manevi sosyal desteğin önemi oldukça belirgindir. Tüm bunların haricinde psikolojik bir bakışla dinin başa çıkmadaki rolüne bakıldığında “hayatı dönüştürme” konusunda da çok etkin olduğu ifade edilmektedir (Ekşi, 2001: 29-30 ve Ayten, 2012: 49-50). Yani din negatif yaşam olaylarının ardından bireye hayatını dönüştürme alanı sunmaktadır. Zorlu olaylarla birlikte kişilerin bu negatif yaşam olayları karşısında daha hoşgörülü davranmaları (sabretmeleri) bireyin manevi yönden olgunlaşmasını sağlaması açısından dinin bir katkısı olarak görülebilir. Özetle, dinin bireylerin normal hayatlarında anlam arayışlarına cevap verme, kontrol mekanizması olma, bir teselli unsuru olarak manevi bakımdan rahatlık sağlama, sosyal destek unsuru olarak manevi yakınlık oluşturma ve hayatı dönüştürmede sağladığı tüm olumlu faktörler, psikolojik perspektiften bakıldığında bireylerin stresli yaşam olaylarının ardından hayatlarına tekrar adapte olmalarını sağlayabilir.

Pargament (1997: 284), dini başa çıkma yöntemlerini, dini yönelimler ile olumsuz yaşam olaylarının sonuçları arasındaki ilişkinin aracılığı olarak görmektedir. Bunu ise bir şekil olarak aşağıdaki gibi sunmaktadır:

Şekil 1.9: Dini başa çıkma metotlarının dini yönelimler ile negatif yaşam olayı sonuçları arasında bir aracı olması.

Kaynak: Pargament, 1997: 284

İnsanların zorlu yaşam olayları karşısında çoğunlukla, dua etme, affetme, şükretme, yardım etme/sadaka verme gibi dini başa çıkma unsurlarını kullandıkları ifade edilmektedir (Ayten, 2012: 42-47). Söz konusu dini başa çıkma unsurlarından dua, bireylerin ruh sağlıkları ve dolayısıyla beden sağlıkları açısından önem arz etmektedir. Çünkü bilim insanları ruh/akıl-beden arasındaki karşılıklı ilişkinin varlığını kabul etmektedir (Horozcu, 2010: 120).

Duanın da travmatik olaylarla baş etmede de önemli bir unsur olduğu söylenebilir. Bu anlamda duanın, güvenlik duygusunu oluşturarak insanların kontrol duygularını kaybettikleri zamanlarda güçlü bir iç motivasyon sağladığı bilinmektedir. Elbette sadece ruh sağlığı açısından değil aynı zamanda bedensel sağlık problemleriyle başa çıkmada da duanın olumlu sonuçlarının olduğunu Türkiye’de yapılmış araştırmalarda da ortaya çıkmıştır (bkz. Horozcu, 2010). Duanın dışında dini başa çıkmanın bir diğer unsuru olan affetme de bireyin negatif yaşam olaylarının ardından hayatlarına uyum sağlayabilmeleri ve psikolojik rahatlık elde etmeleri için mühim görülür. Affetme, din tarafından desteklenmekle birlikte bireylerin daha çok alçakgönüllü olmalarını beraberinde getirmektedir (Ayten, 2012: 44-45). Aynı zamanda affetme, insanların yaşamış oldukları ağır travmalarda bireyin huzur içinde yaşaması ve toplumsal barışa da katkı sunması açısından önemlidir. Dini başa çıkma unsurlarından şükür, sahip olduklarının farkında olma halidir. Şükürün insana ya da Allah’a yapılmasıyla aynı zamanda olumlu bir düşünme şemasının oluştuğunu

söyleyebiliriz (Göcen, 2014). Dini başa çıkmanın unsurları olarak bahsedeceğimiz yardım etme/sadaka verme ise bireylerin olumsuz bir olayı engellemek için ya da negatif bir yaşam olayının üstesinden gelmek için yaptıkları aktivitedir. Örneğin, kültürde “bir sadaka bin belayı defeder” gibi pek çok ifadenin yer alması nasıl bu konuda katkı sağlıyorsa aynı zamanda mensup olunan dinin de fakirlere vs. yardım etmeyi destekleyen pek çok ibareyi içinde barındırması da aynı katkıyı sağlamaktadır.

1.2.4.4. TRAVMA

Travma, Amerikan Psikiyatri Birliğinin 1994’te yayımladığı Ruhsal Bozuklukların Tanısal ve İstatistiksel El Kitabı DSM-IV’te kullanılan travma tanısı temel alınarak Herbert (2016: 19) tarafından şu şekilde tanımlanmaktadır: “Gerçek ya da algılanan bir ölüm ya da yaralanma içeren, ya da kendisinin veya başkalarının fiziksel bütünlüğüne tehdit oluşturan olay ve olaylar yaşaması, tanık olmasıdır. Bireyin verdiği tepkiler yoğun korku, çaresizlik veya dehşet içerir.”

Psikologlar, travmaları genelde “kırılma” olarak ifade etmektedirler. Bunlar insanların yaşamlarını bir anda altüst etmekte, çoğu zaman psikolojilerini bozmaktadır. Örneğin, Suriye iç savaşını yaşamış mülteciler, savaş ortamından uzaklaşmış olmalarına rağmen yaşadıkları bombalı saldırılar ya da pek çok farklı travmatik olaylar sebebiyle geceleri rahat uyuyamadıklarını, zaman zaman akıllarına o olayların geldiğini, kâbuslar gördüklerini araştırma esnasında pek çok kez anlatmışlardır. Travma, bireylerin hayatlarını kontrol edemedikleri düşüncesini oluşturur.

Travmaların insan kaynaklı ya da insan kaynaklı olmayıp doğal nedenlerden dolayı ortaya çıkan türleri bulunmaktadır. Trafik kazaları, elektrik çarpması, feribot kazaları vb. travmalar insan kaynaklı travmalar kategorisinde yer alırken, seller, fırtınalar, depremler ise doğal kaynaklı travmalara örnektir. Psikologlar insan kaynaklı travmalar içerisinde son yüzyılda çok yaygın bir şekilde dünyanın çeşitli bölgelerinde görülen şiddet, suç ve terörü ayrı bir travma türü olarak ele almaktadırlar. Aile içi şiddet, bıçaklamalar, yaralamalar, hırsızlık olaylarının yanısıra İstanbul’da, Belçika’da, Fransa’da ve dünyanın farklı bölgelerinde gerçekleşen canlı bomba ya da intihar eylemleri de bu travma türü kapsamında değerlendirilmektedir.

Bunların dışında travma yaratan belki de kapsamı bakımından çok daha geniş bir alana sahip olan olaylar ise savaşlardır. Suriye iç savaşı nedeniyle insanlar pek çok travmatik olay yaşamıştır. Savaş insanların beklenmedik ve ani bir şekilde gelişen, dehşet içeren, korku ve çaresizlik duyguları hissettikleri olaylar silsilesini de içermektedir. Uçak saldırıları, kimyasal silah saldırıları, varil bomba saldırısı, işkenceler ve tecavüzler bunlardan bazılarıdır.

Psikolojik travma oluşumunda üç faktörden söz edilmektedir. Bunlar travmatik olayın özellikleri, kişisel özellikler ve çevresel özelliklerdir (Bayraktar, 2012: 37-38). Yani bireyin, yaşadığı travmatik olayı doğrudan yaşayıp yaşamadığı, travmanın şiddeti, kayıpların yoğunluğu, travmanın insan kaynaklı olup olmaması gibi etkenler travmanın ortaya çıkışını etkilemektedir. Ayrıca kadın olmak, bekar olmak, boşanmış ya da dul olmak, düşük eğitilmiş olmak ve düşük ekonomik düzeye sahip olmak travma oluşumunda dezavantaja neden olmaktadır. Öte yandan, travmayı yaşamış insanların yeteri kadar sosyal destek alıp almadıkları, yaşanan ülkenin ekonomik koşulları ve başka bir ülkede göçmen olarak bulunmak gibi çevresel şartların da bireylerin travma yaşama durumlarına olumsuz katkılarına olduğu belirtilebilir.

1.2.4.5. DEPRESYON

İnsan, olaylar karşısında kendisinde bir takım duyguların oluşması bakımından özel bir varlıktır. Örneğin, bir çocuğa ya da sokakta gördüğü bir hayvana merhamet ve şefkat duyması gibi ya da kendisine acı veren olaylar karşısında üzüntü ve keder duygularının ortaya çıkması gibi. İşte bu duygulanımlar normal çerçevede, olağan bir şekilde yaşanıyorsa elbette bir problem görülmemektedir. Aksine insan için tabii bir durum olduğunu söyleyebiliriz. Fakat problemin arız olduğu nokta, esasında bu tür duygulanımların olağanın dışında, abartılı bir şekilde ve yerli yersiz olarak gerçekleşmesidir. Bu tür durumlar, duygu durum bozukluğu ya da duygu hastalığı olarak ifade edilebilirler (Alper, 2012: 14).

Dugudurum bozukluğu olan depresyon aslında ağır bir psikotik hastalık ile nörotik normal sınırlar içinde ılımlı bir mizaç bozulması arasında geniş bir yelpazeyi kapsamaktadır. Bu nedenle bu klinik bozukluklar aralığı içerisinde psikotik düzeyde

melankoli ve intihar tehlikesi mevcut bir hastadan da bahsedildiği gibi kötümser, morali bozuk, keyifsiz, mutsuz bir kimse de akla gelebilmektedir (Alper, 2012: 21). Depresyonun en yaygın olarak görülen duygu durumu epizodu majör depresif bozukluktur (Butcher vd., 2013: 414-415). Majör depresyon DSM IV’te şu şekilde tanımlanmaktadır: “en az iki hafta süreyle bunalımlı bir duygu durumu yahut hemen her aktiviteye yönelik haz veya ilgi kaybının yanı sıra belirtilerden en az dördünü daha yaşamak”. Depresyonun fizyolojik, duygusal, düşünsel ve davranışsal olmak üzere beş farklı şekilde belirtileri bulunmaktadır (Horozcu, 2015: 258). Bu depresyon belirtilerinden fiziksel olanlar şu şekilde örneklendirilmektedir: iştahta azalma ya da artma, uykusuzluk ya da aşırı uyuma, kabızlık, cinsel istek kaybı, yorgunluk, hareketsizlik güçsüzlük, bedensel yakınmalar ve adet düzensizlikleri. Duygusal belirtiler ise keyifsizlik, haz kaybı, çabuk öfkelenme, anksiyete, ölüm arzusu, özsaygı azalması, mutsuzluk ve yalnız kalma isteği vb.dir. Düşünsel belirtiler arasında ise değersizlik hissi, umutsuzluk ve karamsarlık hali, çaresiz hissetme, suçluluk duyguları, sanrılar ve düşünme aksamaları yer almaktadır. Son olarak davranışsal belirtiler içerisinde intihar girişimi ve intihar, yalnızlığa kaçış, işten ayrılma, okulu terk etme, ağlama ve alkol gibi zararlı alışkanlıklara başlama gösterilmektedir. Tüm bu belirtilerden bazıları çeşitli günlerde bireylerde görülebilir olması olağan kabul edilir. Depresyon belirtisi olarak kabul edilmesi için ise en az beş tanesinin asgari iki hafta süre boyunca görülmesi gerekmektedir.

Tek kutuplu majör depresif bozukluk duygudurum bozuklukları içerisinde en sık rastlanılanıdır (yaşam boyu görülme oranı %17’dir) ve görülme sıklığı her geçen gün artmaktadır (Butcher ve ark., 2013: 417) . Kadınlarda daha sık görülen depresyon, kadınlarda 35-45 yaş aralığında, erkeklerde ise 55-70 yaşlarında zirve denk yaptığı ifade edilmektedir (Savrun, 1999: 14).

Depresyonun nedenleri arasında, nörobiyolojik faktörler, sosyal faktörler ve psikolojik faktörler gösterilmektedir. Hastalığın nörobiyolojik temeli konusunda genetik faktörlerin, serotonin ve dopamin resöptörünün bozulmasının, kortizol düzensizliğinin ve beyinde duygusal aktivasyon değişmesinin etkili olduğu söylenmektedir. Depresyona neden olan sosyal faktörler arasında ise olumsuz yaşam olayları ifade edilmektedir. İş kaybı, boşanma, yakın kaybı depresyona neden olabilmektedir. Bilhassa, savaşlar yıkıcı etkisiyle çok büyük kitlelerde depresyonun

sıklıkla görülmesine neden olan yaşam olayları arasında gösterilebilir. Olumsuz yaşam tecrübelerinin kimi bireylerde depresyona neden olurken kiminde depresyonun görülmemesi de psikologlar tarafından bir tür zayıflık durumu olarak açıklanmıştır. Bu zayıflık durumu kimi zaman kişinin kendisi ile direk ilgiliyken kimi zaman da yeteri kadar sosyal destek görüp görmediği ile alakalı bulunmuştur. Son olarak depresyonun psikolojik nedenleri arasında ise kişisel ve bilişsel faktörlerin etkili olduğu bilinmektedir. Kişisel özellik olarak nörotisizm yani kişilerin olaylara ortalamadan daha fazla olumsuz tepki verme eğilimine sahip olmasından söz edilmektedir (Kring vd. 2017:142-152).

1.3. KÜLTÜRLEŞME, RUH SAĞLIĞI VE DİNDARLIĞA YÖNELİK YAPILAN ÇALIŞMALARIN DEĞERLENDİRİLMESİ

İki ya da daha fazla kültürün karşılaşması ile birlikte bireylerin ruh sağlıkları, değerleri, dindarlıkları ve davranışları üzerinde çeşitli değişiklikler meydana gelmektedir. Gerek yerli halk gerekse göçmenler, mülteciler, iş amacıyla seyahat edenler ya da öğrencilerin kültürleşmeleri üzerine pek çok çalışma yapılmıştır.

Yeni bir kültürle karşılaşan öğrenciler üzerine çeşitli çalışmalar mevcuttur. Bunlar belli bir süreliğine eğitim amaçlı bulunanlar ya da göçmenlerin çocuklarını kapsayan çalışmalardır. Örneğin Kılıçoğlu, Acat ve Karadağ (2015) İngiltere'deki Türk öğrencilerin kültürleşme tercihlerinin neler olduğunu araştırmışlardır. Araştırmanın amacı, kültürleşme tercihleri ile cinsiyet, yaş, doğum yeri, okulda ve İngiltere'de bulunma değişkenlerine göre anlamlı bir farklılığın olup olmadığını ve okula ait olma duygusunu yordayıp yordamadığının tespitidir. Ayrıca burada okula ait olma hissiyle kültürleşme yönelimleri arasındaki ilişki de incelenmiştir. Araştırmaya küme tekniği kullanılarak 275 Türk öğrenci dâhil edilmiştir. Veri toplama araçları olarak, Ataca ve Berry (2005) tarafından öğrencilerin kültürleşme düzeylerini ölçmek amacıyla geliştirilen Kültürleşme Ölçeği ve Goodenow (1993) tarafından geliştirilen Okula Aidiyet Duygusu Ölçeği kullanılmıştır. Sonuçlarına bakıldığında ise Türk öğrencilerinin yüksek oranda kültürleşme tercihlerinden bütünleşmeye yöneldikleri görülmüştür. Öğrencilerin bunu takiben ayırma, aykırılışma ve erimeyi tercih ettikleri tespit edilmiştir. Bu araştırmayı, diğer Türk

öğrenciler üzerinde yapılan çalışmalardan ayıran noktanın söz konusu örneklemin en çok yöneldikleri kültürleşme tercihinin ayrılma yerine bütünleşme olmasıdır. ABD (Bektaş, 2004), Kanada (Ataca ve Berry, 2002), Belçika (Güngör, 2007), Norveç, İsveç, Almanya, Fransa ve Hollanda'da (Vedder, Sam ve Liebkind, 2007) yapılan çalışmalarda Türk öğrencilerinin daha çok ayrılma tercihinine yöneldikleri görülmüştür. Cinsiyete göre sonuçlar ise kadınların erkeklere oranla daha çok bütünleşmeyi tercih ettiklerini göstermektedir. Yine katılımcıların hepsinin İngiltere'de en az ikinci kuşak oldukları yani İngiltere doğumlu olan örneklemin ikinci en yoğun tercihin ayrılma olmasının sebebi olarak hissedilen ayrımcılık olduğu ifade edilmektedir. Öğrencilerin bütünleşme ya da ayrılma tercihlerinde bulunmalarına en fazla etki eden diğer bir faktör ise İngiltere'de bulunma süreleridir. Son olarak öğrencilerin bütünleşme tercihlerinde bulunmaları onların okula aidiyetlerini yordadığı ortaya çıkmıştır.

Göç eden gruplar arasında ergenlik çağındaki bireyler üzerinde de farklı çalışmalar yapılmıştır. Ülkemizdeki iç göçün ergenlerdeki uyum konusundaki rolü Gün ve Bayraktar (2008) tarafından konu edilmiştir. Bu kapsamda göç etmiş ergenlerle göç etmemiş ergenlerin, yaşam doyumu, benlik saygısı ve sosyal destek ağları açısından karşılaştırılmaları yapılmıştır. Katılımcılar İzmir ya da Kızıltepe-Nusaybin doğumlular ile köy doğumlulardan oluşan üç farklı göç etmemiş grup ile Mardin'den İzmir'e ya da köylerden Kızıltepe-Nusaybin'e göç etmiş yaşları 12-15 arasında olan 152 kız ve 153 erkek ergenden oluşmaktadır. Araştırma için Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği, Yaşam Doyumu Ölçeği, Sosyal Destek Ağları Ölçeği ve Kültürleşme Düzeyi Ölçeği kullanılmıştır. Ayrıca katılımcılara "Okul hakkında ne düşünüyorsun?", "Boş zamanlarında ne yapıyorsun?", "Sence göç ederek iyi ettiniz mi?" gibi sorulardan oluşan 8 açık uçlu soru yöneltilmiştir. Çalışmanın sonucunda İzmir'e göç eden ergenlerin yaşam doyumu ve benlik saygıları diğerlerine göre daha düşük olduğu, ergenlerin yaşam doyumu, benlik saygısı, sosyal destek ağları ve kültürleşme düzeyi puanları değişiklik gösterdiği saptanmıştır. Gün ve Bayraktar, sürekli çalışmak zorunda kalan ve göç etmiş olup geri dönmeyi düşünen ergenlerin kültürleşme düzeylerinin düşük olduğunu bulgulamışlardır. Sonuçlar arasında öne

çıkanlardan bir diğere husus ise; okula giden ergenlerin yaşam doyumlarının daha yüksek olmasıdır.

Göç çalışmalarında göçmenler arasında kadınlar, dezavantajlı olmalarından dolayı araştırmalara sıklıkla konu edilmişlerdir. Bileşik Krallık'taki Türkiyeli kadınların yaşam memnuniyetleri ve buna etki eden faktörler Şeker ve Sirkeci (2014) tarafından incelenmiştir. Araştırmanın temel amacı, Birleşik Krallık 'a Türkiye'den göç etmiş kadınların etnik ve dini kimlik düzeyleri, algılanan ayrımcılık, kültürleşme stratejileri ve demografik özelliklerinin yaşam doyumu üzerindeki rolünü yaşam doyumu, sosyal kimlik kuramları ve kültürleşme kavramları çerçevesinde ele almak olarak belirlenmiştir. Çalışmaya 21-55 yaşları arasında 125 kadın göçmen dahil edilmiştir. Katılımcılara yaş, eğitim, anadil, günlük yaşamda en çok kullanılan dil, medeni durum, çocuk sayısı, gelir, göç nedeni, vatandaşlık durumu, etnik köken ve dini aidiyet ile ilgili soruların olduğu demografik bilgi formu, yaşam doyumu ölçeği, etnik kimlik ölçeği, dini kimlik ölçeği, algılanan ayrımcılık ve kültürleşme ölçeklerinin kapsadığı sorular yöneltilmiştir. Araştırma neticesinde katılımcıların yaşam doyum puanlarının yüksek olduğu ve kültürleşme stratejilerinden ayrılmayı daha çok tercih ettikleri tespit edilmiştir. Katılımcıların etnik grupları, medeni durumları, gelir durumları, dini kimlik düzeyleri ve bütünleşmeye yönelik tercihlerinin göç eden kadınların yaşam doyumlarını anlamlı şekilde yordadığı yine araştırmacının bulguları arasındadır. Yaşam doyumunu olumlu yönde en iyi yordayanlar arasında bütünleşme stratejisi, dini kimlik ve Türkiye'nin bir büyükşehirinden gelmenin yer aldığı tespiti araştırmanın en önemli bulgularındandır.

Tuzcu ve Bademli (2014), insanların göç ile birlikte yaşanan stresle baş edemeyerek genellikle depresyon ve anksiyete problemlerine maruz kaldıklarını teorik bir çalışma ile dile getirilmişlerdir. Çalışmada göçün psikososyal boyutunun ihmal edilmemesi gerektiği vurgulanmıştır. Yeni kültüre uyum sağlama sürecinde yaşanan zorlanmaların, bireylerin depresyon, somatoform bozukluk, anksiyete ve uyum bozukluklarına neden olacağına, dolayısıyla sağlık personelinin bu alanlarda ihtiyaçlara göre yeterli formasyona sahip olmaları gerektiğine yer verilmiştir.

Kültürleşme üzerine yapılan bir diğer çalışma da Şeker'in (2006) Bulgaristan ile Doğu ve Güneydoğu'dan İzmir'e göç etmiş bireylerin kültüre uyumları konusundadır. Şeker, bu çalışmasında öncelikle Berry'nin kültürleşme kavramını, kültürleşme stratejilerini açıklayarak teorik zemin oluşturmuş, sonrasında örnekleme sadece Kültürleşme Ölçeğini (Berry vd., 1989) uygulayarak Bulgaristan göçmenleri ile Doğu ve Güneydoğu'dan göç etmiş bireylerin daha çok hangi stratejilere yöneldiğine yer vermiştir. Buna göre, Bulgaristan'dan İzmir'e göç eden bireylerin daha çok asimilasyonu tercih ettikleri, Doğu ve Güneydoğu Anadolu'dan gelenlerin ise bütünleşme stratejisine daha çok yöneldikleri görülmüştür. Bunun dışında bekarlar evlilere göre daha çok asimilasyonu tercih ederlerken, marjinalleşme stratejisine Doğu ve Güneydoğu'dan olanların daha çok yöneldikleri tespit edilmiştir.

Türkiye'de psikoloji alanında yapılan bir diğer kültürleşme çalışmasında da İranlı geçici sığınmacılar konu edilmiştir. Şeker ve Boysan (2013), burada demografik değişkenlere göre bireylerin hangi kültürleşme stratejilerine daha çok yöneldiklerini incelemişlerdir. Van'a göç etmek zorunda kalan, Türkçe konuşma yeterliliğine sahip 32'si kadın, 113'ü erkek 145 İranlı geçici sığınmacılara demografik sorular, Kültürleşme Ölçeği ve Yaşam Doyum Ölçeği'nin olduğu bir anket uygulanmıştır. Basit tesadüfi örnekleme yoluyla seçilen örnekleme, cinsiyet, yaş, din, etnik köken, medeni durum, eğitim düzeyi, Türkiye'de ikamet etme süreleri gibi demografik formu oluşturan sorular ile yaşam memnuniyetlerini ve uyumlarını ölçen sorular yöneltilmiştir. Elde edilen sonuçlara göre katılımcıların en fazla ayrılmaya ve en az da asimilasyona yöneldikleri görülmüştür. Yine cinsiyete göre yaşam doyumuna bakıldığında ise erkeklerin yaşam memnuniyetlerinin kadınlara oranla daha yüksek olduğu bununla birlikte toplam popülasyonun yaşam doyum puanlarının ortalamasının altında olduğu ifade edilmiştir. Cinsiyetin kültürleşme stratejileri olan ayrılma, bütünleşme, asimilasyon ve marjinalleşme konusunda en önemli yordayıcı faktör olduğu tespit edilmiştir.

Türkiye'den diğer ülkelere göç etmiş bireyler üzerinde de çok çeşitli çalışmalar bulunmaktadır. Bunlardan biri de İsveç'teki Türkler üzerine Anık ve Şahin (2016) tarafından yapılan çalışmadır. Bu çalışmada kültürleşme ve entegrasyon üzerinde durulmuş, Türklerin anavatanlarına dair ait olma hislerinin

kuşaklar arası nasıl bir yönelim içinde olduğu incelenmiştir. Araştırma, Türklerin yoğun olarak yaşadıkları Stockholm, Göteborg ve Malmö'de gerçekleştirilmiştir. Anık ve Şahin, İsveç'teki Türklerin sosyo-kültürel açıdan anavatanlarını temsil etmeyi önemsediklerini ve bu doğrultuda kimlik oluşturma eğiliminde olduklarını vurgulamaktadırlar. Fakat bununla birlikte İsveç'te bulunmayla ters orantılı olarak Türkiye'yle bağları zayıflamakta ve anavatanlarına dair özellikleri her geçen gün yitirmekte olduklarını tespit etmişlerdir. Dikkat çekici bir diğer sonuç ise İsveç doğumlu üçüncü kuşak Türklerin, Türkiye'ye geldiklerinde kendilerini yabancı ya da misafir olarak hissetmeleridir. Son olarak entegrasyon konusunda medeni durumun, eğitim durumunun etkin bir faktör olmadığı görülmüştür.

İKİNCİ BÖLÜM

YÖNTEM

2.1. ARAŞTIRMANIN MODELİ

2.1.1. Çalışma I

Ruh sağlığı, dindarlık, dini başa çıkma ve kültürleşmenin konu edildiği bu araştırma betimsel bir çalışmadır. Araştırma, ilişkisel tarama modeline uygun şekilde gerçekleştirilmiştir. Bu modele göre, amacımız mevcut durumu var olan şekliyle yani herhangi bir değişiklik yapmaksızın betimleyerek ortaya koymaktır. Betimsel türde bir çalışmada araştırılan konudaki değişkenler arasındaki ilişki değiştirilmeden ortaya konmaktadır (Yıldırım & Şimşek, 2008).

Tarama modelleri içerisinde yer alan ilişkisel tarama modelinde değişkenler arası ilişkiler korelasyonel ve karşılaştırma olmak üzere iki farklı şekilde elde edilmektedirler (Karasar, 1999: 81-82). Tarama modellerinde hedeflenen, geniş kitlelerin görüş ve özelliklerini tasvir etmektir. Araştırmacı tarafından farklı yöntem ve tekniklerle seçilen katılımcılara yönelik uygulamalarla veri elde edilir (Büyüköztürk, 2013).

Araştırmada Suriyeli mülteci kadınların yaşam memnuniyetleri, bütünlük duyguları, travmatik yaşantıları, depresyon düzeyleri ve dini başa çıkma durumları arasındaki ilişkiler korelasyon türü tarama modeli temel alınarak incelenmiştir. Araştırmada ayrıca, yaş, cinsiyet, Türkiye'ye varış zamanı, komşularının daha çok kimlerden oluştuğu, maddi durumları, eğitim durumları, Türkçe bilme düzeyleri, göç süreçlerine dair düşünceleri, iki topluluk arasındaki kültürel benzerlikler, kendilerini etnik ve dini açıdan tanımlamaları gibi bağımsız değişkenlerin Suriyelilerin ruh sağlıkları ve dini başa çıkma stratejileri açısından farklılaşıp farklılaşmadığı da aynı modelde incelenmektedir.

2.1.2. Çalışma II

Bu çalışma, Suriye’den zorunlu şekilde ülkemize göç etmiş, ruh sağlığı açısından riskli ve olumsuz olaylar karşısında erkeklere oranla negatif yönde daha fazla etkilendikleri görülen Suriyeli kadınların Türkiye’ye uyum sağlama süreçlerinin nasıl olduğunu ortaya koymak üzere, nitel araştırma yöntemiyle gerçekleştirilmiş ve durum çalışması (case study) olarak desenlemiştir.

Creswell (2013: 97), durum çalışmasının gerçek yaşama, güncel bir duruma ilişkin olduğunu ve gözlemler, görüşmeler vb. farklı veri toplama araçlarıyla derinlemesine elde edilen bilgilerle bir durum betimlemesinin yapıldığı veya durum temalarının keşfedildiği nitel yaklaşımlardan biri olduğunu ifade etmektedir.

Psikoloji ve politik bilimler gibi pek çok farklı bilimde çokça kullanılan durum çalışmalarında “niçin” ve “nasıl” soruları sorulmaktadır. Yıldırım ve Şimşek (2011: 281), bu soruların haricinde durum çalışmalarında “ne” sorusunun sorulabileceğini de belirtmektedirler.

Durum çalışmaları yapıma amaçlarına göre “betimleme”, “açıklama” ve “değerlendirme” olmak üzere üç kısma ayrılmaktadır. Bunlardan betimleme amacıyla gerçekleştirilen araştırma, bir olgunun betimlenerek bir kavram elde edilmesine yönelik olan durum çalışmasıdır. Açıklama amacıyla olan ise bir veya daha fazla durum arasındaki ilişkileri açıklamaya yöneliktir. Son olarak değerlendirme amacıyla yapılan durum çalışmasında ise araştırmada konu edilen durumun betimlenmesi, açıklanması ve bunun sonucunda bir yargı elde edilmesi söz konusudur (Ünlüer, 2010: 62).

Bu araştırma, kültürleşme motivasyonları ile kültürleşme öğrenimlerinin ne olduğu, iki kültürü bir arada yaşamamanın kolaylıklarının ve zorluklarının nasıl ve niçin olduğu detaylı bir şekilde betimlenip bir yargıya varılması amacıyla desenlenmiştir. Dolayısıyla bu araştırma, değerlendirme amaçlı durum çalışmasıdır. Araştırmada Türkiye’deki Suriyeli mülteci kadınların kültürel uyumlarının nasıl olduğunu anlamak için bir bütün olarak sadece bir ülkedeki Suriyeli mülteci kadınların incelenmesinden dolayı bütüncül tek durum çalışması olarak gerçekleştirilmiştir.

2.2. ARAŞTIRMA SAHASI

Araştırma İstanbul, Kilis, Gaziantep ve Konya şehir merkezlerinde gerçekleştirilmiştir. Araştırmacı tarafından her bir ilde Suriyeli mülteciler ile ilgili sivil toplum kuruluşu yetkilileri ile görüşmeler yapılmış, söz konusu illerdeki Suriyelilerin yaşadıkları yerleşim yerleri görülmüş ve gözlem yapmak amacıyla oralarda belirli periyotlarla bulunulmuştur. Suriyeli mültecilerin yaşama biçimlerini anlayabilmek için aşevlerinde, yardım organizasyonlarında yardım almak için gelen kimseler gözlemlenmiş, anket yapmak üzere her bir aileden izin ve randevu alınmış ve evlerine ziyaretler gerçekleştirilmiştir. Ayrıca sadece evler değil aynı zamanda bakıma muhtaç yaralıların bulunduğu ve gönüllü kimselerin bakımlarını icra ettiği yaralı evleri olarak nitelendirebileceğimiz ortamlar, geçici sağlık merkezleri, kadın dernekleri, dini aktivitelerin icra edildiği zamanlarda camiler, Kuran kursları, geçici eğitim merkezleri, düğün organizasyonları, arkadaş toplantıları gibi yaşamın her alanında bulunulmaya çalışılmıştır.

Suriyeli üniversite öğrencileri, ev hanımları, işçiler, öğretmenler, sağlık çalışanları, engelli bireyler, yaşlılar gibi farklı profilden kimselerle zaman geçirilmiştir. Onların psikolojik ve ekonomik durumları, problemleri, yaşama biçimleri, istek ve düşünceleri öğrenilmeye çalışılmıştır.

2.3. ARAŞTIRMAYA KATILANLAR VE NİTELİKLERİ

2.3.1. Çalışma I

2.3.1.1. Evren ve Örneklem

Suriyeli kadın mültecilerin Türkiye'ye uyumlarının araştırıldığı bu tez çalışması kapsamında, göç, kültürel uyum, depresyon, bütünlük duygusu, yaşam memnuniyeti, öznel dindarlık ve dini başa çıkma durumları gibi konuların birbiri arasındaki ilişkileri ele almak üzere 12-97 yaş aralığındaki 2018 Suriyeli kadın ve erkek üzerinde anket çalışması yapılmıştır. Araştırmanın evreni, 2016-2017 yıllarında İstanbul, Kilis, Gaziantep ve Konya'da yaşamakta olan Suriyeli mülteciler oluşturmaktadır.

Örneklem büyüklüğü hesap edilerek, çok aşamalı küme örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Örneklemimize dâhil edilen kişi sayısı ise 2018'dir. Söz konusu örneklem Türkiye'nin birbirinden farklı sosyo-ekonomik ve kültürel yapılarına sahip olduğu düşünülen Kilis, Gaziantep, Konya ve İstanbul illerinden veriler toplanarak elde edilmiştir.

Tablo 2.1: İllere Göre Dağılım		
İl	N	%
İstanbul	509	25.2
Kilis	508	25.2
Gaziantep	500	24.8
Konya	501	24.8
Toplam	2018	100

Çalışma I, dört farklı ilde gerçekleştirilmiştir. Söz konusu dört ilin katılımcı açısından yüzdelik dağılımı neredeyse aynı büyüklüktedir. Tablo 2.1'de görüldüğü gibi katılımcıların % 25.2'si (509 kişi) İstanbul'da, % 25.2'si (508 kişi) Kilis'te, % 24.8'i Gaziantep'te ve %24.8'i de Konya'da yaşadıklarını ifade etmişlerdir.

2.3.2. Çalışma II:

2.3.2.1. Katılımcılar

2016-2017 yıllarında İstanbul'dan 19 kadın 6 erkek, Kilis'ten 19 kadın 6 erkek, Gaziantep'ten 16 kadın 9 erkek ve Konya'dan 23 kadın 2 erkek olmak üzere toplam 100 Suriyeli mülteci oluşmaktadır. Araştırmayı yapabilmek için 100 katılımcının her birinden yazılı ve sözlü izinler alınmıştır. Araştırmaya katılanlardan 90'ının kendi isteği doğrultusunda sadece isimleri kullanılmıştır, 10 katılımcı ise "A" dan başlamak üzere alfabetik sıraya göre bir harf ile isimlendirilmiştir.

2.3.2.2. Araştırmacı

Araştırmacı, tez çalışması için gerekli olan nitel araştırma yöntemleri, Bilgisayar Destekli Nitel Veri Analizi: NVIVO 11 kurs eğitimlerini almıştır.

Araştırmacı, tez araştırmasını destekleyecek ulusal ve uluslararası pek çok bilimsel toplantılara katılmıştır. Ayrıca konuyla ilgili sunmuş olduğu tebliğler ve makaleleri bulunmaktadır.

Ayrıca araştırmacı mültecilerle ilgili uluslararası bir proje olan MODRN’da entegrasyon uzmanı olarak, Norveç’te ve Yunanistan’ın Midilli Adasında Agder Üniversitesi ev sahipliğinde düzenlenen uluslararası çalıştaylara katılmıştır.

Araştırmacının Rolü Araştırmacının araştırma ortamı aynı zamanda onun çalışma ortamı olduğu için verilerini katılımcı gözlemci olarak toplamıştır. Bu durum hem grubun bir üyesi olmayı hem de araştırmacı kimliğinin bir arada olmasını beraberinde getirir.

2.4. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

2.4.1. Kişisel Bilgi Formu

Katılımcılara demografik özelliklerini tespit etmek üzere on sekiz farklı sorudan oluşan *kişisel bilgi formu* araştırmacı tarafından oluşturulmuştur. Bu formda öncelikle doğum tarihi, cinsiyet, doğum yeri, ne zaman Türkiye’ye geldiği, hanede kaç kişi ile birlikte yaşadıkları, komşularının daha çok Türk ya da Suriyelilerden mi yoksa karışık mı olduğu, medeni durumları, evde konuştukları dil, eğitim durumları ile eğitimlerini nereden aldıkları, Türkiye’deki meslekleri Türkiye’de kaç yıldır çalıştıkları, Türkiye’deki maddi durumları, Suriye’deki meslekleri, Suriye’deki maddi durumları, işsizse ihtiyaçlarını nereden karşıladıkları, konuşabildikleri diller, Türkçelerinin nasıl olduğu ve hangi dine mensup oldukları sorulmuştur.

2.4.2. Kültürel Arka Plan Formu (KAPF)

Kültürel arka plan formu 5 sorudan oluşmaktadır. Katılımcıların kendilerini tanımlamış oldukları dinlerine göre, birinci soruda öznel dindarlıklarının ne düzeyde olduğunun anlaşılması için 1 “en az” ve 7 ise “en çok” olmak üzere 7’li şekilde derecelendirilmiş bir soru yöneltilmiştir.

KAPF’nin ikinci sorusunda asıl kökenlerini ne olarak tanımladıkları açık uçlu bir soru olarak sorulmuştur. Üçüncü soruda kendilerini hangi köken itibariyle tanımladıkları yine açık uçlu olarak sorulmuştur.

KAPF'nin dördüncü sorusunda yine 7'li şekilde (1 "en az" ve 7 ise "en çok") derecelendirilmiş olarak katılımcıların Türk kültürüne ne kadar bağlı oldukları sorulmuştur.

Son soru olarak Türklerle iletişimlerinin nasıl olduğunu anlamak için açık uçlu bir soru sorulmuştur. Katılımcılardan yazarak anlatmaları beklenmiştir.

2.4.3. Göç Süreci İle İlgili Açık Uçlu Soru Formu

Göç sürecini anlamak için 5 farklı açık uçlu soru yöneltilmiştir. Bu sorular, vatanında nelere özlem duydukları, geride bıraktıkları için kendilerini neyin mutlu ettiği, göç ettikten sonraki ilk sürecin nasıl olduğu, kendileri için en iyi durum ve en kötü durumun ne olduğu ve herhangi bir ayrımcılık hissedip hissetmediklerine yöneliktir. Verilen cevaplar kategorik hale getirilmiş ve yüzdeleri verilmiştir.

2.4.4. Travmatik Olaylar Listesi

Katılımcıların savaş esnasında hangi travmatik olayları yaşadıklarını ortaya koymak için 13 farklı olay "evet" ve "hayır" şeklinde ikili seçeneklerin bulunduğu bir form eşliğinde sorulmuştur. Ayrıca 2 tane "diğer" seçeneği oluşturulmuş ve varsa yaşadıkları başka travmatik bir olay onun yazılması beklenmiştir. Travmatik olaylar şunlardan oluşmaktadır: kamp/cezaevinde bulunma, bomba saldırısı, keskin nişancı saldırısı, muharebeye katılma, kaçırılma, intihar girişimi/canlı bomba, uçak saldırısı, zorunlu yerinden olma, baskın/saldırı, eziyet/ işkence, adam öldürme, tecavüz ve hapisanede bulunmak. Verilen cevaplardan "evet"ler sayılmış ve travma istatistikleri oluşturulmuştur.

2.4.5. Depresyon Ölçeği (CES-D)

Radloff (1977) tarafından yapılmış olan CES-D depresyon ölçeği 20 maddeden oluşmaktadır. Katılımcıların anketin yapıldığı tarihten bir hafta önceki zaman dilimlerine dair depresif eğilimlerini öğrenmek için 0-3 aralığında dört seçenekten kendilerine uygun olan birini işaretlemeleri beklenmiştir. Puanlamalar şu şekildedir: "0" hiçbir zaman/nadiren- bir günden daha az; "1" birazcık/birkaç kez- 1-2 gün; "2" arada sırada/bazen- 3-4 gün ve "3" çokça/çoğu zaman- 5-7 gün olarak ifade edilmiştir. En az 0 ve en fazla 60 alınabilen ölçekte 0'dan 60'a doğru yükseldikçe daha yüksek depresif eğilim puanı elde edilmiş olmaktadır. Ölçekte

bulunan 4 madde için recode (yeniden kodlama) yapılmıştır. Bu maddeler, 4, 8, 12 ve 16. maddelerdir. 16 ve daha yüksek puana sahip olanlar klinik açıdan önemli derecede depresif eğilime sahip olarak kabul edilmektedirler. Yirmi maddelik ölçeğin bazı maddeleri şu şekildedir: “Kendimi yalnız hissettim.”, “Kendimi üzgün hissettim.”, “Huzursuz uyudum.” ve “Ağlama nöbetleri geçirdim.”

Bu ölçeğin Arapça versiyonu, Cetrez ve ark. tarafından İsveç'teki savaş mağduru Iraklı mülteciler ile ilgili yaptıkları araştırma için hazırlanmış ve kullanılmıştır. Bu çalışma, International Association for the Psychology of Religion (IAPR) 2013'te sunulmuştur. Ölçeğin Kaiser-Mayer-Olkin (KMO) değeri .89'dur. İç tutarlık katsayısını gösteren Croanbach Alpha değeri ise .86'dır. Bu tez araştırması için ölçeğin KMO değeri .91'dir ki bu 0,9'un üzerinde olduğu için mükemmel olarak sınıflandırılmaktadır. Son olarak bu araştırma için Croanbach Alpha değerinin .84 olduğunu ifade edebiliriz. Elde edilen bu değer, $0,80 \leq \alpha \leq 1,00$ şeklinde bir aralıkta olması nedeniyle araştırma için kullanılan bu ölçeğin yüksek derecede güvenilir bir ölçek olduğunu göstermektedir (Terzi, s. 7)².

2.4.6. Yaşam Memnuniyeti Ölçeği (YMÖ)

Diener, E., Emmons, R. A., Larsen, R. J., & Griffin, S. (1985) tarafından hazırlanmış olan 30 farklı dile çevrilmiş, oldukça yaygın bir şekilde kullanılan YMÖ ölçeği 5 maddeden oluşmaktadır. Bu maddeler şu şekildedir:

1. Hayatım birçok yönden idealimdekine yakın.
2. Hayat şartlarım mükemmel.
3. Hayatımdan memnunum.
4. Hayattan şimdiye kadar istediğim önemli şeyleri elde ettim.
5. Eğer hayata yeniden başlasaydım hemen hemen hiçbir şeyi değiştirmezdim.

Bireylerin bu maddelere katılıp katılmadıkları 7'li derecelendirme şeklinde olan 7 (kesinlikle katılıyorum) ve 1 (kesinlikle katılmıyorum) aralığında işaretlemeleri beklenmektedir. Elde edilen puanlamalar ise şu şekilde

² Bkz. http://portal.uzem.omu.edu.tr/dersler/2012-2013/tg/tag611/tag611_unite12/tag611_unite12.pdf

değerlendirilmektedir: 5-9 (hiç memnun değil), 10-14 (memnun değil), 15-19 (biraz memnun değil), 20 (nötr), 21-25 (biraz memnun), 26-30 (memnun) ve 31-35 (son derece memnun).

Ölçeğin Arapçaya uyarlanması Aljurnay (2013) tarafından yapılmıştır. Arapça versiyonu Irak'ta uygulanmıştır. Aljurnay yaptığı çalışmada, ölçeğin iç tutarlık katsayısını gösteren Croanbach Alpha değerinin .75, ön test son test arasındaki korelasyon puanının ise .84 olduğunu ifade etmiştir. Bizim yaptığımız çalışmada ise ölçeğin Kaiser-Mayer-Olkin (KMO) değeri .78'dir. Bu değer 0.7-0.8 aralığında olduğu için iyi derecede olduğunu göstermektedir. Bu çalışma için Yaşam Memnuniyeti ölçeğinin Croanbach Alpha değeri .72'dir. Bu değer ise $0.60 \leq \alpha \leq 0.80$ şeklinde bir aralıkta olması nedeniyle bu ölçeğin oldukça güvenilir olduğunu bize göstermektedir (detaylı bilgi için bkz. dipnot 2).

2.4.7. Bütünlük Duygusu Ölçeği (SOC-13)

Antonovsky (1993) tarafından geliştirilmiş olan bütünlük duygusu (SOC-13) ölçeği 13 maddeden oluşmaktadır. Bu maddeler anlaşılabilirlik (comprehensibility), yönetilebilirlik (manageability) ve anlamlılık (meaningfulness) olmak üzere 3 faktörlü bir yapısı vardır. En az 13 en fazla 91 toplam puan alınabilmektedir. Ölçekte bulunan 4 maddeye recode (yeniden kodlama) yapılmıştır. Bu maddeler 1, 2, 3 ve 7'dir. Bu ölçekte yer alan maddelerden birkaç örnek verecek olursak;

“-Hayatın şimdiye kadar...

(1) Hiçbir anlamı yok (2) (3) (4) (5) (6) (7) hedeflerim ve isteklerim belli.

-Sana adaletsiz bir şekilde davranıldığımı hissttin mi?

(1) Çoğu zaman (2) (3) (4) (5) (6) (7) çok az/hiç

-Hergün yaptığın şey:

(1) Mutluluk ve memnuniyet sebebidir (2) (3) (4) (5) (6) (7) acı ve can sıkıntısı sebebidir.”

Bütünlük duygusu ölçeği 10'dan fazla farklı dile uyarlandığı bilinmektedir. Arapça versiyonu ise Aljurnay (a.g.e.) tarafından yapılmıştır. Croanbach Alpha değeri ise .70'tir. Ön test son test arasındaki korelasyon puanı ise .80'dir. Bizim yaptığımız çalışmada ise ölçeğin Kaiser-Mayer-Olkin (KMO) değeri .70'tir. Bu değer 0.7-0.8 aralığında olduğu için iyi derecede olduğunu göstermektedir. Bu

çalışma için Bütünlük Duygusu ölçeğinin Croanbach Alpha değeri .50'dir. Bu değer ise $0.40 \leq \alpha \leq 0.60$ şeklinde bir aralıkta olması nedeniyle bu ölçeğin düşük güvenilirlikte olduğunu göstermektedir. Şayet $0,00 \leq \alpha \leq 0,40$ aralığında olsaydı ölçek güvenilir olmazdı. Bu araştırma için elde edilen değer düşük düzeyde de olsa ölçeğin bir güvenilirliğinin olduğunu göstermektedir (detaylı bilgi için bkz. dipnot 2).

2.4.8. İslami Dindarlığın Psikolojik Ölçeği (PMIR)

PMIR, Hisham Abu Raiya, Kenneth I. Pargament, Anette Mahoney, ve Catherine Stein tarafından 2008 yılında geliştirilmiştir. PMIR, İslam dinine mensup kimselerde dindarlık, dini değişim gibi pek çok kısımdan oluşan 70 maddelik bir ölçektir. Bu araştırma için, Hisham Abu Raiya ile 2016 yılında yazışmalar yapılarak araştırma amacımıza uygun olarak PMIR'nın üç alt ölçeğinin kullanılmasına karar verilmiştir. Bu alt ölçekler: "Olumlu Dini Başa Çıkma", "Olumsuz Dini Başa Çıkma" ve "Dini Çatışma" ölçekleridir. Bunlar sırasıyla 7-3-6 maddeden oluşmaktadır.

2.4.8.1. Olumlu Dini Başa Çıkma

Müslümanların stresli yaşam olaylarıyla başa çıkarken kullandıkları olumlu dini başa çıkma stratejilerini anlamak için geliştirilen PMIR'nin bir alt ölçeği olan Olumlu Dini Başa Çıkma ölçeği 7 maddeden oluşmaktadır. Yedi maddeden bazıları şu şekildedir: "Hayatımda zorluklarla karşılaştığım zaman Allah'la olan en güçlü bağ arayışında olurum.", "Hayatımda zorluklarla karşılaştığım zaman, bunun Allah'tan bir imtihan olduğunu ve bunun imanımı güçlendirdiğine inanırım." ve "Hayatımda zorluklarla karşılaştığım zaman, kendimi teselli etmek için Kuran okurum." Değerlendirirken, katılımcıların ölçek maddelerinin her birini 1-4 arasında puanlamaları beklenmektedir. Burada rakamlara tekabül eden ifadeler şöyledir: 1 = kesinlikle yapmıyorum, 2 = çoğunlukla yapmıyorum, 3 = bazen yapıyorum ve 4 = çoğu zaman yapıyorum. Buna göre daha yüksek puan daha çok olumlu dini başa çıkmanın olduğunu gösterir (Abu Raiya ve ark., 2008: 10). Abu Raiya ve ark. (2008: 307) Olumlu Dini Başa Çıkma & Kimlik alt ölçeklerinin Croanbach Alpha değerinin .88 olduğu belirtilmiştir.

Ölçeğin KMO değeri .89 olarak hesaplanmıştır. Bu değer 0.8 ve 0.9 arası bir değer olduğu için oldukça iyi kategorisinde yer almaktadır. Ayrıca Croanbach Alpha değeri .86'dır. Elde edilen bu değer $0.80 \leq \alpha \leq 1.00$ aralığında olduğu için ölçeğin yüksek derecede güvenilir bir ölçek olduğunu göstermektedir (bkz. dipnot 2).

2.4.8.2. Olumsuz Dini Başa Çıkma

İnsanların genel olarak karşılaştıkları problemler karşısında olumsuz dini başa çıkma etkinliklerinden hangisine yöneldiklerini ölçmek için geliştirilmiş olan 3 maddelik bu ölçekte “Hayatımda zorluklarla karşılaştığım zaman, yaptığım kötü şeylerden dolayı cezalandırıldığıma inanıyorum.” ve “Hayatımda zorluklarla karşılaştığım zaman, Allah'ın işlediğim kötü bir günahahtan dolayı beni cezalandırdığını zannediyorum.” gibi maddeler yer almaktadır. 4 puanlı olup, 1 (Kesinlikle yapmıyorum) ve 4 (çoğu zaman yapıyorum) aralığında değerlendirilmektedir. Abu Raiya ve ark. (2008: 307), Olumsuz Dini Başa Çıkma ölçeğinin Croanbach Alpha değerini .77 olarak hesaplamışlardır.

Bu tez çalışmasında ölçeğin KMO değeri .69 olarak hesaplanmıştır. Bu değer 0.5 ve 0.7 arası bir değer olduğu için orta düzeyde iyi kategorisinde yer almaktadır. Ayrıca Croanbach Alpha değeri .86'dır. Elde edilen bu değer $0.80 \leq \alpha \leq 1.00$ aralığında olduğu için ölçeğin yüksek derecede güvenilir olduğunu göstermektedir (bkz. dipnot 2).

2.4.8.3. Dini Çatışma

Altı maddelik olan bu alt ölçek, Müslümanların zor bir yaşam olayı karşısında dini konulardaki birtakım çatışma yaşayıp yaşamadıklarını ölçmek için geliştirilmiştir. Maddelerden ikisi şu şekildedir: “Hayatımda zorluklarla karşılaştığım zaman, kendimi Allah'ın varlığından şüphe ederken buluyorum.” ve “Hayatımda zorluklarla karşılaştığım zaman, bazı yönleriyle İslam'ın adil olmadığını görüyorum.”. Katılımcılardan beş farklı seçenekten kendilerine en uygun olanını işaretlemeleri beklenmiştir. Bunlardan 0 “Hiçbir zaman” ve 4 “Sıklıkla” ifadelerine tekabül etmektedir. Abu Raiya ve ark. (2008: 307), Dini Çatışma alt ölçeğinin Croanbach Alpha değerini .90 olarak hesaplamışlardır.

Bu tez çalışmasında, ölçeğin KMO değeri .85 olarak hesaplanmıştır. Bu değer 0.8 ve 0.9 arası bir değer olduğu için oldukça iyi kategorisinde yer almaktadır. Ayrıca Croanbach Alpha değeri .86'dır. Elde edilen bu değer $0.80 \leq \alpha \leq 1.00$ aralığında olduğu için ölçeğin yüksek derecede güvenilir olduğunu göstermektedir (bkz. dipnot 2).

2.5. VERİLERİN TOPLANMASI VE ANALİZİ

2.5.1. Çalışma I: Anket

Öncelikle hazırlanan anket formu pilot çalışma olarak İstanbul'da uygulanmıştır. Pilot çalışmada anlaşılmayan ifadeler tespit edilmiş ve katılımcıların görüşleri ankete dair görüşleri alınmıştır. Bu uygulama sonucunda anket formu gözden geçirilmiş ve son halini almıştır.

Araştırmanın yapılabilmesi için hazırlanan anket formu ile birlikte İstanbul Üniversitesi'nin Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurul'undan *Etik Onay Belgesi* alınmak üzere başvurulmuştur. Kurul tarafından etik açıdan "*Uygun*" bulunmuştur. Etik Onay Belgesi tezin ekler kısmında yer almaktadır (bkz. Ek-3).

Araştırma kapsamında İslam İşbirliği Teşkilatı Türkiye İnsani Birim Temsilciliği'nin sağlamış olduğu teknik destekle birlikte İstanbul, Kilis, Gaziantep ve Konya illerinde bulunan pek çok Sivil Toplum Kuruluşu başkanlarıyla görüşmeler gerçekleştirilmiş ve çalışma için elverişli ortam ve zamanlar planlanmıştır. Araştırma için gerek farklı ekonomik sınıfı temsil eden tüm ortamlara araştırmacı bizzat giderek verileri toplamıştır. Okuma yazma bilmeyenlerin anketi ya araştırmacı tarafından sorularak ya da her bir ilde araştırmacıya yardım eden anadili Arapça olan kişiler tarafından doldurulmuştur. Anketler bazen toplu halde bulunan bir gruba uygulanırken (Örneğin; Konya'da bir aşevi önünde yemek almak için kuyrukta bekleyen insanlar), bazense tek tek ev ziyaretleri yapılarak bireylere uygulanmıştır.

Anketleri doldururken katılımcıların araştırmacıya, bu araştırma sorularını kendilerine yönelttikleri için pek çok kez teşekkür ettikleri gözlenmiştir. Ayrıca anketin sorularını cevaplandırırken pek çok kez hüznlendikleri, zaman zaman ağladıkları görülmüştür. Katılımcılar yöneltilen anket sorularının terapi niteliğinde olduğunu dile getirmişler ve böylesi bir çalışmanın yapılmasının kendilerini değerli

hissetmelerini sağladığını ifade etmişlerdir. Gönüllü olmayan hiç kimseye anket uygulanmamıştır. Ayrıca, anket uygulaması başlamadan önce katılımcılara araştırmacının amacının ne olduğu, araştırmacının kim olduğuna dair bilgi verilmiştir. Tüm araştırma boyunca, katılımcıların anketi cevaplandırma süreci içerisinde araştırmacı ortamdaki hiç ayrılmamış ve varsa soruları cevaplandırmıştır. Araştırmacı yine katılımcılara kendilerini yorgun hissettikleri takdirde anketi yarıda bırakabileceklerini ifade ederek en sağlıklı şekilde veri toplama ortamını sağlamıştır. Anketlerin asgari süresi 25 dk olup azami süresi yaklaşık 35 dakikadır.

2200 kişiye dağıtılan anket formlarından bazıları geri verilmemiş ve bazıları da eksik ya da hatalı olduğu için iptal edilmiştir. Toplamda 2018 anket değerlendirilmeye alınmıştır. Öncelikle ankette yer alan tüm açık uçlu sorular Arapça'dan Türkçe'ye tercüme edilmiş ve verilen cevaplar kategorik hale getirilerek bilgisayar ortamına aktarılmıştır. Nicel araştırma olan çalışma I'in analizleri SPSS 16.0 paket programı kullanılarak yapılmıştır.

Verileri analize hazır hale getirdikten sonra bazı ölçek maddeleri yeniden kodlanmıştır (recode). Farklı iki grup arasındaki ilişkinin anlamlı olup olmadığını anlamak için independent simple t-test ile ölçüm yapılmıştır. İki'den fazla grupları incelemek için ise Oneway ANOVA kullanılmıştır. Farkların hangi gruplar arasında olduğunu ifade etmek için Scheffe testi ve LSD testlerinden faydalanılmıştır. Bunların haricinde iki sürekli değişken arasındaki ilişkinin derecesini belirlemek için de Pearson korelasyon katsayılarından yararlanılmıştır.

2.5.2. Çalışma II: Yarı Yapılandırılmış Görüşme ve Gözlem

2.5.2.1. Yarı Yapılandırılmış Görüşme

Yarı yapılandırılmış görüşmelerde araştırmacı sorularını önceden hazırlar. Bu hazırlanan sorulara görüşme esnasında gerekli görüldüğü takdirde yeni sorular eklenebilir, önce sorulan sorularda yanıtı var ise ilgili soruyu sormamak suretiyle gerçekleştirildiği ifade edilebilmektedir (aktaran Ünlüer, 2010: 83).

Çalışma II'de yarı yapılandırılmış görüşme yapılmıştır. Bunun için alanyazın ve araştırma amaçları dikkate alınarak bir görüşme formu hazırlanmıştır (bkz. EK-1). Hazırlanan form alan uzmanlarına sunulmuştur. Sonrasında hazırlanan soru formu ile bir pilot çalışması yapılmıştır. Pilot çalışma, İstanbul'da gerçekleştirilmiştir. Tüm

bunların ardından anlaşılmayan ifadeler çıkarılmış, eksiklikler giderilmiş ve faydalı olacağı düşünülen sorular eklenerek soru formunun son hali meydana çıkmıştır. Tıpkı Çalışma I'de olduğu gibi ilgili kuruldun soruların etik açıdan uygun olup olmadığına dair Etik Onay Belgesi Çalışma II için de aynı başvuruda alınmıştır (bkz. Ek-3).

Görüşmeler, araştırmacı tarafından anket uygulanan bireyler içerisinde uygun kişiler belirlenerek ve bu konuda görüşmeye gönüllü olması durumunda gerçekleştirilmiştir. Ayrıca görüşmeler ses kayıt cihazı ile kayıt altına alınmıştır.

Görüşme verilerinin analizi tümevarım analiz ile gerçekleştirilmiştir. Bu analizin yapılması için ve tezin yazı dili Türkçe olduğundan öncelikle anadili Arapça olan kişilerle birlikte görüşme kayıtları Türkçeye çevrilmiş ve ses dosyaları Word dosyasına aktarılmıştır. Az sayıda Türkçe gerçekleştirilmiş olan görüşmeler ise yine ses dosyasından Word dosyasına aktarılmıştır. Elde edilen dökümler çok defa baştan sona okunmuştur. Ardından her bir soruya verilen cevaplar kodlanmış ve bu oluşan kodlardan üst temalar elde edilmiştir. Araştırmacı oluşan kodları Doç. Dr. Ümit Horozcu ile değerlendirip kodlamalarda fazlalık ya da binişiklik olup olmadığını kontrol etmiştir.

2.5.2.2. Gözlem

Gözlem, araştırmacının bir mekânı, kurumu ya da bireylerden bilgi edinebilmek için araştırmacı tarafından gerçekleştirilen gözlemlene sürecidir. Gözlem, araştırma için gerekli olan herhangi bir ortam içerisinde oluşan ilgili davranışı detaylı bir şekilde tanımlamak amacıyla kullanılan bir yöntemdir (Yıldırım & Şimşek: 2011: 169). Her yöntemin güçlü ve zayıf yönleri bulunabilir. Gözlemin araştırma için sağladığı katkı olarak sözel olmayan davranışları tanımlayıp açıklamada, çalışılan davranışın doğal ortamında gözlenerek anlaşılmasına, sadece veri toplayıp ortamdun ayrılmanın aksine veri toplanılan ortamda gözlem süresini istendiği oranda esnetebilmek sayılabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2011).

Gözlemin, katılımlı gözlemcilik ve katılımcı olmayan gözlemcilik gibi farklı çeşitleri bulunmaktadır. Katılımcı olmayan gözlemcilikte araştırmacı ortamın içerisinde hiçbir rol almadan ortamlarla ilgili sadece notlar alarak gerçekleştirir. Örneğin, bir sınıf ortamında hiçbir şeye müdahale etmeden ve sınıf içerisinde hiçbir

rolü olmaksızın en arkada oturarak derse ilişkin ilgili konuda notlar alınması gibi. Katılımcı gözlemcilikte ise araştırmacı söz konusu aktivitelere, ortamda vs. rol alır ve deneyimleyerek gözlemi içeriden gerçekleştirmiş olur.

Bu araştırmanın tüm verileri, araştırmacının rolü gereği içerden katılımcı gözlemciliğiyle elde edilmiştir. 2016 yılında Suriyelilerle ilgili birçok sivil toplum kuruluğu yöneticileriyle, çalışanlarıyla bir araya gelinerek görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Ayrıca birinci çalışma için yürütölen anket çalışması esnasında da 2018 kişi ile görüşölürken Suriyeli bireylerin bulunduğu çok sayıda farklı ortamda yeteri kadar zaman geçirilmiştir. Tüm bu görüşme ve anket toplama sürecinde uygun görölen 100 Suriyeli ile görüşmeler farklı mekânlarda gerçekleştirilmiş ve bu veriler görüşölen kişilerden izin alınarak ses kayıt cihazıyla kaydedilmiştir. Gerek anketler doldurulurken gerekse görüşmeler esnasında gözlemler yapılmıştır. Araştırmacı, Suriyelilerin düğün, yas, yardım alma ortamlarında, Suriyelilerin buldukları çeşitli okullar (geçici eğitim merkezleri), hastaneler (geçici sağlık merkezleri), parklar, camiler gibi mekânlarda gözlem yapmış ve gözlemlerine dair notlar almıştır

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR VE YORUM

3.1. ÇALIŞMA İLE İLGİLİ BULGULAR

3.1.1. Demografik Değişkenlerle İlgili Bulgular

Yaş Dönemleri	N	%
Ergenlik Dönemi (12-18)	254	12,6
Genç Yetişkinlik (19-30)	710	35,2
Orta Yetişkinlik (31-45)	746	37
Yetişkinlik (46-60)	245	12,1
Yaşlılık (61 +)	63	3,1
Toplam	2018	100

Nicel araştırma için katılımcıların farklı yaş gruplarından olmasına özen gösterilmiştir. Katılımcılar gelişim dönemlerine göre gruplandırılarak Tablo 3.1’de sunulmaktadır. Buna göre çalışmaya katılan bireylerin % 12.6’sı (254 kişi) ergenlik (12-18 yaş), % 35.2’si (710 kişi) genç yetişkinlik (19-30 yaş), % 37’si (746 kişi) orta yetişkinlik (31-45 yaş), % 12.1’i yetişkinlik (46-60 yaş) ve % 3.1’i (63 kişi) de yaşlılık dönemlerindedir. Katılımcıların yaş aralığı 12-97 ve yaş ortalaması 32.4’tür. Örneklem alt yaş sınırının 12’ye kadar çekilmesinin nedeni, Suriyeli kadınların evlilik yaşlarının çeşitli nedenlerle 12’ye yaşa kadar inmiş olduğunun gözlemlenmiş olmasındandır.

Cinsiyet	N	%
Kadın	1515	75,1

Erkek	503	24,9
Toplam	2018	100

Türkiye’de Suriyeli kadınların kültürel uyumlarını ve ruh sağlığı durumlarını ele alan tez çalışmamızda, kadınların dezavantajlı olup olmadığını görmek için erkek katılımcılara ihtiyaç duyulmuştur. Erkek katılımcıları araştırmaya dahil ederken de yetişkin erkek oranının toplam Suriyeli mülteci sayısına oranına bakılarak yaklaşık ¼ oranında erkek katılımcının dahil edilmesine karar verilmiştir. Bununla birlikte sahada anket yapmak için gidilen çoğu yerde kadınların ağırlıkta olması da kadın ve erkek katılımcının yukarıdaki tabloda sunulan oranın oluşmasına katkı sunmuştur. Bundan dolayı Tablo 3.2’de sunulduğu üzere çalışma I’de katılımcıların % 75,1’ini (1515 kişi) kadın ve % 24,9’unu (503 kişi) ise erkek katılımcılar oluşturmaktadır.

Şehir/ülke	N	%
Halep	1051	52,1
Şam	160	7,9
İdlip	52	2,6
Lazkiye	32	1,6
Humus	31	1,5
Deyrizor	31	1,5
Azez	28	1,4
Hama	14	,7
Rakka	14	,7
El-Bab	13	,6
Haseke	7	,3
Tel-Rifat	6	,3
Dera	6	,3
Cerablus	1	,0

Suriye	491	24,3
Diğer	81	4
Toplam	2018	100

Katılımcıların doğdukları yerlere göre dağılımı Tablo 3.3'te sunulmaktadır. Suriyelilerin doğdukları yerlere göre sırasıyla yüzdeleri şu şekildedir: Halep'ten % 52,1 (1051 kişi), Şam'dan % 7,9 (160 kişi), İdlip'ten %2,6 (52 kişi), Lazkiye'den % 1,6 (32 kişi), Humus'tan % 1,5 (31 kişi), Deyrizor'dan % 1,5 (31 kişi), Azez'den % 1,4 (28 kişi), Hama'dan % ,7 (14 kişi), Rakka'dan % ,7 (14 kişi), El-Bab'tan % ,6 (13 kişi), Haseke'den % ,3 (7 kişi), Tel-Rıfat'tan % ,3 (6 kişi), Dera'dan % ,3 (6 kişi) ve Cerablus'tan % .0 (1 kişi). Katılımcıların büyük çoğunluğu Halep doğumlu olduğunu beyan etmiştir. Demografik bilgi formunda bu soru açık uçlu olarak sorulduğundan yani şehirler seçenek olarak oluşturulup sorulmadığı için katılımcılardan doğum yerlerini sadece “Suriye” olarak belirtenler de olmuştur. Bunlar ise toplam popülasyonun % 24, 3'ünü (491 kişi) oluşturmaktadır. Yine doğum yeri olarak mahalle ya da köy isimlerini yazanlar ile başka bir ülkede doğup Suriye'de yaşayıp savaş nedeniyle göç edenleri de “diğer” kategorisinde değerlendirdik. Bunların oranı ise; % 4'tür (81 kişi).

Tablo 3.4: Yıllara Göre Türkiye'ye Varışlarına Göre Dağılım		
Yıllar	N	%
2010	12	,6
2011	81	4
2012	247	12,2
2013	507	25,1
2014	517	25,6
2015	432	21,4
2016	221	11
Toplam	2018	100

Türkiye'ye varış yıllarına bakıldığında katılımcıların; % ,6'si (12 kişi) 2010, % 4'ü (81 kişi) 2011, % 12,2'si (247 kişi) 2012, % 25,1'i (507 kişi) 2013, %25,6'sı (517 kişi) 2014, % 21,4'ü (432 kişi) 2015 ve % 11'i (221 kişi) 2016 yıllarında göç etmiştir.

Tablo 3.5: Türkiye'deki Komşularına Göre Dağılım		
Komşular:	N	%
Daha çok Suriyeli var.	289	14,3
Daha çok Türkler var.	625	31
Farklı gruptan insanlar var.	1104	54,7
Toplam	2018	100

Çalışma I'de katılımcılara Türkiye'ye vardiktan sonra yaşadıkları yerde komşularının çoğunlukla Suriyelilerden mi, Türklerden mi yoksa farklı gruptan insanlardan mı oluştuğu sorusu yöneltilmiştir. Elde edilen veriye göre, daha çok Suriyelilerden oluştuğunu söyleyenlerin oranı % 14,3 (289 kişi), daha çok Türklerden oluştuğunu söyleyenlerin oranı % 31 (625 kişi) ve farklı gruplardan oluştuğunu söyleyenler ise % 54,7 (1104 kişi) olarak belirtilmiştir ve bu durum Tablo 3.5'te gösterilmektedir.

Tablo 3.6: Medeni Duruma Göre Dağılım		
Medeni Durum	N	%
Evli	1236	61,2
Nişanlı	51	2,5
Dul	157	7,8
Boşanmış	37	1,8
Bekar	537	26,6
Toplam	2018	100

Katılımcıların medeni durumlarına göre dağılımları Tablo 3.6'da sunulmaktadır. Elde edilen veriye göre katılımcılardan evli olanlar % 61,2 (1236 kişi), bekar olanlar % 26,6 (537 kişi), dul olanlar % 7,8 (157 kişi), nişanlı olanlar 2,5

(51 kişi) ve boşanmış olanlar ise % 1,8 (37 kişi) oranındadır. Katılımcıların büyük çoğunluğunun evli olduğunu ifade edebiliriz.

Tablo 3.7: Evde Konuşulan Dile Göre Dağılım		
Konuşulan Dil	N	%
Arapça	1946	96,4
Türkçe	35	1,7
Kürtçe	27	1,3
Diğer	8	,4
Toplam	2018	100

Tablo 3.7’de katılımcıların evde konuştukları dillere göre dağılımları verilmektedir. Sırasıyla konuşulan diller ve oranları şu şekildedir: Arapça % 96,4 (1946 kişi), Türkçe % 1,7 (35 kişi), Kürtçe % 1,3 (27 kişi) ve diğer % ,4 (8 kişi). Buna göre katılımcıların çok büyük oranda evde Arapça konuştuklarını görmekteyiz.

Tablo 3.8: Eğitim Durumuna Göre Dağılım		
Eğitim Durumu	N	%
Eğitimi Olmayan	180	8,9
İlkokul	464	23
Ortaokul	402	19,9
Lise	381	18,9
Üniversite Terk	242	12
Üniversite Mezunu	302	15
Yüksek Lisans	44	2,2
Doktora	3	,1
Toplam	2018	100

Katılımcıların eğitim düzeylerine göre dağılımları Tablo 3.8’de sunulmaktadır. Buna göre, eğitimi olmayanların oranı % 8,9 (180 kişi), ilkokul düzeyinde olanların oranı % 23 (464 kişi), ortaokul düzeyinde olanlar % 19,9 (402

kişi), lise düzeyinde olanların oranı % 18,9 (381 kişi), üniversiteyi terk etmek zorunda kalanların oranı % 12 (242 kişi), üniversite mezunu olanların oranı % 15 (302 kişi), yüksek lisans düzeyinde olanların oranı % 2,2 (44 kişi) ve son olarak doktora düzeyinde olanların oranı ise % ,1'dir (3 kişi).

Tablo 3.9: İhtiyaçlarını nasıl karşıladıklarına dair ifadelerin dağılımı		
	N	%
Yardımlar	114	5,6
Aile	577	28,6
Akraba	22	1,1
Önceki birikim	17	,8
Borç	18	,9
Allah'tan	84	4,2
Diğer	184	9,1
Cevap vermeyenler	1000	49,5
Toplam	2018	100

Katılımcılara ihtiyaçlarını nasıl karşıladıkları açık uçlu olarak sorulmuş ve verilen cevaplar kategorik halde Tablo 3.9'da sunulmuştur. Buna göre, % 5,6 sının (114 kişi) “yardımlar”, % 28,6’sının (577 kişi) “aile”, % 1,1’in (22 kişi) “akraba”, % ,8’inin (17 kişi) “önceki birikim”, % ,9’unun (18 kişi) “borç”, % 4,2’nin (84 kişi) “Allah’tan” ve bunların dışında verilen farklı cevaplar ise “diğer” olarak ifade edilmiştir ki bunların oranı % 9,1’dir (184 kişi). Katılımcıların % 49,5’i (1000 kişi) ise bu soruyu yanıtızsız bırakmıştır. Bu soruyu yanıtızsız bırakanların ekonomik bir beklentisinin olabileceği ya da bu konuda net bir gelir kaynağı belirtilememesi gibi bir saikle boş bıraktıkları düşünülebilir. Ayrıca katılımcılardan kendilerine ulaşan bir yardımın ya da maddi gelirin “Allah’tan” olduğunu ifade edenlerin, ihtiyaçlarının karşılanması durumunu aşkın olan varlıkla ilişkilendirerek bir cevap verdiğini görmekteyiz.

Tablo 3.10: Türkiye'deki Mesleklerine Göre Dağılım		
Meslekler	N	%
Serbest Meslek	775	38,4
İşsiz	675	33,4
Öğrenci	352	17,4
Cevap Vermeyenler	216	10,7
Toplam	2018	100

Katılımcıların Türkiye'deki mesleklerine göre 3 kategori oluşturulmuştur. Bunlar serbest meslek yani herhangi bir işte çalışanların hepsini kapsamaktadır. Diğer iki grup ise işsizler ve öğrencilerdir. Ev hanımı olanlar da işsizler kategorisine dahil edilmiştir. Tablo 3.10'da görüleceği üzere, katılımcıların % 38,4'ü (775 kişi) serbest meslek, % 33,4'ü (675 kişi) işsiz ve % 17,4'ü (352 kişi) ise öğrenci olduğunu ifade etmiştir.

Tablo 3.11: Ekonomik Duruma Göre Dağılım				
Maddi Durum	Türkiye		Suriye	
	N	%	N	%
Çok iyi	65	3,2	701	34,7
İyi	969	48	1103	54,7
Kötü	237	11,7	42	2,1
Çok kötü	629	31,2	129	6,4
Hiç gelirim yok	117	5,8	37	1,8
Toplam	2018	100	2018	100

Tablo 3.11'de katılımcıların Suriye'deki ekonomik durumları ile zorunlu olarak göç ettikten sonra ilk 1-5 yıl süre içerisindeki ekonomik durumları gösterilmektedir. Buna göre Türkiye'ye varduktan sonra ekonomik durumlarının çok iyi olduğunu ifade edenlerin oranı % 3,2 (65 kişi) iken Suriye'deyken çok iyi olduğunu ifade edenlerin oranı % 34,7'dir (701 kişi). Türkiye'de "iyi" olduklarını ifade edenlerin oranı % 48 (969 kişi) iken bu oran Suriye'de ise % 54,7 (1103 kişi),

Türkiye’de “kötü” diyenlerin oranı % 11,7 (237 kişi) iken Suriye’de iken bu oran % 2,1 (42 kişi), Türkiye’de “çok kötü” olduğunu söyleyenlerin oranı % 31,2 (629 kişi) iken Suriye’deyken kötü olduğunu söyleyenlerin oranı % 6,4 (129 kişi) olarak tespit edilmiştir. “Hiç gelirim yok” diyenlerin oranı Türkiye’de % 5,8 (117 kişi) iken bu oran Suriye’de % 1,8 (37 kişi) olarak saptanmıştır. Bu tabloda sunulan rakamlar, Suriyelilerin savaştan önceki durumlarını anlamak içindir. Türkiye’ye sığınan Suriyeliler savaş nedeniyle çoğunlukla herşeyini kaybetmiş ve göç ettikten sonra birçoğu ekonomik olarak sıfırdan hayata başlamışlardır.

Tablo 3.12: Suriye’deki Mesleklerine Göre Dağılım		
Mesleki Durum	N	%
Öğrenci	342	16,9
Ev hanımı	323	16
Öğretmen	268	13,3
Diğer/Serbest meslekler	252	12,5
İşsiz	66	3,3
Doktor	58	2,9
Mühendis	31	1,5
Memur	26	1,3
İş adamı	8	,4
Avukat	7	,3
Cevap vermeyenler	572	28,1
Toplam	2018	100

Çalışma I’de katılımcıların, Suriye’deyken sahip oldukları mesleki durumlarına göre dağılımları Tablo 3.12’de sunulmaktadır. Buna göre katılımcıların % 16,9’u (342 kişi) öğrenci, % 16’sı (323 kişi) ev hanımı olduğunu, %13,3’ü (268 kişi) öğretmen olduğunu, % 3,3’ü (66 kişi) işsiz olduğunu, % 2,9’unun (58 kişi) doktor, % 1,5’inin (31 kişi) mühendis, % 1,3’ünün (26 kişi) memur, % ,4’ünün (8

kişi) iş adamı ve % ,3'ünün de avukat olduğunu söyleyebiliriz. Bunların dışında kalan % 28,1 lik kısım ise bu soruyu yanıtlamamışlardır.

Tablo 3.13: Türkçe Bilme Durumlarına Göre Dağılım		
Türkçe Düzeyi	N	%
Çok İyi	222	11
İyi	712	35,3
Kötü	181	9
Çok Kötü	664	32,9
Hiç Bilmiyor	237	11,7
Toplam	2018	100

Katılımcıların Türkçe bilme düzeyleri Tablo 3.13'te sunulmaktadır. Buna göre, “çok iyi” düzeyde Türkçe bilenlerin oranı % 11 (222 kişi), “iyi” düzeyde bilenlerin oranı % 35,3 (712 kişi), “kötü” düzeyde diyenlerin oranı % 9 (181 kişi), “çok kötü” düzeyde diyenlerin oranı % 32,9 (664 kişi) ve Türkçeyi hiç bilmeyenlerin oranı ise % 11,7 (237 kişi) olarak yer almaktadır.

Tablo 3.14: Hangi dine/mezhebe mensup olduklarını ifade edişlerine göre dağılım		
Din/mezhep	N	%
Ateist	20	1
Müslüman Sünni	532	26,4
Müslüman	986	48,9
Sünni	359	17,8
Cevap vermeyenler	120	5,9
Toplam	2018	100

Katılımcılara hangi dine mensup oldukları açık uçlu bir şekilde sorulmuştur. Verilen cevaplarda sadece mezhep yazılmışsa bunun yaşadıkları savaşla ilgili bir reaksiyon olduğu düşünüldüğünden ve ayrıca bireylerin din yerine mezhep çatısı altında olmayı veyahut tam tersini vurgulamalarının dile getirilmesinin anlamlı

olabileceğini düşündük. Tablo 3.14’te katılımcıların dini olarak kendilerini tanımlamalarına göre dağılımları verilmiştir. Buna göre % 1’i (20 kişi) “ateist”, % 26,4’ü (532 kişi) kendisini “Müslüman Sünni”, % 48,9’u (986 kişi) Müslüman, % 17,8’i (359 kişi) “Sünni” olarak tanımlamışlardır. Katılımcıların % 5,9’u (120 kişi) ise cevap vermemiştir.

Öznel Dindarlık	N	%
1 Çok az	55	2,7
2	42	2,1
3	64	3,2
4	122	6
5	214	10,6
6	407	20,2
7 Çok fazla	1113	55,2
Toplam	2018	100

Katılımcıların öznel dindarlık algılarına göre dağılımları Tablo 3.15’te sunulmaktadır. Elde edilen veriye göre, 1’den 7’ye kadar çeşitli derecelerde kendilerini dindar olarak görenlerin yüzdelik oranları şu şekildedir: 1’i (çok az) işaretleyenlerin oranı % 2,7 (55 kişi), 2’yi işaretleyenler % 2,1 (42 kişi), 3 diyenlerin oranı % 3,2 (64 kişi), 4’ü % 6 (122 kişi), 5’i işaretleyenlerin oranı % 10,6 (214 kişi), 6’yı % 20,2 (407 kişi) ve 7’yi (en çok) % 55,2 (1113 kişi) oranındadır. Katılımcıların öznel dindarlık ortalamaları ise 6’dır. Bu ise katılımcıların yüksek oranda kendilerini dindar olarak ifade ettiklerini gösterir.

	N	%
Arap	430	21,3
Arap İslam	262	13
Türkmen	33	1,6

Türkmen İslam	30	1,5
Kürt	3	,1
Kürt İslam	1	,0
İslam Sünni	60	3
İslam vasat/ılımlı	40	2
İslam	416	20,6
Cevap vermeyenler	743	36,8
Toplam	2018	100

Katılımcılara etnik olarak kendilerini ne olarak tanımladıkları açık uçlu bir soru olarak yöneltilmiştir. Verilen cevaplarda etnik ve dini tanımlamaların bir arada olduğu da görülmüştür. Ortaya çıkan cevaplar ve yüzdeleri şu şekildedir: Arap %21.3 (430 kişi), Arap-İslam %13 (262 kişi), Türkmen %1.6 (33 kişi), Türkmen-İslam %1.5 (30 kişi), Kürt %0.1 (3 kişi), Kürt-İslam %0 (1 kişi), İslam-Sünni %3 (60 kişi), İslam vasat/ılımlı %2 (40 kişi), İslam %20.6 (416 kişi) ve bu konuda cevap vermeyenler ise %36.8 (743 kişi) oranındadır.

Tablo 3.17: Kültüre bağlı olma derecesine göre dağılım				
	Suriye kültürü (Önceki kültür)		Türk kültürü (yeni kültür)	
	N	%	N	%
1 çok az	126	6,2	501	24,8
2	44	2,2	204	10,1
3	63	3,1	206	10,2
4	135	6,7	282	14
5	190	9,4	231	11,4
6	152	7,5	103	5,1
7 çok fazla	580	28,7	257	12,7
Cevap vermeyenler	728	36,1	234	11,6

Toplam	2018	100	2018	100
---------------	------	-----	------	-----

Tablo 3.17’de katılımcıların Suriye kültürüne (önceki kültürleri) ve Türk kültürüne (yeni kültür) bağlı olma düzeyleri gösterilmektedir. Buna göre, Suriye kültürüne 1 (çok az) düzeyinde bağlı olanların oranı % 6,2 (126 kişi), 2 düzeyinde diyenler % 2,2 (44 kişi), 3 diyenler % 3,1 (63 kişi), 4 diyenler % 6,7 (135 kişi), 5 diyenler % 9,4 (190 kişi), 6 diyenler % 7,5 (152 kişi) ve 7 (çok fazla) diyenlerin oranı ise % 28,7’dir (580 kişi). Suriye kültürüne bağlı olma ile ilgili soruyu cevaplamayanların oranı ise % 36,1’dir (728 kişi).

Katılımcıların Türk kültürüne ne kadar bağlı olduklarına dair verdikleri cevaplar ise şöyledir: % 24,8’i (501 kişi) “1 (çok az)”, % 10,1’i (204 kişi) “2”, % 10,2’si (206 kişi) “3”, % 14’ü (282 kişi) “4”, % 11,4’ü (234 kişi) “5”, % 5,1’i (103 kişi) “6” ve % 12,7’si (257 kişi) “7 (çok fazla)” olarak ifade etmiştir. Türk kültürüne bağlı olma konusunda cevaplamayanların oranı ise % 11,6’dır (234 kişi).

Tablo 3.18: Türklerle iletişimlerine dair verilen cevapların kategorik dağılımları		
	N	%
Çok iyi	274	13,6
İyi	706	35
Normal-orta	362	17,9
Kötü	193	9,6
Çok kötü	84	4,2
İletişimim yok	148	7,3
Nötr	16	,8
Cevap vermeyenler	234	11,6
Toplam	2018	100

Türklerle iletişimlerinin nasıl olduğuna dair verilen cevaplar kategorik hale getirilmiş ve Tablo 3.18’de gösterilmektedir. Buna göre, Türklerle iletişimlerinin “çok iyi” olduğunu düşünenlerin oranı % 13,6 (274 kişi), “iyi” olduğunu düşünenlerin oranı % 35 (706 kişi), “normal-orta” olduğunu düşünenler % 17,9 (362

kişi), “kötü” olduğunu belirtenler % 9,6 (193 kişi), “çok kötü” olduğunu ifade edenler % 4,2 (84 kişi), “iletişimim yok” diyenler % 7,3 (148 kişi) ve “nötr” diyenlerin oranı ise % ,8’dir (16 kişi). Bu konuda cevaplamayanların oranı da % 11,6’dır (234 kişi).

Tablo 3.19: Kendi vatanlarına yönelik en çok özlem duyulanların dağılımı		
	N	%
Evim	389	19,4
Vatanım	299	14,8
Ailem	453	22,4
Sosyal ilişkiler	133	6,6
Güven	103	5,1
Ait olma hissi	10	,5
Onurlu yaşama hissi	22	1,1
Düzen	58	2,9
Her şey	195	9,7
Diğer	205	10,2
Cevap vermeyenler	150	7,4
Toplam	2018	100

Katılımcıların vatanlarında en çok özlem duydukları şeyler Tablo 3.19’da sunulmaktadır. Buna göre “evim” diyenlerin oranı % 19,4 (389 kişi), “vatanım” diyenlerin oranı % 14,8 (299 kişi), “ailem” diyenlerin oranı % 22,4 (453 kişi), “sosyal ilişkiler” diyenlerin oranı % 6,6 (133 kişi), “güven” diyenlerin oranı % 5,1 (103 kişi), “ait olma hissi” diyenlerin oranı % ,5 (10 kişi), “onurlu yaşama hissi” diyenlerin oranı % 1,1 (22 kişi), “düzen” diyenlerin oranı % 2,9 (58 kişi), “her şey” diyenlerin oranı % 9,7 (195 kişi) ve bu sayılanların dışında pek çok farklı cevap verilmiştir. Bu farklı cevaplar ise “diğer” olarak değerlendirilmiştir ve oranı ise % 10,2’dir (205 kişi). Son olarak özlem duydukları ne olduğu konusunda cevap vermeyenlerin oranı ise % 7,4’tür (150 kişi).

Tablo 3.20: Geride bıraktıkları için mutlu oldukları şeylere dair verilen cevapların dağılımı		
	N	%
Savaş	468	23,2
Yıkım	25	1,2
Esed'in baskısı	201	10
Savaşla ilgili kötü anılar	203	10,1
Cehalet	11	,5
Her şey	53	2,6
Hiçbir şey	396	19,6
Diğer	317	15,7
Cevap vermeyenler	343	17
Toplam	2018	100

Katılımcıların geride bıraktıkları için mutlu oldukları durumlar kategorik olarak Tablo 3.20’de sunulmaktadır. Buna göre, %23,2’si (468 kişi) “savaşı”, %1,2’si (25 kişi) “yıkımı”, %10’u (201 kişi) “Esed’in baskısını”, %10,1’i (203 kişi) “savaşla ilgili kötü anıları”, %0,5’i (11 kişi) “cehaleti”, %2,6’sı (53 kişi) “her şeyi”, %19,6’sı (396 kişi) “hiçbir şeyi” geride bıraktığı için mutlu olduğunu ifade etmişlerdir. Farklı cevaplar verenler için “diğer” kategorisi oluşturulmuştur. Burada katılımcılar spesifik bazı olayları, kişileri dile getirmişlerdir. Bunların oranı ise %15,7’dir (317 kişi). Bu konuda cevap vermeyenlerin oranı ise %17’dir (343 kişi).

Tablo 3.21: Türkiye’de kendileri için en iyi olduğunu düşündükleri şeylerin dağılımı		
	N	%
Güven ortamı	365	18,1
Eğitim almak	244	12,1
Yardım yapılması	37	1,8
Kuran/dini eğitim almak	92	4,6

Yeni arkadaşlar	150	7,4
Alışveriş kartı	14	,7
Dil	66	3,3
Evlilik	44	2,2
İş	128	6,3
Aile ile birlikte olmak	23	1,1
Hiçbir şey	222	11,1
Diğer	385	19,1
Cevap vermeyenler	246	12,2
Toplam	2018	100

Katılımcıların Türkiye’de kendileri için en iyi olduğunu düşündükleri şeylerin dağılımı Tablo 3.21’de sunulmaktadır. Buna göre, “güven ortamı” diyenlerin oranı %18,1 (365 kişi), “eğitim almak” diyenlerin oranı %12,1 (244 kişi), “yardım yapılması” diyenlerin oranı %1,8 (37 kişi), “Kur’an/dini eğitim almak” diyenlerin oranı %4,6 (92 kişi), “yeni arkadaşlar” diyenlerin oranı %7,4 (150 kişi), “alışveriş kartı” diyenlerin oranı %,7 (14 kişi), “dil” diyenlerin oranı %3,3 (66 kişi), “evlilik” diyenlerin oranı %2,2 (44 kişi), “iş diyenlerin oranı %6,3 (128 kişi), “aile ile birlikte olmak” diyenlerin oranı %1,1 (23 kişi), “hiçbir şey” %11,1’dir (222 kişi). Bunların dışında verilen çok farklı cevaplar “diğer” başlığı altında toplanmıştır. Bunların oranı ise %19,1’dir (385 kişi). Bu soruya cevap vermeyenlerin oranı ise %12,2’dir (246 kişi).

Tablo 3.22: Türkiye’de kendileri için en kötü olduğunu düşündükleri şeylerin dağılımı		
	N	%
Dil problemi	124	6,1
Yabancı olma hissi	89	4,4
Vatan özlemi	43	2,1
Hukuki haklar	46	2,3

Hiçbir şey	324	16,1
Ev kiralari	131	6,5
Diğer	421	20,9
Aile özlemi	94	4,7
Maddi durum	243	12
Aşağılanmak/küçümsenmek	117	5,8
Sağlık problemleri	22	1,1
Dolandırıcılık/sahtekarlık	18	,9
Cevap vermeyenler	346	17,1
Toplam	2018	100

Katılımcıların Türkiye’de kendileri için en kötü buldukları durumların dağılımı Tablo 3.22’de gösterilmektedir. Buna göre, “dil problemi” diyenler %6,1 (124 kişi), “yabancı olma hissi” diyenler %4,4 (89 kişi), “vatan özlemi” %2,1 (43 kişi), “hukuki haklar” diyenler %2,3 (46 kişi), “hiçbir şey” diyenler %16,1 (324 kişi), “ev kiralari” diyenler %6,5 (131 kişi), “aile özlemi” diyenler %4,7 (94 kişi), “maddi durum” diyenler %12 (243 kişi), “aşağılanmak/küçümsenmek” diyenler %5,8 (117 kişi), “sağlık problemleri” diyenler %1,1 (22 kişi), “dolandırıcılık/sahtekarlık” diyenler %,9 (18 kişi) oranındadır. Bunların dışında verilen çok çeşitli cevaplar “diğer” olarak isimlendirilmiştir. Bunların oranı ise %20,9 (421 kişi) iken bu soruya cevap vermeyenlerin oranı da %17,1’dir (346 kişi).

	N	%
Hayır hissetmedim	742	36,8
Evet bazılarında	365	18,1
Evet hepsinden	63	3,1
Evet	533	26,6
Cevap vermeyenler	311	15,4

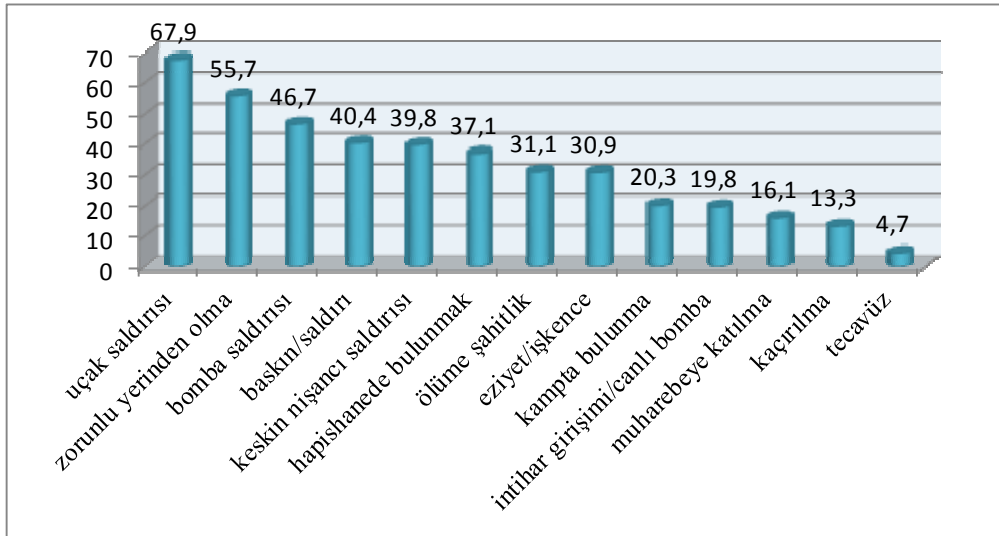
Toplam	2018	100
---------------	------	-----

Çalışma I’de katılımcılara ayrımcılık hissedip hissetmedikleri sorusu yöneltilmiştir. Açık uçlu olarak sorulan bu soruya çeşitli şekillerde cevaplar verilmiştir. Bu cevaplar ve yüzdeleri şu şekildedir: “hayır hissetmedim” diyenler %36,8 (742 kişi), “evet bazılarından” diyenler %18,1 (365 kişi), “evet hepsinden” diyenler %3,1 (63 kişi) ve sadece “evet” diyenler ise %26,6’dır (533 kişi). Cevap vermeyenler %15,4 (311 kişi) oranındadır.

3.1.2. Örneklemin Psikolojik ve Dini Durumuna İlişkin Bulgular

Suriye’de yaşanan iç savaş, orada yaşayan insanların pek çok travmatik olayları yaşamasına neden olmuştur. Savaşın beklendiğinden uzun sürmesi de kayıpların her geçen gün artmasını beraberinde getirmektedir. Türkiye’ye göç etmiş Suriyelilerin, savaş esnasında yaşamış oldukları travmatik olaylar Grafik 3.1’de sunulmaktadır. Ayrıca bu başlık altında bireylerin depresyon düzeylerine, yaşam memnuniyeti düzeylerine ve bütünlük duygusu skorlarına yer verilmektedir. Son olarak ise örneklemin, öznel dindarlık, olumlu dini başa çıkma, olumsuz dini başa çıkma ile dini çatışma puan ortalamalarına bu başlık altında yer verilmektedir.

3.1.2.1. Travma Yaşama Durumu

Grafik 3.1: Örneklemin Travma Yaşama Durumuna Göre Dağılımı

Katılımcıların Suriye’de savaş esnasında yaşamış oldukları travmatik olaylar yukarıda (Grafik 3.1) sunulmaktadır.

Savaş nedeniyle göç etmek zorunda kalan bireyler, Suriye’de savaş esnasında pek çok travmatik olaya maruz kalmış yahut söz konusu olaya/olaylara şahit olmuşlardır. Grafik 3.1’de gösterildiği gibi katılımcılardan % 67,9’u (1370 kişi) “uçak saldırısı” yaşadığını ifade etmiştir. Görüşmeler esnasında hala çocukların uçak sesi vs. duyduklarında korku yaşadıkları gözlemlenmiştir. Uçak saldırıları, bireyleri en fazla çaresiz bırakan, en çok yıkıma ve ölüme neden olan bir durumdur. Bu olayların izleri gerek psikolojik gerekse çevresel olarak uzun yıllar silinemeyecektir.

En çok karşılaşılan ikinci travmatik olay ise %55,7 (1125 kişi) oranında “zorunlu olarak yerinden edilme”dir. Burada kastedilen durum savaş esnasında çeşitli tehlikeler ya da baskılar nedeniyle bireylerin ülke içerisinde çok defa yer değiştirmeleridir. Dolayısıyla zorunlu olarak ülkelerini terk eden mültecilerin yarısından fazlası, kendi ülkelerinde de pek çok kez yer değiştirmek zorunda kalmışlardır. Bu ise iç hareketliliğin ne kadar fazla olduğunun bir göstergesidir. Ayrıca bireylerin güvenli yer arayışı esnasında yaşadıkları zorlukların ne kadar olabileceğine yönelik bir işaret olarak görülebilir.

En fazla yaşanan üçüncü travmatik olay ise %46,7 (942 kişi) oranında “bomba saldırısı”dır. Araştırma esnasında pek çok insan “varil bombaları” gibi farklı bomba saldırılarına maruz kaldıklarından bahsetmişlerdir. Yine bomba saldırılarına neredeyse her iki katılımcıdan birinin maruz kaldığını ifade edebiliriz.

En sık rastlanılan dördüncü savaş travması ise % 40, 4 (816 kişi) oranında “baskın ve saldırılar”dır. Savaşın oluşturduğu kaos ortamında eli silahlı pek çok grup çok çeşitli şekillerde baskınlar yapmıştır. Bu baskın ve saldırılarda, erkekleri zorla askere götürmek ya da kadınları ve çocukları rehin alma gibi olayların yaşandığından bahsedilmiştir.

En sık karşılaşılan beşinci savaş travması ise %39,8 (803 kişi) oranında “keskin nişancı saldırısı” olarak ifade edilmiştir. Bireyler abluka altına alınan yaşam alanlarında evlerinden dışarıya rahat bir şekilde çıkamadıklarını, çıktıkları takdirde keskin nişancıların bir hedefi olabildiklerini ifade etmişlerdir.

Altıncı travmatik olay ise “hapishanede bulunmak”tır. Hapishanede kendisi bulunmuş olan ya da bir yakının savaş esnasında hapishanede tutulduğunu ifade edenlerin oranı ise %37,1 ‘dir (749 kişi). Yollarda kontrol merkezlerinin kurulu olduğunu ve herhangi bir nedenle oradan geçildiğinde, orada bulunan Rejim askerleri tarafından alıkonulup hapse götürüldüklerini ifade etmişlerdir. Hatta alıkonan yakınlarından yıllarca haber alamayanlar da bulunmaktadır.

Yedinci travmatik olay “ölüme şahitlik”tir. Birilerinin öldüğüne şahit olanların oranı %31,1’ (627 kişi). Bazen sevilen birinin, aile üyelerinin yanı başında öldürülmesine bazense düşen bir bomba ya da başka bir savaş olayı nedeniyle insanların öldüğüne şahit olduklarını ifade etmişlerdir.

Sekizinci travmatik olay “eziyet/işkence”dir. Çeşitli fizyolojik ve psikolojik eziyet ve işkencelere maruz kalanların oranı %30,9’dur (623 kişi). Araştırmaya katılanlardan yaklaşık olarak her üç kişiden birinin eziyet ve işkence gördüğü tespit edilmiştir.

Dokuzuncu savaş travması ise çeşitli problemlerin olduğu, açlığın ve sefaletin yüksek olarak yaşandığı, hastalıkların arttığı Suriye’nin içinde bulunan “kamp ortamı”dır. Bahsedilen tarzda bir kamp ortamında bulunanların oranı ise %20,3’tür (409 kişi).

Savaş ortamında karşılaşılan onuncu travmatik olay ise “intihar girişimi/canlı bomba”dır. Katılımcıların böylesi olaylarla karşılaşma oranı 19,8 ‘dir (400 kişi). Çalışma esnasında, katılımcılar gerek araçların bomba yüklü bir şekilde canlı bombalar tarafından patlatılabildiğini ya da bireysel intihar saldırılarının olabildiğini belirtmişlerdir.

On birinci travmatik olay ise “muharebeye katılma”dır. Bunların oranı %16,1’dir (324 kişi). Bireyler bazen zorunlu olarak savaştıklarını bazen de yaşadıkları olaylar nedeniyle kendilerini savaşa katılmış bulduklarını ifade etmişlerdir.

On ikinci travmatik olay “kaçırılma”dır. Kendisinin ya da bir yakınının kaçırıldığını ifade edenlerin oranı %13,3’tür (269 kişi). Kaçırılma korkusunu ifade edenler daha çok kadın ve çocuklardır.

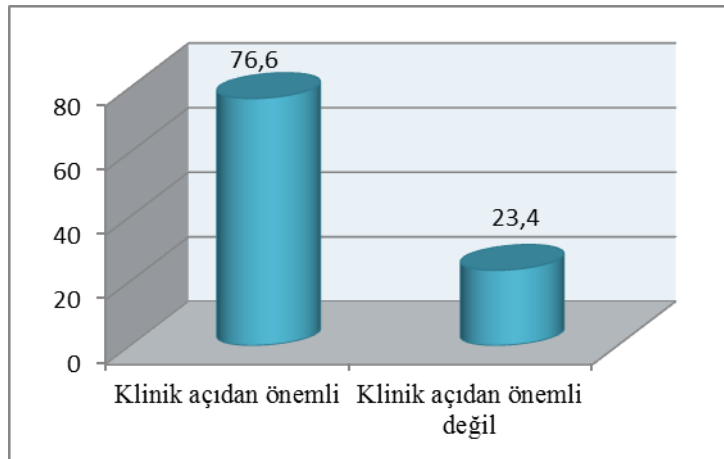
On üçüncü travmatik olay ise “tecavüz” olarak kayıtlara geçmiştir. Katılımcılardan cinsel istismara maruz kalanların oranı %4,7’dir. Bunların

çoğunluğunu kadınlar oluşturmaktadır. Birçok kadın çalışma esnasında kız çocuklarını koruyabilmek için erken yaşta evlendirip başka bir ülkeye göç ettirdiklerini ifade etmişlerdir. Ayrıca savaş esnasında yaşanan korkular nedeniyle bilhassa kız çocuklarının günlerce evden çıkmadan yaşamaya mecbur kaldıkları anlatılmıştır.

Katılımcılara bunların dışında açık uçlu olarak yaşanan başka travmatik olayın olup olmadığı sorulmuştur. Burada, “idam edilen birini görmek”, “evinin tamamen yandığını izlemek”, “eşinin ölümünü izlemek zorunda kalmak”, “torunlarının öldüğünü görmek”, “bombalar altında doğum yapan bir kadını görmek”, “parmakları bomba saldırısı sonunda kopan arkadaşının parmaklarını toplayıp dikilmesi için arkadaşıyla koşturmak”, “yol kenarlarında pek çok ceset ve parçalarını görmek” ve “ekmek kuyruğu beklerken düşen bombayla önündeki tüm insanların ölmesi” gibi pek çok spesifik olaydan bahsedilmiştir.

Travmatik olayların hiçbirini yaşamadan göç edenlerin oranı ise %9,6’dır (194 kişi). Katılımcılardan travmaya maruz kalanlardan en az travma yaşayanı 1, en fazla travma yaşayanı ise 11 travmatik olay rapor etmiştir. Kişi başına düşen travmatik olay ortalaması ise 4.45’tir.

3.1.2.2. Örneklemin Depresyon Durumu

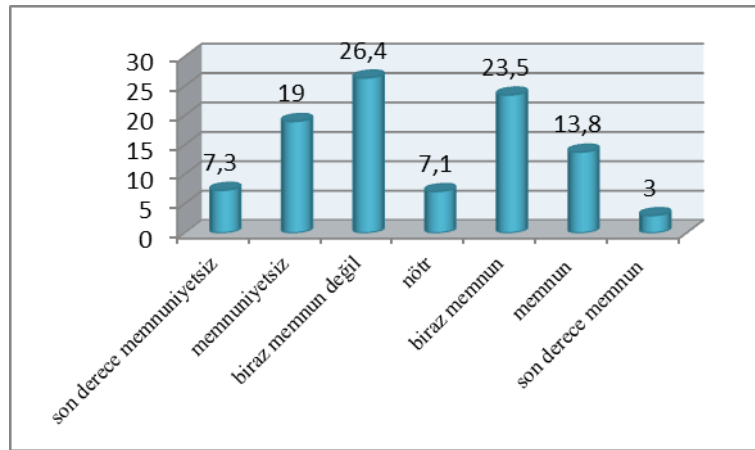

Grafik 3.2: Örneklemin Depresyon Puanlarının Dağılımı.

Suriye’de yaşanan iç savaş, bireylerin psikolojik ve fizyolojik pek çok olumsuzluklar yaşamasına neden olmuştur ve olmaya devam etmektedir. Savaşı geride bırakıp zorunlu olarak göç eden bireylerin depresyon eğilimlerinin nasıl

olduğu incelenmek istenmiştir. Grafik 3.2’de gösterildiği gibi, katılımcılardan klinik açıdan önemli derecede depresyon eğilimleri bulunanların oranının %76,6’dır (1546 kişi). Klinik açıdan önemli görülmeyen depresyon eğilimine sahip olanların oranı ise %23,4’tür (472 kişi). Dolayısıyla katılımcılardan her dört kişiden üçünün psikolojik destek almasının gerektiği söylenebilir. Yani katılımcıların $\frac{3}{4}$ ünün diğerlerine oranla, daha fazla korku içinde olduklarını, yaptıkları işlere odaklanmada problem yaşadıklarını, kendilerini geleceğe yönelik umutlu hissetmediklerini, iştah problemlerinin olduğunu, kendilerini başarısız hissettiklerini, uyku problemlerinin olduğunu ifade edebiliriz.

3.1.2.3. Yaşam Memnuniyet Düzeyi

Grafik 3.3: Örneklemin Yaşam Memnuniyeti Düzeyi Dağılımları.

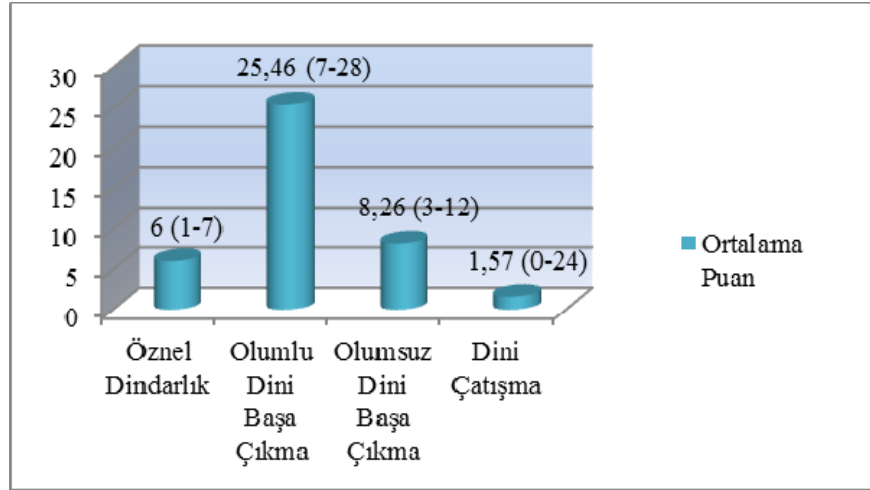
Son yıllarda ülkelerinde vuku bulan savaş ve beraberinde yaşanan pek çok olumsuz yaşam olaylarının ardından Suriyeli mültecilerin hayatlarının tamamını değerlendirdiklerinde yaşamlarından memnun olup olmadıkları bu başlık altında ele alınmaktadır. Grafik 3.3’te katılımcıların yaşam memnuniyeti düzeylerinde nasıl bir dağılımın olduğu sunulmaktadır. Buna göre yaşamlarından son derece memnun olanların oranı %3’tür (60 kişi). Geçmiş yaşamlarını değerlendirdiklerinde bu durumdan “memnun” olanların oranı %13,8 (278 kişi), “biraz memnun” olduklarını belirtenlerin oranı %23,5’tir (474 kişi). “Nötr” olanlar yani ne memnun ne de memnuniyetsiz olanların oranı %7,1 (143 kişi), “biraz memnun olmadıklarını” ifade edenlerin oranı %26,4 (533 kişi) iken “memnuniyetlerinin olmadığını” belirtenler ise %19 (383 kişi) kadardır. Katılımcıların %7,3’ü (147 kişi) “yaşamlarından oldukça memnun olmayanlar”dır. 1(memnun)-7(memnun değil) arasında puanlanan yaşam

memnuniyeti cevaplarında 2018 kişinin yaşam memnuniyeti ortalama puanı 3,73 olarak tespit edilmiştir.

3.1.2.4. Bütünlük Duygusu Düzeyi

Savaş mağduru bireylerin yaşanan olayların ardından yaşadıklarını anlaşılır bulup bulmadıkları (comprehensibility), olayları yönetebiliyor yönetemedikleri (menagibility) ve yaşamı anlamlı bulup bulmadıkları (meaningfulness) incelenmiştir. Buna göre sorulan on üç maddeden 13-91 arasında puan alabilecekleri bir skalada 13 en düşük bütünlük duygusunu 91 ise en yüksek bütünlük duygusu puanını ifade etmektedir. Buna göre katılımcıların ortalama bütünlük duygusu puanları 50,23'tür. Bu ise genel olarak katılımcıların çevresinde olup bitenlere yönelik ilgilerinin, hedef ve isteklerinin, her gün yapıp ettikleri şeylerden duydukları memnuniyetin, hayatlarını kontrol edemediklerini düşüncelerinin orta düzeyde olduğunu göstermektedir.

3.1.2.5. Dindarlık, Dini Başa Çıkma Durumu

Grafik 3.4: Örneklemin Öznel Dindarlık, Dini Başa Çıkma ve Dini Çatışma Puan Ortalamaları

Katılımcıların öznel dindarlık puanlarının ortalaması Grafik 3.4'te sunulmaktadır. Araştırmaya dahil olan bireylerin kendilerini dindar hissetme durumlarını 1'den 7'ye kadar derecelendirmeleri istenmiştir. Katılımcıların % 2,7'si (55 kişi) 1'i (çok az), % 2,1'i (42 kişi) 2'yi, % 3,2'si (64 kişi) 3'ü, % 6'sı (122 kişi)

4'ü, % 10,6'sı (214 kişi) 5'i, % 20,2'si (407 kişi) 6'yı ve % 55,2'si (1113 kişi) 7'yi (en çok) tercih etmiştir. Katılımcıların öznel dindarlık ortalamaları 6 'dır. Yani bireylerin kendilerini oldukça dindar olarak gördüklerini ifade edebiliriz.

Katılımcılara yaşadıkları travmalar ve karşılaştıkları zorluklar esnasında dinden destek alıp almadıkları sorulmuştur. En az 7 en fazla 28 puan alınabilecek olan bu ölçekte tüm bireylerin olumlu dini başa çıkma puan ortalamaları 25,46'dır. Bu bulgu ise bireylerin, hayatlarında karşılaştıkları zorlukların ardından yaşanan olayın bir imtihan olduğunu ve imanlarını güçlendirdiklerine inandıklarını, olaydan dolayı Allah'ın sevgisine ve korunmasına sığındıklarını, teselli bulmak için Kur'an okuduklarını, Allah'tan bağışlanma dilediklerini, sabırlı olmaya çalıştıklarını, tevekkül ettiklerini (gereğini yaptıktan sonra sonucu Allah'a bıraktıklarını) yüksek oranda ifade ettiklerini söyleyebiliriz.

Ayrıca bireylerin savaş ve diğer olumsuz yaşam olaylarını Allah tarafından bir ceza olarak algılayıp algılamadıklarına ilişkin sorulara verilen cevapların analiz sonuçları Grafik 3.4'te gösterilmektedir. Elede edilen veriye göre, katılımcıların olumsuz dini başa çıkma puan ortalaması 8,26'dır. Bu ise en az 3, en fazla 12 puan alınabilen bir skalada ortalama puanın yüksek diyebileceğimiz bir noktada olduğunu bize göstermektedir. Buna göre çoğunlukla bireylerin maruz kaldıkları olumsuz yaşam olaylarında, bu olayları işlemiş oldukları bir günahın cezası, yapmış oldukları bir kötülüğün karşılığı ya da ihlaslı bir şekilde ibadet etmemelerinin bir bedeli olarak algılandığını göstermektedir.

Son olarak, katılımcıların hayatlarında karşılaştıkları zorlukların dini konularda bir takım hoşnutsuzluklara neden olup olmadığı incelenmiştir. Dini çatışma puan ortalaması Grafik 3.4'te sunulmaktadır. Analiz sonucunda, bireylerin en az 0, en fazla 24 puan alabildikleri bir durumda ortalamalarının 1,57 olduğu görülmüştür. Bu bulgu ise, bireylerin yaşadıkları zorlukların ardından Allah'ın varlığından şüphe duyma, İslam'ın adil olmadığına inanma, ahiretin varlığından emin olamama, İslam'ın modern hayata uygun olmadığını düşünme, Kur'an'ın Allah tarafından indiğinden şüphelenme ve İslam'ın insanların düşüncelerini kısıtlayan, hoşgörülü bir din olduğuna inanma gibi konularda oldukça düşük puana sahip

oldukları bir başka ifadeyle dine veya Allah'a isyan belirtilerinin son derece az olduğunu göstermektedir.

3.1.3. Demografik Değişkenler, Dini Başa Çıkma ve Ruh Sağlığı

3.1.3.1. Cinsiyet, Dini Başa Çıkma ve Ruh Sağlığı

3.1.3.1.1. Cinsiyet ve Depresyon İlişkisi

Bu tez araştırmasının mülteci kadınların ruh sağlığı ve kültürel uyumlarına odaklanmasında, kadın mültecilerin daha çok psikolojik probleme maruz kaldıkları ana fikir olarak bulunmaktaydı. Dolayısıyla araştırmaya ¼ oranında erkek mülteciler de dâhil edilerek bu düşünce test edilmiştir. Katılımcıların depresyon puanlarının cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığını gösteren t-testi sonuçları Tablo 3.1'de gösterilmiştir.

Tablo 3.1: Depresyon Puanlarının Cinsiyete Göre T-Testi Sonuçları

Cinsiyet	N	M	S	t	p
Kadın	1515	25.55	10.76	4.95	.000
Erkek	503	22.82	10.59		

Katılımcıların depresyon puanları cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermektedir, $t=4.95$, $p<.01$. Kadınların depresyon puanlarının ($M=25.55$), erkeklerin depresyon puanlarına ($M=22.82$) oranla daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu bulgu depresyon ile cinsiyet arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu şeklinde de yorumlanabilir.

3.1.3.1.2. Cinsiyet ve Yaşam Memnuniyeti İlişkisi

Araştırma kapsamında Suriyeli kadın mültecilerin mi yoksa erkek mültecilerin mi daha fazla yaşam memnuniyeti puanına sahip olduğuna dair tespitler yapılmıştır. Katılımcıların yaşam memnuniyeti puanlarının cinsiyete göre t-testi sonuçları Tablo 3.2'de sunulmaktadır.

Tablo 3.2: Yaşam Memnuniyeti Puanlarının Cinsiyete Göre T-Testi Sonuçları

Cinsiyet	N	M	S	t	p
----------	---	---	---	---	---

Kadın	1515	18.95	6.49	.372	.710
Erkek	503	19.07	6.61		

Kadınların yaşam memnuniyeti puanlarının (M=18.95), erkeklerin yaşam memnuniyeti puanlarına (M=19.07) oranla daha düşük olduğu görülmekle birlikte katılımcıların yaşam memnuniyeti puanları cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir, $t=.372$, $p>.05$.

3.1.3.1.3. Cinsiyet ve Bütünlük Duygusu İlişkisi

Mülteci ya da göçmenlerle ilgili çalışmalarda genellikle merak edilen konulardan biri araştırmaya dahil edilenlerin bütünlük duygusu puanlarının nasıl olduğudur. Bütünlük duygusu dediğimiz, yaşamı anlaşılır, yönetilir ve anlamlı görme ile ilgili bilişsel durumdur. Katılımcıların bütünlük duygusu puanlarının cinsiyete göre t-testi sonuçları Tablo 3.3'te sunulmaktadır.

Tablo 3.3: Bütünlük Duygusu Puanlarının Cinsiyete Göre T-Testi Sonuçları

Cinsiyet	N	M	S	t	p
Kadın	1515	49.82	10.90	2.98	.003
Erkek	503	51.48	10.44		

Katılımcıların bütünlük duygusu puanları cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermektedir, $t=2.98$, $p<.05$. Kadınların bütünlük duygusu puanlarının (M=49.82), erkeklerin bütünlük duygusu puanlarına (M=51.48) oranla daha düşük olduğu görülmektedir. Bu bulgu bütünlük duygusu ile cinsiyet arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu anlamına gelmektedir.

3.1.3.1.4. Cinsiyet ve Olumlu Dini Başa Çıkma İlişkisi

Yaşam içerisinde karşılaşılan zorluklarla baş ederken çoğunlukla dinden destek alınmaktadır. Bu çalışmada ise zorla yerinden edilen Suriyeli mültecilere, savaşta yaşanan travmalarla ve yüz yüze geldikleri stresli yaşam olaylarıyla baş ederken dinden destek alıp almadıklarına ilişkin sorular sorulmuştur. Katılımcıların olumlu dini başa çıkma puanlarının cinsiyete göre t-testi sonuçları Tablo 3.4'te sunulmaktadır.

Tablo 3.4: Olumlu Dini Başa Çıkma Puanlarının Cinsiyete Göre T-Testi Sonuçları

Cinsiyet	N	M	S	t	p
Kadın	1515	25.63	3.33	3,84	.000
Erkek	503	24.94	3.92		

Katılımcıların olumlu dini başa çıkma puanları cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermektedir, $t=3.84$, $p<.01$. Kadınların olumlu dini başa çıkma puanlarının ($M=25.63$), erkeklerin olumlu dini başa çıkma puanlarına ($M=24.94$) oranla daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu bulgu olumlu dini başa çıkma ile cinsiyet arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu şeklinde de yorumlanabilir.

3.1.3.1.5. Cinsiyet ve Olumsuz Dini Başa Çıkma İlişkisi

İslam kültürü içerisinde yaşayan bireylerin kimisi zorlu bir yaşam olayı ile karşı karşıya kaldığında söz konusu olayla ilgili kendilerini suçladıkları ve Allah'ın bir anlamda kendilerine ceza verdiğini düşünebilmektedirler. Birey, işlemiş olduğu günah ya da yaptığı kötü bir şeyin karşılığında cezalandırıldığına inanabilmektedir. Olumsuz dini başa çıkmanın daha çok kadınlarda mı yoksa erkeklerde mi olduğunu gösteren t-testi sonuçları Tablo 3.5'te sunulmaktadır.

Tablo 3.5: Olumsuz Dini Başa Çıkma Puanlarının Cinsiyete Göre T-Testi Sonuçları

Cinsiyet	N	M	S	t	p
Kadın	1515	8.30	2.83	1.02	.307
Erkek	503	8.15	2.84		

Kadınların olumsuz dini başa çıkma puanlarının ($M=8.30$), erkeklerin olumsuz dini başa çıkma puanlarına ($M=8.15$) oranla daha yüksek olduğu görülmekle birlikte katılımcıların olumsuz dini başa çıkma puanları cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir, $t=1.02$, $p>.05$.

3.1.3.1.6. Cinsiyet ve Dini Çatışma İlişkisi

Bu tez kapsamında, savaş travmaları ve akabinde yaşanan zorlukların Suriyelilerin dini sorgulamalarına neden olup olmadığı incelenmektedir. Yani söz

konusu olayların ardından, bireylerin Allah'ın varlığını, adil bir dinin olduğunu, ahiretin varlığı gibi konuların sorgulanıp sorgulanmadığı anlaşılmaya çalışılmaktadır. Burada dini çatışmanın cinsiyete göre bir farklılık arz edip etmediğine bakılmaktadır. Katılımcıların dini çatışma puanlarının cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığını gösteren t-testi sonuçları Tablo 3.6'da sunulmaktadır.

Tablo 3.6: Dini Çatışma Puanlarının Cinsiyete Göre T-Testi Sonuçları

Cinsiyet	N	M	S	t	p
Kadın	1515	1.58	3.67	.083	.934
Erkek	503	1.56	3.59		

Katılımcıların dini çatışma puanları cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir, $t=.083$, $p>.05$. Bununla birlikte kadınların dini çatışma puanlarının ($M=1.58$), erkeklerin dini çatışma puanlarına ($M=1.56$) oranla görece daha yüksek olduğu görülmektedir.

3.1.3.1.7. Cinsiyet ve Uyum İlişkisi

Zorunlu olarak göç eden Suriyelilerin Türkiye'ye uyum sağlama konusunda cinsiyet faktörünün önemli olduğu düşünülmektedir. Nitekim bu, tezin ana konularından birini teşkil etmektedir. Katılımcıların uyum puanlarının cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığını gösteren t-testi sonuçları Tablo 3.7'de gösterilmiştir.

Tablo 3.7: Uyum Puanlarının Cinsiyete Göre T-Testi Sonuçları

Cinsiyet	N	M	S	t	p
Kadın	1344	3.66	2.15	5.78	.000
Erkek	439	4.34	2.06		

Kadınların uyum puanlarının ($M=3.66$), erkeklerin uyum puanlarına ($M=4.34$) oranla görece daha düşük olduğu görülmektedir. Bu bulgu da uyum ile cinsiyet arasında anlamlı bir ilişkinin olduğunu göstermektedir, $t=5.78$, $p<.0$.

Bu araştırmada kadın mültecilerin kültürel uyumlarına odaklanılırken kadınların uyumlarının erkeklere oranla daha az olduğuna ilişkin düşüncedydi. Buradaki sonuç da bu temel fikri destekler niteliktedir. Kadınların uyumlarının neden

daha az olması konusu nitel araştırma ile çalışma II’de detaylı bir şekilde yer almaktadır.

3.1.3.2. Eğitim Düzeyi, Dini Başa Çıkma Ruh Sağlığı

3.1.3.2.1. Eğitim Düzeyi ve Depresyon İlişkisi

Katılımcıların depresyon puanlarının betimsel istatistikleri ile eğitim düzeylerine göre ANOVA sonuçları Tablo 3.8’de verilmiştir.

Tablo 3.8: Katılımcıların Depresyon Ölçeği Puanlarının Eğitim Durumuna Göre ANOVA Sonuçları (Scheffe)

Eğitim Düzeyi	N	M	SD	F	p	Anlamlı Fark
1.Eğitim yok	180	26.67	9.80			
2.İlkokul	464	27.00	10.51			
3.Ortaokul	402	25.53	10.86			
4.Lise	381	25.22	10.88	10.750	.000	1-5,6,7 2-5,6,7
5.Üni. terk	242	22.62	10.30			3-6
6.Üni. mezunu	302	21.91	10.51			4-6
7.Yüksek lisans	44	19.54	12.31			
8.Doktora	3	12.66	1.15			
Toplam	2018	24.87	10.78			

Analiz sonuçları, katılımcıların depresyon puanları arasında eğitim düzeyleri bakımından anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir. $F=10.750$, $p<.01$. Farkların hangi gruplar arasında olduğunu bulmak amacıyla yapılan Scheffe testinin sonuçlarına göre, “eğitimim yok” ($M=26.67$) diyenlerin, “üniversite terk” ($M=22.62$), “Üniversite mezunu” ($M=21.91$) ve “yüksek lisans” ($M=19.54$) şeklinde ifade edenlerden daha yüksek depresyon puanına sahip olduğu görülmüştür. Bir diğer anlamlı fark, “ilkokul” ($M=27.00$) düzeyinde grup ile “üniversite terk” ($M=22.62$), “Üniversite mezunu” ($M=21.91$) ve “yüksek lisans” ($M=19.54$) eğitim düzeyleri arasında bulunmaktadır. Burada “ilkokul” düzeyinde olanlar daha yüksek depresyon puanına sahiptir. Yine bir diğer anlamlı fark da “Üniversite mezunu” ($M=21.91$) olanlar ile “ortaokul” ($M=25.53$) ve “lise” ($M=25.22$) düzeyinde olanlar arasındadır.

Üniversite mezunu olanların ortaokul ve lise mezunu olanlardan daha düşük depresyon puanına sahip olduğu görülmüştür.

3.1.3.2.2.Eğitim Düzeyi ve Yaşam Memnuniyeti İlişkisi

Katılımcıların yaşam memnuniyeti puanlarının betimsel istatistikleri ile eğitim düzeylerine göre ANOVA sonuçları Tablo 3.9’da verilmiştir.

Tablo 3.9: Katılımcıların Yaşam Memnuniyeti Ölçeği Puanlarının Eğitim Durumuna Göre ANOVA Sonuçları (LSD)

Eğitim Düzeyi	N	M	SD	F	p	Anlamlı Fark
1.Eğitim yok	180	18.53	6.36	4.094	.000	1-6,7 2-5,6,7 3-6,7 7-4,5,6
2.İlkokul	464	18.17	6.38			
3.Ortaokul	402	18.72	6.39			
4.Lise	381	18.96	6.49			
5.Üni. terk	242	19.69	6.55			
6.Üni. mezunu	302	19.80	6.72			
7.Yüksek lisans	44	22.02	6.88			
8.Doktora	3	25.00	5.00			
Toplam	2018	18.98	6.52			

Analiz sonuçları, katılımcıların yaşam memnuniyeti puanları arasında eğitim düzeyleri bakımından anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir. $F=4.094$, $p<.01$. Farkların hangi gruplar arasında olduğunu bulmak amacıyla yapılan LSD testinin sonuçlarına göre, “eğitimim yok” ($M=18.53$) diyenlerin, “üniversite mezunu” ($M=19.80$) ve “yüksek lisans” ($M=22.02$) eğitim düzeyinde olanlardan daha düşük yaşam memnuniyeti puanına sahip olduğu görülmüştür. Bir diğer anlamlı fark, “ilkokul” ($M=18.17$) düzeyindeki grup ile “üniversite terk” ($M=19.69$), “üniversite mezunu” ($M=19.80$) ve “yüksek lisans” ($M=22.02$) eğitim düzeyleri arasında bulunmaktadır. “İlkokul” düzeyinde olanlar daha düşük yaşam memnuniyeti puanına sahiptir. Yine bir diğer anlamlı fark da “ortaokul” ($M=18.72$) ile “üniversite mezunu” ($M=19.80$) ve “yüksek lisans” ($M=22.02$) düzeyleri arasındadır. “Ortaokul” eğitim düzeyinde olanların diğer ikisine göre daha düşük düzeyde yaşam memnuniyeti

puanına sahip olduğu belirlenmiştir. Eğitim düzeyi grupları arasında yaşam memnuniyeti konusunda anlamlı son bir fark da “yüksek lisans” (M=22.02) ile “lise” (M=18.96), “üniversite terk” ve “üniversite mezunu” (M=19.80) arasında bulunmaktadır. Yüksek lisans eğitim düzeyinde olanlar söz konusu diğer üç gruba göre daha yüksek yaşam memnuniyeti puanına sahip oldukları görülmüştür.

3.1.3.2.3. Eğitim Düzeyi ve Bütünlük Duygusu İlişkisi

Katılımcıların bütünlük duygusu puanlarının betimsel istatistikleri ile eğitim düzeylerine göre ANOVA sonuçları Tablo 3.10’da verilmiştir.

Tablo 3.10: Katılımcıların Bütünlük Duygusu Ölçeği Puanlarının Eğitim Durumuna Göre ANOVA Sonuçları (Scheffe)

Eğitim Düzeyi	N	M	SD	F	p	Anlamlı Fark
1.Eğitim yok	180	48.47	10.62			
2.İlkokul	464	48.62	10.41			
3.Ortaokul	402	49.27	11.51			1-6
4.Lise	381	49.85	10.06			2-5,6
5.Üni. terk	242	52.34	10.43	8.770	.000	3-6
6.Üni. mezunu	302	53.29	10.71			4-6
7.Yüksek lisans	44	53.02	11.59			
8.Doktora	3	64.00	9.84			
Toplam	2018	50.23	10.81			

Analiz sonuçları, katılımcıların bütünlük duygusu puanları arasında eğitim düzeyleri bakımından anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir. $F=8.770$, $p<.01$. Farkların hangi gruplar arasında olduğunu bulmak amacıyla yapılan Scheffe testinin sonuçlarına göre, “üniversite mezunu” (M=53.29) olanların, “eğitimim yok” (M=48.47), “ilkokul” (M=48.62), “ortaokul” (M=49.27), “lise” (M=49.85) eğitim düzeylerinde olanlardan daha yüksek bütünlük duygusu puanına sahip olduğu görülmüştür. Bir diğer anlamlı fark, “ilkokul” (M=48.62) ile “üniversite terk” (M=52.34) düzeyleri arasında bulunmaktadır. “İlkokul” düzeyinde olanların

“üniversite terk” düzeyinde olanlardan daha düşük bütünlük duygusu puanına sahip oldukları tespit edilmiştir.

3.1.3.2.4. Eğitim Düzeyi ve Olumlu Dini Başa Çıkma İlişkisi

Katılımcıların olumlu dini başa çıkma puanlarının betimsel istatistikleri ile eğitim düzeylerine göre ANOVA sonuçları Tablo 3.11’de verilmiştir.

Tablo 3.11: Katılımcıların Olumlu Dini Başa Çıkma Ölçeği Puanlarının Eğitim Durumuna Göre ANOVA Sonuçları (Scheffe)

Eğitim Düzeyi	N	M	SD	F	p	Anlamlı Fark
1.Eğitim yok	180	25.19	4.35	1.453	.180	-----
2.İlkokul	464	25.73	3.61			
3.Ortaokul	402	25.38	3.71			
4.Lise	381	25.21	3.48			
5.Üni. terk	242	25.27	2.85			
6.Üni. mezunu	302	25.72	3.04			
7.Yüksek lisans	44	25.84	2.50			
8.Doktora	3	27.66	.57			
Toplam	2018	25.46	3.50			

Analiz sonuçları, katılımcıların olumlu dini başa çıkma puanları arasında eğitim düzeyleri bakımından anlamlı bir fark olmadığını göstermektedir. $F=1.453$, $p>.05$.

3.1.3.2.5. Eğitim Düzeyi ve Olumsuz Dini Başa Çıkma İlişkisi

Katılımcıların olumsuz dini başa çıkma puanlarının betimsel istatistikleri ile eğitim düzeylerine göre ANOVA sonuçları Tablo 3.12’de verilmiştir.

Tablo 3.12: Katılımcıların Olumsuz Dini Başa Çıkma Ölçeği Puanlarının Eğitim Durumuna Göre ANOVA Sonuçları (LSD)

Eğitim Düzeyi	N	M	SD	F	p	Anlamlı Fark
---------------	---	---	----	---	---	--------------

1.Eğitim yok	180	7.51	2.97			
2.İlkokul	464	8.07	3.05			
3.Ortaokul	402	8.42	2.74			
4.Lise	381	8.69	2.73			1-2,3,4,5
5.Üni. terk	242	8.38	2.63	3.740	.000	2-4
6.Üni. mezunu	302	8.14	2.73			4-6
7.Yüksek lisans	44	8.15	2.56			
8.Doktora	3	9.33	4.61			
Toplam	2018	8.26	2.83			

Analiz sonuçları, katılımcıların olumsuz dini başa çıkma puanları arasında eğitim düzeyleri bakımından anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir. $F=3.740$, $p<.01$. Farkların hangi gruplar arasında olduğunu bulmak amacıyla yapılan Scheffe testinin sonuçlarına göre, “eğitim yok” ($M=7.51$) diyenlerin, “ilkokul” ($M=8.07$), “ortaokul” ($M=8.42$), “lise” ($M=8.69$) ve “üniversite terk” olan eğitim düzeylerinde olanlardan daha düşük olumsuz dini başa çıkma puanına sahip olduğu görülmüştür. Bir diğer anlamlı fark, “ilkokul” ($M=8.07$) ve “lise” ($M=8.69$) düzeyleri arasında saptanmıştır. “İlkokul” düzeyinde olanlar “lise” grubundan daha düşük olumsuz dini başa çıkma puanına sahip olarak bulgulanmıştır. Son olarak, “lise” ($M=8.69$) ve “üniversite mezunu” ($M=8.14$) arasında anlamlı bir fark bulunmaktadır. “Lise” düzeyinde olanların üniversite mezunu olanlardan daha yüksek olumsuz dini başa çıkma puanına sahip oldukları görülmüştür.

3.1.3.2.6. Eğitim Düzeyi ve Dini Çatışma İlişkisi

Katılımcıların dini çatışma puanlarının betimsel istatistikleri ile eğitim düzeylerine göre ANOVA sonuçları Tablo 3.13’te verilmiştir.

Tablo 3.13: Katılımcıların Dini Çatışma Ölçeği Puanlarının Eğitim Durumuna Göre ANOVA Sonuçları (Scheffe)

Eğitim Düzeyi	N	M	SD	F	p	Anlamlı Fark
1.Eğitim yok	180	1.56	3.61			

2.İlkokul	464	2.10	4.47			
3.Ortaokul	402	1.75	3.49			
4.Lise	381	1.93	4.22			
5.Üni. terk	242	.94	2.75	6.021	.000	2-5,6
6.Üni. mezunu	302	.77	1.98			4-6
7.Yüksek lisans	44	.40	.81			
8.Doktora	3	.000	.00			
Toplam	2018	1.57	3.65			

Analiz sonuçları, katılımcıların dini çatışma puanları arasında eğitim düzeyleri bakımından anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir. $F=6.021$, $p<.01$. Farkların hangi gruplar arasında olduğunu bulmak amacıyla yapılan Scheffe testinin sonuçlarına göre, “ilkokul” ($M=2.10$) düzeyinde olanların, “üniversite terk” ($M=.94$) ve “üniversite mezunu” ($M=.77$) eğitim düzeylerinde olanlardan daha yüksek dini çatışma puanına sahip olduğu görülmüştür. Bir diğer anlamlı fark, “lise” ($M=1.93$) ile “üniversite mezunu” ($M=.77$) düzeyleri arasında bulunmaktadır. “Lise” düzeyinde bulunanların “üniversite mezunu” grubundan daha yüksek dini çatışma puanına sahip oldukları görülmüştür.

3.1.3.3. Medeni Durum, Dini Başa Çıkma ve Ruh Sağlığı

3.1.3.3.1. Medeni Durum ve Depresyon İlişkisi

Katılımcıların depresyon puanlarının betimsel istatistikleri ile medeni durumlarına göre ANOVA sonuçları Tablo 3.14’te verilmiştir.

Tablo 3.14: Katılımcıların Depresyon Ölçeği Puanlarının Medeni Duruma Göre ANOVA Sonuçları (Scheffe, LSD)

Medeni Durum	N	M	SD	F	p	Anlamlı Fark
1.Evli	1236	25.10	10.99			1-3,5
2.Nişanlı	51	24.39	10.55			3-1,5
3.Dul	157	27.18	9.53	3.477	.008	5-1,3
4.Boşanmış	37	23.86	9.55			
5.Bekar	537	23.77	10.64			

Toplam	2018	24.87	10.78
--------	------	-------	-------

Analiz sonuçları, katılımcıların depresyon puanları arasında medeni durumlarına göre anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir. $F=3.477$, $p<.01$. Farkların hangi gruplar arasında olduğunu bulmak amacıyla yapılan Scheffe ve LSD testlerinin sonuçlarına göre, “evli” ($M=25.10$) olanlar, “dul” ($M=27.18$) olanlardan daha düşük depresyon puanına sahipken “bekâr” olanlardan ($M=23.77$) daha yüksek depresyon puanına sahip oldukları görülmüştür.

3.1.3.3.2. Medeni Durum ve Yaşam Memnuniyeti İlişkisi

Katılımcıların yaşam memnuniyeti puanlarının betimsel istatistikleri ile medeni durumlarına göre ANOVA sonuçları Tablo 3.15’te verilmiştir.

Tablo 3.15: Katılımcıların Yaşam Memnuniyeti Ölçeği Puanlarının Medeni Duruma Göre ANOVA Sonuçları (Scheffe)

Medeni Durum	N	M	SD	F	p	Anlamlı Fark
1.Evli	1236	18.67	6.73	4.634	.001	5-1,3
2.Nişanlı	51	18.13	6.34			
3.Dul	157	18.54	5.90			
4.Boşanmış	37	17.83	6.04			
5.Bekar	537	19.99	6.14			
Toplam	2018	18.98	6.52			

Analiz sonuçları, katılımcıların yaşam memnuniyeti puanları arasında medeni durumlarına göre anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir. $F=4.634$, $p<.01$. Farkların hangi gruplar arasında olduğunu bulmak amacıyla yapılan Scheffe testinin sonucuna göre, “bekar” ($M=19.99$) olanların, “evli” ($M=18.67$) ve “dul” ($M=18.54$) olanlardan daha yüksek yaşam memnuniyeti puanına sahip oldukları görülmüştür.

3.1.3.3.3. Medeni Durum ve Bütünlük Duygusu İlişkisi

Katılımcıların bütünlük duygusu puanlarının betimsel istatistikleri ile medeni durumlarına göre ANOVA sonuçları Tablo 3.16’da verilmiştir.

Tablo 3.16: Katılımcıların Bütünlük Duygusu Ölçeği Puanlarının Medeni Duruma Göre ANOVA Sonuçları (Scheffe)

Medeni Durum	N	M	SD	F	p	Anlamlı Fark
1.Evli	1236	50.45	11.12			
2.Nişanlı	51	50.17	9.56			
3.Dul	157	48.89	10.08			
4.Boşanmış	37	50.51	8.54	.750	.558	-----
5.Bekar	537	50.12	10.54			
Toplam	2018	50.23	10.81			

Analiz sonuçları, katılımcıların bütünlük duygusu puanları arasında medeni durumlarına göre anlamlı bir fark olmadığını göstermektedir. $F=.750$, $p>.05$. Başka bir deyişle, bütünlük duygusu puanları medeni durumlarına bağlı olarak anlamlı bir şekilde değişmemektedir. Bununla birlikte, en düşük bütünlük duygusu puanına “dul” olanlar ($M=48.89$) sahiptirler.

3.1.3.3.4. Medeni Durum ve Olumlu Dini Başa Çıkma İlişkisi

Katılımcıların olumlu dini başa çıkma puanlarının betimsel istatistikleri ile medeni durumlarına göre ANOVA sonuçları Tablo 3.17’de verilmiştir.

Tablo 3.17: Katılımcıların Olumlu Dini Başa Çıkma Ölçeği Puanlarının Medeni Duruma Göre ANOVA Sonuçları (Scheffe)

Medeni Durum	N	M	SD	F	p	Anlamlı Fark
1.Evli	1236	25.86	3.03			
2.Nişanlı	51	23.74	4.59			
3.Dul	157	25.40	4.33	16.169	.000	1-
4.Boşanmış	37	22.75	5.95			2,4,5
5.Bekar	537	24.92	3.70			4-3,5
Toplam	2018	25.46	3.50			

Analiz sonuçları, katılımcıların olumlu dini başa çıkma puanları arasında medeni durumlarına göre anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir. $F=16.169$, $p<.01$. Farkların hangi gruplar arasında olduğunu bulmak amacıyla yapılan Scheffe testinin sonucuna göre, “evli” ($M=25.86$) olanların, “nişanlı” ($M=23.74$), “boşanmış” ($M=22.75$) ve “bekar” ($M=24.92$) olanlardan daha yüksek olumlu dini başa çıkma puanına sahip oldukları görülmüştür. Bir diğer anlamlı fark ise “boşanmış” ($M=22.75$) olanların, “dul” ($M=25.40$) ve “bekâr” ($M=24.92$) olanlardan daha düşük olumlu dini başa çıkma puanına sahip olması şeklinde ortaya çıkmıştır.

3.1.3.3.5. Medeni Durum ve Olumsuz Dini Başa Çıkma İlişkisi

Katılımcıların olumsuz dini başa çıkma puanlarının betimsel istatistikleri ile medeni durumlarına göre ANOVA sonuçları Tablo 3.18’de verilmiştir.

Tablo 3.18: Katılımcıların Olumsuz Dini Başa Çıkma Puanlarının Medeni Duruma Göre ANOVA Sonuçları (Scheffe)

Medeni Durum	N	M	SD	F	p	Anlamlı Fark
1.Evli	1236	8.20	2.85			
2.Nişanlı	51	8.56	2.68			
3.Dul	157	7.95	3.08	2.000	0.92	-----
4.Boşanmış	37	7.75	2.67			
5.Bekar	537	8.50	2.72			
Toplam	2018	8.26	2.83			

Analiz sonuçları, katılımcıların olumsuz dini başa çıkma puanları arasında medeni durumlarına göre anlamlı bir fark olmadığını göstermektedir. $F=2.000$, $p>.05$. Başka bir deyişle, olumsuz dini başa çıkma puanları medeni durumlarına bağlı olarak anlamlı bir şekilde değişmektedir.

3.1.3.3.6. Medeni Durum ve Dini Çatışma İlişkisi

Katılımcıların dini çatışma puanlarının betimsel istatistikleri ile medeni durumlarına göre ANOVA sonuçları Tablo 3.19’da verilmiştir.

Tablo 3.19: Katılımcıların Dini Çatışma Ölçeği Puanlarının Medeni Duruma Göre ANOVA Sonuçları (Scheffe)

Medeni Durum	N	M	SD	F	p	Anlamli Fark
1.Evli	1236	1.30	3.26			
2.Nişanlı	51	2.86	4.73			
3.Dul	157	1.94	4.53	5.211	.000	1-2,3,5
4.Boşanmış	37	1.81	3.20			
5.Bekar	537	1.95	4.04			
Toplam	2018	1.57	3.65			

Analiz sonuçları, katılımcıların dini çatışma puanları arasında medeni durumlarına göre anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir. $F=5.211$, $p<.01$. Başka bir deyişle, dini çatışma puanları medeni durumlarına bağlı olarak anlamlı bir şekilde değişmektedir. Farkların hangi gruplar arasında olduğunu bulmak amacıyla yapılan Scheffe testinin sonucuna göre, “evli” ($M=1.30$) olanların, “nişanlı” ($M=2.86$), “dul” ($M=1.94$) ve “bekar” ($M=1.95$) olanlardan daha düşük dini çatışma puanına sahip oldukları görülmüştür.

3.1.3.4. Ekonomik Durum, Dini Başa Çıkma ve Ruh Sağlığı

3.1.3.4.1. Ekonomik Durum ve Depresyon İlişkisi

Katılımcıların depresyon puanlarının betimsel istatistikleri ile ekonomik durumlarına göre ANOVA sonuçları Tablo 3.20’de verilmiştir.

Tablo 3.20: Katılımcıların Depresyon Ölçeği Puanlarının Ekonomik Duruma Göre ANOVA Sonuçları (Scheffe)

Ekonomik Durum	N	M	SD	F	p	Anlamli Fark
1.Çok iyi	65	20.96	10.17			
2.İyi	969	22.73	10.60			1-2,3,4,5
3.Kötü	237	27.37	10.44	29.659	.000	2-3,4,5 5-1,2,3,4
4.Çok kötü	629	26.47	10.38			

5.Hiç gelirim yok	117	31.11	10.32		
Toplam	2017	24.87	10.78		

Analiz sonuçları, katılımcıların depresyon puanları arasında ekonomik durumlarına göre anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir. $F=29.659$, $p<.01$. Başka bir deyişle, depresyon puanları ekonomik durumlarına bağlı olarak anlamlı bir şekilde değişmektedir. Farkların hangi gruplar arasında olduğunu bulmak amacıyla yapılan Scheffe testinin sonucuna göre, ekonomik durumlarının “çok iyi” ($M=20.96$) olduğunu ifade edenlerin, “iyi” ($M=22.73$), “kötü” ($M=27.37$), “çok kötü” ($M=26.47$) ve “hiç gelirim yok” ($M=31.11$) diyenlerden daha düşük depresyon puanına sahip oldukları görülmüştür. Benzer bir anlamlı fark, “iyi” ($M=22.73$) ile “kötü” ($M=27.37$), “çok kötü” ($M=26.47$) ve “hiç gelirim yok” ($M=31.11$) arasında görülmüştür. En yüksek depresyon puan ortalaması ise; “hiç gelirim yok” ($M=31.11$) diyenlere ait olarak tespit edilmiştir.

3.1.3.4.2. Ekonomik Durum ve Yaşam Memnuniyeti İlişkisi

Katılımcıların yaşam memnuniyeti puanlarının betimsel istatistikleri ile ekonomik durumlarına göre ANOVA sonuçları Tablo 3.21’de verilmiştir.

Tablo 3.21: Katılımcıların Yaşam Memnuniyeti Ölçeği Puanlarının Ekonomik Duruma Göre ANOVA Sonuçları (Scheffe)

Ekonomik Durum	N	M	SD	F	p	Anlamlı Fark
1.Çok iyi	65	21.30	6.65			
2.İyi	969	20.79	6.16			
3.Kötü	237	17.33	7.24	46.748	.000	1-3,4,5
4.Çok kötü	629	17.10	5.88			2-3,4,5
5.Hiç gelirim yok	117	16.22	6.37			
Toplam	2017	18.99	6.52			

Analiz sonuçları, katılımcıların yaşam memnuniyeti puanları arasında ekonomik durumlarına göre anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir. $F=46.748$, $p<.01$. Başka bir deyişle, yaşam memnuniyeti puanları ekonomik durumlarına bağlı olarak anlamlı bir şekilde değişmektedir. Farkların hangi gruplar arasında olduğunu

bulmak amacıyla yapılan Scheffe testinin sonucuna göre, ekonomik durumlarının “çok iyi” (M=21.30) olduğunu ifade edenlerin, “kötü” (M=17.33), “çok kötü” (M=17.10) ve “hiç gelirim yok” (M=16.22) diyenlerden daha düşük yaşam memnuniyeti puanına sahip oldukları görülmüştür. Benzer bir anlamlı fark, “iyi” (M=20.79) ile “kötü” (M=17.33), “çok kötü” (M=17.10) ve “hiç gelirim yok” (M=16.22) arasında görülmüştür.

3.1.3.4.3. Ekonomik Durum ve Bütünlük Duygusu İlişkisi

Katılımcıların bütünlük duygusu puanlarının betimsel istatistikleri ile ekonomik durumlarına göre ANOVA sonuçları Tablo 3.22’de verilmiştir.

Tablo 3.22: Katılımcıların Bütünlük Duygusu Ölçeği Puanlarının Ekonomik Duruma Göre ANOVA Sonuçları (Scheffe)

Ekonomik Durum	N	M	SD	F	p	Anlamlı Fark
1.Çok iyi	65	52.87	10.90			
2.İyi	969	51.71	10.73			1-5
3.Kötü	237	48.32	10.39	12.923	.000	2-3,4,5
4.Çok kötü	629	49.10	10.82			3-1
5.Hiç gelirim yok	117	46.46	10.00			
Toplam	2017	50.23	10.81			

Analiz sonuçları, katılımcıların bütünlük duygusu puanları arasında ekonomik durumlarına göre anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir. $F=12.923$, $p<.01$. Farkların hangi gruplar arasında olduğunu bulmak amacıyla yapılan Scheffe testinin sonucuna göre, ekonomik durumlarının “çok iyi” (M=52.87) olduğunu ifade edenlerin, “hiç gelirim yok” (M=46.46) diyenlerden daha yüksek bütünlük duygusu puanına sahip oldukları görülmüştür. Benzer bir anlamlı fark, “iyi” (M=51.71) ile “kötü” (M=48.32), “çok kötü” (M=49.10) ve “hiç gelirim yok” (M=46.46) arasında görülmüştür. Son bir anlamlı fark, “kötü” (M=48.32) ile “çok iyi” (M=52.87) arasında olup ekonomik durumlarının “kötü” olduğunu ifade edenlerin diğerine göre daha düşük bütünlük duygusu puanına sahip olduğu da tespit edilmiştir.

3.1.3.4.4. Ekonomik Durum ve Olumlu Dini Başa Çıkma İlişkisi

Katılımcıların olumlu dini başa çıkma puanlarının betimsel istatistikleri ile ekonomik durumlarına göre ANOVA sonuçları Tablo 3.23'te verilmiştir.

Tablo 3.23: Katılımcıların Olumlu Dini Başa Çıkma Ölçeği Puanlarının Ekonomik Duruma Göre ANOVA Sonuçları (Scheffe)

Ekonomik Durum	N	M	SD	F	p	Anlamlı Fark
1.Çok iyi	65	23.72	5.31			
2.İyi	969	25.42	3.23			
3.Kötü	237	25.52	3.72	7.005	.000	1-
4.Çok kötü	629	25.50	3.63			2,3,4,5
5.Hiç gelirim yok	117	26.55	2.77			2-5
Toplam	2017	25.46	3.50			

Analiz sonuçları, katılımcıların olumlu dini başa çıkma puanları arasında ekonomik durumlarına göre anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir. $F=7.005$, $p<.01$. Başka bir deyişle, olumlu dini başa çıkma puanları ekonomik durumlarına bağlı olarak anlamlı bir şekilde değişmektedir. Farkların hangi gruplar arasında olduğunu bulmak amacıyla yapılan Scheffe testinin sonucuna göre, ekonomik durumlarının “çok iyi” ($M=23.72$) olduğunu ifade edenlerin, “iyi” ($M=25.42$), “kötü” ($M=25.52$), “çok kötü” ($M=25.50$) ve “hiç gelirim yok” ($M=26.55$) diyenlerden daha düşük olumlu dini başa çıkma puanına sahip oldukları görülmüştür. Bir başka anlamlı fark, “iyi” ($M=25.42$) ile “hiç gelirim yok” ($M=26.55$) arasında görülmüştür.

Zorlu yaşam olaylarına maruz kalan bireylerin ekonomik durumları iyi olduğu takdirde karşı karşıya kaldıkları problemleri çözmede daha çok imkânlarının bulunduğunu söyleyebiliriz. Ek olarak ekonomik olarak kötü durumda olanların herhangi bir problemi çözmede dinden daha çok destek aldıkları anlaşılır bir durumdur.

3.1.3.4.5. Ekonomik Durum ve Olumsuz Dini Başa Çıkma İlişkisi

Katılımcıların olumsuz dini başa çıkma puanlarının betimsel istatistikleri ile ekonomik durumlarına göre ANOVA sonuçları Tablo 3.24’te verilmiştir.

Tablo 3.24: Katılımcıların Olumsuz Dini Başa Çıkma Puanlarının Ekonomik Duruma Göre ANOVA Sonuçları (Scheffe)

Ekonomik Durum	N	M	SD	F	p	Anlamlı Fark
1.Çok iyi	65	8.10	2.87			
2.İyi	969	8.38	2.78			
3.Kötü	237	8.15	3.01	1.533	.190	-----
4.Çok kötü	629	8.08	2.81			
5.Hiç gelirim yok	117	8.57	2.94			
Toplam	2017	8.26	2.83			

Analiz sonuçları, katılımcıların olumsuz dini başa çıkma puanları arasında ekonomik durumlarına göre anlamlı bir fark olmadığını göstermektedir. $F=1.533$, $p>.05$. Başka bir deyişle, olumsuz dini başa çıkma puanları ekonomik durumlarına bağlı olarak anlamlı bir şekilde değişmemektedir.

3.1.3.4.6. Ekonomik Durum ve Dini Çatışma İlişkisi

Katılımcıların dini çatışma puanlarının betimsel istatistikleri ile ekonomik durumlarına göre ANOVA sonuçları Tablo 3.25’te verilmiştir.

Tablo 3.25: Katılımcıların Dini Çatışma Ölçeği Puanlarının Ekonomik Duruma Göre ANOVA Sonuçları (LSD)

Ekonomik Durum	N	M	SD	F	p	Anlamlı Fark
1.Çok iyi	65	3.03	5.00			
2.İyi	969	1.34	3.24			
3.Kötü	237	1.81	4.17	4.575	.001	1-2,3,4
4.Çok kötü	629	1.59	3.67			2-5
5.Hiç gelirim	117	2.14	4.43			

yok			
Toplam	2017	1.57	3.65

Analiz sonuçları, katılımcıların dini çatışma puanları arasında ekonomik durumlarına göre anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir. $F=4.575$, $p<.01$. Başka bir deyişle, dini çatışma puanları ekonomik durumlarına bağlı olarak anlamlı bir şekilde değişmektedir. Farkların hangi gruplar arasında olduğunu bulmak amacıyla yapılan LSD testinin sonucuna göre, ekonomik durumlarının “çok iyi” ($M=3.03$) olduğunu ifade edenlerin, “iyi” ($M=1.34$), “kötü” ($M=1.81$) ve “çok kötü” ($M=1.59$) diyenlerden daha yüksek dini çatışma puanına sahip oldukları görülmüştür. Benzer bir anlamlı fark, “iyi” ($M=1.34$) ile “hiç gelirim yok” ($M=2.14$) arasında görülmüştür.

3.1.3.5. Meslek, Dini Başa Çıkma ve Ruh Sağlık

3.1.3.5.1. Meslek ve Depresyon İlişkisi

Katılımcıların depresyon puanlarının betimsel istatistikleri ile mesleklerine göre ANOVA sonuçları Tablo 3.26’da verilmiştir.

Tablo 3.26: Katılımcıların Depresyon Ölçeği Puanlarının Mesleklerine Göre ANOVA Sonuçları (Scheffe)

Meslek	N	M	SD	F	p	Anlamlı Fark
1.Serbest meslek	775	23.53	10.97	25.550	.000	2-1,3
2.İşsiz	675	27.30	10.67			
3.Öğrenci	352	23.61	10.48			
Toplam	1802	24.96	10.91			

Analiz sonuçları, katılımcıların depresyon puanları arasında mesleklerine göre anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir. $F=25.550$, $p<.01$. Farkların hangi gruplar arasında olduğunu bulmak amacıyla yapılan Scheffe testinin sonuçlarına göre, “işsiz” ($M=27.30$) olanların, “serbest meslek” ($M=23.53$) ve “öğrenci” ($M=23.61$) olanlara göre daha yüksek depresyon puanına sahip oldukları görülmüştür.

3.1.3.5.2. Meslek ve Yaşam Memnuniyeti İlişkisi

Katılımcıların yaşam memnuniyeti puanlarının betimsel istatistikleri ile mesleklerine göre ANOVA sonuçları Tablo 3.27’de verilmiştir.

Tablo 3.27: Katılımcıların Yaşam Memnuniyeti Ölçeği Puanlarının Mesleklerine Göre ANOVA Sonuçları (Scheffe)

Meslek	N	M	SD	F	p	Anlamlı Fark
1.Serbest meslek	775	19.46	6.70	12.888	.000	2-1,3
2.İşsiz	675	18.05	6.33			
3.Öğrenci	352	19.92	6.12			
Toplam	1802	19.02	6.50			

Analiz sonuçları, katılımcıların yaşam memnuniyeti puanları arasında mesleklerine göre anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir. $F=12.888$, $p<.01$. Farkların hangi gruplar arasında olduğunu bulmak amacıyla yapılan Scheffe testinin sonuçlarına göre, “işsiz” ($M=18.05$) olanların, “serbest meslek” ($M=19.46$) ve “öğrenci” ($M=19.92$) olanlara göre daha düşük yaşam memnuniyeti puanına sahip oldukları görülmüştür.

3.1.3.5.3. Meslek ve Bütünlük Duygusu İlişkisi

Katılımcıların bütünlük duygusu puanlarının betimsel istatistikleri ile mesleklerine göre ANOVA sonuçları Tablo 3.28’de verilmiştir.

Tablo 3.28: Katılımcıların Bütünlük Duygusu Ölçeği Puanlarının Yaşadıkları Mesleklerine Göre ANOVA Sonuçları (Scheffe)

Meslek	N	M	SD	F	p	Anlamlı Fark
1.Serbest meslek	775	51.20	10.99	10.937	.000	2-1,3
2.İşsiz	675	48.71	10.72			
3.Öğrenci	352	51.10	10.50			
Toplam	1802	50.25	10.86			

Analiz sonuçları, katılımcıların bütünlük duygusu puanları arasında mesleklerine göre anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir. $F=10.937$, $p<.01$.

Farkların hangi gruplar arasında olduğunu bulmak amacıyla yapılan Scheffe testinin sonuçlarına göre, “işsiz” (M=48.71) olanların, “serbest meslek” (M=51.20) ve “öğrenci” (M=51.10) olanlara göre daha düşük bütünlük duygusu puanına sahip oldukları görülmüştür.

3.1.3.5.4. Meslek ve Olumlu Dini Başa Çıkma İlişkisi

Katılımcıların olumlu dini başa çıkma puanlarının betimsel istatistikleri ile mesleklerine göre ANOVA sonuçları Tablo 3.29’da verilmiştir.

Tablo 3.29: Katılımcıların Olumlu Dini Başa Çıkma Ölçeği Puanlarının Yaşadıkları Mesleklerine Göre ANOVA Sonuçları (Scheffe)

Meslek	N	M	SD	F	p	Anlamlı Fark
1.Serbest meslek	775	25.59	3.18	8.904	.000	3-1,2
2.İşsiz	675	25.75	3.50			
3.Öğrenci	352	24.82	3.81			
Toplam	1802	25.50	3.45			

Analiz sonuçları, katılımcıların olumlu dini başa çıkma puanları arasında mesleklerine göre anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir. $F=8.904$, $p<.01$. Farkların hangi gruplar arasında olduğunu bulmak amacıyla yapılan Scheffe testinin sonuçlarına göre, “öğrenci” (M=24.82) olanların, “serbest meslek” (M=25.59) ve “işsiz” (M=25.75) olanlara göre daha yüksek olumlu dini başa çıkma puanına sahip oldukları görülmüştür.

3.1.3.5.5. Meslek ve Olumsuz Dini Başa Çıkma İlişkisi

Katılımcıların olumsuz dini başa çıkma puanlarının betimsel istatistikleri ile mesleklerine göre ANOVA sonuçları Tablo 3.30’da verilmiştir.

Tablo 3.30: Katılımcıların Olumsuz Dini Başa Çıkma Puanlarının Yaşadıkları Mesleklerine Göre ANOVA Sonuçları (Scheffe)

Meslek	N	M	SD	F	p	Anlamlı Fark
1.Serbest meslek	775	8.19	2.83			

2.İşsiz	675	8.36	2.89	1.635	.195	-----
3.Öğrenci	352	8.51	2.76			
Toplam	1802	8.32	2.84			

Analiz sonuçları, katılımcıların olumsuz dini başa çıkma puanları arasında mesleklerine göre anlamlı bir fark olmadığını göstermektedir. $F=1.635$, $p>.05$. Başka bir deyişle, olumsuz dini başa çıkma puanları mesleklerine bağlı olarak anlamlı bir şekilde değişmemektedir.

3.1.3.5.6. Meslek ve Dini Çatışma İlişkisi

Katılımcıların dini çatışma puanlarının betimsel istatistikleri ile mesleklerine göre ANOVA sonuçları Tablo 3.31’de verilmiştir.

Tablo 3.31: Katılımcıların Dini Çatışma Ölçeği Puanlarının Yaşadıkları Mesleklerine Göre ANOVA Sonuçları (Scheffe)

Meslek	N	M	SD	F	p	Anlamlı Fark
1.Serbest meslek	775	1.37	3.24			
2.İşsiz	675	1.58	3.65	5.094	.006	3-1,2
3.Öğrenci	352	2.11	4.17			
Toplam	1802	1.60	3.60			

Analiz sonuçları, katılımcıların çatışma puanları arasında mesleklerine göre anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir. $F=5.094$, $p<.01$. Farkların hangi gruplar arasında olduğunu bulmak amacıyla yapılan Scheffe testinin sonuçlarına göre, “öğrenci” ($M=2.11$) olanların, “serbest meslek” ($M=1.37$) ve “işsiz” ($M=1.58$) olanlara göre daha yüksek dini çatışma puanına sahip oldukları görülmüştür.

3.1.3.6. Yaşadıkları Şehir, Dini Başa Çıkma ve Ruh Sağlığı

3.1.3.6.1. Yaşadıkları Şehir ve Depresyon

Katılımcıların depresyon puanlarının betimsel istatistikleri ile yaşadıkları şehirlere göre ANOVA sonuçları Tablo 3.32’de verilmiştir.

Tablo 3.32: Katılımcıların Depresyon Ölçeği Puanlarının Yaşadıkları Şehire Göre ANOVA Sonuçları (Scheffe, LSD)

Şehir	N	M	SD	F	p	Anlamlı Fark
1. İstanbul	509	23.96	11.15	4.851	.002	1-2,4
2.Kilis	508	26.10	10.54			2-1,3
3.Gaziantep	500	24.03	10.56			3-2,4
4.Konya	501	25.38	10.73			4-1,3
Toplam	2018	24.87	10.78			

Analiz sonuçları, katılımcıların depresyon puanları arasında yaşadıkları şehirlere göre anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir. $F=4.851$, $p<.01$. Farkların hangi gruplar arasında olduğunu bulmak amacıyla yapılan Scheffe ve LSD testlerinin sonucuna göre, İstanbul ($M=23.96$) ilinde yaşayanların, Kilis ($M=26.10$) ve Konya ($M=25.38$) illerinde yaşayanlara göre daha düşük depresyon puanına sahip oldukları görülmüştür. Bir diğer anlamlı fark, tüm gruplar içerisinde en yüksek depresyon puanına sahip olan Kilis'te yaşayanların, İstanbul ve Gaziantep'te ($M=24.03$) yaşayanlara göre daha yüksek depresyon puanına sahip olmasıdır. Bunlara ekleyebileceğimiz bir başka anlamlı farkın Gaziantep ile Kilis ve Konya arasında oluştuğunu söyleyebiliriz. Son olarak, Konya ise Gaziantep ve İstanbul'a göre anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır. Yani Konya'da yaşayanlar Gaziantep ve İstanbul'a göre daha yüksek depresyon puanına sahiptirler.

3.1.3.6.2. Yaşadıkları Şehir ve Yaşam Memnuniyeti İlişkisi

Katılımcıların yaşam memnuniyeti puanlarının betimsel istatistikleri ile yaşadıkları şehirlere göre ANOVA sonuçları Tablo 3.33'te verilmiştir.

Tablo 3.33: Katılımcıların Yaşam Memnuniyeti Ölçeği Puanlarının Yaşadıkları Şehire Göre ANOVA Sonuçları (Scheffe)

Şehir	N	M	SD	F	p	Anlamlı Fark
1. İstanbul	509	19.53	6.72	5.121	.002	1-2,4
2.Kilis	508	18.26	6.47			
3.Gaziantep	500	19.55	6.24			2-1,3
4.Konya	501	18.60	6.55			3-4

Toplam	2018	18.98	6.52		
--------	------	-------	------	--	--

Analiz sonuçları, katılımcıların yaşam memnuniyeti puanları arasında yaşadıkları şehirlere göre anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir. $F=5.121$, $p<.01$. Farkların hangi gruplar arasında olduğunu bulmak amacıyla yapılan Scheffe testinin sonucuna göre, İstanbul (M=19.53) ilinde yaşayanlar, Kilis (M=18.26) ve Konya (M=18.60) illerinde yaşayanlara göre daha yüksek yaşam memnuniyeti puanına sahip oldukları görülmüştür. Bir diğer anlamlı fark, tüm gruplar içerisinde en düşük yaşam memnuniyeti puanına sahip olan Kilis'te yaşayanların, İstanbul (M=19.53) ve Gaziantep'te (M=19.55) yaşayanlara göre daha düşük yaşam memnuniyeti puanına sahip olmasıdır. Bunlara ekleyebileceğimiz bir başka anlamlı farkın Gaziantep (M=19.55) ile Konya (M=18.60) arasında olduğunu söyleyebiliriz. Gaziantep'te yaşayanlar Konya'da yaşayanlardan daha yüksek yaşam memnuniyeti puanına sahip olarak tespit edilmiştir.

3.1.3.6.3. Yaşadıkları Şehir ve Bütünlük Duygusu İlişkisi

Katılımcıların bütünlük duygusu puanlarının betimsel istatistikleri ile yaşadıkları şehirlere göre ANOVA sonuçları Tablo 3.34'te verilmiştir.

Tablo 3.34: Katılımcıların Bütünlük Duygusu Ölçeği Puanlarının Yaşadıkları Şehire Göre ANOVA Sonuçları (Scheffe)

Şehir	N	M	SD	F	p	Anlamlı Fark
1. İstanbul	509	51.84	10.09			
2. Kilis	508	48.62	10.93			1-2,4
3. Gaziantep	500	51.61	10.45	13.103	.000	2-1,3
4. Konya	501	48.87	11.34			3-4
Toplam	2018	50.23	10.81			

Analiz sonuçları, katılımcıların bütünlük duygusu puanları arasında yaşadıkları şehirlere göre anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir. $F=13.103$, $p<.01$. Farkların hangi gruplar arasında olduğunu bulmak amacıyla yapılan Scheffe testinin sonucuna göre, İstanbul (M=51.84) ilinde yaşayanların, Kilis (M=48.62) ve Konya (M=48.87) illerinde yaşayanlara göre daha yüksek bütünlük duygusu puanına

sahip oldukları görülmüştür. Bir diğer anlamlı fark, tüm gruplar içerisinde en düşük bütünlük duygusu puanına sahip olan Kilis'te (M=48.62) yaşayanların, İstanbul (M=51.84) ve Gaziantep'te (M=51.61) yaşayanlara göre daha düşük bütünlük duygusu puanına sahip olmasıdır. Bunlara ekleyebileceğimiz bir başka anlamlı farkın Gaziantep (M=51.61) ile Konya (M=48.62) arasında oluştuğunu söyleyebiliriz. Gaziantep'te yaşayanlar Konya'da yaşayanlardan daha yüksek bütünlük duygusu puanına sahip oldukları görülmüştür.

3.1.3.6.4. Yaşadıkları Şehir ve Olumlu Dini Başa Çıkma İlişkisi

Katılımcıların olumlu dini başa çıkma puanlarının betimsel istatistikleri ile yaşadıkları şehirlere göre ANOVA sonuçları Tablo 3.35'te verilmiştir.

Tablo 3.35: Katılımcıların Olumlu Dini Başa Çıkma Ölçeği Puanlarının Yaşadıkları Şehire Göre ANOVA Sonuçları (Scheffe)

Şehir	N	M	SD	F	p	Anlamlı Fark
1. İstanbul	509	25.63	3.33			
2. Kilis	508	25.54	3.87			
3. Gaziantep	500	25.46	3.15	1.317	.267	-----
4. Konya	501	25.21	3.59			
Toplam	2018	25.46	3.50			

Analiz sonuçları, katılımcıların olumlu dini başa çıkma puanları arasında yaşadıkları şehirlere göre anlamlı bir fark olmadığını göstermektedir. $F=1.317$, $p>.05$. Başka bir deyişle olumlu dini başa çıkma puanları yaşadıkları şehirlere bağlı olarak anlamlı bir şekilde değişmemektedir.

3.1.3.6.5. Yaşadıkları Şehir ve Olumsuz Dini Başa Çıkma İlişkisi

Katılımcıların olumsuz dini başa çıkma puanlarının betimsel istatistikleri ile yaşadıkları şehirlere göre ANOVA sonuçları Tablo 3.36'da verilmiştir.

Tablo 3.36: Katılımcıların Olumsuz Dini Başa Çıkma Ölçeği Puanlarının Yaşadıkları Şehire Göre ANOVA Sonuçları (Scheffe, LSD)

Şehir	N	M	SD	F	p	Anamlı Fark
1. İstanbul	509	8.13	2.90			
2.Kilis	508	8.60	2.91			2-1,4
3.Gaziantep	500	8.36	2.68	5.047	.002	3-4
4.Konya	501	7.94	2.78			
Toplam	2018	8.26	2.83			

Analiz sonuçları, katılımcıların olumsuz dini başa çıkma puanları arasında yaşadıkları şehirlere göre anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir. $F=5.047$, $p<.01$. Farkların hangi gruplar arasında olduğunu bulmak amacıyla yapılan Scheffe ve LSD testlerinin sonuçlarına göre, Kilis ($M=8.60$) ilinde yaşayanların, İstanbul ($M=8.13$) ve Konya ($M=7.94$) illerinde yaşayanlara göre daha yüksek olumsuz dini başa çıkma puanına sahip oldukları görülmüştür. Bir diğer anlamlı fark, tüm gruplar içerisinde en yüksek olumsuz dini başa çıkma puanına sahip olan Kilis'te ($M=8.60$) yaşayanların, Konya'da ($M=7.94$) yaşayanlara göre daha yüksek olumsuz dini başa çıkma puanına sahip olmasıdır.

3.1.3.6.6. Yaşadıkları Şehir ve Dini Çatışma İlişkisi

Katılımcıların dini çatışma puanlarının betimsel istatistikleri ile yaşadıkları şehirlere göre ANOVA sonuçları Tablo 3.37'de verilmiştir.

Tablo 3.37: Katılımcıların Dini Çatışma Ölçeği Puanlarının Yaşadıkları Şehre Göre ANOVA Sonuçları (Scheffe)

Şehir	N	M	SD	F	p	Anamlı Fark
1. İstanbul	509	1.16	2.66			
2.Kilis	508	1.91	4.04			
3.Gaziantep	500	1.34	3.38	5.367	.001	1-2,4
4.Konya	501	1.87	4.25			
Toplam	2018	1.57	3.65			

Analiz sonuçları, katılımcıların dini çatışma puanları arasında yaşadıkları şehirlere göre anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir. $F=5.367$, $p<.01$. Farkların hangi gruplar arasında olduğunu bulmak amacıyla yapılan Scheffe testinin sonuçlarına göre, İstanbul (M=1.16) ilinde yaşayanların, Kilis (M=1.91) ve Konya (M=1.87) illerinde yaşayanlara göre daha düşük dini çatışma puanına sahip oldukları görülmüştür.

3.1.3.7. Varış Yılı, Dini Başa Çıkma ve Ruh Sağlığı

3.1.3.7.1. Varış Yılı ve Depresyon İlişkisi

Katılımcıların depresyon puanlarının betimsel istatistikleri ile geldikleri yıllara göre ANOVA sonuçları Tablo 3.38’de verilmiştir.

Tablo 3.38: Katılımcıların Depresyon Ölçeği Puanlarının Yıllara Göre ANOVA Sonuçları (Scheffe)

Yıllar	N	M	SD	F	p	Anlamlı Fark
1.2011	95	24.35	11.23	.781	.563	-----
2.2012	247	23.88	10.76			
3.2013	507	24.87	11.00			
4.2014	517	25.19	10.87			
5.2015	432	24.76	10.21			
6.2016	220	25.64	10.97			
Toplam	2018	24.87	10.78			

Analiz sonuçları, katılımcıların depresyon puanları arasında geldikleri yıllara göre anlamlı bir fark olmadığını göstermektedir. $F=.781$, $p>.05$. Başka bir deyişle depresyon puanları geldikleri yıllara bağlı olarak anlamlı bir şekilde değişmemektedir.

3.1.3.7.2. Varış Yılı ve Yaşam Memnuniyeti İlişkisi

Katılımcıların yaşam memnuniyeti puanlarının betimsel istatistikleri ile geldikleri yıllara göre ANOVA sonuçları Tablo 3.39’da verilmiştir.

Tablo 3.39: Katılımcıların Yaşam Memnuniyeti Ölçeği Puanlarının Yıllara Göre ANOVA Sonuçları (Scheffe)

Yıllar	N	M	SD	F	p	Anlamlı Fark
1.2011	95	18.53	6.24	1.535	.176	-----
2.2012	247	19.83	6.52			
3.2013	507	19.21	6.59			
4.2014	517	18.92	6.64			
5.2015	432	18.64	6.44			
6.2016	220	18.51	6.29			
Toplam	2018	18.98	6.52			

Analiz sonuçları, katılımcıların yaşam memnuniyeti puanları arasında geldikleri yıllara göre anlamlı bir fark olmadığını göstermektedir. $F=1.535$, $p>.05$. Başka bir deyişle yaşam memnuniyeti puanları geldikleri yıllara bağlı olarak anlamlı bir şekilde değişmemektedir.

3.1.3.7.3. Varış Yılı ve Bütünlük Duygusu İlişkisi

Katılımcıların bütünlük duygusu puanlarının betimsel istatistikleri ile geldikleri yıllara göre ANOVA sonuçları Tablo 3.40'ta verilmiştir.

Tablo 3.40: Katılımcıların Bütünlük Duygusu Ölçeği Puanlarının Yıllara Göre ANOVA Sonuçları (Scheffe)

Yıllar	N	M	SD	F	p	Anlamlı Fark
1.2011	95	50.16	10.26	.533	.752	-----
2.2012	247	51.20	10.77			
3.2013	507	49.89	10.44			
4.2014	517	50.12	11.43			
5.2015	432	50.12	10.58			
6.2016	220	50.44	10.92			
Toplam	2018	50.23	10.81			

Analiz sonuçları, katılımcıların bütünlük duygusu puanları arasında geldikleri yıllara göre anlamlı bir fark olmadığını göstermektedir. $F=.533$, $p>.05$. Başka bir deyişle bütünlük duygusu puanları geldikleri yıllara bağlı olarak anlamlı bir şekilde değişmemektedir.

3.1.3.7.4. Varies Yılı ve Olumlu Dini Başa Çıkma İlişkisi

Katılımcıların olumlu dini başa çıkma puanlarının betimsel istatistikleri ile geldikleri yıllara göre ANOVA sonuçları Tablo 3.41’de verilmiştir.

Tablo 3.41: Katılımcıların Olumlu Dini Başa Çıkma Ölçeği Puanlarının Yıllara Göre ANOVA Sonuçları (Scheffe)

Yıllar	N	M	SD	F	p	Anlamlı Fark
1.2011	95	25.24	3.73	1.540	.174	-----
2.2012	247	25.17	3.83			
3.2013	507	25.31	3.76			
4.2014	517	25.52	3.23			
5.2015	432	25.53	3.58			
6.2016	220	25.96	2.72			
Toplam	2018	25.46	3.50			

Analiz sonuçları, katılımcıların olumlu dini başa çıkma puanları arasında geldikleri yıllara göre anlamlı bir fark olmadığını göstermektedir. $F=1.540$, $p>.05$. Başka bir deyişle olumlu dini başa çıkma puanları geldikleri yıllara bağlı olarak anlamlı bir şekilde değişmemektedir.

3.1.3.7.5. Varies Yılı ve Olumsuz Dini Başa Çıkma İlişkisi

Katılımcıların olumsuz dini başa çıkma puanlarının betimsel istatistikleri ile geldikleri yıllara göre ANOVA sonuçları Tablo 3.42’de verilmiştir.

Tablo 3.42: Katılımcıların Olumsuz Dini Başa Çıkma Puanlarının Yıllara Göre ANOVA Sonuçları (Scheffe)

Yıllar	N	M	SD	F	p	Anlamlı Fark
--------	---	---	----	---	---	--------------

1.2011	95	8.02	2.86	.940	.454	-----
2.2012	247	8.27	2.84			
3.2013	507	8.35	2.84			
4.2014	517	8.41	2.84			
5.2015	432	8.10	2.78			
6.2016	220	8.10	2.88			
Toplam	2018	8.26	2.83			

Analiz sonuçları, katılımcıların olumsuz dini başa çıkma puanları arasında geldikleri yıllara göre anlamlı bir fark olmadığını göstermektedir. $F=.940$, $p>.05$. Başka bir deyişle olumsuz dini başa çıkma puanları geldikleri yıllara bağlı olarak anlamlı bir şekilde değişmemektedir.

3.1.3.7.6. Varış Yılı ve Dini Çatışma İlişkisi

Katılımcıların dini çatışma puanlarının betimsel istatistikleri ile geldikleri yıllara göre ANOVA sonuçları Tablo 3.43’de verilmiştir.

Tablo 3.43: Katılımcıların Dini Çatışma Ölçeği Puanlarının Yıllara Göre ANOVA Sonuçları (Scheffe)

Yıllar	N	M	SD	F	p	Anlamlı Fark
1.2011	95	1.37	2.87	1.258	.279	-----
2.2012	247	1.97	4.22			
3.2013	507	1.61	3.76			
4.2014	517	1.66	3.74			
5.2015	432	1.39	3.39			
6.2016	220	1.26	3.20			
Toplam	2018	1.57	3.65			

Analiz sonuçları, katılımcıların dini çatışma puanları arasında geldikleri yıllara göre anlamlı bir fark olmadığını göstermektedir. $F=1.258$, $p>.05$. Başka bir deyişle dini çatışma puanları geldikleri yıllara bağlı olarak anlamlı bir şekilde değişmemektedir.

3.1.3.8. Türkçe Bilme Düzeyi, Dini Baş Çıkma ve Ruh Sağlığı

3.1.3.8.1. Türkçe Bilme Düzeyi ve Depresyon İlişkisi

Suriyeliler zorunlu göç yaşadıkdan sonra Türkiye’de yeni bir toplumla iç içe yaşamaya başladılar. Suriyelilerin içerisinde her ne kadar Türkmenler bulunsa da ağırlıklı olarak Arapça konuştukları bilinmektedir. İkinci kültür grubunun üyeleriyle ortak dil Türkçe olacağından dil önemli bir ihtiyaç olarak ön plana çıkmaktadır. Kendini ifade edebilen bireyler aynı zamanda problemlerini daha kolay çözebilirler. Turistik amaçlarla yapılan gezilerde dahi gidilen ülkenin dilini bilmek kişiyi özgüvenli kılmaktadır. Bu kısımda, katılımcıların dil bilme düzeyleri ile depresyon eğilimleri arasında bir ilişkinin olup olmadığını gösteren ANOVA sonuçları Tablo 3.44’te verilmiştir.

Tablo 3.44: Katılımcıların Depresyon Puanlarının Türkçe Bilme Düzeylerine Göre ANOVA Sonuçları (Scheffe)

Türkçe	N	M	SD	F	p	Anlamlı Fark
1.Çok iyi	222	22.32	10.82	9.869	.000	1-3,4,5
2.İyi	712	23.83	10.53			
3.Kötü	181	27.18	10.06			
4.Çok kötü	664	25.42	11.08			
5.Hiç bilmiyor	237	27.06	10.40			
Toplam	2016	24.87	10.78			

Analiz sonuçları, katılımcıların depresyon puanları arasında Türkçe bilme düzeyleri bakımından anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir. $F=9.869$, $p<.01$. Başka bir deyişle, depresyon puanları Türkçe bilme düzeylerine bağlı olarak anlamlı bir şekilde değişmektedir. Farkların hangi gruplar arasında olduğunu bulmak amacıyla yapılan Scheffe testinin sonuçlarına göre, dil bilme düzeyinin “çok iyi” ($M=22.32$) olduğunu ifade eden grup, “kötü” ($M=27.18$), “çok kötü” ($M=25.42$) ve “hiç bilmiyorum” ($M=27.06$) diyen gruplardan daha düşük seviyede depresyon puanına sahip oldukları belirlenmiştir. Ayrıca “iyi” diyenlerin ($M=23.83$), “çok kötü”

(M=25.42) ve “hiç bilmiyorum” diyenlerden (M=27.06) daha düşük seviyede depresyona sahip oldukları tespit edilmiştir.

Tablo 3.44’te dili en iyi bilenlerin depresyon puanının en düşük, dili hiç bilmediğini ya da çok az bildiğini ifade eden bireylerin ise depresyon puanlarının daha yüksek olduğunu görüyoruz. Yeni dili bilmek, mültecilerin ruh sağlığını etkileyen önemli bir faktördür diyebiliriz.

3.1.3.8.2. Türkçe Bilme Düzeyi ve Yaşam Memnuniyeti İlişkisi

Göç ettikten sonra geçmiş yaşantısında var olan pek çok durum da değişmek durumunda kalabilir. Örneğin, içine doğulan kültürün dilinden farklı bir dilin olduğu bir kültür coğrafyasında yaşarken yeni dili öğrenmek gibi. Bu yeni durumda bireylerin kimi yeni dili daha hızlı öğrenirken kimi de ya bu konuda bir takım bariyerleri bulunduğundan ya da bu konuda daha az istekli olduğundan daha yavaş öğrenmektedir. Katılımcıların yaşam memnuniyeti puanlarının betimsel istatistikleri ile puanların Türkçe bilme düzeylerine göre değişip değişmediğini gösteren ANOVA sonuçları Tablo 3.45’te verilmiştir.

Tablo 3.45: Katılımcıların Yaşam Memnuniyeti Puanlarının Türkçe Bilme Düzeylerine Göre ANOVA Sonuçları (Scheffe)

Türkçe	N	M	SD	F	p	Anlamlı Fark
1.Çok iyi	222	20.36	6.24	6.623	.000	1-3 5-1
2.İyi	712	19.46	6.52			
3.Kötü	181	17.57	6.94			
4.Çok kötü	664	18.62	6.39			
5.Hiç bilmiyor	237	18.37	6.52			
Toplam	2016	18.99	6.52			

Analiz sonuçları, katılımcıların yaşam memnuniyeti puanları arasında Türkçe bilme düzeyleri bakımından anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir. $F=6.623$, $p<.01$. Başka bir deyişle, yaşam memnuniyeti puanları Türkçe bilme düzeylerine bağlı olarak anlamlı bir şekilde değişmektedir. Farkların hangi gruplar arasında

olduğunu bulmak amacıyla yapılan Scheffe testinin sonuçlarına göre, “çok iyi” (M=20.36) diyen grup, “çok kötü” (M=18.62) ve “hiç bilmiyorum” (M=18.37) diyen gruplardan daha yüksek seviyede yaşam memnuniyeti puanına sahip oldukları belirlenmiştir.

Türkçeyi çok iyi bildiğini ifade edenlerin en yüksek yaşam memnuniyeti puanına sahip olduğu görülmektedir. Dolayısıyla, kendini ifade edebilmenin, ikinci kültürdeki bireylerle temas kurabilmeyi ve bununda yaşam memnuniyetini etkilediğini çıkarsamak mümkündür.

3.1.3.8.3. Türkçe Bilme Düzeyi ve Bütünlük Duygusu İlişkisi

Katılımcıların bütünlük duygusu puanlarının betimsel istatistikleri ile puanların Türkçe bilme düzeylerine göre değişip değişmediğini gösteren ANOVA sonuçları Tablo 3.46’da verilmiştir.

Tablo 3.46: Katılımcıların Bütünlük Duygusu Puanlarının Türkçe Bilme Düzeylerine Göre ANOVA Sonuçları (Scheffe)

Türkçe	N	M	SD	F	p	Anlamli Fark
1.Çok iyi	222	51.90	9.90			
2.İyi	712	50.77	10.72			
3.Kötü	181	48.16	10.51	3.875	.004	1-3,4,5
4.Çok kötü	664	49.88	11.26			2-3
5.Hiç bilmiyor	237	49.53	10.53			
Toplam	2016	50.22	10.81			

Analiz sonuçları, katılımcıların bütünlük duygusu puanları arasında Türkçe bilme düzeyleri bakımından anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir. $F=3.875$, $p<.01$. Başka bir deyişle, bütünlük duygusu puanları Türkçe bilme düzeylerine bağlı olarak anlamlı bir şekilde değişmektedir. Farkların hangi gruplar arasında olduğunu bulmak amacıyla yapılan Scheffe testinin sonuçlarına göre, “çok iyi” (M=51.90) grubu; “kötü” (M=48.16), “çok kötü” (M=49.88) ve “hiç bilmiyorum” (M=49.53) gruplarından daha yüksek seviyede bütünlük duygusu puanına sahip oldukları belirlenmiştir. Bir diğer anlamlı bir fark, “iyi” (M=50.77) ile “kötü” (M=48.16)

arasındadır. Söz konusu iki gruptan ilkinin daha yüksek bütünlük duygusuna sahip olduğu görülmüştür.

Anlaşıldığı gibi Türkçeyi çok iyi bilen Suriyeliler yaşamlarını daha anlamlı, yaşadıkları olayları daha anlaşılabilir ve onları daha iyi yönetebilmektedirler diyebiliriz.

3.1.3.8.4. Türkçe Bilme Düzeyi ve Olumlu Dini Başa Çıkma İlişkisi

Bireyler karşı karşıya kaldıkları güçlüklerle baş ederken dinden destek almak isteyebilirler. Karşılaşılan problemleri çözmede dil önemli bir araç olabilir. Yaşadığı toplumun dilini bilmek yaşamsal ihtiyaçları giderbilmenin önünü açabildiği gibi sosyalleşmeyi arttırabilir. Böylelikle daha az problemi ve daha az destek ihtiyacı da olduğu düşünülebilir. Araştırmaya dahil edilen bireylerin olumlu dini başa çıkma stratejilerine başvurmaları ile Türkçe bilme düzeyleri arasında bir ilişkinin olup olmadığı burada incelenmektedir. Katılımcıların olumlu dini başa çıkma puanlarının betimsel istatistikleri ile Türkçe bilme düzeylerine göre değişip değişmediğini gösteren ANOVA sonuçları Tablo 3.47’de verilmiştir.

Tablo 3.47: Katılımcıların Olumlu Dini Başa Çıkma Puanlarının Türkçe Bilme Düzeylerine Göre ANOVA Sonuçları (Scheffe, LSD)

Türkçe	N	M	SD	F	p	Anlamlı Fark
1.Çok iyi	222	24.61	4.21			
2.İyi	712	25.48	3.33			
3.Kötü	181	25.64	3.78	4.250	.002	1-
4.Çok kötü	664	25.53	3.31			2,4,5
5.Hiç bilmiyor	237	25.85	3.48			
Toplam	2016	25.46	3.50			

Analiz sonuçları, katılımcıların olumlu dini başa çıkma puanlarında Türkçe bilme düzeyleri bakımından anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir. $F=4.250$, $p<.01$. Başka bir deyişle, olumlu dini başa çıkma puanları Türkçe bilme düzeylerine bağlı olarak anlamlı bir şekilde değişmektedir. Farkların hangi gruplar arasında olduğunu bulmak amacıyla yapılan Scheffe ve LSD testlerinin sonuçlarına göre, “çok

iyi” (M=24.61) grubu, “iyi” (M=25.48), “çok kötü” (M=25.53) ve “hiç bilmiyorum” (M=25.85) gruplarından daha düşük seviyede olumlu dini başa çıkma puanına sahip oldukları belirlenmiştir.

Görüldüğü gibi Türkçe dilini çok iyi ya da iyi düzeyde bilen Suriyeli bireyler daha az olumlu dini başa çıkma stratejilerine başvurmaktadırlar.

3.1.3.8.5. Türkçe Bilme Düzeyi ve Olumsuz Dini Başa Çıkma İlişkisi

Bireyler dili öğrenip yeni topluma entegre oldukça başlarına gelen tüm zor olayların kendileri için “Allah tarafından bir ceza olduğu düşüncesi azalmakta mıdır?” sorusuna cevap olarak, katılımcıların olumsuz dini başa çıkma puanları betimsel istatistikleri ile Türkçe bilme düzeyleri arasındaki ilişkiyi gösteren göre ANOVA sonuçları Tablo 3.48’de verilmiştir.

Tablo 3.48: Katılımcıların Olumsuz Dini Başa Çıkma Puanlarının Türkçe Bilme Düzeylerine Göre ANOVA Sonuçları (LSD)

Türkçe	N	M	SD	F	p	Anlamlı Fark
1.Çok iyi	222	8.05	2.96			
2.İyi	712	8.39	2.74			
3.Kötü	181	7.87	3.12	2.473	.043	2-3
4.Çok kötü	664	8.39	2.76			4-5
5.Hiç bilmiyor	237	7.97	2.88			
Toplam	2016	8.26	2.83			

Analiz sonuçları, katılımcıların olumsuz dini başa çıkma puanları arasında Türkçe bilme düzeyleri bakımından anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir, $F=2.473$, $p<.05$. Başka bir deyişle, olumsuz dini başa çıkma puanları Türkçe bilme düzeylerine bağlı olarak anlamlı bir şekilde değişmektedir. Farkların hangi gruplar arasında olduğunu bulmak amacıyla yapılan LSD testinin sonuçlarına göre, “iyi” (M=8.39) diyen grubun, “kötü” (M=7.87) grubundan daha yüksek olumsuz dini başa çıkma puanına sahip olduğu belirlenmiştir. Yine “çok kötü” (M=8.39), “hiç bilmiyorum” (M=7.97) grubundan daha yüksek seviyede olumsuz dini başa çıkma puanına sahip olduğu görülmüştür.

Suriyeli katılımcıların Türkçe bilme düzeyleri ile olumsuz dini başa çıkma puanları arasında anlamlı sonuçlar olsa da, bireylerin başına gelen olayları bir ceza olarak düşünmeleri ile dil bilme düzeyleri arasındaki ilişkinin nedenlerine yönelik ileri araştırmalara ihtiyaç duyulduğunu söyleyebiliriz.

3.1.3.8.6. Türkçe Bilme Düzeyi ve Dini Çatışma İlişkisi

Çeşitli travmalar ve yaşamsal zorlukların ardından yeni toplumda Türkçe bilme durumları ile Allah'ın varlığından şüphe etme eğilimi, adalet sorgulaması, ahiretin varlığına dair şüphelerin olup olmadığına bakılmıştır. Katılımcıların dini çatışma puanlarının Türkçe bilme düzeylerine göre farklılaşıp farklılaşmadığını gösteren ANOVA sonuçları Tablo 3.49'da verilmiştir.

Tablo 3.49: Katılımcıların Dini Çatışma Puanlarının Türkçe Bilme Düzeylerine Göre ANOVA Sonuçları (Scheffe, LSD)

Türkçe	N	M	SD	F	p	Anlamlı Fark
1.Çok iyi	222	2.26	4.36			
2.İyi	712	1.73	3.76			
3.Kötü	181	1.32	3.69	3.608	.006	1-3,4,5
4.Çok kötü	664	1.32	3.25			2-5
5.Hiç bilmiyor	237	1.35	3.52			
Toplam	2016	1.57	3.65			

Analiz sonuçları, katılımcıların dini çatışma puanları arasında Türkçe bilme düzeyleri bakımından anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir. $F=3.608$, $p<.05$. Başka bir deyişle, dini çatışma puanları Türkçe bilme düzeylerine bağlı olarak anlamlı bir şekilde değişmektedir. Farkların hangi gruplar arasında olduğunu bulmak amacıyla yapılan Scheffe ve LSD testlerinin sonuçları, “çok iyi” ($M=2.26$) grubunun, “kötü” ($M=1.32$), “çok kötü” ($M=1.32$), “hiç bilmiyorum” ($M=1.35$) grubundan daha yüksek seviyede dini çatışma puanına sahip olduğunu göstermiştir. Yine “iyi” ($M=1.73$) grubu, “hiç bilmiyorum” ($M=1.35$) grubundan daha yüksek seviyede dini çatışma puanına sahip olduğu tespit edilmiştir.

Dili çok iyi bilenlerin yani bir anlamda yeni toplum üyeleri ile daha sık temas kurabilme şansı olanların dini çatışma puanlarının daha yüksek olduğunu görebiliyoruz. Dili daha iyi bilme durumu beraberinde yeni toplum ile kıyasların oluşmasına daha çok olanak verebilir. Bu durumda dini çatışma puanlarının daha yüksek olmasını beraberinde getirebilir.

3.1.3.9. Din/Mezhep, Dini Başa Çıkma ve Ruh Sağlığı

3.1.3.9.1. Din/Mezhep ve Depresyon İlişkisi

Açık uçlu olarak sorulan “dininiz nedir?” sorusuna verilen cevaplar ya sadece din ya sadece mezhep ya her ikisi yahut ateist olarak sonuçlanmıştı. Bu savaştın doğası gereği bireylerin kendilerini dini açıdan tanımlama durumlarına göre depresyon durumlarında değişiklik olabileceği öngörülmekteydi. Katılımcıların dini ya da mezhebi tanımlamalarına göre depresyon eğilimlerinin nasıl olabileceğini gösteren ANOVA sonuçları Tablo 3.50’de verilmiştir.

Tablo 3.50: Katılımcıların Depresyon Puanlarının Dinlerine Göre ANOVA Sonuçları (Scheffe, LSD)

Din	N	M	SD	F	p	Anlamlı Fark
1.Ateist	20	24.40	9.53			
2.Müslüman-Sünni	532	24.94	10.48			
3.Müslüman	987	24.03	10.74	4.850	.002	3-4
4.Sünni	359	26.53	11.14			2-4
Toplam	1898	24.76	10.77			

Analiz sonuçları, katılımcıların depresyon puanları arasında dini/mezhebi tanımlamalar bakımından anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir. $F=4.850$, $p<.01$. Başka bir deyişle, depresyon puanları dini/mezhebi tanımlamalara bağlı olarak anlamlı bir şekilde değişmektedir. Farkların hangi gruplar arasında olduğunu bulmak amacıyla yapılan Scheffe ve LSD testlerinin sonuçlarına göre, “Sünni” ($M=26.53$) olarak tanımlayanların, “Müslüman-Sünni” ($M=24.94$) ve “Müslüman” ($M=1.32$) olarak tanımlayanlardan daha yüksek depresyon puanına sahip olduğu görülmüştür.

Bu sonucu yorumlayacak olursak, kendilerini daha küçük bir şemsiye altında görüp ona göre tanımlama yapanlar ile daha büyük bir ailenin üyesi olarak tanımlayanlar arasında bir fark olduğunu söyleyebiliriz. Yani dinleri sorulduğunda kendisini “Sünni” olarak tanımlayanların “Müslüman” olarak tanımlayanlardan daha çok depresyon eğilimine sahip oldukları görülmüştür. Kendilerini bir mezhep çatısı altında tanımlayanların tarihi süreç içerisinde yaşadıkları ortamda mezhep temelli çeşitli problemler yaşamış olmaları onların daha yüksek depresyon puanına sahip olmalarını da beraberinde getirmiştir diyebiliriz.

3.1.3.9.2. Din/Mezhep ve Yaşam Memnuniyeti İlişkisi

Katılımcıların yaşam memnuniyeti puanlarının betimsel istatistikleri ile dinlerine/mezheplerine ilişkin beyanlarına göre farklılaşıp farklılaşmadığını gösteren ANOVA sonuçları Tablo 3.51’de verilmiştir.

Tablo 3.51: Katılımcıların Yaşam Memnuniyeti Puanlarının Din/Mezhep Beyanlarına Göre ANOVA Sonuçları (Scheffe, LSD)

Din	N	M	SD	F	p	Anlamlı Fark
1.Ateist	20	17.45	7.45			
2.Müslüman-Sünni	532	18.62	6.44			
3.Müslüman	987	19.39	6.42	3.283	.020	2-3
4.Sünni	359	18.38	6.45			3-4
Toplam	1898	18.96	6.46			

Analiz sonuçları, katılımcıların yaşam memnuniyeti puanları arasında dini/mezhebi tanımlamalar bakımından anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir. $F=3.283$, $p<.05$. Başka bir deyişle, depresyon puanları dini/mezhebi tanımlamalara bağlı olarak anlamlı bir şekilde değişmektedir. Farkların hangi gruplar arasında olduğunu bulmak amacıyla yapılan Scheffe ve LSD testlerinin sonuçlarına göre, “Müslüman” ($M=19.39$) olarak tanımlayanlar, “Müslüman-Sünni” ($M=18.62$) ve “Sünni” ($M=18.38$) olarak tanımlayanlardan daha yüksek yaşam memnuniyeti puanına sahip oldukları görülmüştür. En düşük yaşam memnuniyeti ortalamasına ise “ateist”ler ($M=17.45$) sahiptirler.

Açık bir şekilde ifade etmek gerekirse, kendisini bir mezhep değil de din çatısı altında görenlerin diğerlerine göre yaşamlarından daha memnun oldukları tespit edilmiştir. Bu da sosyal psikologların grup içi ve grup dışı ön yargı konularında söyledikleriyle örtüşür bir bulgudur.

3.1.3.9.3. Din/Mezhep ve Bütünlük Duygusu İlişkisi

Katılımcıların bütünlük duygusu puanlarının betimsel istatistikleri ile dinlerine/mezheplerine ilişkin beyanlarına göre ANOVA sonuçları Tablo 3.52’de verilmiştir.

Tablo 3.52: Katılımcıların Bütünlük Duygusu Puanlarının Dinlerine Göre ANOVA Sonuçları (Scheffe, LSD)

Din	N	M	SD	F	p	Anlamlı Fark
1.Ateist	20	49.65	11.38			
2.Müslüman-Sünni	532	51.06	10.93	1.932	.122	-----
3.Müslüman	987	50.11	10.85			
4.Sünni	359	49.32	10.83			
Toplam	1898	50.22	10.88			

Analiz sonuçları, katılımcıların bütünlük duygusu puanları arasında dini/mezhebi tanımlamalar bakımından anlamlı bir fark olmadığını göstermektedir. $F=3.283$, $p>.05$. Başka bir deyişle, depresyon puanları dini/mezhebi tanımlamalara bağlı olarak anlamlı bir şekilde değişmemektedir. Gruplar arasında anlamlı bir fark olmasa da bütünlük duygusu ortalamaları şu şekildedir: “ateist” ($M=49.65$), “Müslüman-Sünni” ($M=51.06$) “Müslüman” ($M=50.11$) ve “Sünni” ($M=49.32$).

3.1.3.9.4. Din/Mezhep ve Olumlu Dini Başa Çıkma İlişkisi

Katılımcıların olumlu dini başa çıkma puanlarının betimsel istatistikleri ile dinlerine/mezheplerine ilişkin beyanlarına göre ANOVA sonuçları Tablo 3.53’te verilmiştir.

Tablo 3.53: Katılımcıların Olumlu Dini Başa Çıkma Puanlarının Dinlerine Göre ANOVA Sonuçları (Scheffe, LSD)

Din	N	M	SD	F	p	Anlamlı Fark
1.Ateist	20	19.15	7.98			
2.Müslüman-Sünni	532	25.40	3.33			
3.Müslüman	987	25.54	3.37	24.966	.000	1-2,3,4
4.Sünni	359	25.84	3.03			
Toplam	1898	25.49	3.44			

Analiz sonuçları, katılımcıların olumlu dini başa çıkma puanları arasında dini/mezhebi tanımlamalar bakımından anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir. $F=24.966$, $p<.01$. Başka bir deyişle, olumlu dini başa çıkma puanları dini/mezhebi tanımlamalara bağlı olarak anlamlı bir şekilde değişmektedir. Farkların hangi gruplar arasında olduğunu bulmak amacıyla yapılan Scheffe ve LSD testlerinin sonuçlarına göre, “ateist” ($M=19.15$) olarak tanımlayanların, “Müslüman-Sünni” ($M=25.40$), “Müslüman” ($M=25.54$) ve “Sünni” ($M=25.84$) olarak tanımlayanlardan daha düşük olumlu dini başa çıkma puanına sahip olduğu görülmüştür. Bu ise beklenen bir sonuçtur.

3.1.3.9.5. Din/Mezhep ve Olumsuz Dini Başa Çıkma İlişkisi

Katılımcıların olumlu olumsuz dini başa çıkma puanlarının betimsel istatistikleri ile dinlerine/mezheplerine ilişkin beyanlarına göre ANOVA sonuçları Tablo 3.54’te verilmiştir.

Tablo 3.54: Katılımcıların Olumsuz Dini Başa Çıkma Puanlarının Dinlerine Göre ANOVA Sonuçları (Scheffe, LSD)

Din	N	M	SD	F	p	Anlamlı Fark
1.Ateist	20	6.30	2.97			
2.Müslüman-Sünni	532	8.33	2.74			
3.Müslüman	987	8.21	2.89	4.954	.002	1-2,3,4
4.Sünni	359	8.58	2.66			3-4

Toplam	1898	8.29	2.81			
--------	------	------	------	--	--	--

Analiz sonuçları, katılımcıların olumsuz dini başa çıkma puanları arasında dini/mezhebi tanımlamalar bakımından anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir. $F=4.954$, $p<.01$. Başka bir deyişle, olumsuz dini başa çıkma puanları dini/mezhebi tanımlamalara bağlı olarak anlamlı bir şekilde değişmektedir. Farkların hangi gruplar arasında olduğunu bulmak amacıyla yapılan Scheffe ve LSD testlerinin sonuçlarına göre, “ateist” ($M=6.30$) olarak tanımlayanlar, “Müslüman-Sünni” ($M=8.33$), “Müslüman” ($M=8.21$) ve “Sünni” ($M=8.58$) olarak tanımlayanlardan daha düşük olumsuz dini başa çıkma puanına sahip olduğu görülmüştür. Yine “Müslüman” olarak tanımlayanların, “Sünni” olarak tanımlayanlardan daha düşük seviyede olumsuz dini başa çıkma puanına sahip olduğu görülen bir diğer anlamlı farktır.

3.1.3.9.6. Din/Mezhep ve Dini Çatışma İlişkisi

Katılımcıların dini çatışma puanlarının betimsel istatistikleri ile dinlerine/mezheplerine ilişkin beyanlarına göre ANOVA sonuçları Tablo 3.55’te verilmiştir.

Tablo 3.55: Katılımcıların Dini Çatışma Puanlarının Dinlerine Göre ANOVA Sonuçları (Scheffe, LSD)

Din	N	M	SD	F	p	Anlamlı Fark
1.Ateist	20	5.35	4.94			
2.Müslüman-Sünni	532	1.01	2.89			
3.Müslüman	987	1.69	3.83	12.783	.000	1-2,3,4
4.Sünni	359	1.88	3.79			2-3,4
Toplam	1898	1.57	3.63			

Analiz sonuçları, katılımcıların dini çatışma puanları arasında dini/mezhebi tanımlamalar bakımından anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir. $F=12.783$, $p<.01$. Başka bir deyişle, dini çatışma puanları dini/mezhebi tanımlamalara bağlı olarak anlamlı bir şekilde değişmektedir. Farkların hangi gruplar arasında olduğunu bulmak amacıyla yapılan Scheffe ve LSD testlerinin sonuçlarına göre, “ateist”

(M=5.35) olarak tanımlayanların, “Müslüman-Sünni” (M=1.01), “Müslüman” (M=1.69) ve “Sünni” (M=1.88) olarak tanımlayanlardan daha yüksek dini çatışma puanına sahip olduğu görülmüştür. Yine “Müslüman-Sünni” olarak tanımlayanların, “Müslüman” ve “Sünni” olarak tanımlayanlardan anlamlı derecede daha düşük seviyede dini çatışma puanına sahip olduğu görülmektedir.

3.1.3.10. Türklerle İletişim Kurma, Dini Başa Çıkma ve Ruh Sağlığı

3.1.3.10.1. Türklerle İletişim Kurma ve Depresyon İlişkisi

Katılımcıların depresyon puanlarının betimsel istatistikleri ile Türklerle iletişim kurma düzeylerine göre ANOVA sonuçları Tablo 3.56’da verilmiştir.

Tablo 3.56: Katılımcıların Depresyon Puanlarının Türklerle İletişimlerine Göre ANOVA Sonuçları (Scheffe)

İletişim	N	M	SD	F	p	Anlamlı Fark
1.Çok iyi	275	22.42	11.01			
2.İyi	706	24.03	10.75			
3.Normal-orta	362	25.53	10.71	7.689	.000	1-3,4,5,6
4.Kötü	193	26.83	10.36			2-5
5.Çok kötü	84	29.50	10.85			
6.İletişimim yok	148	26.56	10.46			
7.Nötr	16	26.87	13.48			
Toplam	1784	24.88	10.87			

Analiz sonuçları, katılımcıların depresyon puanları arasında Türklerle iletişim kurma düzeyleri bakımından anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir, $F=7.689$, $p<.01$. Farkların hangi gruplar arasında olduğunu bulmak amacıyla yapılan Scheffe testi sonuçlarına göre, Türklerle iletişimlerinin “çok iyi” (M=22.42) düzeyde olduğunu ifade edenler, “normal-orta” (M=24.03), “kötü” (M=26.83), “çok kötü” (M=29.50) ve “iletişimim yok” (M=26.56) şeklinde ifade edenlerden daha düşük depresyon puanına sahip olduğu görülmüştür. Yine “iyi” (M=24.03) olarak ifade edenlerin depresyon puanlarının, “çok kötü” (M=29.50) şeklinde ifade edenlerden anlamlı derecede daha düşük olduğu da ortaya çıkmıştır.

3.1.3.10.2. Türklerle İletişim Kurma ve Yaşam Memnuniyeti İlişkisi

Katılımcıların yaşam memnuniyeti puanlarının betimsel istatistikleri ile Türklerle iletişim kurma düzeylerine göre ANOVA sonuçları Tablo 3.57’de verilmiştir.

Tablo 3.57: Katılımcıların Yaşam Memnuniyeti Puanlarının Türklerle İletişimlerine Göre ANOVA Sonuçları (Scheffe, LSD)

İletişim	N	M	SD	F	p	Anlamlı Fark
1.Çok iyi	275	20.27	7.01			
2.İyi	706	19.54	6.44			
3.Normal-orta	362	19.06	6.38	5.516	.000	1-
4.Kötü	193	17.84	5.60			3,4,5,6,7
5.Çok kötü	84	16.96	6.77			2-4,5,6
6.İletişimim yok	148	18.26	6.73			3-4,5
7.Nötr	16	16.75	7.66			
Toplam	1784	19.12	6.54			

Analiz sonuçları, katılımcıların yaşam memnuniyeti puanları arasında Türklerle iletişim kurma düzeyleri bakımından anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir. $F=5.516$, $p<.01$. Farkların hangi gruplar arasında olduğunu bulmak amacıyla yapılan Scheffe ve LSD testlerinin sonuçlarına göre, Türklerle iletişimlerinin “çok iyi” ($M=20.27$) düzeyde olduğunu ifade edenler, “normal-orta” ($M=19.06$), “kötü” ($M=17.84$), “çok kötü” ($M=16.96$), “iletişimim yok” ($M=18.26$) ve “nötr” ($M=16.75$) şeklinde ifade edenlerden daha yüksek hayat memnuniyeti puanına sahip olduğu görülmüştür. Bir diğer anlamlı fark, “iyi” ($M=19.54$) olarak ifade eden grup ile “kötü” ($M=17.84$), “çok kötü” ($M=16.96$) ve “iletişimim yok” ($M=18.26$) diyenler arasında bulunmaktadır. Burada “iyi” diyenler diğerlerine göre daha yüksek hayat memnuniyeti puanına sahiptir. Yine Türklerle iletişimlerinin “normal-orta” ($M=19.06$) düzeyde olduğunu ifade edenlerin yaşam memnuniyeti puanlarının, “kötü” ($M=17.84$) ve “çok kötü” ($M=16.96$) şeklinde ifade edenlerden daha yüksek görülmektedir.

3.1.3.10.3. Türklerle İletişim Kurma ve Bütünlük Duygusu İlişkisi

Katılımcıların bütünlük duygusu puanlarının betimsel istatistikleri ile Türklerle iletişim kurma düzeylerine göre ANOVA sonuçları Tablo 3.58’de verilmiştir.

Tablo 3.58: Katılımcıların Bütünlük Duygusu Puanlarının Türklerle İletişimlerine Göre ANOVA Sonuçları (LSD)

İletişim	N	M	SD	F	p	Anlamlı Fark
1.Çok iyi	275	52.02	11.37			
2.İyi	706	50.50	10.81			
3.Normal-orta	362	49.33	10.63	2.660	.014	1-2,3,4,5,6
4.Kötü	193	49.23	10.93			
5.Çok kötü	84	49.02	8.39			
6.İletişimim yok	148	48.77	10.54			
7.Nötr	16	50.87	13.49			
Toplam	1784	50.15	10.81			

Analiz sonuçları, katılımcıların bütünlük duygusu puanları arasında Türklerle iletişim kurma düzeyleri bakımından anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir. $F=2.660$, $p<.05$. Farkların hangi gruplar arasında olduğunu bulmak amacıyla yapılan LSD testinin sonuçlarına göre, Türklerle iletişimlerinin “çok iyi” ($M=52.02$) düzeyde olduğunu ifade edenler, “iyi” ($M=50.50$), “normal-orta” ($M=49.33$), “kötü” ($M=49.23$) ve “çok kötü” ($M=49.02$) ve “iletişimim yok” ($M=48.77$) şeklinde ifade edenlerden daha yüksek bütünlük duygusu puanına sahip olduğu görülmüştür.

3.2.10.4. Türklerle İletişim Kurma ve Olumlu Dini Başa Çıkma İlişkisi

Katılımcıların olumlu dini başa çıkma puanlarının betimsel istatistikleri ile Türklerle iletişim kurma düzeylerine göre ANOVA sonuçları Tablo 3.59’da verilmiştir.

Tablo 3.59: Katılımcıların Olumlu Dini Başa Çıkma Puanlarının Türklerle İletişimlerine Göre ANOVA Sonuçları (Scheffe)

İletişim	N	M	SD	F	p	Anlamlı Fark
1.Çok iyi	275	25.51	3.23			
2.İyi	706	25.64	3.32			
3.Normal-orta	362	25.56	3.25	6.787	.000	4-1,2,3,5,6
4.Kötü	193	24.04	4.80			
5.Çok kötü	84	25.78	3.10			
6.İletişimim yok	148	26.09	2.80			
7.Nötr	16	25.62	4.37			
Toplam	1784	25.47	3.48			

Analiz sonuçları, katılımcıların olumlu dini başa çıkma puanları arasında Türklerle iletişim kurma düzeyleri bakımından anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir. $F=6.787$, $p<.01$. Farkların hangi gruplar arasında olduğunu bulmak amacıyla yapılan Scheffe testinin sonuçlarına göre, Türklerle iletişimlerinin “kötü” ($M=24.04$) düzeyde olduğunu ifade edenlerin, “çok iyi” ($M=25.51$), “iyi” ($M=25.64$) “normal-orta” ($M=25.56$), “çok kötü” ($M=25.78$) ve “iletişimim yok” ($M=26.09$) şeklinde ifade edenlerden daha düşük olumlu dini başa çıkma puanına sahip olduğu görülmüştür.

3.1.3.10.5. Türklerle İletişim Kurma ve Olumsuz Dini Başa Çıkma İlişkisi

Katılımcıların olumsuz dini başa çıkma puanlarının betimsel istatistikleri ile Türklerle iletişim kurma düzeylerine göre ANOVA sonuçları Tablo 3.60’ta verilmiştir.

Tablo 3.60: Katılımcıların Olumsuz Dini Başa Çıkma Puanlarının Türklerle İletişimlerine Göre ANOVA Sonuçları (Scheffe)

İletişim	N	M	SD	F	p	Anlamlı Fark
1.Çok iyi	275	8.16	2.85			
2.İyi	706	8.32	2.79			
3.Normal-orta	362	8.17	2.90	2.171	.043	5-1,2,3,4,6

4.Kötü	193	8.07	2.91
5.Çok kötü	84	9.21	2.41
6.İletişimim yok	148	8.39	2.97
7.Nötr	16	9.18	2.88
Toplam	1784	8.29	2.84

Analiz sonuçları, katılımcıların olumsuz dini başa çıkma puanları arasında Türklerle iletişim kurma düzeyleri bakımından anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir, $F=2.171$, $p<.05$. Farkların hangi gruplar arasında olduğunu bulmak amacıyla yapılan Scheffe testinin sonuçlarına göre, Türklerle iletişimlerinin “çok kötü” ($M=9.21$) düzeyde olduğunu ifade edenler, “çok iyi” ($M=8.16$), “iyi” ($M=8.32$) “normal-orta” ($M=8.17$), “kötü” ($M=8.07$) ve “iletişimim yok” ($M=8.39$) şeklinde ifade edenlerden daha düşük olumsuz dini başa çıkma puanına sahip olduğu görülmüştür.

3.1.3.10.6. Türklerle İletişim Kurma ve Dini Çatışma İlişkisi

Katılımcıların dini çatışma puanlarının betimsel istatistikleri ile Türklerle iletişim kurma düzeylerine göre ANOVA sonuçları Tablo 3.61’de verilmiştir.

Tablo 3.61: Katılımcıların Dini Çatışma Puanlarının Türklerle İletişimlerine Göre ANOVA Sonuçları (Scheffe)

İletişim	N	M	SD	F	p	Anlamlı Fark
1.Çok iyi	275	1.41	3.27	1.293	.257	-----
2.İyi	706	1.38	3.27			
3.normal-orta	362	1.75	4.08			
4.kötü	193	1.70	3.46			
5.çok kötü	84	1.96	4.46			
6.iletişimim yok	148	1.02	2.70			
7.nötr	16	1.62	2.70			
Toplam	1784	1.49	3.49			

Analiz sonuçları, katılımcıların dini çatışma puanları arasında Türklerle iletişim kurma düzeyleri bakımından anlamlı bir fark olmadığını göstermektedir. $F=1.293$, $p>.05$.

3.1.3.11. Komşu Türleri, Dini Başa Çıkma ve Ruh Sağlığı

3.1.3.11.1. Komşu Türleri ve Depresyon İlişkisi

Katılımcıların depresyon puanlarının betimsel istatistikleri ile komşu türlerine göre ANOVA sonuçları Tablo 3.62’de verilmiştir.

Tablo 3.62: Katılımcıların Depresyon Ölçeği Puanlarının Komşu Türlerine Göre ANOVA Sonuçları (Scheffe)

Komşular	N	M	SD	F	p	Anlamlı Fark
1.Daha çok Suriyeliler var	289	26.32	11.28	4,789	.008	1-2
2.Daha çok Türkler var	625	23.99	10.92			
3.Farklı gruptan insanlar var	1104	24.99	10.52			
Toplam	2018	24.87	10.78			

Analiz sonuçları, katılımcıların depresyon puanları arasında komşu türleri bakımından anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir, $F=4.789$, $p<.01$. Farkların hangi gruplar arasında olduğunu bulmak amacıyla yapılan Scheffe testinin sonuçlarına göre, “daha çok Suriyeli var” ($M=26.32$) diyenlerin, “daha çok Türkler var” ($M=23.99$) diyenlerden daha yüksek depresyon puanına sahip oldukları görülmüştür. Suriyelilerin içinde buldukları stresli dönemde Türk komşularından daha çok olumlu sosyal destek aldıkları söylenebilir. Yaşadıkları olaylardan uzaklaşmak için Türk komşulara sahip olmak Suriyeli komşulara sahip olmaktan daha iyi bir seçenek olarak görünmektedir.

3.1.3.11.2. Komşu Türleri ve Yaşam Memnuniyeti İlişkisi

Katılımcıların yaşam memnuniyeti puanlarının betimsel istatistikleri ile komşu türlerine göre ANOVA sonuçları Tablo 3.63’te verilmiştir.

Tablo 3.63: Katılımcıların Yaşam Memnuniyeti Ölçeği Puanlarının Komşu Türlerine Göre ANOVA Sonuçları (Scheffe)

Komşular	N	M	SD	F	p	Anlamlı Fark
1.Daha çok Suriyeliler var	289	18.49	6.57	4.723	.009	2-3
2.Daha çok Türkler var	625	19.63	6.59			
3.Farklı gruptan insanlar var	1104	18.74	6.44			
Toplam	2018	18.98	6.52			

Analiz sonuçları, katılımcıların yaşam memnuniyeti puanları arasında komşu türleri bakımından anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir, $F=4.723$, $p<.01$. Farkların hangi gruplar arasında olduğunu bulmak amacıyla yapılan Scheffe testinin sonuçlarına göre, “daha çok Türkler var” ($M=19.63$) diyenlerin, “farklı gruptan insanlar var” ($M=18.74$) diyenlerden daha yüksek yaşam memnuniyeti puanına sahip oldukları görülmüştür.

3.1.3.11.3. Komşu Türleri ve Bütünlük Duygusu İlişkisi

Katılımcıların bütünlük duygusu puanlarının betimsel istatistikleri ile komşu türlerine göre ANOVA sonuçları Tablo 3.64’te verilmiştir.

Tablo 3.64: Katılımcıların Bütünlük Duygusu Ölçeği Puanlarının Komşu Türlerine Göre ANOVA Sonuçları (Scheffe)

Komşular	N	M	SD	F	p	Anlamlı Fark
1.Daha çok Suriyeliler var	289	49.97	10.94	2.532	.080	-----
2.Daha çok Türkler var	625	51.04	10.47			
3.Farklı gruptan insanlar var	1104	49.85	10.94			
Toplam	2018	50.23	10.81			

Analiz sonuçları, katılımcıların depresyon puanları arasında komşu türleri bakımından anlamlı bir fark olmadığını göstermektedir. $F=2.532$, $p>.05$. Başka bir

deyişle, depresyon puanları komşu türlerine bağlı olarak anlamlı bir şekilde değişmemektedir.

3.1.3.11.4. Komşu Türleri ve Olumlu Dini Başa Çıkma İlişkisi

Katılımcıların olumlu dini başa çıkma puanlarının betimsel istatistikleri ile komşu türlerine göre ANOVA sonuçları Tablo 3.65'te verilmiştir.

Tablo 3.65: Katılımcıların Olumlu Dini Başa Çıkma Ölçeği Puanlarının Komşu Türlerine Göre ANOVA Sonuçları (Scheffe)

Komşular	N	M	SD	F	p	Anlamlı Fark
1.Daha çok Suriyeliler var	289	25.06	3.63	2.950	.053	-----
2.Daha çok Türklere var	625	25.39	3.69			
3.Farklı gruptan insanlar var	1104	25.61	3.34			
Toplam	2018	25.46	3.50			

Analiz sonuçları, katılımcıların olumlu dini başa çıkma puanları arasında komşu türleri bakımından anlamlı bir fark olmadığını göstermektedir. $F=2.950$, $p<.05$. Başka bir deyişle, olumlu dini başa çıkma puanları komşu türlerine bağlı olarak anlamlı bir şekilde değişmemektedir.

3.1.3.11.5. Komşu Türleri ve Olumsuz Dini Başa Çıkma İlişkisi

Katılımcıların olumsuz dini başa çıkma puanlarının betimsel istatistikleri ile komşu türlerine göre ANOVA sonuçları Tablo 3.66'da verilmiştir.

Tablo 3.66: Katılımcıların Olumsuz Dini Başa Çıkma Puanlarının Komşu Türlerine Göre ANOVA Sonuçları (Scheffe)

Komşular	N	M	SD	F	p	Anlamlı Fark
1.Daha çok Suriyeliler var	289	8.28	2.79	5.344	.005	2-3
2.Daha çok Türklere var	625	7.96	2.96			
3.Farklı gruptan insanlar var	1104	8.42	2.76			

Toplam	2018	8.26	2.83	
--------	------	------	------	--

Analiz sonuçları, katılımcıların olumsuz dini başa çıkma puanları arasında komşu türleri bakımından anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir, $F=5.344$, $p<.01$. Farkların hangi gruplar arasında olduğunu bulmak amacıyla yapılan Scheffe testinin sonuçlarına göre, “daha çok Türkler var” ($M=7.96$) diyenlerin, “farklı gruptan insanlar var” ($M=8.42$) diyenlerden daha düşük olumsuz dini başa çıkma puanına sahip oldukları görülmüştür.

3.1.3.11.6. Komşu Türleri ve Dini Çatışma İlişkisi

Katılımcıların dini çatışma puanlarının betimsel istatistikleri ile komşu türlerine göre ANOVA sonuçları Tablo 3.67’de verilmiştir.

Tablo 3.67: Katılımcıların Dini Çatışma Ölçeği Puanlarının Komşu Türlerine Göre ANOVA Sonuçları (Scheffe)

Komşular	N	M	SD	F	p	Anlamlı Fark
1.Daha çok Suriyeliler var	289	2.10	4.36	3.534	.029	1-2,3
2.Daha çok Türkler var	625	1.45	3.52			
3.Farklı gruptan insanlar var	1104	1.51	3.50			
Toplam	2018	1.57	3.65			

Analiz sonuçları, katılımcıların dini çatışma puanları arasında komşu türleri bakımından anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir, $F=3.534$, $p<.05$. Farkların hangi gruplar arasında olduğunu bulmak amacıyla yapılan Scheffe testinin sonuçlarına göre, “daha çok Suriyeli var” ($M=2.10$) diyenlerin, “daha çok Türkler var” ($M=1.45$) ve “farklı gruptan insanlar var” ($M=1.51$) diyenlerden daha yüksek dini çatışma puanına sahip oldukları görülmüştür.

3.1.3.12. Ayrımcılık, Dini Başa Çıkma ve Ruh Sağlığı

3.1.3.12.1. Ayrımcılık ve Depresyon İlişkisi

Katılımcıların depresyon puanlarının betimsel istatistikleri ve ayrımcılık hissetme durumlarına göre ANOVA sonuçları Tablo 3.68’de verilmiştir.

Tablo 3.68: Katılımcıların Depresyon Puanlarının Ayrımcılık Hissetme Durumlarına Göre ANOVA Sonuçları (Scheffe)

Ayrımcılık	N	M	SD	F	p	Anlamlı Fark
A-Hayır hissetmedim	742	23.99	10.91	11.343	.000	A-B A-D C-B C-D
B-Evet hepsinden	63	28.60	10.87			
C-Evet bazılarında	365	23.55	10.75			
D-Evet	537	26.77	10.89			
Toplam	1707	24.94	10.97			

Analiz sonuçları, katılımcıların depresyon düzeyleri arasında ayrımcılık hissetme durumları bakımından anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir, $F=11,343$, $p<.01$. Birimler arası farkların hangi gruplar arasında olduğunu bulmak amacıyla yapılan Scheffe testinin sonuçlarına göre, “Hayır hissetmedim” diyenler ($M=23.99$), “evet hepsinden hissettim” diyenlerden ($M=28.60$) ve sadece “evet” diyenlerden ($M=26.77$) daha düşük seviyede depresyon puanına sahip oldukları belirlenmiştir. Yine “evet bazılarında” diyenler ($M=23.55$), “evet hepsinden hissettim” diyenlerden ($M=28.60$) ve sadece “evet” diyenlerden ($M=26.77$) daha düşük seviyede depresyon puanına sahip oldukları da görülmüştür.

3.1.3.12.2. Ayrımcılık ve Yaşam Memnuniyeti İlişkisi

Katılımcıların yaşam memnuniyeti puanlarının betimsel istatistikleri ile ayrımcılık hissetme durumlarına göre ANOVA sonuçları Tablo 3.69’da verilmiştir.

Tablo 3.69: Katılımcıların Yaşam Memnuniyeti Puanlarının Ayrımcılık Hissetme Durumlarına Göre ANOVA Sonuçları (Scheffe, LSD)

Ayrımcılık	N	M	SD	F	p	Anlamlı Fark
A-Hayır hissetmedim	742	19.23	6.51	4.72	.003	A-B C-B
B-Evet hepsinden	63	16.96	5.69			
C-Evet bazılarından	365	19.62	6.35			
D-Evet	537	18.47	6.56			
Toplam	1707	18.99	6.49			

Analiz sonuçları, katılımcıların yaşam memnuniyeti düzeyleri arasında ayrımcılık hissetme durumları bakımından anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir, $F=4.72$, $p<.05$. Birimler arası farkların hangi gruplar arasında olduğunu bulmak amacıyla yapılan Scheffe ve LSD testlerinin sonuçlarına göre, “evet hepsinden hissettim” diyenler ($M=16.96$), “Hayır hissetmedim” diyenlerden ($M=19.23$) ve “evet bazılarından” diyenlerden ($M=19.62$) daha düşük seviyede yaşam memnuniyeti puanına sahip oldukları belirlenmiştir.

3.1.3.12.3. Ayrımcılık ve Bütünlük Duygusu İlişkisi

Katılımcıların bütünlük duygusu puanlarının betimsel istatistikleri ile ayrımcılık hissetme durumlarına göre ANOVA sonuçları Tablo 3.70’te verilmiştir.

Tablo 3.70: Katılımcıların Bütünlük Duygusu Puanlarının Ayrımcılık Hissetme Durumlarına Göre ANOVA Sonuçları (LSD)

Ayrımcılık	N	M	SD	F	p	Anlamlı Fark
A-Hayır hissetmedim	742	50.46	10.97	2.98	.030	C-B C-D
B-Evet hepsinden	63	47.93	9.48			
C-Evet bazılarından	365	51.06	10.97			
D-Evet	537	49.30	10.95			
Toplam	1707	50.13	10.93			

Analiz sonuçları, katılımcıların bütünlük duygusu düzeyleri arasında ayrımcılık hissetme durumları bakımından anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir, $F=2.98$, $p<.05$. Birimler arası farkların hangi gruplar arasında olduğunu bulmak

amacıyla yapılan LSD testinin sonuçlarına göre, “evet bazılarında” diyenler (M=51.06), “evet hepsinden hissettim” diyenlerden (M=47.93) ve sadece “evet” diyenlerden (M=49.30) daha yüksek seviyede bütünlük duygusu puanına sahip oldukları belirlenmiştir.

3.1.3.12.4. Ayrımcılık ve Olumlu Dini Başa Çıkma İlişkisi

Katılımcıların olumlu dini başa çıkma puanlarının betimsel istatistikleri ile ayrımcılık hissetme durumlarına göre ANOVA sonuçları Tablo 3.71’de verilmiştir.

Tablo 3.71: Katılımcıların Olumlu Dini Başa Çıkma Puanlarının Ayrımcılık Hissetme Durumlarına Göre ANOVA Sonuçları (LSD)

Ayrımcılık	N	M	SD	F	p	Anlamlı Fark
A-Hayır hissetmedim	742	25.61	3.39	.594	.619	-----
B-Evet hepsinden	63	25.25	3.53			
C-Evet bazılarında	365	25.43	2.96			
D-Evet	537	25.38	3.73			
Toplam	1707	25.48	3.42			

Analiz sonuçları, katılımcıların olumlu dini başa çıkma düzeyleri arasında ayrımcılık hissetme durumları bakımından anlamlı bir fark olmadığını göstermektedir. $F=.594$, $p>.05$. Gruplar arası anlamlı farklar bulunmamakla birlikte her bir grubun ortalama olumlu dini başa çıkma puanları şu şekildedir: “hayır hissetmedim” diyenler $M=25.61$, “evet hepsinden” diyenler $M=25.25$, “evet bazılarında” diyenler $M=25.43$ ve “evet” diyenler $M=25.38$ olarak belirlenmiştir.

3.1.3.12.5. Ayrımcılık ve Olumsuz Dini Başa Çıkma İlişkisi

Katılımcıların olumsuz dini başa çıkma puanlarının betimsel istatistikleri ile ayrımcılık hissetme durumlarına göre ANOVA sonuçları Tablo 3.72’de verilmiştir.

Tablo 3.72: Katılımcıların Olumsuz Dini Başa Çıkma Puanlarının Ayrımcılık Hissetme Durumlarına Göre ANOVA Sonuçları (Scheffe, LSD)

Ayrımcılık	N	M	SD	F	p	Anlamlı Fark
A-Hayır hissetmedim	742	8.04	2.84	3.753	.011	A-D A-C
B-Evet hepsinden	63	8.61	2.86			
C-Evet bazılarında	365	8.44	2.71			
D-Evet	537	8.51	2.81			
Toplam	1707	8.29	2.81			

Analiz sonuçları, katılımcıların olumsuz dini başa çıkma düzeyleri arasında ayrımcılık hissetme durumları bakımından anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir, $F=3.753$, $p<.05$. Birimler arası farkların hangi gruplar arasında olduğunu bulmak amacıyla yapılan Scheffe ve LSD testlerinin sonuçlarına göre, “hayır hissetmedim diyenler ($M=8.04$), “evet bazılarında” diyenlerden ($M=8.44$) ve sadece “evet” diyenlerden ($M=8.51$) daha düşük seviyede olumsuz dini başa çıkma puanına sahip oldukları belirlenmiştir.

3.1.3.12.6. Ayrımcılık ve Dini Çatışma İlişkisi

Katılımcıların dini çatışma puanlarının betimsel istatistikleri ile ayrımcılık hissetme durumlarına göre ANOVA sonuçları Tablo 3.73’te verilmiştir.

Tablo 3.73: Katılımcıların Dini Çatışma Puanlarının Ayrımcılık Hissetme Durumlarına Göre ANOVA Sonuçları (Scheffe, LSD)

Ayrımcılık	N	M	SD	F	p	Anlamlı Fark
A-Hayır hissetmedim	742	1.47	3.40	2.431	.063	-----
B-Evet hepsinden	63	1.53	3.42			
C-Evet bazılarında	365	1.06	2.83			
D-Evet	537	1.69	3.94			
Toplam	1707	1.45	3.48			

Analiz sonuçları, katılımcıların dini çatışma düzeyleri arasında ayrımcılık hissetme durumları bakımından anlamlı bir fark olmadığını göstermektedir, $F=2.431$, $p>.05$. Başka bir deyişle, olumlu dini başa çıkma düzeyleri ayrımcılık hissetme durumlarına bağlı olarak anlamlı bir şekilde değişmemektedir. Gruplar arası anlamlı farklar bulunmama ile birlikte her bir grubun ortalama olumlu dini çatışma puanları şu şekildedir: “hayır hissetmedim” diyenler $M=1.47$, “evet hepsinden” diyenler $M=1.53$, “evet bazılarında” diyenler $M=1.06$ ve “evet” diyenler $M=1.69$ ortalamalarına sahiptir.

3.1.3.13. Travma, Dini Başa Çıkma ve Ruh Sağlığı

Tablo 3.74: Travma Sayısı ile Depresyon, Yaşam Memnuniyeti, Bütünlük Duygusu, Olumlu Dini Başa Çıkma, Olumsuz Dini Başa Çıkma, Dini Çatışma ve Öznel Dindarlık Arasındaki Korelasyon

	Depresyon	
Travma	r	,151
	p	,000
	N	2018
	Yaşam Memnuniyeti	
Travma	r	-,091
	p	,000
	N	2018
	Bütünlük Duygusu	
Travma	r	-,024
	p	,282
	N	2018
	Olumlu Dini Başa Çıkma	
Travma	r	,038
	p	,087
	N	2018

Olumsuz Dini Başa Çıkma		
Travma	r	,068
	p	,002
	N	2018
Dini Çatışma		
Travma	r	-,006
	p	,790
	N	2018
Öznel Dindarlık		
Travma	r	,062
	p	,005
	N	2017

Tablo 3.74 incelendiğinde katılımcıların depresyon eğilimleri ile yaşadıkları travma sayısı arasında yüksek düzeyde, pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir, $r=0.151$, $p<.01$. Buna göre travma sayısı arttıkça depresyon eğiliminin arttığı söylenebilir.

Yine Tablo 3.74'te yaşam memnuniyeti ile yaşanan travma sayısı arasında bir ilişkinin olup olmadığına bakılmıştır. Katılımcıların yaşam memnuniyeti ile yaşadıkları travma sayısı arasında yüksek düzeyde, negatif ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir, $r=-0,91$, $p<.01$. Buna göre travma sayısı arttıkça yaşam memnuniyetinin azaldığı ifade edilebilir.

Bütünlük duygusu ile travma sayısı arasında bir ilişki olup olmadığına Tablo 3.74'te yer verilmektedir. Buna göre, katılımcıların bütünlük duygusu ile yaşadıkları travma sayısı arasında anlamlı bir ilişki olmadığı görülmektedir, $r=-0.24$, $p>.05$.

Olumlu dini başa çıkma ile travma sayısı arasında bir ilişki olup olmadığına Tablo 3.74'te yer verilmektedir. Buna göre, katılımcıların olumlu dini başa çıkma durumları ile yaşadıkları travma sayısı arasında anlamlı bir ilişki olmadığı görülmektedir, $r=0.38$, $p>.05$.

Tablo 3.74'te sunulan bir diğ er bulgu ise olumsuz dini baş a çıkma ile travma sayısı arasında bir ilişkinin olup olmadığıdır. Katılımcıların olumsuz dini baş a çıkma durumları ile yaşadıkları travma sayısı arasında yüksek düzeyde, pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir, $r=0.68$, $p<.05$. Buna göre travma sayısı arttıkça olumsuz dini baş a çıkma stratejilerine başvurma da artmaktadır diyebiliriz.

Dini çatışma ile travma sayısı arasında bir ilişki olup olmadığı Tablo 3.74'te sunulmaktadır. Buna göre, katılımcıların dini çatışma ile yaşadıkları travma sayısı arasında anlamlı bir ilişki olmadığı görülmektedir, $r=-0.006$, $p>.05$.

Son olarak, Tablo 3.74'te öznel dindarlık ile travma sayısı arasında bir ilişkinin olup olmadığı incelenmektedir. Katılımcıların öznel dindarlıkları ile yaşadıkları travma sayısı arasında yüksek düzeyde, pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir, $r=0.062$, $p<.01$. Buna göre travma sayısı arttıkça öznel dindarlık durumunun da arttığı ifade edilebilir.

3.1.4. Çalışma I ile İlgili Tartışma

Katılımcıların maruz kaldıkları travma durumları ile depresyon eğilimleri, olumsuz dini baş a çıkma ve dindarlık durumları arasında pozitif bir ilişki varken yaşam memnuniyeti konusunda tersi bir ilişki olduğu araştırma kapsamında ortaya çıkmıştır. Bireylerin maruz kaldıkları travma sayısı arttıkça depresyon puanlarında bir artış görülmektedir. Bu sonuç Iraklı katılımcılar üzerinde araştırma yapmış olan Aljurnay, (2013: 136) tarafından da aynı şekilde tespit edilmiştir. Daha çok travmaya maruz kalan bireylerin yaşadıklarını anlamlandırırken, olan bitenin Allah tarafından işlemiş oldukları bir günah ya da yaptıkları bir kötülük nedeniyle cezalandırıldıklarını düşünmelerini beraberinde getirmiştir. Öte yandan, travma ile dindarlık arasında da bir ilişkinin olması anlamlıdır. Daha fazla sayıda travmaya maruz kalan bireylerin yaşam memnuniyeti düzeylerinin daha düşük oluşu beklendik bir sonuçtur.

Savaş nedeniyle zorunlu olarak göç etmiş bireylerin depresyon puanlarının yüksek olabileceği tahmin edilir. Bunun bir nedeni olarak, savaş esnasında yaşanan travmatik olaylar, kaybedilen güven duygusu, sevilen biri/lerini kaybetmek, önceki

huzurlu ortamının devam etmemesi sayılabilir. Türkiye'deki Suriyeli mültecilerin depresyon durumlarına ilişkin daha önce yapılan araştırmada katılımcıların %80.40'ının klinik açıdan önemli depresyon puanı olduğu bulunmuştur (Sağır, 2014). Bu araştırmada ise katılımcıların depresyon puanlarına bakıldığında klinik açıdan önemli düzeyde depresyon eğiliminin görüldüğu kesimin % 76,6'lık bir orana sahip olduğunu görmekteyiz. Bu iki araştırmaya baktığımızda yaklaşık %5'lik bir azalma görülmektedir. Bu durum, savaş ortamında uzaklaşma süresinin artması ve yeni ortama alışma gibi faktörlerle açıklanabilir. Bununla birlikte, yaklaşık her dört Suriyeli'den üçünün klinik açıdan önemli düzeyde görülen depresyon puanına sahip olması ruh sağlığı bakımından önemli bir bulgu olarak göze çarpmaktadır.

Suriyeli kadınların erkeklere nispeten depresyona daha fazla maruz kaldığı görülmüştür. Bu durum diğer çalışmalarla kıyaslanınca şaşırtıcı değildir. Mülteci kadınlar gündelik yaşam stresine, kaygı bozuklarına vs. erkeklerden daha sık karşı karşıya kalmaktadırlar (Sam, 2006: 412; Kwak & Rudmin, 2014: 6). Bu durum sadece mülteci olan kadınlarda geçerli değil aynı zamanda mülteci olmayan kadınlarda da depresyon puanları erkeklerinkinden daha yüksek bir şekilde tespit edilmektedir (Savrun, 1999: 13). Bu tez araştırmasında, kadınların depresyon puanlarının erkeklere oranla daha yüksek olması da bahsettiğimiz çalışmalarla benzerlik göstermektedir. Dolayısıyla bu durum depresyon konusundaki temel hipotezimizi destekler niteliktedir. Böylelikle Suriyeli kadınların kültürleşme sürecinde kendilerini erkeklere oranla daha yalnız hissettikleri, umutsuzluk ve çaresizlik duygularını daha yoğun yaşadıkları, yaşamdan daha az zevk aldıkları ve korku gibi farklı olumsuz duyguları bu süreçte daha çok yaşadıkları anlaşılmaktadır. Bu durum, Suriyeli kadınların savaş esnasında yaşadıkları travmatik olaylar ve kadınların ikinci kültürden bireylerle daha az temas kurması, daha az sosyalleşme imkânı bulmalarıyla açıklanabilir.

Dil, bireyin kendini ifade etmesi için bir araçtır. Bu hem günlük hayatta karşılaşmış oldukları gündelik problemleri çözme açısından hem de ikinci kültüre yabancı kalmamada önem arz etmektedir. Bu araştırmada da Türkçe'yi çok iyi

bilenlerin depresyonlarının en az seviyede olduğu ortaya çıkmıştır. Suriyeli kadınların araştırma sürecine kadar olan zaman diliminde dili öğrenmede yetersiz kaldıkları gözlenmiştir. Bu durumun sebepleri arasında kadının dil öğrenmek için elverişli ortamı yeteri kadar bulamaması (örneğin, çocuklarına bakmak zorunda olması gibi) ve savaşın bitmesiyle Suriye'ye geri dönüşün olacağı düşüncesinin etkili olduğu düşünülmektedir. Psikolojik adaptasyonun gerçekleşebilmesi için öncelikle iki kültürün teması gerekmektedir (Sam, 2006: 21). Dil bilmeme durumu ise bu konuda aşılması gereken önemli bir engel olarak karşımıza çıkmaktadır.

Yukarıdaki duruma benzer şekilde, Türklerle iletişimi çok iyi olanların depresyon puanlarının oldukça düşük olduğu görülmüştür. İletişimi iyi olanların daha mutlu oldukları, daha az korku yaşadıkları, yaşamdan daha çok zevk aldıkları söylenebilir. Kültürleşme sürecinde olan katılımcıların Türklerle iyi bir irtibat kurmalarının depresyona daha az maruz kalmalarını beraberinde getirdiği öne çıkmıştır. Bu ise, iki kültürün bir arada başarılı bir şekilde yaşaması açısından önemli bir bulgudur.

Suriyeli katılımcılara ucu açık bir şekilde dini olarak kendilerini nasıl tanımladıklarını yazmaları istenmiştir. Burada en yüksek depresyon puanına “Sünni” diyenlerin sahip olduğu görülmektedir. Bu araştırmada kendilerini “Müslüman” olarak tanımlayanların en düşük depresyon puanına sahip olmaları bireylerin kendilerini tanımladıkları “din ailesinin” büyüklüğüne göre depresyon eğilimi konusunda bir farklılığın olduğunu ortaya çıkarmaktadır. Öte yandan katılımcıların mezhepsel vurgularının arka planında, Arap ülkelerinde Arap baharı adı altında çıkan savaşlarda da mezhepsel çatışmaların olması gibi Suriye'de yaşanan savaşın bir nedeni olarak mezhepsel farklılıkların bulunması düşünülebilir. Kendilerini Sünni olarak ifade edenlerin depresyon eğilimlerinin fazla olması, mezhebi açıdan hissedilen baskıya verilen bir tepki olarak da görülebilir.

Eğitim düzeyi ve depresyon ilişkisine bakıldığında “eğitimi olmayanlar” ile “ilkokul” düzeyinde olanların depresyona daha çok maruz kaldıkları görülmektedir. Savaşta yaşananlardan sonra ikinci kültür ortamında eğitim düzeyi düşük olan bu iki grubun depresyona daha açık oldukları söylenebilir. Göçle birlikte ikinci kültür

grubuyla temas kurmada daha az şanslarının olması, dil öğrenmede daha az istekli olmaları, diğer eğitim grupları içerisinde toplumdan daha fazla izole yaşamaları gibi nedenlerle açıklanabilir. Ayrıca, Suriyeli kadınların eğitim düzeylerinin erkeklere oranla daha düşük seviyede olması kültürleşme sürecinde kadınların daha çok kültürleşme stresine maruz kalabileceği anlamına gelebilir.

Bu araştırmada öne çıkan en önemli bulgulardan biri de Suriyelilerin komşularının daha çok Türklerden oluşması onların daha az depresyona sahip olmalarını, komşularının daha çok Suriyeli olması ise daha yüksek depresyon puanına sahip olmalarını beraberinde getirmesidir. Suriyeli katılımcıların, Türk komşularıyla ilişkilerinin kendileri için mutluluk kaynağı, huzur verici olması, yaşamdan daha çok zevk almaları ve umutlarının artması gibi pek çok olumlu duyguyla ilişkili görülmüştür. Esasında bu durum beklentinin dışında olan bir sonuçtur. Genellikle göç eden bireylerin kendi kültürlerinden olan bireylerle daha huzurlu olacakları ve önceki yaşam tarzına göre devam etme eğiliminde olacakları düşünülebilir. Fakat bu durum ev sahibi kültürün yeni gelen toplumu kabul edip etmemeleriyle ilgilidir. Başka bir anlatımla Suriyeli kadınlar Türklerin onları kabul etmesinin sağladığı psikolojik rahatlığı yaşamaktadır. Bu araştırmada Türk komşulara sahip Suriyelilerin Suriyeli komşuya sahip olanlardan daha az depresyon puanlarının olduğunu göstermiştir. Aynı zamanda bu durum Türklerin çok kültürcü yaklaşımlarının olmasıyla da açıklanabilir. Bu bulgu, iki toplumun bir arada başarılı şekilde yaşayabileceğini ifade eden pozitif bir sonuç olarak ortaya çıkmıştır. Bir başka deyişle Suriyeliler depresyon açısından Suriyelilerle olmaktan çok Türklerle bir arada yaşamaktan mutludurlar.

Araştırmadan elde edilen verilere göre, medeni durum ile depresyon arasında anlamlı bir ilişkinin olduğunu görmekteyiz. Dikkat çeken husus, dul olanların diğer gruplara oranla en yüksek depresyon puanına sahip olduklarıdır. Esasında bu araştırmamıza başlarken beklediğimiz bir durumdu. Çünkü kadınların savaş nedeniyle eşlerini kaybetmiş olmaları gibi nedenlerle zorlu yaşam olaylarıyla tek başlarına mücadele etmelerini beraberinde getirmektedir. Ayrıca sevilen birinin kaybının başlı başına zorlu bir durum olması da aşıkardır.

Katılımcıların ekonomik durumlarına göre depresyon puanlarının farklılaştığını görüyoruz. Bu araştırmada “hiç geliri olmayanların” en yüksek depresyona sahip bireyler olduğu ortaya çıkmıştır. Bu durum şaşırtıcı değildir. Ekonomik olarak iyi olanların, temel ihtiyaçlarını karşılamış olduklarından dolayı daha mutlu olduklarını söyleyebiliriz Benzer bir şekilde depresyon açısından meslek gruplarına göre değerlendirildiklerinde depresyona en fazla maruz kalanlar henüz bir işe sahip olmayanlardır. Bu ise yine beklendik bir sonuç olarak karşımıza çıkmaktadır.

Araştırma kapsamında yer alan iller arasında en yüksek depresyon puanına Kilis’te yaşayan Suriyeli katılımcılar sahiptirler. En düşük depresyon puanına ise İstanbul’da yaşayanların sahip olduğu görülmektedir. Kilis’in yanı başında savaşın devam ediyor olması ve savaşın hissedilir bir durumda olması depresyonun Suriyeli katılımcılar açısından devam ettiğinin bir göstergesi olabilir. İstanbul’da yaşayanlar açısından ise hem İstanbul’un farklı millet ve çeşitliliğe sahip olması yönüyle farklılıklara açık olması hem de mültecilerin eğitim, iş gibi konularda ihtiyacını karşılamada daha fazla imkân sunabilmesinden dolayı orada yaşayanların depresyon puanlarının diğer illere göre en düşük olması sonucunu da beraberinde getirmiştir diyebiliriz.

Suriyeli mültecilerin Türkiye’de ayrımcılık hissetme durumlarına göre depresyon puanlarının farklılaşabileceği düşünülmekteydi. Verilen cevaplardan kimilerinin herhangi bir ayrımcılık hissetmediklerini, kimilerinin ayrımcı tutumları sadece bazı kişiler tarafından hissettiklerini beyan ettiklerini kalan diğer kesimin ise ayrımcılığı herkes tarafından hissettiklerini söylediklerini görmekteyiz. Depresyon puanının bu gruplar içerisinde en yüksek ayrımcılığı herkes tarafından gördüklerini ifade eden % 3,1’lik kesimde olduğu görülmektedir. Bu ise beklenen bir sonuçtur.

Katılımcıların % 52,7 kadarının hayatlarından memnun olmadıkları durumlarının olduğunu ifade ettiklerini görüyoruz. Yaşamlarını bir bütün olarak değerlendirdiklerinde yaklaşık olarak her iki kişiden birinin hayat şartlarının mükemmel olmadığını, hayatlarında şuana kadar elde etmek istediklerinin hepsini gerçekleştiremediklerini ifade ettikleri ortaya çıkmaktadır. Katılımcılardan

hayatlarındaki hoşnutsuzlukları anlatanlar arasında en riskli kesimin % 7,3 olduğunu söyleyebiliriz. Bu grup, yaşamlarından son derece memnuniyetsiz olduğunu söylemiştir. Bu araştırmadaki bu şablonun aksine Birleşik Krallığa göç etmiş Türk kadın göçmenlerin yaşam memnuniyeti puanlarının oldukça yüksek olduğu bulgulanmıştır (Şeker & Sirkeci, 2014: 75). Burada yüksek memnuniyetin görülmesinin sebebi olarak, göçmenlerin savaş nedeniyle zorunlu olarak göç etmemiş olmaları gösterilebilir.

Araştırmamızda, yaşam memnuniyeti ve cinsiyet ilişkisine bakıldığında yaşamlarının tümünü değerlendiren kadınların memnuniyetlerinin erkeklere oranla daha az olduğunu görmekteyiz. Fakat bu istatistiki açıdan anlamlı diyebileceğimiz bir düzeyde değildir. Kwak & Rudmin (2014: 6), göçmen ve göçmen olmayan kişiler üzerinde yaşam memnuniyetinin cinsiyete göre farklılık gösterip göstermediğine bakmışlardır. Onlar yaptıkları çalışmada göçmenlerde cinsiyet itibarıyla aynı oranda bir memnuniyetin olduğunu, göçmen olmayanlarda ise kadınların erkeklere oranla daha az memnuniyetlerinin olduğunu bulmuşlardır. Bizim araştırmamızda ise göçmenler konusundaki bulgu bir benzerlik arz etmektedir.

Kültürleşme sürecinde olan Suriyeliler açısından dil bilmelerinin yaşam memnuniyetlerini etkilediği anlaşılmaktadır. İkinci kültür edinmenin en önemli aşaması olan dilin öğrenilmesi katılımcıların tüm yaşamlarını değerlendiklerinde de etkin bir faktör olarak göze çarpmaktadır. Bu araştırmadaki sonuca benzer bir bulgu Amerika'daki Türk öğrenciler üzerinde yapılan çalışmada mevcuttur. Yaşam memnuniyetini etkileyen faktörler arasında dil (İngilizce) bilme yer almaktadır (Bektaş, 2004: 82).

Hayatlarından en az hoşnut olanların kendilerini ateist olarak tanımlayanların olması bu araştırmada ortaya çıkan bir başka önemli bir sonuçtur. En fazla memnun olanların ise kendisini herhangi bir mezhebe dayandırmadan sadece Müslüman olarak tanımlayanlar olduğu ortaya çıkan bir diğer önemli bulgudur. Savaş gibi beklenmedik bir zorlukla karşılaşan bireylerin, böylesi korku ve çaresizlikleri yoğun bir şekilde yaşadıkları zamanlarda dinden destek almak istemeleri beklenir. Dinden

destek aldığını hisseden bireylerin yaşamlarından daha memnun olmaları sonucunu beraberinde getirdiğini ifade edebiliriz.

Kültürleşme süreci devam ederken, Suriyelilerden Türklerle iletişimi çok iyi olanların yaşam memnuniyetlerinin daha yüksek olduğunu görmekteyiz. Onlar ev sahibi kültürden bireylerle geliştirdikleri olumlu ilişkiler nedeniyle, yaşamlarını genel olarak değerlendirdiklerinde daha yüksek yaşam memnuniyeti düzeyine sahip olmaktadır. Katılımcılardan Türklerle olumlu ilişkiler geliştirmiş olanların yaşamlarından daha memnun olmaları kültürleşme ve ruh sağlığı açısından önemli bir bulgu olarak ön plana çıkmaktadır. Türklerle iletişim kurmak adeta bir sosyal destek olarak görülmektedir. Diğer göçmenlerde de böylesi bir sosyal desteğin yaşam memnuniyetini arttırıcı bir faktör olduğu ortaya çıkmıştır (Bektaş, 2004: 82).

Eğitim düzeyi yüksek olanların yaşam memnuniyeti puanları da yüksek olarak ortaya çıkmıştır. İkinci kültürü edinirken daha yüksek eğitime sahip olanların kendilerini ifade edebilecek daha elverişli ortam bulabildiklerini söyleyebiliriz. Örneğin, tıp fakültesi mezunu bir mültecinin göç etikten sonra ilköğretim düzeyinde eğitime sahip olan bir mülteçiden yaşamından hoşnut olacak ortam bulması bakımından daha çok imkanın bulunduğu söyleyebiliriz.

Katılımcıların, Suriyeli bir komşudan daha çok Türk komşuya sahip olmaları onların yaşamlarından daha çok memnun olmalarını beraberinde getirmiştir. Bu ise mültecilerin entegrasyona açık bir tutum sergilediklerinin psikolojik çıkarımıdır.

Medeni durum açısından en düşük yaşam memnuniyetine sahip olanların boşanmış bireyler olduğu göze çarpmaktadır. Boşanmış katılımcıların, yaşamlarını ideallerindeki yaşama daha az uygun bulduklarını ve hayatlarından daha az memnun olduklarını ifade edebiliriz.

Ekonomik açıdan bakıldığında yaşamlarından en az memnun olanların, gelirinin olmadığını ifade edenler olması beklenen önemli bir sonuçtur. İnsanların yaşamlarından memnun olabilmeleri için çok zengin olmaları beklenmezken yaşamlarını sürdürecektir kadar gelirlerinin olması anlaşılır bir durumdur.

Araştırma kapsamında yer alan iller arasından en düşük yaşam memnuniyeti puanına sahip olanların Kilis'teki katılımcılar olması kültürleşme sürecinde yaşanmakta olan şehrin ehemmiyetini ön plana çıkarmaktadır. Yaşam memnuniyetini etkileyen faktörler arasında, savaşın uzaması ve sona ermemesi, geri dönme ümitlerinin azalması, bomba sesleri gibi pek çok savaşa dair şahitliklerin yaşanması, Suriyelilerin yoğun bir şekilde bir arada olması ve bireysel faktörler sayılabilir.

Bu araştırmada, katılımcılar arasından herhangi bir mesleği olanlar, işsizler ve öğrenciler arasında en yüksek yaşam memnuniyeti puanına sahip olanların öğrenciler olduğu anlaşılmıştır. Türkiye'de öğrenci olanların ideallerindeki hayatı kurma çabasında içinde olmaları, Türkçeyi öğrenmede okullu olmanın avantajını yaşamaları gibi pek çok neden gösterilebilir.

Katılımcıların ayrımcılık hissedip hissetmeme durumlarına göre de yaşam memnuniyeti puanlarının farklılaştığını ifade edebiliriz. Beklenildiği gibi, ayrımcılık hiç hissetmemiş olanlarla ayrımcılığı az bir şekilde hissedenlerin yaşamlarından daha çok hoşnut oldukları görülmüştür. Yine Bektaş (2004: 82) da yaptığı araştırmada algılanan ayrımcılıkla yaşam memnuniyeti arasında bir ilişkinin olduğunu bulmuştur.

Katılımcıların yaşadıkları güçlüklerden sonra yaşamlarını anlamlı, yönetilebilir ve anlaşılabilir görüp görmedikleri konusunda 13-91 puan aralığından 50,23 ortalama puana sahip oldukları görülmektedir. Bu durum onların orta düzeyde yaşamı anlamlı gördüklerini, yaşamlarının anlaşılır olduğunu ve başına gelen olaylarını yönetebildiklerini göstermektedir. Yine savaş mağduru olan Iraklılar üzerine yapılan çalışmada da orta düzeyde bütünlük duygusu puanlarının olduğu görülmüştür (Aljurnay, 2013: 119). İki farklı araştırmada benzer sonuçların görülmesinde, Irak ve Suriye kültürünün yakın olması ve her iki gruptaki katılımcıların savaş travması yaşamış olması nedeniyle düşünülebilir.

Bütünlük duygusu puanlarının cinsiyete göre farklılaştığını görmekteyiz. Kadınların bütünlük duygusu erkeklere oranla daha düşük seviyededir. Türkçe bilme düzeyi ile bütünlük duygusu arasında da bir ilişki bulunmaktadır. Aynı şekilde Türklerle iletişiminin çok iyi olduğunu belirten katılımcıların bütünlük duygusu puanları daha yüksek olarak ortaya çıkmıştır. Bu bulgular, katılımcıların ikinci

kültürü edinmeleri ile yaşamlarını daha anlamlı görme, bireylerin başlarına gelen olayları yönetebilme gibi konuları arasında önemli bir ilişkinin olduğunu göstermektedir.

Yine yaşanan güçlükleri anlamlandırma, yaşamlarını daha anlamlı görme ve olayların üstünden gelme yeteneğine eğitim düzeyi yüksek olanların daha çok sahip oldukları görülmüştür.

Daha iyi bir ekonomik duruma sahip olmak daha yüksek bütünlük duygusu puanına sahip olmakla ilişkilidir. Özellikle katılımcılardan, savaş ortamından ayrıldıktan sonra daha iyi bir ekonomik duruma sahip olanların ekonomik açıdan daha az problemle karşılaştıkları düşünülmektedir. Bu araştırmadaki katılımcılar açısından ekonomik durumun daha iyi olması kendilerini daha iyi hissetmeleri sonucunu doğurmuştur. Bu ise beklendik bir sonuçtur. Yine ekonomik durumla ilgili bir diğer konu ise meslek ve bütünlük duygusuna ilişkindir. Burada da benzer bir şekilde işsizlerin en düşük bütünlük duygusu puanına sahip olduğu belirlenmiştir. Ekonomik rahatlığın beraberinde psikolojik huzuru da getirdiği söylenebilir.

İllere göre bakıldığında en yüksek bütünlük duygusuna sahip olanların İstanbul'da yaşamakta olan katılımcılar olduğu görülmektedir. Bu da yine araştırmadaki diğer bulgulara paralel bir şekilde önemli bir bulgu olarak göze çarpmaktadır.

Son olarak düşük bütünlük duygusu puanının ayrımcılığı herkes tarafından hissettiklerini belirtenlerle ilişkili olduğu görülmektedir. Algılanan ayrımcılık depresyonu, yaşam memnuniyetini etkilediği gibi hayatı anlamlı görme, olayları yönetebilme ve karşılaştıkları olayları anlaşılır kılma konularında etkin bir faktör olarak göze çarpmaktadır.

Katılımcılar, öznel dindarlık konusunda 1-7 puan aralığında ortalama 6 puana sahip oldukları görülmektedir. Kendilerini oldukça dindar hissettiklerini söyleyebiliriz. Yüksek öznel dindarlık, Suriyelilerin savaştan önceki yaşantılarında var olan bir durum olabilir fakat savaş esnasında yaşanan travmatik olaylardan kaynaklanabildiğini de söyleyebiliriz. Yani insanların en zor zamanlarda dine daha

çok yöneldiklerini ve kendilerini daha dindar hissettiklerini ifade edilebiliriz. Bu sonuç aynı zamanda katılımcıların dini/manevi destekle yaşadıkları kriz dönemini atlatabileceklerini de göstermektedir. Aljurnay (2013: 176), Irakta savaş sonrasında Iraklılar üzerinde yapmış olduğu araştırmasında tıpkı bu araştırmada olduğu gibi örneklemin oldukça dindar olduğunu, dinin hayatlarının merkezinde yer aldığını ve dinden destek alarak acılara dayanabildiklerini açıklamaktadır. Öte yandan yapılan bir araştırmada insanların dindarlık tiplerine göre sağlık durumlarının değiştiği görülmüştür. İnsanların dini eğitim almadan sadece ibadet etmeleri daha az sağlıklı olmakla ilişkili bulunmuştur. Bu tip dindarlık, kriz dindarlığı olarak tanımlanmaktadır (Ahrenfeldt, 2017: 24). Suriyeli katılımcılar açısından yüksek dindarlık ile daha yüksek depresyon puanına sahip olmayı açıklamada onların herhangi bir dini eğitim almadan sadece ibadet etmeleriyle de açıklanabilir. Bu konu, ileri araştırmalara ihtiyaç duymaktadır.

Oldukça dindar olan katılımcılar, hayatlarında bir zorlukla karşılaştıkları zaman Kuran okuma gibi dini aktivitelerle teselli olduklarını, Allah'tan sabır ve bağışlanma dilediklerini çoğunlukla ifade etmektedirler. Bu durum Orta Doğu'da yaşayan Müslüman örneklem açısından beklendiği bir sonuçtur. Genellikle dini başa çıkma konusunda Müslüman örneklemin olumlu olan stratejilere yöneldikleri görülmektedir. Bu araştırmada hem depresyon puanlarının yüksek olduğunu hem de ODBC (Olumlu dini başa çıkma) puanlarının yüksek olduğunu görmekteyiz. Bu sonuç, savaş, yaşanan kayıplar ve travmalar nedeniyle kendilerini çaresiz, korku dolu, umutsuz ve mutsuz hisseden katılımcıların dine sığınarak başlarına gelen zorlu yaşam olaylarıyla mücadele ederken dinden olumlu destek aldıklarını gösterir niteliktedir. Kula (2002: 242) da depremzedeler üzerine yaptığı araştırmada katılımcıların %76'sının dini başa çıkma yöntemlerini kullandıklarını ifade etmektedir. Depremzedelerin yaşadıkları zorlu süreci atlama Allah'a dua ettiklerini, Kuran okuma ve namaz kılma gibi ibadetler yaptıklarını ve aynı zamanda olumsuz dini başa çıkma yöntemlerinden Allah tarafından cezalandırılmayı düşünme eğiliminde oldukları belirtmiştir. Yine travmatik bir olay olan depremde Köse ve Küçükcan (2006: 91) bireylerin depremi algılayarak yaklaşık %44'ünün depremi "ceza", "imtihan", "kader" gibi dini kavramlarla ifade ettikleri ortaya

çıkıştır. Tüm bunlar bireylerin, savaş, deprem vs. gibi farklı travmatik olayları dinle ilişkilendirerek açıkladıklarını göstermektedir.

Kadınlar daha çok ODBÇ'ye yönelmektedir. Bu ise beklendi bir sonuç olarak ortaya çıkmıştır. Kadınların depresyon puanlarının daha yüksek, yaşam memnuniyetlerinin daha az oldukları göz önünde bulundurulduğunda kadınların ODBÇ'ye daha çok başvurmalarının bir sebebi olarak kendilerini güvende hissedebilecekleri en önemli kaynağın din olduğunu ifade edebiliriz. İnsanların, iş, eğitim, din gibi çeşitli yollarla hayatlarında kendilerini daha güvende hissettikleri söylenebilir. Buna konuya paralel bir bulgu da ODBÇ'ye Türkçe bilenlerin daha az başvuruyor olmasıdır. Bu sonuç, katılımcıların dili bilmedikleri ev sahibi kültürün içerisinde dinden destek aldıklarını göstermektedir.

Medeni duruma göre ODBÇ'ye en çok evliler başvurmaktadır. Bu sonuç da diğer çalışmalardaki bulgulara paralel bir şekildedir (Ayten, 2012: 99). Evlilerin kendilerini daha dindar hissetmeleri ile hayatlarında karşılaştıkları herhangi bir zorlukta da dinden olumlu destek aldıkları anlaşılabilir bir durumdur.

ODBÇ'ye en çok ekonomik olarak hiç geliri olmayanların başvuruyor olması hayatlarında destek alacakları iş vs. imkânları kısıtlı olan bireylerin dinden yardım istemeleri sonucunu doğurmaktadır.

Meslek gruplarına bakıldığında dinden en az destek alanların öğrenciler olduğu görülmektedir. Bu durum ise çoğunlukla ergenlik dönemi ya da erken yetişkinlik döneminde olan öğrencilerin içinde buldukları gelişim dönemleriyle ilgili olabilir. Çünkü 12-14 yaş aralığındaki bireyler daha çok din ile ilgiliyken, 16-17 yaşlarında olanlar dini faaliyet ve inançlarında düşüş yaşadıkları ifade edilmektedir (Mehmedoğlu, 2004: 90). Bu dönemde, din ile ilgili konularda diğer dönemlere oranla daha fazla şüphe duyulduğu bilinmektedir. Dolayısıyla ergenlik/gençlik döneminde olan öğrencilerin dinden daha az destek almaları beklendi bir sonuç olarak göze çarpmaktadır.

Savaşı tecrübe etmiş, pek çok kayıpları bulunan katılımcıların yaşadıkları bu zorlukları, Allah'ın kendilerine işledikleri bir günahtan ya da bir kötülükten dolayı

verdiğine ve yeteri kadar ihlaslı ibadet etmediklerine bağladıkları görülmektedir. Olumsuz dini başa çıkma puanlarının ortalamasının üstünde olduğu söylenebilir. Yani 3-12 puan aralığında katılımcıların ortalamaları puanları 8,26'dır. Çeşitli travmatik olaylara maruz kalan bu örneklem için Allah'ın kendilerini cezalandırdığı fikrinin yaygın olduğu önemli bir sonuçtur.

Eğitim düzeyi en düşük olanların en az olumsuz dini başa çıkma puanlarına sahip oldukları görülürken, araştırma kapsamındaki iller arasından ise en yüksek olumsuz dini başa çıkma puanına Kilis'te yaşayan katılımcıların sahip olduğu görülmektedir.

Katılımcıların savaş gibi sıradan olmayan bir zorlukla karşılaştıktan sonra Allah inancı, ahiret inancı gibi temel inanç konularında herhangi bir şüphe duyup duymadıkları, İslam'ın adil bir din olup olmadığı gibi konularda düşünsel mücadelelerin bulunup bulunmadığı bu araştırmayla anlaşılmaya çalışılmıştır. Katılımcıların yaşadıkları onca zorluğa rağmen temel inanç konularında oldukça az düzeyde bir şüphe yaşadıkları zikredilebilir. Öyle ki katılımcıların dini çatışma puan ortalamalarının 0-24 aralığında 1,57 şeklindedir. Katılımcıların Allah'ın varlığı ve ahiretin varlığı gibi konularda negatif bir söylemde bulunmaktan oldukça kaçındıkları görülmüştür.

Eğitim düzeyi ile dini çatışma arasında pozitif bir ilişki bulunmaktadır. En yüksek eğitim düzeyine sahip olan katılımcıların dini çatışma puanlarının da yüksek olması sonucunu beraberinde getirmektedir.

Yine daha çok Suriyeli komşuya sahip olan katılımcıların daha yüksek dini çatışma puanına sahip oldukları ortaya çıkan önemli bir sonuçtur.

Dini çatışma puanları en düşük olanların evliler olduğu beklendik bir sonuç olarak karşımıza çıkmaktadır.

Depresyon ve olumsuz dini başa çıkmaya benzer şekilde dini çatışma puanları en yüksek olanlar da Kilis'te yaşayanlardır. Bu da, çarpıcı bir sonuç olarak karşımıza çıkmaktadır.

Yine buldukları gelişim dönemleriyle ilişkili olduğunu düşündüğümüz öğrencilerin dini çatışma konusunda diğer meslek gruplarına göre en yüksek puana sahip olmaları da beklendik bir bulgudur diyebiliriz.

3.2.ÇALIŞMA II İLE İLGİLİ BULGULAR

Tezin bu kısmında İstanbul, Kilis, Gaziantep ve Konya illerinde savaş nedeniyle zorunlu olarak göç etmiş Suriyeli kadınların kültürel uyumlarının nasıl olduğunu, yapılan görüşmeler ve gözlemlere dayanarak incelemekteyiz. Yine bu başlık altında Suriyeli kadınların kültürleşme süreçlerinde hangi faktörlerin etkili olduğu, orijinal kültürleri ile yeni kültür arasında ne gibi benzerlik ve farklılıkların olduğu, kültürleşme stratejileri olan özümseme/asimilasyon, ayrılıkçılık, entegrasyon/bütünleşme ve marjinalleşme/sınırdan kalmadan hangisine daha eğilimli oldukları keşfedilmeye çalışılmaktadır. Yine onların göç etme sebepleri ve motivasyonları ile hangi bireysel özelliklere sahip oldukları öğrenilmek istenmektedir. Suriyeli kadınların yeni kültür ile temasları ve bu kültür grubundan bireylerle iletişimleriyle Türkiye'ye dair görüşleri, söz konusu araştırma illerinin karakteristik özellikleri ile Suriyeli kadınların kültürel uyumları arasında bir ilişkinin olup olmadığı ve son olarak, kadınların hem savaş sürecinde hem de kültüre uyum sağlama süreçlerinde ne gibi problemlerle karşılaştıkları gözlem ve görüşmeler aracılığıyla araştırılmaktadır.

3.2.1. Göç Öncesine İlişkin Bulgular

3.2.1.1. Suriye'de Savaş Öncesi Genel Yaşantıları

Savaştan önce Suriye'deki yaşantılarının, sosyal statülerinin ve oradaki yaşantılarından duydukları memnuniyet düzeyinin kültürleşme sürecini etkileyeceğini düşündüğümüz için Suriyeli kadınlara “*Savaş başlamadan önceki hayatınızı kısaca anlatır mısınız?*” şeklinde bir soru sorduk.

Suriyeli kadınlar, önceki yaşamlarını her ne standartta olursa olsun elbette savaştan ve göçten daha iyi olduğunu düşünmektedirler. Bununla birlikte ekonomik koşullarının iyi oluşu, sevdikleriyle bir arada yaşayabilme gibi savaş öncesi dönemdeki yaşantılarının onlar için önemli olduğunu görmekteyiz.

Savaştan öncesine ilişkin olarak hoşnut olunan konular arasında ekonomik durumları ve aileleri, arkadaşları ile bir arada olmalarının geldiğini söyleyebiliriz. Katılımcılarımız bu konuda şöyle cevaplar verdiler:

- *“Yani çok iyiydi, maddi durum olarak iyi, her şey iyiydi.”* (Asya, 23, Konya).

- *“Savaş öncesi hayatımız çok güzeldi, ailem arkadaşlarım her şey vardı.”*(Emani, 28 Konya).

- *“Tabi ki Suriye’deki hayatım çok güzeldi. Fazla arkadaşlarım vardı.”*(Selma, 32, Konya).

- *“Suriye’deki hayatım çok iyiydi. Maddi olarak çok iyiydi. Sosyal ve psikolojik olarak da çok iyiydim elhamdülillah.”* (Emine ck., 45, Gaziantep).

- *“Maddi durumum da çok iyiydi, ailem de etrafımdaydı.”* (Ravda, 36, Konya).

- *“Elhamdülillah önceki hayatım ve şimdiki hayatım için ama önceki hayatımın daha düzenli olduğunu hissediyordum. Evim, vatanım, halkım, sevdiğim insanlar, akrabalarım etrafımdaydı. Subhanallah önce ve şimdi arasında farklılıklar var.”* (Feride, 51, İstanbul).

Normal düzeyde memnun olanlar ise orada bir ev sahibi olmanın kendileri için memnuniyet sebebi olduğunu dile getirmişlerdir. Örneğin maddi kaygıları olan bir katılımcı savaştan önceki hayatı ile ilgili şunları söylüyor:

- *“Normal bir hayatımız vardı, kafamızı koyacak bir yuvamız vardı elhamdülillah. İki kızım vardı, kocam da hastaydı, migren hastalığı vardı. Hastanelere çok gider gelirdik. Gelirimiz çok azdı. Oğlumu bir işe yerleştirdim. İnsanların yardım etmesini beklerdim çünkü oğlumun maaşı bize yetmiyordu.”* (Futayyin 46, Kilis)

Yine savaştan önceki ekonomik durumları şu cümleyle ifade ediyor:

- “Savaş öncesi yani biz normal insanlardık fakirdik yaşamak için çalışıyorduk” (Yıldız, 43, Kilis).

Sayıları az da olsa savaştan önceki yaşantılarından memnun olmadıkları hususların olduğunu dile getirenler de olmuştur. Örneğin bir katılımcı şunu söylüyor:

- “O hayata yüzde yüz iyi diyemiyoruz ama kabul edilebilir bir hayat.” Hela (37, Kilis) şeklinde ifade etmiştir.

3.2.1.2. Savaşta Yaşanılanlar

Katılımcılar savaşın başlaması ile birlikte pek çok travmatik olay yaşamışlardır. Savaş esnasında neler yaşadıklarını ve göç kararlarını nasıl aldıklarını anlayabilmek için kendilerine “Savaşın başladığı süreç ile Türkiye’ye varışınız arasındaki süreçte yaşadıklarınızı anlatır mısınız?” sorusu yöneltilmiştir.

Katılımcılar arasında savaşın başlamasıyla birlikte hemen göç etmediklerini, bombalı saldırı, yakınlarının ölümü, evlerinin yıkılması, ellerinden alınması gibi pek çok olağanüstü olay yaşadıklarını ve bu sebeplerle göçe zorlandıklarını ifade edenler bulunmaktadır. Bunlardan biri şunları söylüyor:

- “Ben yaklaşık 4 yıl savaş ortamında yaşadım. Uçak bombaları, tetikçiler, alıkoymalar, tutuklanmalar bombalar... Annem şehit oldu! Evlerimizi kaybettik, villalarımızı, arabalarımızı... Benim büyük bir salonum vardı onuda kaybettim elhamdülillah. Sonra göçmek zorunda kaldık çünkü rejim bizi hiç istemiyordu. Sadece güven bulmak istiyorduk çadır olsa dahi kalmaya karar verdik. Hiç farketmez sadece savaş olmayan bir yer olsun!” (Ravda, 36, Konya).

Suriye’de savaşın başlamasıyla sıkıntıya neden olan faktörlerden biri de terör grupları olmuştur. Yerel halk DEAŞ terör örgütüyle ilgili çok fazla problem bildiriminden bulunmuştur. Katılımcılardan biri, o zamanlara ilişkin korkusunu şöyle ifade ediyor:

“İşidler bir taraftan Beşar’ın askerleri bir taraftan, çok korkunç şeylerdi. Gece yarısı evden çıkarlardı. Bombalarlardı.” Yıldız (43, Kilis).

Bir başkası yaşadıklarını şöyle dile getiriyor:

- “Ama Suriye’yi kendileri harap etti. Bu sakallılar geldi daha zor oldu... Bunlar DAEŞ’ler. Köyümüze geldiler. Sınıra kadar geldiler. Bayram namazını köyde kılamadık. Köyümüze saldırdılar... Ramazan bayramında zeytin ağaçlarının içine kaçtık.” şeklinde anlatmıştır.” Münire’de (63, Kilis).

Bir başka katılımcı tecrübelerini şu cümlelerle anlatıyor:

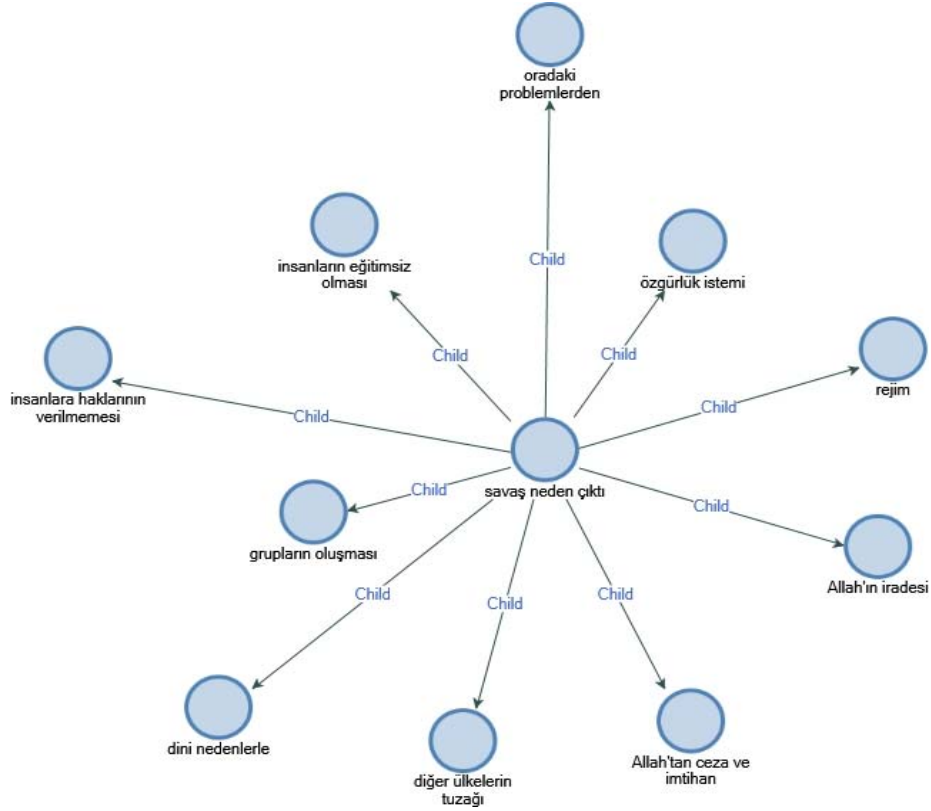
- “Savaştan sürekli sokaklarımıza şeyler gelirlerdi, Işidler gelirlerdi. Silahlar, uçaklar hep gözümüzün önünde yaralılar, ölümler... Sürekli sokağa atıldı, çöp poşeti nasıl atılır kalırsa, insanlar da öyle kaldılar. Bu savaşta kardeşimden tarafta, annem de çok yandı. Ben de çok... Hepimiz kardeşimize yandık.” Sena (28, İstanbul).

Savaşın başlamasıyla birlikte yollarda çok fazla kontrol noktalarının bulunduğunu, oradan geçen kişilerin sebep göstermeksizin tutuklanıp hapisaneyeye götürüldüğünü dile getirenler de bulunmaktadır. Örneğin bir katılımcı bu konuda yaşadıklarını şu şekilde anlatmıştır:

- “Olaylar başladıktan sonra her şey altüst oldu. Nereye gitsek kontrol ve teftiş noktaları vardı. Sürekli içimizde bir korku vardı. Kardeşim tutuklandı, bir yıl boyunca onun için çok korkmuştuk. Babam yaşlı olmasına rağmen onu bile tutukladılar. Bir gün tutuklu kaldı. Çıktıktan sonra hasta oldu, ameliyat oldu ve çok fazla dayanamadı, vefat etti... Sadece ben kardeşim ve annem kaldık. Babam vefat etti, kardeşim şehit oldu. Her şey çok zor olmuştu ve Türkiye’ye gelmek zorunda kaldık.” (Mediha, 29, Konya).

3.2.1.3. Savaşın Başlama Nedenine Yapılan Atıflar

Savaşın başlamasını bir insanla, kurumla, devletle ya da Allah’la ilişkilendirmeleri durumunun psikolojik açıdan önem arz edebileceği düşüncesiyle katılımcılara “Suriye’deki savaşın başlama nedeni sizce ne olabilir?” sorusu soruldu. Bu soruya verilen cevaplar aynı zamanda yaşadıkları olayların müsebbiplerini nasıl ortaya koyduklarını, yaşamlarında barışçıl bir şekilde yaşayıp yaşayamayacakları konusunda da önemli ipuçları verebilir.

Şekil 3.1: Savaşın çıkma nedenleri.

Yukarıdaki şekilde gösterildiği gibi katılımcılar, savaşın çıkma nedenleri olarak, “Allah’ın bir cezası ve imtihanı”, “Allah’ın iradesi”, “diğer ülkelerin bir kumpası”, “dini nedenler”, “grupların oluşması”, “insanlara haklarının verilmemesi”, “insanların eğitimsiz olması”, “özgürlük istemi”, “rejim”, ve “oradaki problemler” olarak ifade etmişlerdir. Bu nedenler içerisinde savaşı “Allah’ın bir cezası olarak görenlerin ve savaşın dini nedenlerle ortaya çıktığını ifade edenlerin çok büyük bir kısmının Konya’da yaşayan Suriyeli kadınlar olması dikkat çekmektedir.

3.2.1.4. Suriye’de İç Göç

Yaşanılan savaş ile birlikte katılımcıların Türkiye’ye göç etmeden önce Suriye’de bir ya da birçok kez ülkeleri içinde yer değiştirdiklerini konuşmalarından çıkarıyoruz. Bu ise Suriye içerisinde insan gruplarının nasıl hareket halinde olduklarını göstermektedir. Ayrıca göç yolunda her defasında yaşanan korku ve yeni yerleşim yerinde güvenilir bir ortam bulabilme gibi kaygılarının olması katılımcılar tarafından sıkça dile getirilen problemlerdendir. Suriye’de sürekli farklı

yerlere göç edip ardından ülke dışına gitme kararını almak da yine Suriyeli mültecilerin yaşamış oldukları zorunlu göçün doğasında yer alan “planlanmadan yaşanan göç” olma özelliğini ifade etmektedir. Bir diğer deyişle yaşamlarına yeterince kast edilmesinin ardından tek çare olarak güvenli bir yer arayışı hep devam etmiştir. İnsanlar öncelikle kültürüne alışkın oldukları, daha kolay erişilebilecek ortamlara yönelmiş, fakat bu da çözüm olmayınca ülke dışına akın akın göç etmeye başlamışlardır. Suriye’deki iç göçü katılımcılar şu şekilde anlatıyorlar:

- “*Sonra olaylar oldu. Biz de bir yerden başka bir yere kaçmak zorunda kaldık. Bir okulda kaldık. Oradan tekrar başka bir yere sığındık, bir çadır yaptık. Sonra Menbiç’e gittik orada kaldık. Sonra olaylar artınca, dayanılamayacak bir hal aldığında Türkiye’ye geldik.*” (Elmez, 29, Kilis).

- “*En son El-Bab’a gittik. Orada geçinebilmek için çocuklarımla çalıştım. Sonra El-Bab’ı vurmaya başladılar. Biz de Türkiye’ye geldik.*” (Futayyin, 45, Kilis).

- “*Ben Hamalyım ama Halep’te yaşıyordum. Sonra çatışma başladı. Bir süre dayandıktan sonra Rakka’ya gittik.*” (Hela, 37, Kilis).

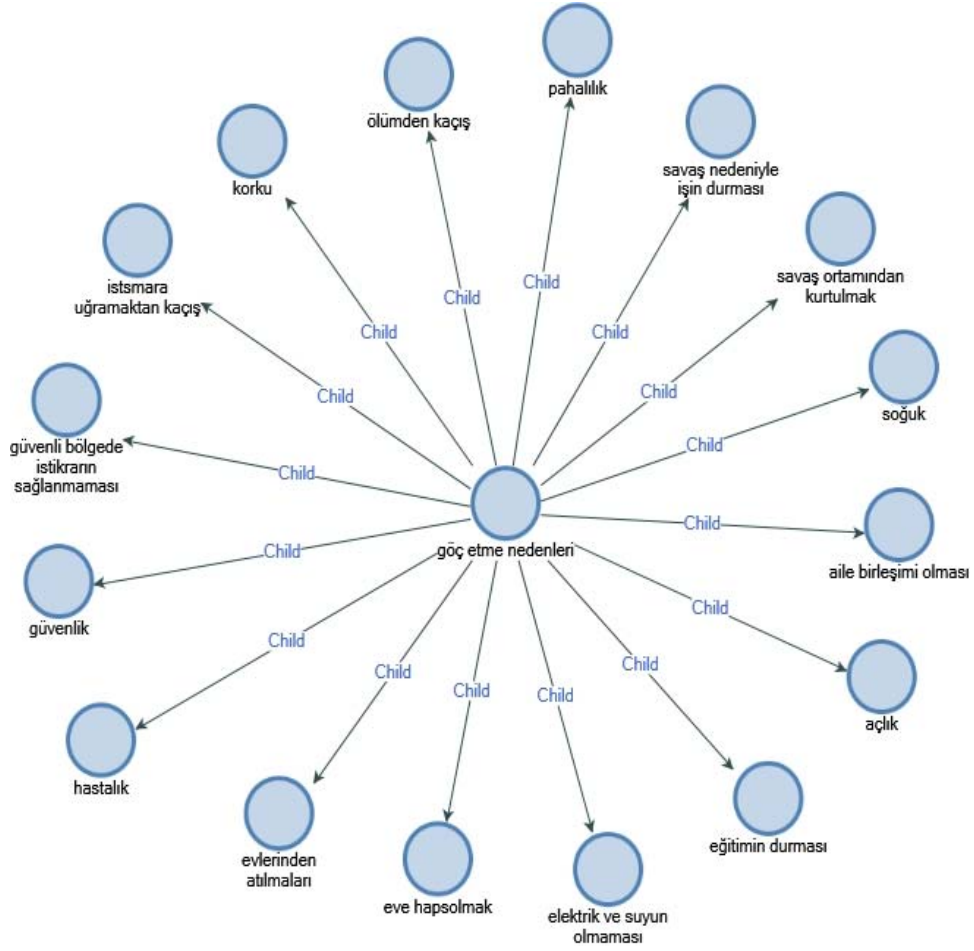
- “*Olayların başında Azez’den çıkıp Şam’a yerleştim. Şam’da hayat biraz daha iyiydi...*” (Melek Ş., 65, Kilis).

- “*Zor bir hayat yaşadık sürekli göç halindeydik, savaş vardı.*” (Kevser, 32, Konya).

- “*Azez’den Halep’e göç ettik. O zaman Halep’te sorun yoktu sonra Halep’te de olduktan sonra tekrar memleketimiz Azez’e döndük.*” (Safa Ş., 34, Kilis).

3.2.1.5. Suriyeli Kadınların Göç Etme Nedenleri

Katılımcılara savaş devam ederken başka bir ülkeye göç etmelerinin nedenleri ortaya koyabilmek için “*Suriye’de savaş devam ederken neden Türkiye’ye gelmeyi tercih ettin?*” sorusu yöneltildi.

Şekil 3.2: Katılımcıların göç etme nedenleri.

Şekil 3.2’de de görüldüğü üzere katılımcıların, “açlık”, “aile birleşiminin olması”, “eğitimin durması”, “elektrik ve suyun olmaması”, “evden dışarıya çıkamamak”, “evlerine el konulması”, “güvenli bölgeler olarak ifade edilen yerlerde dahi istikrarın sağlanamaması”, “güvenlik”, “hastalık”, “istismara uğramaktan kaçış”, “korku”, “ölümden kaçış”, “pahalılık”, “savaş nedeniyle işlerinin durması”, “savaş ortamından kurtulmak isteği” ve “soğukta kalmış olmak” nedenleriyle göç ettikleri anlaşılmıştır.

3.2.2. Göç ve Yerleşme

3.2.2.1. Türkiye’ye Varış ve Göç Sonrası Yaşam

Katılımcıların Türkiye’ye göç etme şekilleri ile göç ettikten sonra araştırma yapılan sürece kadarki yaşantılarını anlayabilmek için “*Türkiye’ye nasıl geldiniz? Vardıktan sonra şu ana kadar olan süreci anlatır mısınız?*” sorusu yöneltilmiştir. Bu

soruya verilen cevaplara bakıldığında ise çoğunlukla kara yoluyla ya da yürüyerek sınıra gelindiği gibi hava ve deniz yollarıyla ulaşanların olduğu da görülüyor. Hava yoluyla Türkiye'ye gelenler genellikle Şam-Beyrut-İstanbul şeklinde seferlerini tamamlamışlardır. Deniz yoluyla gelenler ise genellikle Suriye-Lübnan-Tarablus-Türkiye şeklinde yolculuk ettiklerini ifade etmişlerdir. Bu iki şekilde yolculuk edenlerin aksine kaçakçılara çok fazla para vererek sınıra kara yoluyla gelenlerin ya da korku içinde yürüyerek sınıra ulaşanların sayıca daha fazla olduğu verilen ifadelerden ortaya çıkmıştır.

Göç sürecini ve vardıktan sonra Konya'da yaşadığını belirten bir katılımcı yaşadıklarını şöyle anlatıyor:

-“Kaçak geldik. Yani dağlardan, bir sabahtan sonraki sabaha kadar yoldaydık, çok zorlandık, çocuklar için soğuktan hava. İki gün boyunca çocuklar yemek yememişlerdi, yorulup ağlıyorlardı. İlkinde polis bizi yakaladı, o günün öğleden sonrasına ve sonraki günün öğleden sonrasına kadar yemeksizdik, yani bize biraz ekmek verdiler, meyve suyu gibi bir şey verdiler sadece. Bir gün boyunca başka şey bize vermediler, çocuklar aç kaldılar... Sonra Türkiye'ye geldik. Gelirken iyi bir adamla karşılaştık, bizi buraya getirdi.” (Asya, 23, Konya).

Suriyeli kadınların pek çoğu sınıra kadar kaçak yollarla geldiklerini ve sınıra geldiklerinde Türk askerinin yardımını gördüklerini ayrıca Türk halkının kendilerine yardım elini uzattıklarını ifade etmişlerdir. Konya'da yaşayan Sabiha (62) yetim ve öksüz kalan torunlarıyla birlikte göç ettiğini ve göç sonrası durumu şu şekilde ifade etmektedir:

-“Kaçak geldik, bir kaçakçı bizi getirdi, girdik, Türk askeri bizi aldı. Arabaya bindirdi bizi. Geldiğimde bir ailenin yanında kaldık, 7 ay onlarla birlikte yaşadık. Bizim için yemek ve içecek sağladılar. Ayrıca yetim kızım için eğitim imkânı sağlandı. Türk okulunda ikinci sınıfı okudu, ondan sonra onlardan ayrıldık. Bazı insanlar bizim için bir ev kiraladılar, orada oturduk. Şimdi 2 ay geçti, kızım başka bir okula daha başvurdu. Onun erkek kardeşiyle bu kez, yetimler, onlar için sadece Allah, ben ve dedesi var, onlar okuyor şu an ve Türkçe öğreniyor, ben Türkçe konuşamıyorum, Arapça konuşabiliyorum, kocam hiçbir şey bilmiyor, çıkmıyor – girmiyor, hiçbir kelime konuşamıyor, o da Arapça konuşuyor, tek yardımcımız

Allah'tır. ... derneğine başvurduğum, onlara yemek bulabilmek için. Başka bir dernekte Şamlı bir kadın çalışan bizi ziyaret etti, neden durumunuz böyle diye sordu, ben hiçbir destek veren yok, sadece Allah'ın kapısı var bizim için ve bu dernekten yemek alıyorum çocukların karınlarını doyurabilmek için... Dernek bana yardım etti, halılar getirdiler, yataklar getirdiler, biz ondan önce yerde uyuyorduk."

Göç ettikten sonra Suriyeli kadınlara yönelik çalışmalar yapması gerektiğini anladığını ifade eden Necla K. (42, Kilis) ise vardıktan sonraki süreci şöyle dile getiriyor:

- *"Dediğim gibi Türkiye'ye ilk geldiğimde bu kurumu kurdum. O zamanlar oğlum yaralıydı ve kocam hapishanedeydi. Ben ekmek sıralarında kadınları gördüm ve bu görüntü bana çok acı verdi çünkü ben Suriye'deyken eylemciydim ve protestocuydum. Biz hürmete değer ve aziz kadınlardık. Nasıl sırada bekleriz? Bazı kadınları getirdim. Türk olan ev sahibinden borç aldım ve fuar yaparak onları çalıştırmak ve alın terlerinden para kazanmaları için bu kurumu kurduk. Ondan sonra bu düşünce gelişti ve birçok kadın bana katılmak istediğini söylemeye geldi. Bunlardan 45 kadın personelim oldu, sonra, bu düşünceyi belediyeye arz ettim. Belediyeye bir kaç kadının benden kuaförlük öğrenmek istediğini, evimin artık yeterli olmadığını söyledim, çünkü evim üç odalı ve bir odayı ayırmıştım ve çocuklarım vardı. Belediye bize bu alanı verdi. Ben boyadım, düzenledim çünkü çok eskiydi, belediye şu anda buranın kirasını, elektrik ve su faturasını ödüyor. Biz çok fuar yapıyoruz, burada gönüllü olarak çalışıyoruz, üç senedir çalışıyoruz ve çok memnunuz."*

Vardıktan sonra kimileri, öncelikle çadırlarda bir müddet yaşamış ve daha sonra ev kiralayarak şehir merkezlerine geçtiklerini anlatmışlardır. Örneğin Kilis'te yaşayan Hüsne (38) bu durumu şöyle anlatmaktadır:

- *"Türkiye'ye kaçak girdik. Çadırda, Kilis 1 çadırında yaşadık. Bir süre sonra kocam Ahmet'in arkadaşı bize bir ev temin etti. Bu evde bir süre kaldık sonra kira ödemeye başladık. İyi bir süre diyebiliriz."*

Katılımcıların göçün akabinde psikolojik olarak rahatladıkları da verilen cevaplardan elde edilmiştir. İlgili cevaplardan birisi şu şekildedir:

“Yani buraya ilk geldiğimizde durumumuz biraz zordu ama daha sonra yardımlar yapıldı rahatladık. Yeni ortama alıştık ve güvende olduğumuzu hissettik.”
(Meyyade, 29, Kilis).

3.2.2.2. Bomba Sesleri Altında Kültürleşme

Her göçün kendine has bir doğası bulunmaktadır. Örneğin, Almanya’ya Türklerin göç etmesinde en temel motivasyon ekonomik olarak daha rahat koşullara kavuşmaktır. Gidenlerin hem ırk hem de dini olarak ev sahibi ülkeden farklı olması göçmenlerin daha çok ayrılıkçılık stratejisine yönelmelerine neden olduğu hususunu düşündürmektedir. Suriye’den Türkiye’ye göç etmiş Suriyelilerin temel göç motivasyonu ise hayatta kalmayı başarabilmektir. Öte yandan her iki örnek açısından da göçmenlerin özellikleri ve göç edilen ülkedeki bireylerin özellikleri kültürleşme sürecine etki etmektedir.

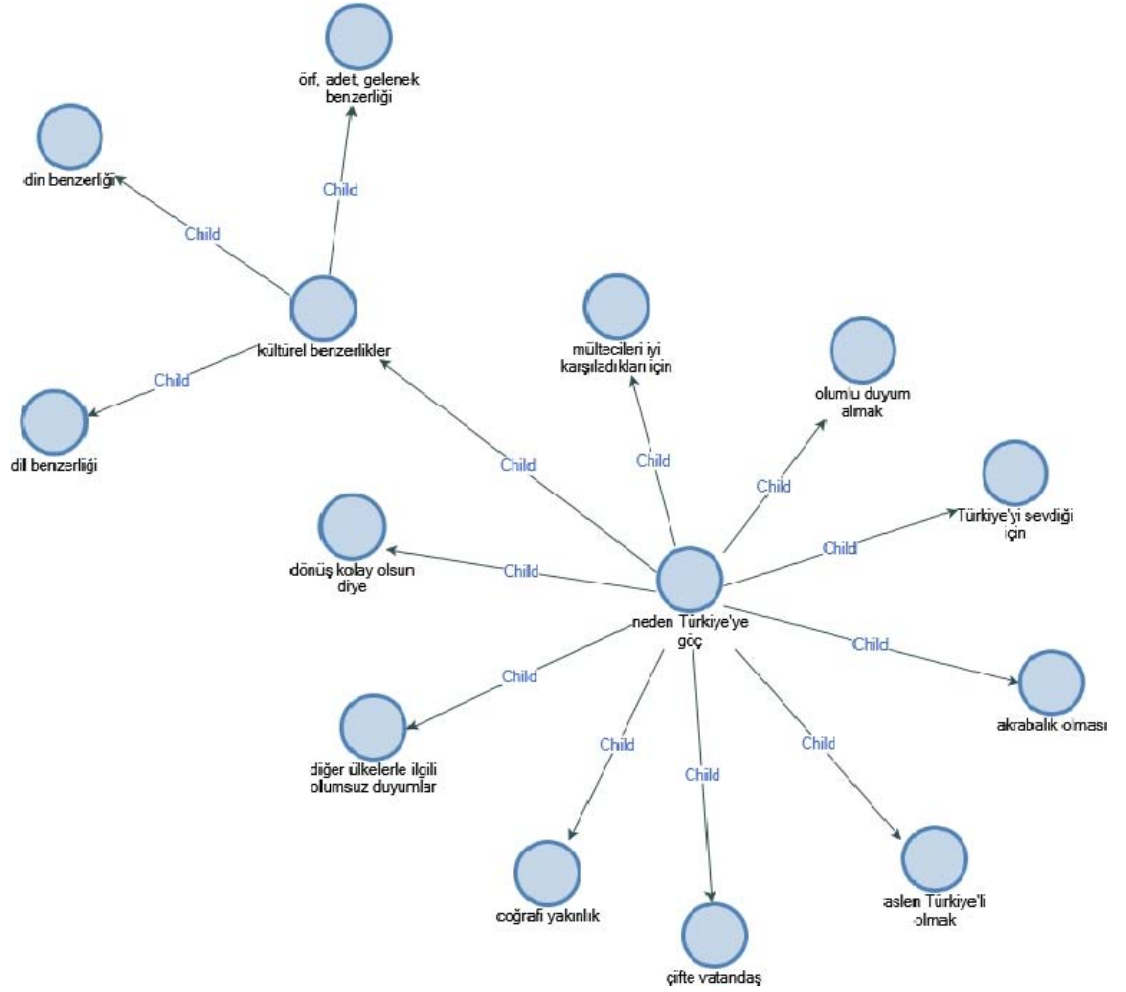
Türkiye’deki Suriyelilerin daha önce herhangi bir plan yapmaksızın aniden göç etmiş olmaları ve geri dönme ümidiyle daha çok geçici olarak Türkiye’de yaşama istemleri ile savaşın oldukça uzun sürmesi Türkiye’ye uyum sağlamaları konusunda etkili olduğu düşünülen faktörlerdendir. Örneğin görüşmeler yapmak için Kilis’e gittiğimizde, sınırın ötesinde devam eden çatışmaların sesleri duyulmaktaydı. O tarihten önce Kilis iline de birçok kez roket vb. saldırıların olduğunu biliyorduk. Gece vakti Kilis’te uyurken, pek çok kez bomba sesleriyle uyanıyorduk. Kilisliler bu duruma bize nazaran daha az dramatik tepkiler veriyorlardı. Bomba seslerine alışmış olduklarını gözlemliyordum. En azından bombanın daha uzağa mı yakına mı düşmüş olduğu gibi tahminlerde bulunuyorlardı. O tarihlerde Elmez hanımla görüşme yaparken çok şiddetli bir ses duyduk. Sanki bomba yanımıza düşmüş gibiydi, aniden kaçışmaya başladık ama nereye kaçtığımızı bilemiyorduk. Görüşme esnasında olduğumuz için ses kaydını durdurdum ve endişemiz azalınca kayıt cihazını açıp tekrar kaldığımız yerden görüşmemiz devam etti. İkinci kez açtığımda şu notları kaydederek görüşmeye başlamıştım:

“Biraz önce mülakatımız yarım kaldı, bomba seslerinden dolayı. Birkaç kez bomba düştü ve sesler uzaktan geliyor. Yakından da olanlar vardı. Şimdi herkes burada bombanın hangi taraftan düştüğüne bakıyor, yüksek yerlerden. Şu anda tekrar bomba seslerin altında mülakata devam edeceğiz Elmez Hanım ile birlikte.” (15.09.2016).

Sonrasında edindiğimiz bilgilere göre, boş bir alana düşen roket/bomba benzeri bir şeyin gürültüsü imiş. Öte yandan büyük seslerden bir diğerrinin kaynağı ise Azez’de DEAŞ tarafından oradaki halk ve ÖSO’ya karşı bir benzin istasyonunun yakınlarında aşırı yüklü bir bomba düzeneğinin tuzak şeklinde kurulması olarak bildirilmişti. Kilis’te yaşayan Azezliler hemen akrabalarının, tanıdıklarının bu olaylardan zarar görüp görmediğini anlamak için irtibat kurmaya çalışıyorlardı. İşte Suriyelilerin kültürleşme süreçlerini değerlendirirken bir yandan savaşın yanı başlarında devam ettiği, doğup büyüdüklerr şehirlerrin harap edildiğı, her an oradaki yakınlarına zarar gelme kaygılarının yaşandığı ve savaş uzadıkça ülkelerine dönme ümitlerinin azaldığı böylesi bir ortamı göz önünde bulundurmak gerekir.

3.2.2.3. Göç Etmede Türkiye’yi Tercihin Nedenleri

Suriye’de yaşanan savaşın mağdurları büyük oranda komşu ülkelere sığınmış, bunların çok büyük bir kısmı da Türkiye’ye göç etmek istemiştir. İşte burada neden başka bir ülke değil de Türkiye’ye göç etmiş oldukları *“Neden Türkiye’yi seçtiniz?”* sorusu yöneltilerek anlaşılmaya çalışılmıştır.

Şekil 3.3: Türkiye'ye göçü tercih etme nedenleri.

Şekil 3.3'de de gösterildiği gibi, Türkiye'yi tercih etme nedenleri olarak “akrabalık bağlarının bulunması”, “aslen Türkiye’li olmak”, “coğrafi yakınlık”, “çifte vatandaş olmak”, “diğer ülkelerle ilgili olumsuz duyum almak”, “dönüşlerinin kolay olması için”, “dil, din, örf, adet, gelenek gibi kültürel benzerliklerin bulunması”, “mültecileri iyi karşılayan bir ülke olması”, “olumlu duyum almak” ve “Türkiye’yi sevmeleri” hususları cevaplardan elde edilen ve kategorik olarak sunulan ifadelerdir.

3.2.2.4. Suriyeli Kadınların Yerleşim Yeri Olarak İstanbul, Kilis, Gaziantep ve Konya’yı Seçme Nedenleri

Katılımcılardan Kilis’i tercih etmelerinin nedenlerine baktığımızda genellikle Suriye’ye çok yakın olması, Kilis’i kültürel yönleriyle Suriye’ye çokça benzettikleri

ve kendi ülkelerinde yaşıyor gibi hissetmelerini sağladığı için Kilis'te yaşadıklarını söylemişlerdir. Bu konuda Kilis'teki Suriyeli kadınların bazıları şu şekilde cevap vermişlerdir:

- *“Kilis'in adetleri Suriye, Azez ve Halep'e çok yakın”* (Yıldız, 43, Kilis).

- *“Babamın tarafı Türk asıllı. En çok Kilis ve Gaziantep'i tercih ederiz. Kilis niye? Çünkü ben Suriye'de oturuyor gibi hissederim kendimi. Mersin'e gittim, Antep'e Adana'ya gittim... Yok, Kilis hepsinden iyi... Bakarım Kilis'in yakın olduğunu hissederim.”* (Münire, 63, Kilis).

Konya'da yaşamayı tercih edenlerin büyük çoğunluğunda Konya'nın dini ve manevi yönüne vurgu yapıldığı görülmektedir. Ayrıca birbirini Konya'ya doğru çektiklerini düşünebileceğimiz ifadeler de çokça yer almaktadır. Bir başka deyişle Konya'ya daha önce gidenler, gittikten sonra akraba, tanıdık vs. yakınlarının da oraya gitmesini sağlamış oldukları görülmektedir. Konya'da yaşamakta olan Suriyeli kadınların verdikleri cevaplardan bir kaçısı şöyledir:

- *“Komşumuz vardı bize Konya'nın çok muhafazakâr bir şehir olduğunu ve diğer şehirlere benzemediğini söyledi ve buraya geldik. Elhamdulillah hiç pişman olmadım.”* (Selma, 32, Konya).

- *“Konya! Çünkü dindar bir şehir.”* (Melek M., 33, Konya).

- *“Çünkü bizim akrabalarımız vardı, bize yardım ediyorlardı. Biz ilk önce İstanbul'a gitmiştik, çünkü İstanbul havaalanına inmiştik. Ama oradaki insanların kılık kıyafetini hiç sevmedik, açık çok vardı. Ama burada bizim giydiklerimize benzeyen kıyafetler giyiyorlar. Daha çok kapalılar var burada, Konya'da.”* (Ravda, 36, Konya).

- *“Genel olarak Konya halkı dindar ve iyi kalpli olduğu için.”* (Tesnim, 16, Konya).

Suriyeli katılımcıların Gaziantep'te yaşamak istemelerinin sebepleri arasında Suriye'ye coğrafi konum olarak yakın olması, Halep'teki yaşantıya benzetmeleri, kültürel benzerlikler ve akrabalık ilişkileri yer almaktadır.

Gaziantep'te yaşamayı tercih etme ile ilgili bazı görüşler şu şekildedir:

- *“Antep'i ben Halep gibi görüyorum çünkü Halep'e çok benziyor ve her şeye rağmen hala ülkemizin kokusunu hiss ediyorum.”* (B, Gaziantep).

- *“Yine Halep’e yakın olduğu için sürekli iletişimde olmak istedim. Halep’in kokusunu buradan almak istedim ve ümidim var vatanıma döneceğim tamamen. Yıkılmış olsa bile gidip kendi ellerimizle kuracağız sadece kadınlar da olsak döneceğiz.”* (Emine ck., 45, Gaziantep).

- *“Köyümüze yakın olduğu için.”* (Aya, Gaziantep).

İstanbul’da yaşamak istemenin sebepleri arasında ise İstanbul’u daha önce duyup bilmeleri, iş ve üniversite eğitimi fırsatları açısından daha elverişli olması, aile üyelerinden birinin daha önce gelmiş olması ve aile üyelerini bir araya yeniden getirme düşüncesi yer almaktadır.

İş fırsatının oluşması ile ilgili olarak bir katılımcı şöyle söylüyor:

- *“Çünkü mesela ilk önce annem iş bulmuştu. Annem burada yani... En çok burada iş fırsatı var. Annemin ailesinin hemen hemen hepsi buraya gelmişti, kardeşleri falan buradalardı. Ondan buraya hemen geldik.”* (Meryem, 22, İstanbul).

Bir başkası ise şunu söylüyor:

- *“Çünkü kardeşim burada çalışıyor elhamdulillah, nasibimiz.”* (Gazzali, 35, İstanbul).

İstanbul’un bilinen bir şehir olmasının etkisinden kaynaklandığını ise bir katılımcı şu romantik cümlelerle anlatıyor:

- *“Neden İstanbul? Vallahi biz Türkiye’yi şehir şehir bilmezdik ama bizim küçüklüğümüzde öğrendiğimiz bir şarkı vardı, diyor ki ‘ben arıyorum ben arı! Nereye gidersin? İstanbul’a...’ Bu şarkıyı çok söyledik ve bu şarkı doğru oldu. Söylediğimiz şeyi yaşadık! İstanbul’a geldik... Nereye gidiyorsun? İstanbul’a denildiğinde beni de al yanına derdim. Suriye’den abim İstanbul’a geldi. Neden İstanbul’a geldi bilmiyorum. Bizde onunla beraber olalım diye ve tanıdığım herkes İstanbul’a geldi. O yüzden bizde buraya geldik.”* (Abir, 29, İstanbul).

3.2.2.5. Türkiye’de İç Göç

Suriyeli mülteciler belli bir düzeni oturtmak için zaman zaman Türkiye içinde de il içi veya iller arası göçler yaşamışlardır.

Kilis içinde üç farklı yer değiştirdiğini anlatan bir katılımcı şunları aktarıyor:

-“Bir Çengel’de oturduk, bir Karadaş’ta oturduk sonra burada Beşevler’de bir hayır sahibi bize bir oda ayırdı.” (Yıldız, 43, Kilis).

Önce İstanbul’a sonra Konya’ya göç ettiğini bildiren bir katılımcı yaşadıklarını şöyle anlatmaktadır:

-“Ben İstanbul’da da ikamet ettim ama buradaki huzuru orada bulamamıştım. Konya halkı bize çok yakın. İstanbul’da orada çok yabancılar ve kalabalık var...” (Mediha, 29, Konya).

3.2.2.6. İhtiyaçların Nasıl Karşılandığı

Suriyeli kadınların, göçten sonra yeni yerleşim yerlerinde hayatlarını sürdürebilmek için gerekli olan ihtiyaçlarını nasıl karşıladıklarını ortaya koyabilmek için katılımcılara “Türkiye’de ihtiyaçlarınızı nasıl karşılıyorsunuz?” şeklinde bir soru sorulmuştur. Bu soruya verilen cevaplardan Suriyeli kadın mültecilerin birkaç farklı şekilde cevap verdiği görülmektedir.

Suriyeli kadınlar, şayet evli ya da erkek çocuğa sahipse maddi sorumlulukları onlara yüklemekteler. Yani ekonomik problemlerini çözebilecek insanlar olarak erkeğe yönelik atıflarda bulunmaktalar. Katılımcılar şunları söylüyor:

- “Kocam çalışıyor elhamdulillah, ben çalışmıyorum, bu derneğe geliyorum, nasibimi alıyorum.” (Hulud, 31, Konya).

- “En başta çok zorlandık. Sadece kıyafetlerimizi getirmiştik. Yollarda falan çok zorlandık. Sonra oğlum çalışmaya başladı. Şuan kiralar arttı yetiştiremiyor. Oğlum tek çalışıyor. Kaybolsak dil bilmiyoruz. Oğlum az bir maaş karşılığında çalışıyor.” (İbtisam, 34, Konya).

Suriyeli kadınlar, ihtiyaçlarını derneklerden yardım alarak, aşevlerinden yemek alarak, Türk komşuların ve tanıdıkların el uzatması ve Allah’tan manevi destek dileyerek giderdiklerini ifade ediyorlar. Bu konudaki bazı görüşler şu şekildedir:

- “Sinan hocamız gibi iyi insanlar sayesinde..” (Fatma, 33, Konya).

- "...derneği bizi hastaneye götürüyordu, ben ve kocamı. Göğüslerimde bir hastalığım var ve kocam felç, şeker hastası ve yatalak. Hastanede bize yardım ettiler ve bize ücretsiz olarak ilaç verdiler." (Sabiha, 62, Konya).

- "Yardımlardan, yardım derneklerinden elhamdülillah." (Elmez, 29, Kilis).

- "Belediyenin alışveriş kartı vardı. Dört kişi olduğumuz için 140 TL. Temel ihtiyaçlarımız karşılıyor bu para. Bir ara durdurulmuştu, tekrar talepte bulunduk tekrar aktif edildi. Başka bir yerden yardım almıyorum, kira vermeden oturuyoruz." (Mediha, 29, Konya).

Az sayıda da olsa çalışarak ihtiyaçlarını karşıladığını ifade eden kadın katılımcılar bulunmaktadır:

- "İşimiz ve gelirimiz var." (Nesrin, 35, Konya).

- "Herkes gibi işimden ve eşimden. Ben derneklere gidip yardım almayı hiç sevmem. İstersem sadece Allah'tan isterim rızkımı. Kendi alın terimle alırım ihtiyaçlarımı, çocuklarımı bu şekilde eğitirim." (Ravda, 36, Konya).

- "Ben özel ders veriyorum ve okuluma devam ediyorum." (Selma, 32, Konya).

- "Ben bir anaokulu açtım. Oradaki gelir çok değil. O gelirden sadece kiramı ödüyorum." (Hela, 37, Kilis).

Bunların dışında ailesinde hasta bakmak zorunda olan, çocuklarına bakmak zorunda olup çalışamayacak durumda olan ya da eşi ölmüş tek başına olup küçük çocukları olan kadınlar ise ihtiyaçlarını karşılama noktasında en riskli grup olarak görülmüştür.

Bu kategoride yer alan Suriyeli kadınlardan eşi engelli olan Futayyin'in (45, Kilis) cevabı şu şekildedir:

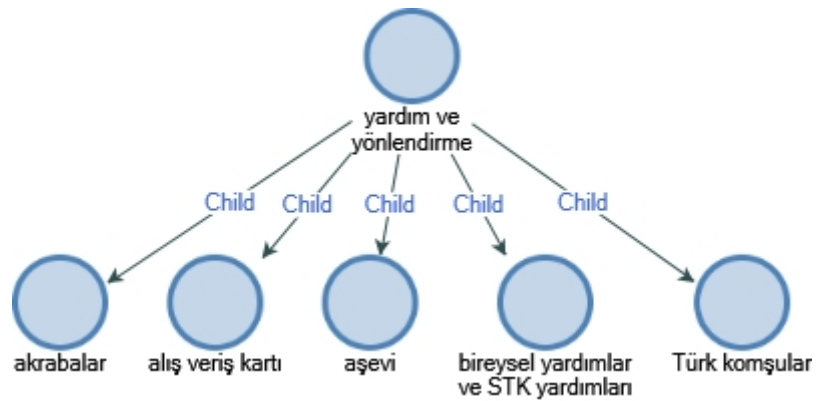
- "Bize yardım kartları ve yardımlar geliyor. Sağlık Ocağı'ndan da restoranlardan da yardım geliyor elhamdülillah. Hayatımızı böyle geçindiriyoruz."

Büyük oğlu akıl hastası olan ve sürekli bakıma muhtaç olan Fatma (32, Konya) ihtiyaçlarını gidermekle ilgili şöyle cevap veriyor:

- “Çocuklarım çalışıyorlardı, şimdi bir oğlum çalışıyor, evimizin kirası 550 lira. En büyük oğlum deli, çalışamaz, hastadır.”

Hayatta kalmak için yapılan zorunlu göçün ardından Türkiye’de kendilerine yönelik yardım ve yönlendirmelerin olup olmadığını anlayabilmek için “Türkiye’de size kim yardım ediyor ve sizi kim yönlendiriyor?” şeklinde bir soru sorulmuştur. Verilen cevaplardan en yaygın olanı yardım kuruluşları, Türk komşular ve yapılan bireysel yardımların olduğunu görmekteyiz. Bunların haricinde ise dile getirilenler arasında akrabalar, alışveriş kartları ve aşevlerinin yemek yardımlarının olduğunu söyleyebiliriz.

Savaşın başlamasıyla birlikte Suriyeli savaş mağduru bireylere bireysel ya da ulusal/uluslararası dernek olarak çok fazla yardım eli uzatıldığı gözlenmişti. Fakat Konya’da özellikle aşevlerine ağırlık verilmesi dikkat çekiciydi. Sabah namazı saatlerinde yüzlerce kadının ellerinde boş yemek kaplarıyla uzun kuyruklar oluşturmaları ve bu yardım kuruluşlarının sabah-öğle-akşam sıcak yemek ikram etmeleri hafızalardan kolay silinmeyecek manzaralardı. Ayrıca orada olan kimselerin ekonomik problemlerinin ciddiyetine işaret etmekteydi.

Şekil 3.4: Yardım ve yönlendirmeler.

Yardım ve yönlendirmelerle ilgili en önemli keşiflerimizden birinin Suriyelilere yapılan yardımların onlarda olumlu duyguları oluşturduğuna ve

yardımların ikinci toplumla bütünleşmeye yönelik önemli katkı sunduğunu söyleyebiliriz.

3.2.3. Türkiye, Türk Kültürü ve Kültürel Uyum

3.2.3.1. Mutlu Kılan Şeyler

Suriyeli kadınların yapmaktan mutlu oldukları durumların neler olduğunu tespit edebilmek amacıyla onlara “*Şuan yapmaktan hoşlandığınız şeyler nelerdir?*” sorusu sorulmuştur. Bu soruya verilen cevaplara baktığımızda, belirgin konuların ortaya çıktığını söyleyebiliriz. Bunlardan biri güvenli bir yerde yaşamaktır. Sadece güvende olabilmek bile mutluluk vesilesidir. Örneğin kendisini mutlu eden durumu katılımcılarımızdan biri şöyle dile getirmektedir:

- “*Benim, ailemin, kocamın ve çocuklarımın güvenli ortamda olmasıdır.*”
(Asya, 23, Konya).

Suriyeli kadın mültecileri mutlu eden durumlardan bir diğerinin ise onların el sanatlarıyla uğraşmaları olduğuna Kilis’teki sivil toplum kuruluşlarını gezerken şahit olmuştuk. El sanatlarıyla uğraşmalarının, Suriyeli kadınların yaşamış oldukları travmatik olayların oluşturduğu stres ve kötü anılarla baş etmelerinde onlara yardımcı olduğu anlaşılıyor. Ayrıca sanat bu anlamda duyguları ve düşünceleri ifade etmenin bir yolu olarak da görülmektedir. Bir sivil toplum kuruluşu başkanı olan Türk bir kadının gönüllü olarak organize ettiği, Suriyeli kadınların el sanatlarını icra ettikleri bu ortam iki toplumun birbirine entegre olmasına da katkı sunmaktadır. El sanatlarıyla bir şeyler üretmenin keyfinin yanı sıra üretimden elde edilen gelirle ihtiyaçların bir nebze giderilmesi onlar için ayrıca bir mutluluk kaynağı olmaktadır. Kilis’teki böylesi organizasyonların Kilis’e has olan el sanatlarının öğretildiği bir mekân olması da yine ev sahibi kültürün aktarılmasına ve yeni kültürle tanışıklığın daha kısa sürede olmasına yardımcı olduğu söylenebilir. Böylesi işlerle uğraşan bir kadın şunları söylüyor:

- “*El işi yapmaktan çok mutlu olurum. Canım sıkıldığında caddede gezerim, ağlarım, ağlarım, gelirim. El işi, yün işi, boncuk işi yaparım, bunlarla oyalanırım.*”
(Münire, 63, Kilis).

Eğitim konusunda atılan adımların kendileri için mutluluk kaynağı olduğunu söyleyenler de bulunmaktadır. Örneğin bu konudaki görüğu şöyledir:

- “*Kendim için eğitime devam edebilmek çocuklarımla birlikte aynı zamanda insanlara yardım edebilmek beni mutlu eder.*” (Kevser, 32, Gaziantep).

- “*En sevdiğim şey okuluma devam etmem ve biz gençlere uygun işler bulabilmek. Özellikle okulunu bitiremeyen gençlerin iş imkânları olmuyor, çok zorlanıyorlar.*” (Zehra, 19, Gaziantep).

Çocuklarının eğitimini kendisi için en çok mutluluk veren konu olduğunu söyleyen anneler de görüşlerini ifade etmişlerdir. Örneğin Om Hasn (36, İstanbul) kendisinin en çok hoşlandığı durum olarak iki hususu şöyle dile getirmektedir:

- “*Çocuklarım iyi olsunlar ve okusunlar... En önemli şeyler bunlar.*”

3.2.3.2. Suriye’ye Geri Dönme ya da Türkiye’de Kalma İle ilgili Düşünceler

Katılımcıların kültürel uyumlarını anlamada onların ülkelerine geri dönme isteğinin olup olmadığını da ortaya çıkarmak gerekmektedir. Kalma ya dönme motivasyonunun kültürleşme sürecinde katılımcıların kültürleşme stratejilerinden entegrasyon, asimilasyon, ayrılıkçılık ya da marjinalleşmeden hangisine yöneldikleri konusunda önemli bir gösterge olabildiği düşünülmektedir. Çünkü zorunlu da olsa göç öncesinde göçe karar vermeyi etkileyen motivasyonlardan biri de geri dönme ümididir. Bu nedenlerden dolayı katılımcılara “*Suriye’de savaş bittiğinde dönmeyi mi yoksa kalmayı mı istersiniz? Neden?*” şeklinde bir soru yöneltilmiştir.

Elde edilen cevaplardan büyük bir kısmının dönmeyi oldukça arzuladıklarını vatanlarını çok özlediklerini ifade ettiklerini görmekteyiz. Fakat yine dönme isteği olan katılımcıların büyük çoğunluğu, dönüşlerinin ancak savaş nedeniyle göç etmelerine neden olan şartların düzelmesi koşuluyla gerçekleşebileceğini dile getirmişlerdir. Yani bir diğer ifadeyle yaşam şartlarının elverişli hale geldiği, elektrik, su, hastane, okul gibi temel problemlerin çözülmüş olduğu memleketlerine dönmeyi istedikleri anlaşılmaktadır. Bu konudaki düşüncelerden birkaç örnek şu şekildedir:

- *“Oradaki hayat şartları düzelirse, savaş biterse tabii ki orası benim vatanım dönmek isterim.”* (Safa Ş, 32, Kilis).

- *“Dönmek isterim ama en önce okul olması lazım yani okul olursa hemen dönerim. Ben çocuklarımın cahil kalmasını istemem... Burada kalırım okullarına devam etsinler diye yani. Çocuklarımın cahil kalmasını istemiyorum hem de Suriyeli çocuklar için de söylüyorum.”* (Yıldız, 43, Kilis).

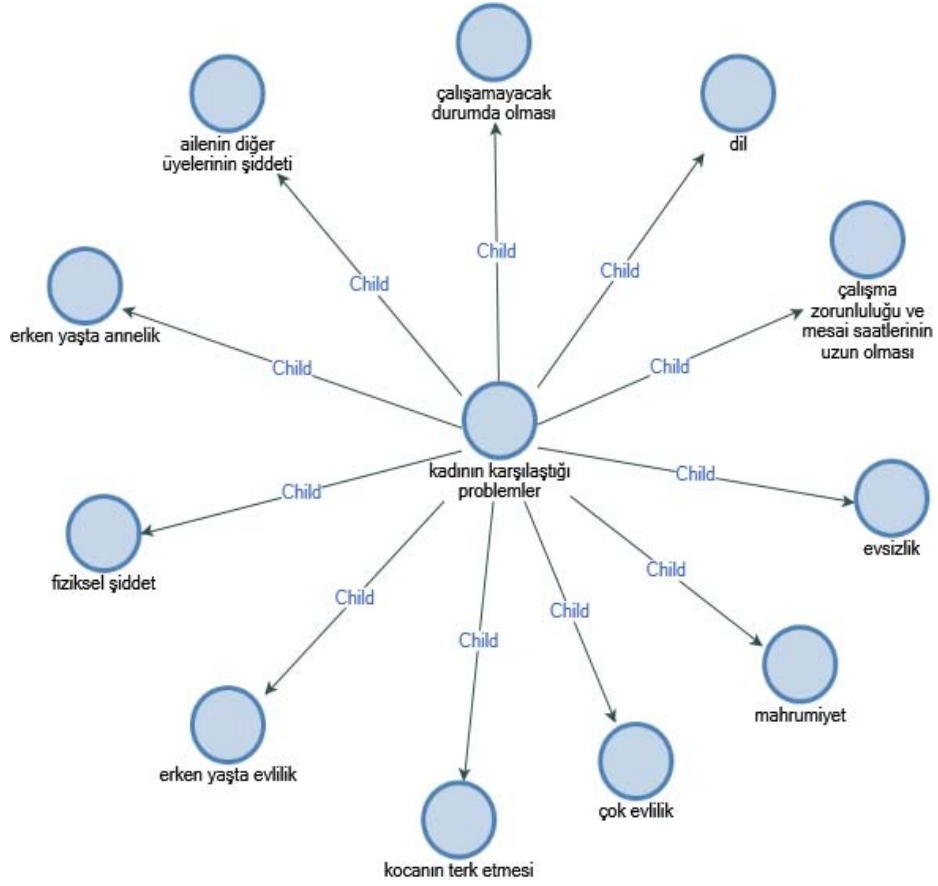
- *“Duruma göre. Tabii ki ülkeme dönmeyi isterim ama durum yüzde yüz güvenli olmalı. Ama durum yüzde yüz güvenli değilse savaş bitse bile ben dönmeyeceğim.”*(Hela, 37, Kilis).

Suriye’de yaşanmakta olan savaşın tahmin edilenden daha uzun sürmesi ve hala devam ediyor olması bazı katılımcıların geri dönme konusunda fikirlerinin değişmesini de beraber getirmiş olduğunu görebiliyoruz. Örneğin, bu konudaki görüşlerini şöyle anlatmaktadır:

- *Yani, şimdi, şimdiye kadar dönmeyi tercih ederim. Ama birkaç yıl ne bileyim 4-5 yıl daha devam ederse herhalde çok zor olur, çocuklarım buraya tamamen adapte olmuş, okul hayatları vs. herhalde daha fazla uzarsa dönmem biraz zor olur.”* (Şirin, 32, İstanbul).

3.2.3.3. Suriyeli Kadınların Karşılaştığı Problemler

Kadınların dünyanın her bir yerinde çeşitli şekillerde pek çok problemle karşı karşıya olduğu aşikârdır. Kadın olarak bir bireyin problem yaşama durumu ya da söz konusu problemlerin oranı ise toplumdan topluma değişiklik arz etmektedir. Bu durum, savaş ve kitlesel göç gibi büyük toplumsal olaylarda ise daha belirgin bir hale gelmektedir. İşte tüm bu nedenlerden dolayı ikinci bir kültüre uyum sağlama sürecindeki kadınların karşı karşıya kalmış oldukları problemlerinin ne olduğunu anlayabilmek için katılımcılara *“Sizce Türkiye’de kadın mülteci olmanın zorlukları nelerdir?”* şeklinde bir soru sorulmuştur.

Şekil 3.5: Suriyeli kadınların karşılaştığı problemleri.

Yukarıdaki şekilde de sunulduğu gibi Suriyeli kadınlar karşılaştıkları problemler olarak, ailenin üyelerinden fiziksel şiddet gördüklerini, evde yatalak bir hasta olması gibi özel nedenlerle çalışamayacak durumda olmalarını, göç ettikten sonra çalışmak zorunda kaldıklarını ve mesai saatlerinin oldukça uzun olduğunu, eşlerinin başka biri ya da birileriyle çok evlilik yapmalarını, ya iş yükünden ya da çocuklarına/hastaya vs. bakma zorunluluklarının olmasından dolayı dil öğrenemediklerini, erken yaşta evlenmelerini ve dolayısıyla çok erken yaşlarda anne olmalarını, özellikle eşi olmayanların dile getirmiş oldukları evsizlik sorununu, kadın olmanın bir zorluğu olarak sokakta yürürken sözel tacizlerin olması, genellikle yaşlı ve eşi ölmüş kadınların çalışacak kimselerinin olmamasından kaynaklanan ciddi ekonomik sıkıntılar ile yoksullukları, kocalarının hiçbir yaptırım olmaksızın eşlerini ve çocuklarını terk etme durumlarını dile getirmişlerdir.

3.2.3.4. Suriyeli Kadınları Zor Durumda Bırakan Kültürel Bariyerler

Her toplumun kendi örf, adet ve gelenekleri bulunmaktadır. Bu aktararak devam eden kurallar içerisinde yaşamak zaman zaman bazı sorunları da beraberinde getirebilir. Örneğin, görüşmeler sonucunda bu adetlerden olan Suriyelilerin özellikle kırsal kesimlerinde daha yaygın olduğu anlaşılan bir durum olarak kızların evlenmelerine babalarının karar vermesidir. Genellikle Suriye toplumunda kız çocuğunun bir ekonomik yük olarak görülmesiyle birlikte erken yaşta evlendirildikleri anlaşılmıştır. Bu konuda Suriyeli kadınların ifadeleri “Suriyeli kadınların erken evlilikle ilgili görüşleri” başlığı altında daha detaylı olarak yer almaktadır.

Yine kültürel bir bariyer olarak dile getirilen bir diğer konu ise boşanmanın erkeğin lehine kolay bir şekilde gerçekleşmesidir. Örneğin Kilis’te yaşayan Melek (22), babası tarafından erken yaşta evliliğe zorlandığını, evliliğinden bir süre sonra da kocasının kendisini lafzen kolayca boşadığını, “*Sonra bana üç kez boş ol dedi ve beni boşadı*” cümlesiyle anlatmaktadır.

Yine kadınların karşılaştığı olduğu problemlerden biri de çok evliliğin olmasıdır. Çok evlilik yani bir erkeğin aynı anda birden fazla kadınla evli olması durumu katılımcıların kültürlerinin bir parçası olarak verilen cevaplardan ortaya çıkmıştır. Bu durum kadının psikolojisini farklı şekillerde etkilemektedir. Örneğin Suriye’de henüz 12 yaşındayken evlendirilen ve mülakat esnasında 19 yaşında bir kadın, kocasının ikinci bir kadınla evlenmesi konusundaki düşüncelerini şu şekilde dile getirmektedir:

- “*Dediğim gibi ben hiçbir şey yapmayı bilmiyordum bu nedenle benden daha küçük bir kızla 1,5 yıl önce evlendi. Ama bu kız önceki eşinden ayrılmış biri. Ve her şeyi biliyor. Onu daha çok seviyor. Ben de bu nedenle işkence çekiyorum. Sen bilirsin kuma gelmesi nasıl zor! Ben hiçbir şey bilmiyorum.*” (Necla, Kilis).

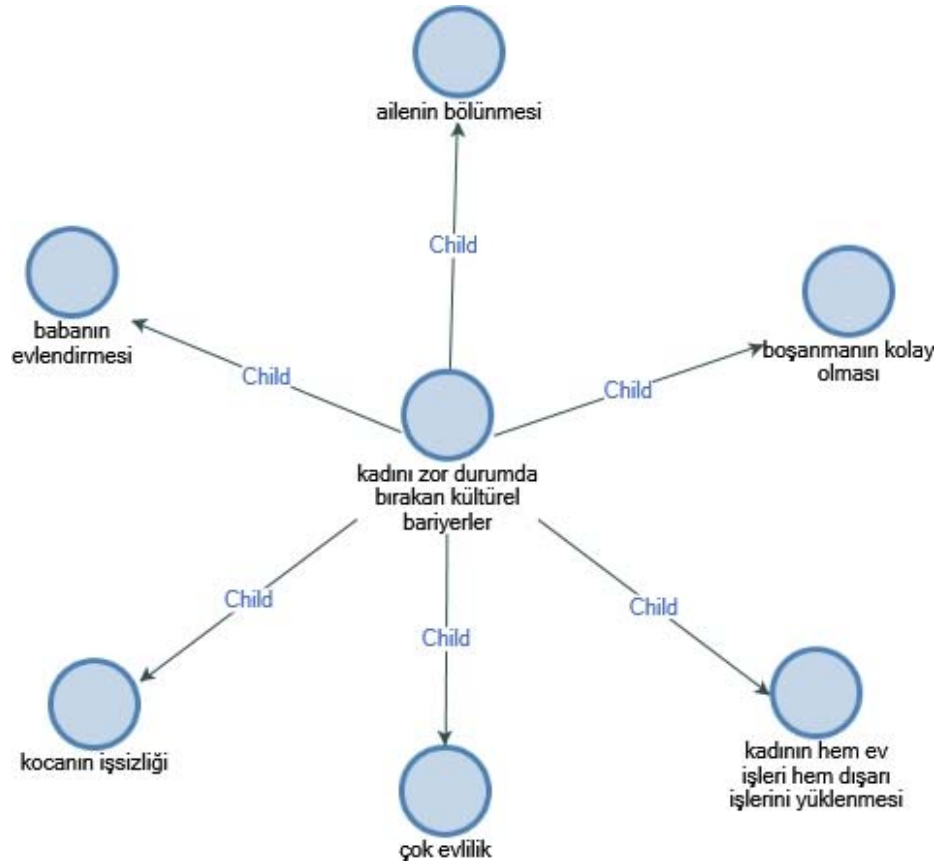
Çok evlilik konusuyla ilgili olarak aynı zamanda psikolog olan Suriyeli Emami (Konya) ise bu konudaki duygularını şöyle ifade etmektedir:

- “*... Erkeklere ne oluyor bilmiyorum. Zaten çok zor durumdalar, maaşları yetmiyor ama yine de evleniyorlar. Ya eski eşi güzel değilmiş ya da çocuk istiyorlar. Ben çok karşılaşıyorum bu olaylarla. Mesela dün bana bir kadın gelmiş ağlıyor. ‘Ne*

oldu?’ dedim. ‘Eşim evlenecekmış’ dedi. ‘Neden?’ Oğlan çocuk istiyormuş cehalet var, çocuğun cinsiyetini daha çok erkek tarafından belirlendiği bilmiyorlar ki... İkinciyle evlenmiş, o da kız çocuğuna hamile kalmış.”

Suriyelilerde çalışma ve ekonomik problemleri çözme sorumluluğunun erkeğe verilmesi, savaş ve göçle birlikte erkeklerin işsiz olmaları ya da kadın ve erkeğin birlikte çalışma zorunluluğunun olması da evlerde aile içi bazı problemler yaşamalarını beraberinde getirebilmektedir. Erkek eşin çalışmamasının kadın için bir problem oluşunu bir katılımcı şu şekilde ifade ediyor:

- “Erkek mülteci, işsizse çok zor. Kadın mülteci çalışıyorsa çok zor... Yani şurada bir çözüm bulmamız lazım. Erkeklerimize iş bulmamız lazım. Kadınlarımızın evde oturması lazım... Bu problem çözülsün diye. Kadın kısmı çalışmamalı.” (Cemile, 35, İstanbul).

Şekil 3.6: Kadını zor durumda bırakan kültürel bariyerler.

3.2.3.5. Suriyeli Kadınların Suriyeli Erkeklere Göre Daha Zor Yaşantılarının Olmasıyla İlgili Düşünceleri

Bir mülteci olarak erkeklere nispeten kadınların daha zor bir yaşantılarının olup olmadığına ilişkin Suriyeli kadınların genel olarak iki düşüncesinin olduğu görülmüştür. Bunlardan ilki savaş nedeniyle ya da başka bir nedenle eşin vefatının ardından yaşamı bekar olarak sürdürme zorluğudur. Örneğin dul kadınların daha zor bir yaşantısının olduğu şöyle dile getiriliyor:

- *“Çoğu kadının kocası yok. Maalesef zorluklarla karşılaşan insanlar dul kadınlardır ki onların Kilis’teki oranı çok. Eğer bir kadının kocası varsa ona yardım eder. Yani bence en çok zorluklarla karşılaşan insanlar dul kadınlardır.”* (Hela, 37, Kilis).

Kadınların, alışlagelmiş toplumsal roller gereği eşlerinin vefat etmiş olmalarını, kendilerinde sadece kaybetmiş olmanın derin bir hüznünü değil aynı zamanda ekonomik kaygılarını arttıran, toplumda kendisini daha güçsüz, çaresiz ve umutsuz hissetmelerine neden olan bir durum olduğu yaptığımız gözlemlerden elde ettiğimiz bir izlenimdir. Pek çok doğu toplumunda olduğu gibi Suriye toplumunda da erkeğe biçilen roller bu durumu beraberinde getirmektedir. Bir katılımcı bu durumu şöyle anlatıyor:

- *“Vallahi kadın daha zor. Çünkü kadının herifi yok, imtihan işte. Kadının mesela bir kötü adam karşısına çıksa...”* (Melek, 22, Kilis).

Kadının daha zor bir yaşamının olmasıyla ilgili bir diğer yaygın düşünce ise çalışan ve evli olan kadınların hem ev içi yükümlülükleri yerine getirmek hem de ev dışında sorumlu olduğu işleri yüklenerek daha fazla yorulmaları ve daha çok depresyon eğilimi içerisinde olmaları ile ilgilidir. Bu zorlukla ilgili olarak katılımcımız Ravda (36, Konya) şunları dile getiriyor:

- *“Aslında bir söz vardır ama mağdur olan çocuklar ve kadınlar oldu Bence kadınlar daha çok zorlanıyor. Erkekler sadece işe gidiyor, eve geldiğinde evini temiz buluyor yemeği hazır. Burada bütün kadınlar da çalışmak zorunda kaldılar, orada değillerdi”.*

Suriyeli kadınlar açısından Suriye’deki yaşantılarından farklı olarak burada iş ortamına girmeleri, yaşamış oldukları bir zorluk olarak karşımıza çıkmaktadır. Yani

önceki kültür ortamında deneyimlemedikleri bir biçimde yaşamaları onların erkeklere oranla daha çok zorlanmalarını beraberinde getirdiği ifade edilmektedir. Bu konuda Şirin'in (İstanbul) görüşü şöyledir:

“Kadın mültecinin, eğer hani bir kadın, Suriyeli bir bayan olarak düşündüğümüz zaman çok fazla zorlanır. Yani bizim orada çünkü kadın hani çok fazla girip çıkmayan hani iş hayatına, var tabii hani çalışan bayanlarımız da ama burası kadar değil. Hani şey çok az. Tabii hani bilinçsiz bir bayan için çok zor diyebiliriz yani.”

Son olarak kadının erkeklere nispeten daha çok zorlandığı bir başka durum da bir taraftan hem evle hem de çocuklarla ilgili sorumlulukları taşırken bir taraftan da çalışmak zorunda olmasıdır. Bu sadece evliler için değil aynı zamanda savaşta eşini kaybetmişler için geçerli bir kadın zorluğudur. Katılımcımızlarımızdan Ğina (18, Gaziantep) bu konuyla ilgili düşüncesini şu cümlelerle ifade ediyor:

-“Kadın galiba (daha zor bir hayata sahip), çünkü kadın daha çok şeylerden sorumlu, maddi sorumluluk ve çocukların sorumluluğu var. Galiba buradaki kadınlar dul kadınlar genelde, yani erkeği-eşi olmayanlar için... Yani kadın her şey için sorumlu, aile, çocuklar, sağlık, maddi konulardan da sorumlu. Onların tüm yükü omuzlarında, o yüzden bence kadın daha çok zorlanıyor.”

3.2.3.6. Suriyeli Erkeklerin Suriyeli Kadınların Yaşadıkları Güçlükler ve Daha Riskli Olmalarıyla ilgili Düşünceleri

Suriyeli kadınların savaş ve göç nedeniyle yaşanan güçlükler erkekler nispeten daha fazla maruz kalıp kalmadıklarını, en çok hangi konularda güçlüklerin yaşandığını Suriyeli erkekler “Sizce Türkiye’de kadın mülteci olmanın zorlukları nelerdir?” ve “Sizce kadın mülteci olmak, erkek mülteci olmaktan daha mı zordur? Neden?” şeklinde sorular yönelterek anlamaya çalıştık. Tahminimize uygun şekilde, genel olarak erkeklerin, kadın ve çocukların bu durumdan (savaş ve göç) daha çok etkilendikleri ortaya çıkmıştır. Bunu kimi kadının yapısına, kimi yeterince destek olunamamasına bağlamaktadır. Bu konudaki görüşler şöyledir:

-“Bence kadın (için daha zor), erkek daha dayanabilir.” (E, Gaziantep).

-“Şimdi biraz zor oldu. Daha önce hep yardım ediliyordu...” (Cemal, 65, Gaziantep).

“Kadın mülteci çok zor ya. Kadınların Allah yardımcısı olsun yani. Kadınlara, kızlara... Bir, sınırı geçmekte (zorlukları var). Sadece sınırı geçerken bazı yerlerde 3, 4 km. 5 km. 6 km. yürüyor dağlarda. Bazı günlerde 10 km. yürüyorlar. Yürüyen vardı. Sadece bundan yani... Kadın nasıl yürüyecek? Çocuklar, eşyayla falan. Erkek sormaz, yani ne kadar olursa sormaz. Sadece böyle diyebilirim... Geçtikten sonra... Dil bilmiyor, bir şey bilmiyor, Pazar nasıl yapacak? Oraya nasıl edecek, nasıl yapacak? ... Orada ama kadın yaşamı kolay değil... Burayı, İslam devleti olarak kadınların burayı tercih etmesi daha iyi... Yani Lübnan’da oradan da çok şeyler duyduk. Yani mülteciler, kadın mültecilere falan... Çok bir şeyler. İşkence ya da tecavüz... Ya da çok bir şeyler duyduk da yani, şahit de olduk bazı şeylere. Arka... Kardeşleri falan ya da babası şehit düşüyor ama tutuklanmıyor rejimden onlar kaçıyor kadınlar Lübnan’a ya da Ürdün’e iltica ediyorlar. En çoğu da Lübnan’da duyduk yani, böyle bir şeyler. Türkiye işte, İslam olarak burası daha rahattır yani. Hepsine Araba, Kürde, Türk’e, her yerden daha rahat yani. Benim arkadaşlarım var Avrupa’da. Çoğu, Türkiye’yi tercih ediyor, geri dönmeyi istiyor.” (Cemil, 36, İstanbul).

Suriyeli bir mülteci olarak kadının erkeğe göre daha çok zorluk yaşamasını kadınların çalışmak zorunda kalmalarına, çadır kentlerin kadının yaşaması için daha az elverişli olmasına bağlayanlar bulunmaktadır. Bu konuda Hüseyin (30, İstanbul) görüşlerini şöyle dile getirmektedir:

- “Kadın... Burada mesela çalışma şeylerinden dolayı, bizim orada mesela hiçbir kadın çalışmazdı. Evde kalırdı ev hanımı falan. Burada bu zorluk var, bir de çadır kentte kalmaları çok zor yani. Toplu olduğu için zor yani. Kendi evi gibi değil mesela, çadır o yönden. Erkek mülteci zorlukları olan, o kadar görmedim yani. Tek gördüğüm yani hani ailesinden uzak olan. Mesela bazıları ailesini göremiyor... Bazı arkadaşlar tanırım ailesi mesela Suriye’de kendi burada. Çok zor yani... Kadın için bence daha zor.”

“...Mesela kamplarda çok zorluk çekerler. Mutfaklar aynı toplumda, tuvaletler aynı toplumda oluyor. Biraz zorluk var. Bir de şey onu nasıl anlatayım yani... Dışarılarda da olduysa, çok günlerde dışarılarda oturanlar oluyor yani. Kadın, erkek fark etmez yani. Yatınca, yollarda olma bir şey olmaz ama kadınların illaki bir çatı altında olması lazım... Evsizlik, tabii. Yani bizim Suriyeliler, temel olarak hepsi mutlaka 2-3 ay sonra da geri dönmeyi düşünüyorlardı yani. Yani nasıl geçerse geçsin diyenler çok oldu. Bazıları paralarını harcadı, hiçbir şeyi kalmadı. Bazıları da temel yani gelmeden fakirlerdi, önceden de fakirlerdi. O paraları yoktu. Onlardan biraz zorluk gördüler yani. Kadınlar da çok zorluk gördü. Burada yaşam Suriye’den biraz pahalı... Yani iş, erkek de kadınların da çalışmaları lazım. Bizim kültürümüzde de yoktu kadınların çalışması. O dediğim, çalışma yani, Suriye’de kimse çalıştırmadı kadınları. Hep evlerde oturmasını tercih ederlerdi. İşte, kültür değişmesi, bir de zorlaması, yaşam zorlaması diye bir tabiri diyebilirim yani. Sadece böyle.” (Cemil, 36, İstanbul).

Erkek mülteci olmanın herhangi bir zorluğunun olmadığını düşünenler ise şunları söylüyor:

-“Kadınlar için daha zor. İş (konusu nedeniyle). Ya şimdi dışarıda ona destek veren birisi varsa o kadar zor olmayacaktır. Ama mesela kampta kalacak olursa, onun ailesi ve arkadaşları, çevresi de yoksa şayet onun için biraz daha zor olacaktır kesin. Veya herşeye maruz kalabilir, her işte çalışabilir!... (Erkek mülteci için) Bence o kadar zor bir şey değil ya. Çalışıp istediği şeyi alabilir. Ya ben nasıl zorluk çekmediysem onların da aynı şekilde zorluk çektiklerini sanmıyorum. Ya kadınlar için tabii ki daha fazladır.” (Abdullah, 19, İstanbul).

-“Erkeklerle mülteci zorluk yoktur. Yani sadece, kötü yollara düşmesin, başka bir şey yok. Mafyalara falan katılmasın, bir şey yoktur.” (Cemil, 36, İstanbul).

Suriyeli kadınların daha zor bir yaşantılarının olmasının sebebinin çocukların sorumluluğuyla daha çok ilgilenmeleri ve göç ettikten sonra birçoğunun savaş nedeniyle eşlerini kaybetmeleri ve çalışmak zorunda olduklarını, ayrıca onların çoğunun eğitimsiz olması hasebiyle bir mesleklerinin olmayışına bağlayan Üsame (46, Kilis) bu konuda şunları söylemiştir:

-“Her zaman, kadın ve erkek açısından, zor bir durumda kalınırsa kadın daha çok etkilenir. Bu birçok sebepten kaynaklanıyor. En önemlisi kadının kişisel ve zor karar alma kabiliyeti çünkü kendisini çocuklarına daha yakın hisseder. Bu yüzden kendisini ve çocuklarını koruyacak bir karar alması lazım. İşte bu erkeklere uymaz çünkü bazı erkekler Avrupa’ya göç edip daha sonra kendi ailelerini aldırırlar. İşte bu iş, kadının sorumluluğunu iki katına çıkarır çünkü kocası yokken kendi çocuklarına bakmakla sorumlu. Başka bir şey ise Suriye’deki savaş birçok insanın ölümüne sebep oldu ve onların çoğu erkeklerdir ve öldürülen kişiler arkalarında bakılmaya muhtaç olan ailelerini bırakmışlardır ve genelde bu ailelere bakmak kadınlara düşer ve bu kadınların çoğunun mesleği yok, diploması yok bu yüzden kocasının yokluğunda birçok baskı altında kalabiliyor ve bu yüzden erkeklerden çok kadınların etkilenmesine sebep oluyor.”

Suriyeli kadınların sosyalleşme konusunda problem yaşadığını eve bağımlı kişiler haline dönüştüklerini ve dolayısıyla dil öğrenemediklerini, yabancı hissetmekten dolayı bir takım kaygılarının olduğunu katılımcılarımızdan Asaf (46, Kilis) şu şekilde dile getirmektedir:

- “Suriyeli kadın mülteciler çok fazla zorluklarla karşılaştılar. Bu zorluklardan ilki konuşulan dili öğrenememeleri ve dolayısıyla dil problemi nedeniyle iş bulamıyorlar. İkinci olarak ilk geldiğimden bu yana Suriyeli kadın Kilis’te belli oluyordu ve bu nedenle kötü bir davranışa maruz kalmaktan dolayı hep bir korku ve kaygı vardı. Bu takıntılı durum Suriyeli kadınlarda vardı. Tabi kadın mülteci olmak, iş bulma açısından ve anlaşma ve hatta hastaneye gitme konusunda zor. Tecrübeli bir Türk doktora gitmektense Suriyeli bir hemşireye gitmeyi tercih ediyorlar dil problemi nedeniyle. Doktorun önünde hata yapmaktan çekiniyorlar... Erkek olarak bizler dil bilmesek bile daha rahat gidebiliyor ve anlaşabiliyoruz. Ancak kadınlar bu nedenlerle evde kalmaya mecbur kaldı... Tabii ki kadınların daha çok... Çünkü sürekli evdeler ve insanlarla bir araya gelemiyorlar. Bir kısmı Türk kültürünü bilmiyor tabi hepsi hakkında konuşmuyorum ama çoğu böyle. Tabi kültürlü kadınlar yani doktor ve hemşirelerin burada çalışma imkânları var ama çoğu Suriyeli kadın evde kalıyor. Onlar da faydalı olabilecek potansiyel var fakat bu

kullanılmıyor. Aslında Suriyeliler de bir şey yapma potansiyeli çok fakat mülteci olduklarından dolayı göz ardı edildi.”

3.2.3.7. Suriyeli Kadınların Minnet ve Şükran Duyguları

Suriye’de yaşanan savaş nedeniyle yaşanan kitlesel göçü tecrübe edenlerin varmış oldukları ülkeye dair bir takım duygularının oluşması ve gelişmesi beklenir. Bu duyguların neler olduğu da kültürleşme sürecini anlamamızda yardımcı olabilir. Suriyeli kadınlarla yaptığımız görüşmelerde Suriyeli kadınların Türkiye Cumhuriyeti yöneticilerine, kurumlarına ve halkına karşı minnet ve şükran duygularına sahip oldukları ortaya çıkmıştır. Örneğin, Necla’nın (42, Kilis) bu konudaki görüşleri şu şekildedir:

- *“Türk hükümetine teşekkür ederim... Kilis’ten ve Türklere, komşulardan, ev sahiplerinden, memurlardan, belediye başkanından, validen, emniyet müdüründen, AFAD müdüründen her şeyden çok memnunum. Açıkça söylemem gerekiyor ki... İnsanlar eğer insanlara teşekkür etmezse Allah’a da teşekkür etmez. Türklere bize çok yardım etti. Bizi hoş karşıladılar. Erdoğan’ın dediği gibi Türklere bizi misafir olarak karşıladılar.”*

- *“Türkiye iyi bir ülke. Halkı mükemmel, hepsi bize yardımcı oldu. Allah onların yardımcısı olsun elhamdülillah.”* (Ahid, 31, Konya).

3.2.3.8. Suriyeli Kadınların Türkiye İle İlgili Düşünceleri

Katılımcıların Türkiye ile ilgili düşüncelerinin neler olduğunu anlamak için kendilerine *“Türkiye hakkında ne düşünüyorsunuz?”* sorusu yöneltildi. Verilen tüm cevaplarda Türkiye ile ilgili çok olumlu kanaatlerinin olduğunu görmekteyiz. 2011 itibariyle gelmiş olan Suriyeli kadınların Türkiye’yi çok sevdiklerini, diğer tüm ülkelerden daha çok kendilerine yardım ettiklerini, merhametli, yardımsever ve güvenli bir ülke olarak zihinlerine yerleştiğini ifade ettiklerini söyleyebiliriz. Bu cevaplardan bir kaçısı şu şekildedir:

- *“...Bir şey söylemek istiyorum, Türklere beyaz kalplidir. İyidir. Çocuklarla ilgileniyorlar. Yani seni ayakkabısız görüyorlarsa sana bir ayakkabı verirler, üşüyorsan sana bir battaniye verirler.”* (Asya, 23, Konya).

- “Mükemmel, halkı çok medeni ve çok saygılı, bilgili ve daha iyi olurlar inşaallah.” (Emani, Konya).

- “Türkiye devleti ve halkı bize bu güvenli ortamı verdiklerin de hep ‘biz Ensar’ız siz muhacirsiniz’ diyorlardı ve doğrusu da buydu zaten. Allah onlardan razı olsun. Diğer ülkelerden daha iyidiniz. Suudi Arabistan’dan, bizlere kapılarını kapatanlardan daha iyisiniz. Biz onlardan hiçbir şey istemiyoruz.” (Ravda, 36, Konya)

- “Elhamdülillah iyi, ben Türkiye’yi diğer Arap ülkelerinden de daha iyi buluyorum. Almanya’dan falan da daha iyi, bize de yakın, kültür olarak yakın.” (Fatma M., 32, Konya).

- “Allah onları eksik etmesin ve işleri yolunda gitsin. Elhamdülillah burada güvendeyiz, yardım alıyoruz, kimseye muhtaç olmadık.” (Semiye, 38, Konya).

Katılımcılardan Hayriye’nin (39, İstanbul) Türkiye hakkındaki görüşü şu şekildedir:

-“...İnsanları çok iyi. Ama var, içinde iyisi de var, kötüsü de var. Ama benim yaşadığım bölgede iyi çok, Allah razı olsun, bir günden bir güne bize Suriyeliyiz diye kötü davrandıklarını görmedim. Allah var üzerlerinde iyi insanlar. Yani bir şey diyemem, Türkiye’nin insanları hakkında onun için bir şey diyemem.”

Suriyelileri kabul eden bir ülke olduğu için Türkiye ile ilgili iyi duygularını Yasmin, (28, Gaziantep) şu şekilde ifade etmiştir:

-“İyi bir ülke. Sağ olsunlar! Suriyelileri de aldılar, Türklerin yaşamı da güzel. İyi bir devlet ve iyi bir kurum.”.

3.2.3.9. Türkiye’ye Göç Etmede Dini Faktörlerin Etkili Olması İle İlgili Düşünceler

Katılımcıların orijinal kültürü olan Suriye kültürü ile şu anda içinde yaşadıkları toplumun oluşturduğu hâkim kültür arasında gözlenebilen en önemli kaynaşma ya da bütünleşme motivasyonlarının din ve manevi temelli olduğunu söyleyebiliriz. Yani başka bir ifadeyle, Suriyeli kadınların ikinci kültür grubundan bireylerle temas ederlerken cami, ezan, dini giyim kuşam, dini bayramlar, dini törenler gibi konularda benzediklerini hissetmeleriyle birlikte mültecilerin kendilerini yabancı ve farklı bir toplumda hissetmeleri yerine iki toplumun ‘aynı olması’ fikrine

önemli bir zemin oluşturmaktadır. Bu düşünce ise iki toplumun bir arada yaşarlarken daha bütünleşmiş, birbirlerine daha saygılı ve sevgi besleyerek yaşamalarının önünü açabilen önemli bir noktadır. Bunun ötesinde dinin ve manevi değerlerin, yardım etme, merhamet ve şefkat gösterme, affetme, din kardeşi olarak görme gibi pek çok düşünce ve davranışın gelişmesine önemli katkı sunduğu yadsınamaz.

Katılımcıların dini hayatın benzer olmasının göç ederken ülke belirlemelerinde bir rolünün olup olmadığı ile bu benzerliğin kendilerine nasıl bir katkısı olduğuna dair “*Türkiye’ye gelmeyi tercih etmede dini faktörler etkili oldu mu?*” ve “*Türkiye’deki dinî hayatın Suriye’deki dinî hayat gibi mi?*” şeklinde farklı sorular sorulmuştur. Verilen cevaplardan birinin aslında dini benzerliğin, iki toplumun üyelerinin bir arada olmasına imkân hazırlaması bakımından nasıl bir katkı sunduğunu da göstermektedir:

- “*Elhamdülillah. Ben ve çocuklarım Kur’an öğrenmek için Kur’an Kursu’na gidiyoruz. Gördüğün kızım Türklere Kur’an dersi veriyor. Çünkü kızım Suriye’de ilahiyat okudu. Türklerle bir sohbet yapıyor. Kur’an’ı ezberletiyor ve öğretiyor... Bir sohbet toplanıyor, bir hoca geliyor, ders veriyor, Rim ise onu tercüme ediyor... Suriye’de bu şey vardı ve elhamdülillah buraya geldim burada da var...*” (Safa, 47, Kilis).

Yukarıdaki örnek aslında camilerin iki kültürün ortak mirası olması bakımından entegrasyona iyi bir ortam sağladığını anlatmaktadır. Yine camiye gidip din kardeşleriyle bir arada bulunmalarının psikolojik açıdan daha iyi hissetmelerini sağladığını gösteren ifadeler dile getirilmiştir.

- “*Evet, bir camide cemaat olarak toplanılıyor ve onlara katılmak istiyorum. Bu, benim ve çocuklarımın psikolojisinin daha iyi olması için. En son süreçte çok yorulduk...*” (Vefa, İstanbul).

Bir diğer katılımcı buradaki dini hayatla ilgili olarak şunları söylüyor:

- “*(Dini hayatım burada) daha iyi. Elhamdülillah, burada ibadet etme özgürlüğümüz var. Ben aslında camilere gitmiyordum. Şuan Kur’an kursuna gidiyorum.*” (Hüsne, 38, Kilis).

Müslüman bir ülkeye gitmenin dini kaygılarını ortadan kaldırdığını düşünen bir katılımcı düşüncelerini şöyle aktarıyor:

- *“Diğer ülkelere (gitmekten) korkardım. Çünkü oralar Müslüman ülke değiller, kızım ve kardeşimin oğlu için korkardım. Oradaki dini geleceğinden endişe ederdim. Dinine sahip çıkabilecek mi diye, nasıl o ülkede yaşar diye... Ama Türkiye halkı zaten Müslüman bir halk bütün bu korkularımız burada yok. Beş kez ezan sesini duyuyoruz elhamdulillah. Her şey burada iyi ve zamanla daha iyi olur inşallah.”* (Mediha, 29, Konya).

Din ile kültürel uyum bir arada düşünüldüğünde Suriyeli mülteciler için dezavantaj arz eden durum vaaz ve hutbe gibi dini aktivitelerin Türkçe olmasıdır. Bir katılımcı şunları söylüyor:

- *“Hayır. Tabii ki Suriye’deki daha iyiydi. Dil engeli gibi, Türkçe mesela. Eğer ben herhangi bir derse (dini) gitmek istersem kesinlikle ders Türkçe oluyor ve ben Türkçe bilmiyorum. O ders benim için nasıl faydalı olabilir? Sadece ona bakarak oturmam gerekiyor. Ben öğrenmek için gitmek istiyorum ama konuşulan dil Türkçe olunca hiç faydalanamıyorum. Her zaman Kur’an-ı Kerim tefsirini okuyorum. Yani bu durum var ama bana Türkiye’de çok yardımcı oluyorlar sadece benim için ilk ve son engel dil.”* (Feride, 51, İstanbul).

3.2.3.10. Türkçe Öğrenme İle İlgili Düşünceleri

Suriye’den Türkiye’ye göç etmiş bireylerin büyük çoğunluğunun Arapça konuştukları bilinmektedir. Katılımcılardan da ana dilinin Arapça olduğunu ifade edenlerin çoğunlukta olduğunu görmekteyiz. Bunların dışında ikinci en çok konuşulan dilin Türkmenlerin kullandığı Türkçe ve sonra Kürtçe, Süryanice, Çerkez dilleri gelmektedir. Bu bakımdan Suriye Türkmenlerin iletişim ve kültürel uyum açısından daha avantajlı oldukları söylenebilir.

Dil, duygu ve düşünceleri ifade etmede, iletişim kurmada önemli bir araçtır. Dolayısıyla iki kültür grubunun üyelerinin temaslarını gerçekleştirebilmeleri için öncelikle dil engelinin ortadan kalkması gerekmektedir. Suriye’den Türkiye’ye göç etmiş bireylerin Türkçe öğrenip öğrenmediklerini ve Türkçe öğrenme eğilimlerinin olup olmadığını öğrenmek amacıyla kendilerine *“Türkçe öğrenmeyi istiyor musunuz?”* ve *“Türkçeyi ne sıklıkta kullanıyorsunuz?”* gibi farklı sorular

yöneltilmiştir. Görüşmelerden elde edilen cevaplar Suriyeli kadınların Türkçe öğrenme ile ilgili durumlarının farklı şekillerde seyrettiğini ortaya koymaktadır.

Türkçe öğrenmenin genel olarak yavaş bir şekilde ilerlemesinin en önemli sebeplerinden birinin Suriye'den Türkiye'ye güvenlik sebebiyle geçici olarak gelmiş olduklarını düşünmeleri olduğu söyleyebiliriz. Yani Arap baharı dolayısıyla diğer ülkelerdeki durum gibi olayların hızlı bir şekilde tamamlanması beklentisi Suriye örneğinde yerini bulmamıştır. Diğer Arap ülkelerinde olanın aksine savaş beklendiğinden çok daha uzun sürmüş ve sürmeye devam etmektedir. İşte 2011'den itibaren her an dönme ümidinin olması, dile uzun vadede ihtiyaç duymayacakları fikrini de beraberinde getirmiştir. Bu konuda Nesrin (35, Kilis), *“Ben Türkçe bilmiyorum çünkü hedefim Suriye'ye dönmek.”* demiştir.

Dil öğrenmelerinin önünde yaşlılık, iş saatlerinin dil kursuyla çakışması gibi konularının bir engel teşkil ettiğini söyleyebiliriz. Örneğin, Suriyelilere öğretmenlik yapan Safa Ş. (32, Kilis), *“Tabi ki isterim kursa başlamıştım Kilis'te ama orada çok karışıklıklar oldu tekrar yazıldım ama bu defa da dersler iş saatimle aynı olduğu için gidemedim.”* Yine bu konuda Ravda (Konya) ise, *“Hayır öğrenmem zor, çok zor. 60 yaşındayım az değil kafam kaldırmaz.”* demiştir.

Araştırma ve gözlemlerimiz esnasında özellikle bazı Türkmen ailelerin Türkçe-Arapça iki dili kaybetmemek için evde Arapça, ev dışında ise Türkçe konuşmaya özen gösterdiklerine çokça şahitlik etmiştik. Örneğin Nazik (35, İstanbul) bu durumu şöyle dile getiriyor: *“Evin içinde yok Arapça konuşuyorum. Dışarı çıkarken işte komşularla falan Türkçe konuşuyorum.”*

3.2.3.11. Türklerle İletişim Kurma Durumları ve Onlarla Vakit Geçirmeye Dair Düşünceleri

Suriyeli kadınların Türklerle iletişim kurup kurmadıklarının ve Türklerle vakit geçirmekten mutluluk duyup duymadıklarını anlayabilmek için katılımcılara *“Türklerle ne kadar iletişim halindesiniz?”* ve *“Türklerle vakit geçirmekten hoşlanırmısınız?”* gibi sorular yöneltilmiştir. Görüşmeler sonucunda, Suriyeli kadınların genel olarak Türklerle iletişim kurmaktan hoşlandıklarını ifade ettiklerini görmekteyiz:

- *“Çok, çok iletişimim var. Komşularla, akrabalarla iletişimim var.”*
(Rana,27, Kilis).

İyi ve çok iletişimlerinin olduğunu söyleyenler arasında üniversite öğrencileri de bulunmaktadır. Üniversiteyi Türkiye’de okuyanların dil yeterliliklerinin olmasının da bu konuda önemli bir katkısı olduğu sanılmaktadır. Bu duruma örnek teşkil eden bir görüş şu şekildedir:

- *“Evet. Yani Suriyelilerden daha çok herhalde Türklerle iletişim kuruyorum. Üniversite arkadaşlarımın hepsi Türk ondan sonra yaşadığım bölge zaten Türk ama pek orada şey yok ama %80, %75 diyebilirim.”*(Meryem, 22, İstanbul).

Dil bilmenin iletişim kurma düzeyini, iletişim kurma düzeyinde dil bilme düzeyini etkilediği açıktır. Yani dil bilmeyenler iletişime geçemediklerinde dilleri de gelişmiyor. Bu kabilden olarak katılımcılardan şöyle bildirimler alıyoruz:

- *“Türklerle çok iletişimim yok o yüzden Türkçe öğrenmedim. Kilis’te çok fazla Suriyeli var. O yüzden Türkçe öğrenmeye ihtiyacımız yok... Problemim Türkçe bilmiyorum bu yüzden iletişim kuramıyorum.”* (Nesrin, 35, Kilis).

- *“Yani dil çok zor, komşularımın hepsi Türk ve ben Türkçe bilmiyorum.”*
(Hulud, Konya).

- *“Başlangıçta onlarla hiç iletişim kurmuyordum, çünkü dilim yoktu, ama biraz dil öğrenince ve işe girince -iş yerinde Türk arkadaşlarım var- onlarla daha çok iletişim kuruyorum.”* (Ğina, 18, Gaziantep).

Bu büyük çoğunluğun dışında kalan çok az bir kesimin de iletişim kuramama konusunda kültürel farklılıkların olduğunu ifade ettiklerini görmekteyiz:

-*“Şimdiye kadar çok değişiklikler var, ben şimdi Türkçeyi daha iyi konuşmama rağmen Türklerle çok iç içe olamıyoruz. Mesela ben okulda arkadaşlarımla pekiyi anlaşılamıyorum. Belki sadece dil sorunu değil kültür farklılığı olabilir. Çok farklı.”* (Tesnim, 16, Konya).

3.2.3.12. Türk Kültürü İle İlgili Düşünceler

Suriyeli kadınların kendileri için yeni olan Türk kültürüne ilgi duyup duymadıklarını ortaya koyabilmek için “*Türk kültürüne ne kadar ilgi gösteriyorsunuz?*” sorusu yöneltilmiştir. Bu soruya verilen cevaplardan anlaşıldığı üzere Suriyeli kadınların dil, adet, gelenek ve görenekler konusunda ilgili oldukları ve nelerin nasıl yapıldığını öğrenme çabasında oldukları anlaşılmaktadır. Örneğin yakın zamanda düğünü olacak Emami (Konya) bu konudaki görüşlerini şöyle dile getirmektedir:

- “*Çok. Evlilik kültürü, kına kültürü ve her şeyi öğrenmek isterim. Yemek kültürü de mükemmel genel olarak her şey.*”

Yine başkası ise şunu söylüyor:

- “*Biraz şeyler adetleri falan öğrendim. Ben hep düğünde hüzünde ne yapıldığını sorarım.*” (Fatma, 33, Konya).

Türk kültüründen edindiği izlenimlerini İbtisam (34, Konya) şöyle dile getiriyor:

- “*Düzenli bir hayatı ve temizliği severler. Yemeklerinin hepsini yiyemiyoruz ama bazı yemeklerini seviyoruz.*”

Saha çalışma esnasındaki bir gözlemimi aktarmamın yararlı olacağı kanaatindeyim. İstanbul’da Suriyeli bir ailenin düğününe, düğün kültüründeki benzerlik ve farklılıkların neler olduğunu anlayabilmek için katılmışım. Düğünden bir önceki gün kadınlar arasında kına gecesi tertip edildi. O gecede beklemediğim şekilde, Arapça şarkılara gece boyunca sadece birkaç defa yer verilirken ağırlıklı olarak Türkçe şarkılar icra edilmişti. Hatta “kına çevirme” organizasyonunu birebir Türkiye’deki şekliyle yapmışlardı. Kız tarafı Arap, erkek tarafının ise Türkmen olduğu bir aileydi. O gece bende Türk kültürüne oldukça ilgili duyulduğu kanaati oluşmuştu.

3.2.3.13. Ayrımcılıkla İlgili Düşünceler

Ayrımcılığa uğrandığıyla ilgili düşünceler, farklı olduğunu hissetmek, yanındaki ya da yakınındakilerden bazı yönleriyle daha az avantajlı olduğunu düşünmekten kaynaklanabilir. Ayrımcılığın kaynaklarının neler olduğunu bilmek, hangi konularda bir ayırım olduğunu anlamak gibi pek çok unsuru bir arada düşünerek değerlendirmek sağlıklı sonuçlar elde edebilmek için önem arz etmektedir. Bu hususları göz önünde bulundurarak katılımcılara “*Türkiye’de ırkçılık ve benzeri herhangi bir ayrımcılığa maruz kaldınız mı?*” sorusu yöneltilmiştir. Verilen cevaplara baktığımızda genel olarak ciddi problem oluşturacak bir ayrımcılık hissetmediklerini dile getirmişlerdir:

- “*Hayır, elhamdülillah böyle bir şey hiç hissetmedim.*” (Rana, 27, Kilis).

Bunun dışında farklılıkların olmasının doğal olduğunu ifade edenler de bulunmaktadır:

- “*Hayır. Ama şöyle bir durum olduğunu hissettim: Onlar Türk ve burada onların ülkesi, biz Suriyeliyiz, yani onlar bize bakıyorlar. Bu ne? Bunlar kim yani diyorlar, bizim davranışlarımız onların davranışlardan farklı, bizim eğitimimiz onlardan farklı. Böyle hissediyoruz yani. Bazen utaniyoruz yani.*”(Necah, 49, Konya).

Katılımcılar arasında çalışma saatleri ile ücret konusunda bir ayrımcılığın olduğunu düşünenler var. Biri bu düşüncesini şu şekilde ifade ediyor:

- “*Eğer sen Suriyeliysen çalışma saatlerin fazla, maaşın az olur.*” (Nesrin, 35, Kilis).

Herhangi bir ülkede en önemli nokta mültecilerin o ülkedeki kurumlar ya da devlet tarafından kendilerine yönelik ayrımcı bir tutumunun olup olmadığıdır. Görüşmelerden elde edilen cevaplara göre Suriyeli kadınlar, devlet kurumlarından ve yöneticilerden herhangi bir ayırım görmediklerini ifade etmektedirler:

- “*Yani devletteki büyüklerden falan olmuyor tabi ki...*” (Melek Ş., 65, Kilis).

Katılımcılar arasında Suriyeli olmaktan kaynaklandığını düşündükleri bazı olumsuz atmosferlerin oluşabildiğini fakat bununla birlikte bu durumun olumsuzluktan ibaret olmadığını aynı zamanda bir “kardeş” gibi yakın davranıldığını dile getirenler bulunmaktadır:

- “Bazılarının yani Suriyeliler olarak bize sevimsizce bakıyorlar, bazıları ise hayır mükemmel kardeşler...” (Ayşe, İstanbul).

3.2.3.14. Suriyeli Kadınların Erken Evlilikle İlgili Düşünceleri

Kilis’te bir yardım kuruluşunun bebek maması ve çocuk bezi dağıttığı açık bir alanda, uzun kuyruk esnasında Suriyeli kadınları izleyip, konuştuklarına şahit olmuş, yardım alma esnasındaki davranışlarını, giyim tarzlarını gözlemlediğim bir zaman dilimim olmuştu. Burada Suriyeli kadınlar sırayla bebeklerinin ihtiyaçlarını, kaç aylık olduklarına göre alıyorlardı. Oldukça yoksul ve dindar kadınlarla çocuklarının oluşturduğu bu kuyrukta bebek maması gibi ilgili yardımları almak üzere bekleyen yaklaşık 14 yaşında bir kız çocuğu dikkatimi çekti. Kız bedeninin yarı büyüklüğünde bir bebeği kucaklamış ve hafif büyümüş edasıyla yardımı dağıtan kişiye kimliğini ve çocuğunun bilgilerini verdi. Bu esnada bende bu genç kızın kucağındaki bebeğinin kardeşi olabileceği düşüncesi hâkimdi. Kendisiyle selamlaşp, bebeğin kardeşi olup olmadığını sorduğumda onun kendi bebeği olduğunu ifade etmesi üzerine tekrar sorma gereği hissettim. Sordum ve nihayetinde çok genç yaşta anne olduğunu anladım.

Bu olayla birlikte erken yaşta evliliğin, Suriyeli kadınların kültürlerinin içerisinde mi olduğunu yoksa kız çocuklarının burada oluşan bir baskı sonucunda mı evlenmek zorunda kaldıkları konusunu düşünmeye başladım. Daha sonra başka gözlemlerle birlikte savaşın erkek evliliğini arttırıp arttırmadığına, erken evliliğe yönelmiş olmanın altında yatan sebeplere odaklanmaya başlamıştım. Bundan dolayı katılımcılara “Savaşla birlikte erken yaşta evlilikler arttı mı? Neden?” sorusunu yönelttim. Elde edilen cevaplardan yola çıkarak Suriyeli kadınların öncelikle erken yaşta evliliklerinin savaştan önce de var olduğunu ve savaşla birlikte bu durumun daha sık bir şekilde görüldüğü ortaya çıktı.

Katılımcılardan ikisi bu durum hakkında şunları söylüyor:

-“Okuldayken 7. Sınıftaydım. 8. Sınıfa geçerken nişanlandım. Cuma gününde nişanlandık ve evlendim. 12 yaşındaydım.” Necla (19, Kilis).

-“36 yaşındayım. 1995 te evlendim. 14 yaşındaydım.” (Hüsne 38, Kilis).

Erken evliliği kültürlerinin bir parçası olarak gören ve bunun böyle olması gerektiğine inanan Meyyade (29, Kilis) ise düşüncelerini şu şekilde anlatmıştır:

-“Bu önceden beri var. Bizim gelenek ve göreneklerimiz, yani kız 14 yaşına geldi mi evlenecek.”

Erken evliliğin özellikle Suriye'nin kırsal bölgelerinde daha yaygın olduğunu söyleyenler ise düşüncelerini şöyle diyerek ifade etmişlerdir:

- “Suriye’de kırsalda köylerde falan vardı. Şimdi her yerde var bu olay.” (Selma, 32, Konya).

- “Bu durumlar vardı ve yaşadığımız durumlar nedeniyle ben çadırlarda da karşılaştım. Aslında bizde, Halep’in kırsalında kızlar ve erkekler erken yaşta evlenir çünkü evler Arap evleridir ve evlenmek çok kolaydı. Biz evlendirmek istediğimizde bir odayı boşaltıp çocuğumuzu kuzeniyle evlendiririz, küçük olsa bile zaten elimizde büyüyecekler. Şu an bizde bu problem var, az önce bu problem hakkında konuşuyordum. Bir aile bir kızı saçlarını yaptırmak için kuaföre getirdi, 14 yaşındaydı ve bu durum ilk geldiğimiz zaman da vardı. Çadırlarda daha çok var, hatta çadır dışında da var. Çünkü kız babalarından anladığıma göre evlendirmelerinin sebebi onların yiyecek masrafından kurtulmak, kızını istemediğinden değil, ama durumlar çok çok zor.” (Necla K., 42, Kilis).

Suriyeli kadınların kız çocuklarının erken evlenmelerinin arka planında ekonomik kaygılarını gidermek olduğunu söylediklerini görüşmeler esnasında anlamış oluyoruz.

- “Çok çok arttı çok. Çünkü hayat şartları çok zorlaştı ve aile fertlerini azaltıp biraz daha kolay olması gerekiyordu. Biz yani Suriyeliler olarak her ailede en az 7 çocuk var. Burada hayat çok zor 1, 2 ya da 3 kızından kurtulmaları gerekiyordu.” (Semiye, 38, Konya).

- “Arttı, çünkü masraflar çok.” (Kevser, 31, Konya).

- “Evet (arttı). Çocuklarını erken evlendiriyorlar, sanırım kurtulmak için, sayı azalsın diye bilmem.” (Ayşe, İstanbul).

Savaş nedeniyle önceden de var olan erken yaşta kız çocuklarının evlendirilmesinin bir nedeni olarak kızlarını istismarlardan korumak olduğu fikri görülmektedir. Bu konudaki düşüncelerden bazıları şu şekildedir:

- “...Çünkü herkes kızları için endişeleniyor. Kızlarını evlendirmek istiyor, özellikle bu zamanda, savaş zamanı... Yani savaşta kaçırmak ve kirletmek olabilir. Yani herkes kızını vermek istiyor, rahat etmek için.”(Asya, 23, Konya).

- “Arttı çünkü herkes kızını korumak ister.” (Azize, Gaziantep).

3.2.3.15. Suriyeli Kadınların Türk Kadınına Benzemekle İlgili Düşünceleri

Araştırmamızda Suriyeli kadınların Türk kadınlarına benzemek isteyip istemediklerini anlamaya çalıştık. Bu benzeri konusunu da sosyal statü anlamına da gelen bir işte çalışmayı ve tek eşli evliliği “Türk kadını gibi tek eşli olmak ve onlar gibi çalışmak ister misiniz?” şeklinde sorduk. Suriyeli kadınların büyük çoğunluğunun bu soruya mutlu bir şekilde ve genellikle gülümseyerek cevap verdiklerini gözlemledik. Tek eşlilik konusunda Türk kadınlarına benzemek isteyenlerin oldukça çok olduğunu, ama bir işte çalışma konusunda benzemek isteyenlerin o kadar da çok olmadığını gördük. Verilen cevaplar çalışmak konusunda geri çekilmelerinin arka planında kadının çalışmasının ayıp karşılanması gibi bazı düşüncelerin olduğunu göstermektedir. Katılımcıların cevaplarına birkaç örnek verelim:

- “Evet, evet, isterim tek eş ve çalışan biri olmak.” (Emine, Konya).

- “Tabii isterim ve buradaki tek eş yarası mükemmel bir yasa” (Emani, Konya).

- “Evet eşim tek benimle evlensin ve onların çalışmaları iyi ama bizde ayıplarlar.” (Melek M., 33, Konya).

- “Herkesin kendi adetleri var bizde kadınlar çalışmaz.” (İbtisam, 34, Konya).

- “Evet, evet, isterim çünkü Türk kadınları bizden daha çok haklara sahip.”
(Kevser, 31, Konya).

- “Tek evlilik olmasını beklerim. Ama çalışmayı yine isterim. Suriye’de bizde yasak olduğu için, kadının çalışması yasak olduğu için, bizimkiler kabul etmezler, istemezler.” (Sena, 29, İstanbul).

Son olarak Azize (Gaziantep) düşüncesini şöyle dile getirmektedir:

-“Tek eş olmak isterim ama çalışmam. Çünkü ancak evime ve aileme yetişebilirim.”

3.2.4. Suriyeli Kadınların Öne Çıkan Bireysel Özellikleri, Kültürleşme Süreçleri ve Dindarlıkları İle Hangi Kültürleşme Stratejine Yöneldiklerine Dair Elde Edilen Sonuçlardan Örnekler

No	Şehir	İsim	Bireysel Özellikler, Kültürleşme, Dindarlık, Problemler	Kültürleşme Stratejisi ³
1.	Kilis	Melek	2011’de Türkiye’ye gelmiş. 22 yaşında. Ev hanımı. Türkçe biliyor. 4 çocuk annesi. 1 çocuğu Suriye’de. 4 evlilik yapmış. Çok defa şiddet görmüş. Dul. Evsiz. Erken yaşta, zorla babası tarafından evlendirilmiş. Yeni kültüre uyum sağlama eğilimi var.	Entegrasyon ***
2.	Kilis	Yıldız	2014’te Türkiye’ye gelmiş. Ev hanımı. Türkmen. Evli. Okul çağında 5 çocuğu var. Kocası var ve çalışıyor. Türklerle iletişimi iyi...	Entegrasyon ***
3.	Kilis	Nesrin	2012’de gelmiş. Matematik öğretmeni ama çalışmıyor. 3,5 yıldır Kilis’te yaşıyor ama Türkçe öğrenmemiş. Resmi kurumlarla teması hiç olmamış. Suriye’ye dönmek istiyor.	Ayrılkçılık (Seperation) ***
4.	Kilis	Münire	2013’te gelmiş. 63 yaşında. Türkmen. Türkçe biliyor. Suriye’ye dönmek istiyor.	Entegrasyon **
5.	Kilis	Safa Ş.	Öğretmen. 32 yaşında. Suriyelilere öğretmenlik	Ayrılkçılık

³ Entegrasyon ve Ayrılkçılık (Separation), John W. Berry’in kültürleşme stratejilerindedir. Entegrasyon hem bireylerin hem kendi kültürünü korumaya hem yeni kültürü edinip ikisi ile birlikte yaşamasına işaret etmektedir. Ayrılkçılık (Seperation) ise bireylerin kendi kültürlerine sadece sahip olma eğilimi göstermeleri ve ikinci kültürle temaslarının olmadığını göstermektedir. Burada * işareti ise ne kadar söz konusu kültürleşme stratejilerinden hangisine eğilimlerinin olduğu düşünüüyorsa o eğilimin içerisindeki bir derecelendirmeyi kastetmektedir. Örneğin tek yıldız * %25 oranını ifade ediyorken en fazla dört yıldız **** ise %100’ü göstermektedir.

		M.	yaptığı için dil öğrenememiş. Türklerle iletişim kurma konusunda nötr. Hastane ortamlarında ayrımcılığa maruz kalmaktan yakınıyor.	<i>(Seperation)</i> *
6.	Kilis	Necla K.	Suriyeli Kadınlarla ilgilenen bir derneğin başkanı... 42 yaşında. 2012'de Türkiye'ye göç etmiş. Türklerle iletişimi var. Resmi kurumların işbirliğinden oldukça memnun...	<i>Entegrasyon</i> ***
7.	Kilis	Duha	Ev hanımı. 17 yaşındayken, 2 yıl önce evlenmiş. 1 çocuk sahibi. Başlangıç düzeyi Türkçe biliyor. Türk kadınları gibi olmak istiyor.	<i>Entegrasyon</i> ***
8.	Kilis	Meyyade	Ev hanımı. 29 yaşında. Kocasını hasta. Türkçe seviyesi başlangıç düzeyinde... Türklerle iletişimi var. Türklerden çok fazla yardım görmüş. Suriye'ye dönmek istemiyor.	<i>Entegrasyon</i> **
9.	Kilis	Necla S.	Ev hanımı. Şuan 19 yaşında. 12 yaşında iken evlenmiş. Dördüncü çocuğuna hamile ve kocası kendisini terk edip Suriye'ye gitmiş. Kocasını orada başka bir evlilik yapmış. Ekonomik problemleri var. Akrabalarının yanında yaşıyor. Dil öğrenmek istemiyor. Türklerle hiçbir iletişimi yok. Suriye'ye dönmeyi çok istiyor.	<i>Ayrılkçılık</i> <i>(Seperation)</i> ***
10.	Kilis	Rana	Ev hanımı. 27 yaşında. Suriyeli kocasını ölmüş. Kilis'te bir Türk'le evlilik yapmış. Kocasını hasta. Türklerle iletişimi var. Türkçesi başlangıç düzeyinde. Türkleri seviyor. Türkçeyi öğrenmek istiyor. Suriye'ye dönmek istemiyor.	<i>Entegrasyon</i> ***
11.	Konya	Asya	Ev hanımı. Ayda birkaç gün çalışarak emzirdiği çocuğunun ihtiyaçlarını karşılamaya çalışıyor. Kocasını işsiz ve işitme engelli. 15 kişi, iki aile bir arada yaşıyorlar. Evsizlik problemi çekmiş, akrabalarının yanına yerleşmiş. Maddi problemleri oldukça var. Savaşın Allah'tan bir ceza olduğunu düşünüyor. Kendisini oldukça fakir ve dindar olarak tanımlıyor.	<i>Ayrılkçılık</i> <i>(Seperation)</i> ***
12.	Konya	Sabiha	Ev hanımı. Yaşlı bir kadın... 2014'te Türkiye'ye gelmiş. Çocukları ölmüş ve iki torununa bakmak zorunda. Kocasını felç. Dil bilmiyor. Türklerle	<i>Entegrasyon</i> **

			olumlu temasları olmuş. Tek isteği torunlarının okula devam etmesi. Aşevlerinden yemek almak şuan en büyük desteği. Fakir ve dindar olarak tanımlıyor. Dinden olumlu destek alıyor. Allah'ın onlara yardım edeceğini hissediyor.	
13.	Konya	Fatma A.	Dul. Yaşlı. 45 yıl evli kalmış. 9 çocuğu var hepsi evli. Savaşın Allah'tan bir ceza olduğunu düşünüyor. Allah'ın iradesi olarak tanımlıyor. Türklerle iletişimi yok. Türkçe öğrenmek istiyor. Şuan hiç bilmiyor.	<i>Ayrılkçılık (Seperation)</i> *
14.	Konya	Hulud	Ev hanımı. Kocasını var ve çalışıyor. Yaşanılan her şeyin kader olduğunu ifade ediyor. Türkiye'nin Müslüman bir ülke olması onu rahatlatıyor. Komşularının hepsi Türk ve dil bilmediği için iletişim kurarken çok zorlanıyor. Dil öğrenmek istiyor.	<i>Ayrılkçılık (Seperation)</i> *
15.	Konya	Necah	Ev hanımı. Savaştan önce de şimdi de oldukça fakir olduklarını söylüyor. Kocasını var ama çalışmıyor ya da çok ucuz fiyat karşılığında birkaç gün iş bulabiliyor. Ciddi ekonomik problemleri var. Konya'yı dindar, sünni-müslüman bir şehir olarak düşünüyor. Akrabalarından biri daha önce Konya'ya yerleştiği için onlar da tercih etmişler. Türk kadınlarına benzemek istiyor. Türklerle vakit geçirmeyi seviyor. Dönmek istemiyor. Türkçe bilmiyor fakat öğrenmek istiyor.	<i>Entegrasyon</i> *
16.	Konya	Mediha	28 yaşında. Üniversite öğrencisiyken savaş başlamış. Abisi ve babası savaş nedeniyle ölmüş. Kendisi eşinden ayrılmış. Annesi, abisinin oğlu ve kendi kızına bakmak zorunda. Düzenli bir işi yok. Türkçe başlangıç düzeyde. Türklerle iletişimi var. Türklerle vakit geçirmeyi seviyor. Türklerle Arapça dersleri veriyor. Ekonomik problemleri var.	<i>Entegrasyon</i> ***
17.	Konya	Henan	Ev hanımı. Evli. Eşi çalışıyor. Suriye'de köyde yaşıyorlarmış. Türkçe bilmiyor. Dönmek istiyor. Türkiye'yi seviyor.	<i>Ayrılkçılık (Seperation)</i> **

18.	Konya	Emani	Psikolog. Uluslararası bir kurumda çalışıyor. Nişanlı. Türk kültürüne çok ilgi duyuyor. Türkleri çok seviyor. Türkçe bilmiyor ama öğrenmek zorunda olduğunu ifade ediyor. Türkiye’de kadın ile ilgili yasalardan çok memnun olduğunu belirtiyor.	<i>Entegrasyon</i> **
19.	Konya	Selma	Üniversite öğrencisi. Türklere Arapça dersi veriyor. Konya’nın muhafazakâr bir şehir olduğunu duyduğu için oraya yerleşmiş. Dini benzerliğin olmasını önemli bir faktör olarak görmektedir. Türklerle her gün iletişim kuruyor. Türk arkadaşlarıyla çok fazla zaman geçiriyor.	<i>Entegrasyon</i> ***
20.	Konya	Ravda	2015’te Türkiye’ye gelmiş. Çalışıyor. Evli ve eşi de çalışıyor. Suriye’deyken çok zengin olduklarını dolayısıyla bu sürecin kendisini çok zorladığını ve alışkın olmadığı yeni bir hayata adapte olurken psikolojik rahatsızlar yaşadığını ifade ediyor. Türkçeyi çok az biliyor. Öğrenmek istiyor. Çocuklarını Türk okullarına göndermiş. İnternette Türkçe öğrenmeye çalışıyor.	<i>Entegrasyon</i> **
21.	İstanbul	Meryem	Üniversite öğrencisi. Vaktinin çoğunu Türklerle geçiriyor ve bu durumdan hoşnut. Türkçeyi Türkmen asıllı olmasına rağmen Türkiye’de öğrenmiş. Türkçeyi akıcı bir şekilde konuşabilmektedir. Türk yemeklerine, danslarına çok ilgi duyuyor. Zaman zaman yarı zamanlı işlerde çalışıyor. Dini hayatın benzer olduğunu fakat dini konulara Suriye’deyken daha çok ilgi gösterdiğini aktarıyor.	<i>Entegrasyon</i> ****
22.	İstanbul	Hayriye	Bir oğlu üniversite ve bir kızı lise öğrencisi... Eşini savaşta kaybetmişler. Bu nedenle Suriye’deyken ev hanımı olan Hayriye İstanbul’da evlere temizliğe giderek ve daha sonra da vasıfsız iş grubundan başka bir işe giderek geçimlerini sağlamakta. Türkleri seviyor ama çalıştığı için onlarla çok fazla vakit geçiremiyor. Türkçe biliyor. Avrupa’ya değil de Türkiye’ye göç	<i>Entegrasyon</i> ***

			etmesinin en önemli sebebi olarak dini yönden benzerliği dile getirmektedir.	
23.	İstanbul	OmHasn	Eşi vefat etmiş... Çocukları küçük olduğu için eşinin ailesinin evine sığınmış. Dil problemi var. Komşularıyla yaşadıkları problemlerden dolayı iletişim kuramamış. Ekonomik sıkıntıları bulunmakta. Önce Lübnan'a göçmüşler fakat Türkiye'de halkın Lübnan'dakilerine göre kendilerine çok daha iyi davrandıklarını dile getirmektedir.	<i>Ayrılıkçılık</i> (<i>Seperation</i>) **
24.	İstanbul	Abir	Suriye'deyken ev hanımı... Savaşın başlamasıyla birlikte önce Mısır'a göç etmişler ve orada 3 yıl yaşadıkten sonra Türkiye'ye göç etmişler. Mısır'ın koşullarının kendileri için zor ve kültürel anlamda çok farklılıkların olduğunu görmüşler. Türkiye'yi çok sevdiğini, çocuklarının eğitimleri için kendilerini burada çok daha iyi hissettiklerini dile getirmekte. Dil öğrenmede zorlandıklarını fakat çabaladıklarını anlatmaktadır. Türk komşularıyla iletişim kuruyor ve çocuk parklarında Türk arkadaşlar edindiğini dile getiriyor. Dini hayatlarının Mısır'dan daha iyi olduğunu ifade ediyor.	<i>Entegrasyon</i> **
25.	İstanbul	Şirin	Türkmen asıllı. Suriye'deyken ev hanımı fakat Türkiye'ye geldikten sonra iyi bir şekilde Türkçe öğreniyor. Türkiye'de bir kurumun çağrı merkezinde çalışıyor. Eşinin düzenli bir işi yok. İki çocuğunu da en baştan Türk okullarına göndermiş. Onların Arapçayı unutmaması için evde Arapça konuşma kuralları bulunmakta. Zamanının çoğu Türklerle geçirmektedir ve iletişimleri çok iyi. Öğrenim düzeyi lise terk. Önceden kadınların çalışılmasına alışık olmadıklarını fakat şimdi çevresindeki Suriyelilere rol model olduğu gözlemlerimizden ortaya çıkmaktadır. Almanya ve Kanada'ya gitme imkanı olmuş fakat Türkiye'nin Müslüman bir ülke	<i>Entegrasyon</i> ****

			olması O'nun tercih etmesinde etkili olmuş.	
26.	Gaziantep	Yasmin	Savaşın başlamasıyla birlikte 3. Sınıftan üniversiteyi terk etmek zorunda kalmış. 3 çocuk annesi. Eşi ve kendisi çalışıyor. Yasmin, yetimlerle ilgili bir dernekte çalışıyor. Türkçeyi iyi düzeyde biliyor. Türklerle iletişimi çok iyi. Türk kültürü içerisinde yer alan kıyafetlere, düğün adetlerine, yemeklerine çok ilgi duyuyor. İlk göç ettiklerinde dini benzerlik Türkiye'de yaşama konusunda bir koşul olarak görmemiş. Fakat sonrasında dini benzerliğin çok önemli olduğunu tecrübe etmiş. Dolayısıyla dini kaygılardan dolayı Türkiye'den başka bir ülkeyi düşünmediği görülmüştür.	<i>Entegrasyon</i> ****
27.	Gaziantep	Ĝina	Üniversiteye hazırlanıyor. Lise son sınıf öğrencisi. TÖMER'den kurs aldığını B1 seviyesini tamamladığını ifade ediyor. Suriyeliler için bir çok yardım kuruluşunda gönüllü çalıştığını ifade ediyor. Göç edilen kültürün kendilerini etkilediğini dolayısıyla Türkiye'nin Müslüman bir ülke olmasının kendileri için önem arz ettiğini ifade ediyor. Türklerle ilk geldikleri yılda iletişim kurmadığını bunun sebebinin dil bilmemesi olduğunu söylüyor. Sonrasında dil öğrenince çok rahat iletişim kurduğunu dile getiriyor.	<i>Entegrasyon</i> ***
28.	Gaziantep	A	Savaştan dolayı babasını ve pek çok yakının kaybetmiş. Türkiye'ye babası yaralandığı için gelmişler. Dil bilmedikleri için çok zorlanıyor. Eğitime devam edebilmek en büyük isteği. Suriye okulu olarak bilinen geçici eğitim merkezlerinde eğitim gördükleri için Türkçe öğrenmek ve Türklerle iletişim kurma olasılıklarının da çok az olduğunu ifade ediyor. Türkçe öğrenmek zorunda olduğunu hissediyor.	<i>Ayrılıkçılık</i> (<i>Seperation</i>) *
29.	Gaziantep	Aya	En büyük isteği üniversiteyi kazanmak ve meslek sahibi olmak. Türkçe konuşabiliyor. Türklerle iletişim halinde. Kadın Suriyelilerin erkeklere	<i>Entegrasyon</i> **

			oranla daha zor durumda olduğunu ifade ediyor. Savaş bitince dönmek istiyor.	
30.	Gaziantep	Zehra	Suriye'deyken mühendislik fakültesini okumaktaymış. Suriye içinde birçok kez göç etmek zorunda kalmışlar. Kültürel olarak Gaziantep'i Halep'e çok benzetiyor. Suriyeli olduğu için zaman zaman aşağılanmış hissediyor. Türklerle vakit geçirmekten hoşlanmaktadır. Savaş bitince hemen ülkesine dönmek istiyor. Türk kültürünü öğrenmeyi ve uyum sağlamayı arzuluyor. Türklerle iletişiminin iyi olduğunu düşünüyor.	<i>Entegrasyon</i> **

3.2.5.Kelime Sıklıkları

İstanbul, Kilis, Gaziantep ve Konya'dan çalışmaya dâhil olan 100 katılımcının görüşleri Arapçadan Türkçeye tercüme edilmiş ve NVIVO 11 paket programından destek alınarak ifadeler analiz edilmiştir. Bu paket programı kapsamında, görüşmelerde katılımcıların en sık kullandıkları kelime ve kavramları gösteren “kelime bulutları” uygulaması bulunmaktadır. Şimdi bu başlık altında dört ilimizdeki katılımcıların en sık kullandıkları kelimeleri ve bunlar neticesinde oluşan kelime bulutlarını inceleyeceğiz.

İstanbul

İstanbul'daki 25 katılımcının en sık kullandıkları kelimeler şu şekilde yer almaktadır:

Dini/manevi konulara yönelik en sık geçen 5 kelime: *Allah, elhamdülillah, şükür, Müslüman, Cuma.*

En sık geçen olumlu 5 kelime: *iyi, yardım, elhamdülillah, şükür, güzel*

En sık geçen olumsuz 5 kelime: *savaş, zor, kötü, yabancı, mecburen*

En sık geçen 5 fiil: *geldim, arttı, istiyorum, dediler, dönmek*

Gaziantep KelimeBulut

Şekil 3.9: Gaziantep'teki katılımcıların kelime bulutu.

Konya

Konya'daki 25 katılımcının en sık kullandıkları kelimeler şu şekilde yer almaktadır:

Dini/manevi konulara yönelik en sık geçen 5 kelime: *elhamdülillah*, *Allah*, *Müslüman*, *vallahi*, *şehit*.

En sık geçen olumlu 5 kelime: *iyi*, *elhamdülillah*, *yardım*, *güzel*, *güven*.

En sık geçen olumsuz 5 kelime: *savaş*, *zor*, *zorunda*, *kötü*, *keşke*.

En sık geçen 5 fiil: *arttı*, *bilmem*, *çalışıyor*, *geldim*, *zorlandık*.

araştırma yöntemlerine başvurulmasıyla yapılmasının nedeni, araştırmaya konu olanların içinde buldukları durumun, muadil araştırmaların çalışma gruplarından oldukça farklı ortam ve şartlara sahip olmasıdır. Örneğin, İngiltere'ye göç etmiş Türkler (bkz. Şeker & Sirkeci, 2014) ya da Amerika'daki göçmen öğrenciler (bkz. Bektaş, 2004) üzerinde yapılan pek çok kültürleşme çalışmalarından farklı yanları bulunmaktadır. Dolayısıyla Rudmin'in (2008) önerdiği kültürleşme modelinde yer alan kültürleşme motivasyonları ve öğrenimlerini derinlemesine incelenmiş ve savaş nedeniyle göç etmiş Suriyeli kadınların, ikinci kültüre uyum süreçlerine bakıldığında şöyle bir işlem basamağının oluştuğu göze çarpmaktadır.

Şekil 3.11. :Araştırma sonucunda psikolojik ve sosyal uyuma yönelik çıkarılan uyum piramidi.

Yukarıdaki şekil, Suriyeli kadın mültecilerin Türkiye'ye uyum süreçlerine yönelik yapılan analizler sonucunda bir çıkarımdır. Bu piramitte mültecilerin Türkiye'ye varıştan itibaren beklentilerinin neler olduğunu görebiliriz. Savaş döneminde her birinin farklı travma öyküsü bulunmaktadır. Korku ve çaresizlik duygusu ve durumlarının şiddetli bir biçimde yaşanması, onlar için "güvenli yaşam" alanı ihtiyacını beraberinde getirmiştir. Bu durum onları, dünyadaki savaş nedeniyle göç etmemiş olan göçmen gruplarından ayırmaktadır. İhtiyaç ya da beklentilerin birinci basamağını güvenliğin oluşturması durumu bu araştırmanın katılımcıları

açısından ayırıcı bir özelliktir. Can güvenliği gibi pek çok konuda güvenliğe yönelik kaygıları göç sayesinde oldukça azalmıştır. En temel beklentilerinin giderilmiş olması, Suriyeli kadınların ev sahibi ülke halkına yönelik şükür ve minnet duygularının oluşmasını sağlamıştır.

Güvenlik problemlerinin giderilmesinin ardından barınma ve temel yaşam malzemelerini karşılama aşamaları gelmiştir. Göç ettikten sonra ilk zamanlarda çadır, konteyner kent haricinde olanlar için en temel ihtiyaçlar olan barınacak mekân bulma, gıda ve temizlik gibi temel yaşam malzemelerinin elde edilmesi gerekmiştir. Barınmak için ya birden fazla aile bir evi paylaşmış ya da ekonomik olarak en uygun mekânlar kiralanmıştır. Burada da Suriyeli kadınlar tarafından vurgulanan şey, barınma mekânının konforu değil sadece en temel ihtiyaçların karşılanmasıdır. Barınma problemleri büyük oranda çözülmüş fakat çok az sayıda da olsa riskli kadın gruplarından (dul-boşanmış-kimsesiz) problemini çözememiş olanlar bulunmaktadır. Öte yandan, temel yaşam malzemelerinin Türkiye’de yardım dernekleri ve gönüllü organizasyonlar tarafından sağlandığı görülmektedir. Konya’da aşevleri üç öğün sıcak yemek verirken, alışveriş kartları ve gıda paketi yardımlarıyla temel ihtiyaçların giderildiği görülmektedir.

Göç ettikten sonra ilk etapta iş bulunmamış olsa da zamanla kendilerine uygun işlerde çalıştıkları gözlenmiştir. Ekonomik temelli bir göç olmadığından iş konusu da tüm diğer aşamalar gibi Suriyeli mülteciler ve de özelde Suriyeli kadın mülteciler açısından planlanmadan gerçekleşen bir süreç olmuştur. Suriyeli kadınların pek çoğunun eğitim düzeyi düşük olduğundan vasıfsız işlerde çalışmak durumunda kalmaktadırlar. Ayrıca dil bilmemek ya da kültürel oryantasyonlarının sağlanmamasından kaynaklı olarak da daha çok domestik hizmetlerde çalıştıkları görülmektedir. Bu durum sadece Suriyeli mülteci kadınlar için değil dünyadaki diğer mülteci kadınlar için geçerli olan bir durumdur (bkz. Sam, 2006). Öte yandan, bu araştırma kapsamında kadınlardan önemli bir kesiminin çalışma kültürüne sahip olmadığı, kültürel anlamda çalışmanın kendileri için negatif bir durum olduğuna yönelik bir anlayışın olduğu da göç etmiş kadınların daha fazla mağduriyet yaşamaları önünde bir durum olarak yer almaktadır. Hasta, engelli ya da çok çocuklu

Suriyeli kadınlar ise iş bulup çalışma konusunda sınırlılıkların olduğu bir grup olarak karşımıza çıkmaktadır.

İş bulma aşaması ihtiyaçların karşılanması bakımından önemlidir. Bu aşamada kimi zaman eğitime devam edemeyen bireylerin olduğu görülmüştür. Şayet bir birey tüm diğer aşamaları geçmiş ve eğitim ihtiyacını giderme aşamasına gelmişse psikolojik adaptasyon açısından önemli bir aşamaya geçmiş olarak görülebilir. Çünkü eğitim ortamı hem iki kültür grubunun karşılaşması için daha fazla olanaklar sağlarken aynı zamanda dil edinmeyi hızlandırabilir ve alınan eğitim sonucunda bir meslek sahibi olunabilir. Dolayısıyla bu etapdaki bireylerin temel kaygılarını büyük oranda gidermiş olmaları Berry'nin kültürleşme stratejilerinden olan entegrasyonun (bütünleşme) ve belki asimilasyonun (özümseme) tercih edilmesi sonucunu beraberinde getirebilir.

Bireylerin, iki kültürü başarılı bir şekilde bir arada yaşamının yolunun olumlu sosyal temaslar kurmasıyla olacağı düşünülmektedir. Rudmin'in (2008) yeni kültürleşme modelinde görüldüğü gibi, ikinci kültürün edinildiği ortamlarda bulunma, ikinci kültürden bireylerden rol modellerin var olması ya da ikinci kültürdeki bir kimsenin yol göstermesi, rehberlik etmesiyle yani kültürleşme öğrenimlerinin gerçekleşmesiyle bireylerin davranışların da değişimler olabilir. Piramitte gösterilen aşamalarda başarı gösterenlerin ikinci kültüre psikolojik adaptasyonlarının gerçekleşebileceğini ifade edebiliriz. Gerçek anlamda iki kültürün uyumunun/psikolojik adaptasyonun yüzyıllar sürebildiği varsayılırken bu sürenin daha hızlı bir şekilde yaşanması ise iki toplumun bazı özelliklerine bağlı bulunmaktadır. Kültürel benzerlikler, uyumda yardımcı unsurlar olarak yer almaktadır. Kültürel farklılıklar ise ancak çok kültürlülüğün bir parçası şeklinde anlaşılması durumunda uyuma katkı sağlayabilir. Bu araştırma ile Türkiye'deki Suriyeli mültecilerin henüz on yılı dahi tamamlamamış olmalarına rağmen, ortaya olumlu bir tablonun çıktığı açık bir şekilde görülmüştür. Burada uyuma istekli olmanın ya da uyuma eğilimli olmanın arka planında tarihsel açıdan aynı toplumun bir üyesi olarak hissetmek, aynı dine mensup olmak, kan bağlarının bulunması ve yeme-içme-kıyafet kültüründe benzerliklerin olması oldukça önem arz etmektedir. Fakat bununla birlikte Türkiye'ye geçici olarak göç etmiş olma fikrine sahip olmak

ya da yaş, ekonomik durum, engellilik gibi bir takım bireysel özelliklerin ise uyum konusundaki güçlükleri teşkil ettiği söylenebilir.

Türk toplumunun yardımsever ve misafirperver tutumu kültürleşme stratejilerinden bütünleşmeye olan eğilimi ortaya çıkarıyor olsa da diyanet, eğitim, sağlık, kültür, sosyal alanlarda daha organize uyum politikalarına yine de ihtiyaç duyulmaktadır. Kısa ve uzun vadeli olmak üzere yeni kararların alınması uyuma katkı sunacaktır. Yukarıdaki piramit kısa dönem içerisinde Suriyelilerin en büyük beklentisi olan “güvenlik” konusunun karşılanmış olduğunu bize anlatırken gelecek on yıllarda sonraki kuşaklarda kültürleşme stresini azaltacak tutum davranışların gelişmesine ortam sağlamak yararlı olabilir. Bu konuda yapılmış diğer çalışmalar bize yol göstermektedir. Örneğin, Cetrez’in (2011) İsveç’teki Süryanilerin kültürleşme süreçlerini ve dinin rolünü inceleyen araştırması, kuşaklar arası farka dikkat çekmesi bakımından önem arz etmektedir.

Suriyeli kadın mültecilerin, kültürleşme stratejilerinden büyük oranda entegrasyona ikinci olarak da ayrılıkçılığa eğilimli oldukları yapılan bu araştırma sonucunda görülmüştür. Kadınların, bu iki stratejiye eğilimli olmasının pek çok nedeni olabilir. Bu nedenler arasında, bireysel özellikler olabileceği gibi göç edilen ülke halkının tutum ve davranışları da etkili olabilmektedir (Bu konudaki açıklamalar için Berry, 2006: 27-40).

Suriyeli kadınların kültürleşme süreçleri ve yaşadıkları şehrin özelliklerini bir arada düşünmemiz de kültürel uyumlarını anlamamızda yardımcı olabilir. Çünkü İstanbul’da yaşamakta olan Suriyeli kadınların, İstanbul’un kozmopolit yapısı gereği farklılıklara daha hoş görülmesi ve ekonomik kaygıları azaltıcı imkânları bünyesinde bulundurması (iş imkânı, yardım derneklerinin çokça bulunması gibi...) nedeniyle hem Suriye kültürünü korumaya hem de Türkiye kültürünü edinmeye daha eğilimli bir tutum içinde olduklarını göstermektedir. Öte yandan, Konya’da yaşayan Suriyeli kadınların eğitim düzeylerinin çok düşük, ekonomik yönden oldukça fakir oldukları gözlemlenmiştir. Konya’da daha önceden var olan “aşevi” kültürünün canlı bir şekilde devam ettiği görülmektedir. Buradaki katılımcıların ikinci kültürden bireylerle temas sağlama ya da uyum konusunda araştırma kapsamında yer alan diğer

illerde yaşayanlara nispeten daha az yol aldıkları söylenebilir. Buradaki katılımcıların en büyük desteği, dini ve manevi öğelerden aldıkları tespit edilmiştir. Dini ve manevi unsurlar iki toplumun temasını güçlendirmektedir. Camilerde örneğin, kadınların Mevlevi zikirleri yapmaları ya da erkeklerin hep beraber namaz kılmaları din kardeşliği duygularını canlandırmaktadır. Dolayısıyla zaten Müslüman olan ve ibadet etmek için dini kurumlara giden kimseler için din yoluyla entegrenin/bütünleşmenin mültecilerin psikolojik adaptasyonunda ve burada uyum içerisinde yaşanmasına önemli bir katkı sunduğunu söyleyebiliriz. Kilis ve Gaziantep'in ayrıca Suriye'ye coğrafi yakınlığı ve kültürel benzerliklerin fazlalığı burada yaşamını sürdüren mültecilerce çokça dile getirilmiştir. Kilis'in küçük bir il olması, yaklaşık olarak kendi nüfusu kadar Suriyeliyi barındırması ve bir taraftan da savaşın sıcaklığının hissedilmesi uyum konusunda bir dezavantaj olarak düşünülse de reelde orada ulusal/uluslararası yardım kuruluşlarının etkin bir şekilde var olması, yerel halkın özellikle ilk birkaç yılda çokça misafirperver davranmış olmaları, akrabalıklarının bulunması ve yeme-içme gibi kültürel benzerlik bulunması beklenenden çok daha iyi bir şekilde katılımcıların, iki kültürü bir arada yaşaması sonucunu beraberinde getirmiştir.

Katılımcılardan bazılarının sadece Suriye kültürünü korumak ve devam ettirmek istediği görülmüştür. Bu kültürleşme stratejisini (ayrılıkçılık) tercih eden bireylerin, eğitimsiz olmak, Suriye'ye dönme konusunda ailesel bazı güçlü motivasyonlara sahip olmak, dil öğrenme gibi ikinci kültürü edinme konusunda elverişli bir ortama sahip olmama gibi ortak bazı özelliklerinin olduğu göze çarpmaktadır. Bu durum bize ayrılıkçılık stratejisini tercih edenlerin, önlerinde bulunan engellerin kaldırılması, uygun ortamların sağlanması ve olumlu temasın sağlanmasıyla bütünleşme (entegrasyon) stratejine yönelebileceklerini düşündürmüştür.

Berry (2006: 30), göç edenlerin gönüllü ya da gönülsüz bir şekilde göç etmiş olmalarının, mülteci/göçmenlerin kültürleşme stratejilerinden hangisine yönelecekleri konusundan önemli bir unsur olduğunu belirtmektedir. Bu araştırmada zorunlu olarak göç etmiş katılımcıların savaş nedeniyle göçü planlamamış olmaları bir dezavantaj olarak görülse de onların diğer ülkelere nispeten Türkiye'ye göç

etmede gönüllü bir tutumun olduğunu gözlenmiştir. Yani literatürden farklı olarak bu çalışma grubunun can güvenliklerini sağlamak için göç etmiş olmaları ikinci kültüre adapte olmada avantaj olarak görülebilecek bir durumdur.

Literatüre bakıldığında en başında kadın mültecilere yönelik çalışmaların sınırlı sayıda olduğu ve daha sonra kadın mültecilerin daha riskli gruplar olduklarının görülmesi ile birlikte kadın mülteci/göçmen çalışmalarında bir artışın yaşandığı görülmektedir (Sam, 2006: 408). Yapılan bu araştırmada, kadın mülteciyi erkek mülteciye göre daha riskli bir hale getiren durumun, kadının kadın olma özelliğinden ya da erkeğin kadından farklı bir yapıya sahip olmasından kaynaklı olmadığı belirgin bir şekilde ortaya çıkmaktadır. Kadının erkeğe oranla çok daha düşük seviyede eğitiminin olması, ihtiyaçlarını karşılamada yetersiz kalacakları şekilde çok sayıda çocuk sahibi olmaları ve bu çocukların sorumluluğunun çoğunlukla kadında olması, erken yaşta evlilik ve erken yaşta annelik yaşamaları gibi kültürel alışkanlıklar, gelenek ve görenekler, kadınlara kendilerini değersiz hissettirecek olumsuz bakış gibi pek çok kültürel unsurun göç sonrasında da kadının daha riskli olmasını beraberinde getirmektedir. Örneğin, göç sonrasında kadının çalışma isteği kendi toplumu tarafından pek kabul görmemektedir. Öte yandan kocasının işi olmaması durumunda kadının iş sahibi olması halinde bu kez de aile içi başka problemler ortaya çıkmaktadır. Kaldı ki çoğunlukla eğitimsiz olan kadın mülteciler, bir işe girdiklerinde de temizlik, çocuk bakıcılığı gibi pek çok vasıfsız işte uzun mesailer yapmak zorunda kalmaktadırlar. Dolayısıyla esasında kadınlar için problem “kadın olmak” değil, kadının eğitilmiş olmaması, haklarının farkında olmadan yaşaması ve toplumsal yapının da bu durumu destekliyor olmasıdır.

Din, bireylerin çaresizlik ve ümitsizlik hissetmeleri durumunda yardım aldıkları en büyük olgu olarak karşımıza çıkmaktadır (Bahadır, 2011: 96-98) Özellikle kriz dönemlerinde de bireylerin dindarlıklarının daha yükseldiği yapılan çalışmalarda görülmüştür. Bu araştırmada katılımcıların oldukça dindar olduğunu ifade ettiklerini görmekteyiz. Bireylerin savaş krizi olmadan önceki dini/manevi durumları konusunda aynı durumun olup olmadığını bu araştırmadan yola çıkarak söylemek zor görünmektedir. Fakat ileride kısa, orta ve uzun vadede yapılacak yeni araştırmalarla bu konu aydınlatılabilir.

Bu araştırmada uyum konusunda önemli bir nokta açığa çıkmıştır. Dini benzerlik, din kardeşliği, aynı din ailesinin bir üyesi olmak gibi düşünceler iki toplumun bir arada yaşamasına yönelik önemli bir katkı sağlarken, dil farklılığının olması, dini mekan ve ortamlarda konuşulanları anlamama, duygu ve düşüncelerini karşılıklı olarak ifade edememe sorunlarının olması bu konuda çok önemli bir engel olarak katılımcıların karşısına çıkmıştır. Türkçe bilme düzeyinin artması aynı zamanda din yoluyla bütünleşmenin de önünü daha kuvvetli bir şekilde açacaktır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu tez çalışmasında Suriyeli kadın mültecilerin, yaşam memnuniyetleri, bütünlük duyguları, dini başa çıkma yönelimleri, yaşadıkları travmalar, depresyon eğilimleri ve kültürel uyumları incelenmiştir. Araştırma kapsamında, biri nicel ve diğeri nitel yöntemle gerçekleştirilen iki ayrı çalışma yapılmıştır. Çalışma I kapsamında 2018 katılımcıya anket uygulanmıştır. Çalışma II'de ise anket uygulanan kişiler arasından 100 katılımcıyla yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Araştırmaya yaşamlarını İstanbul, Kilis, Gaziantep ve Konya illerinde sürdürmekte olan Suriyeli mülteciler dâhil edilmiştir.

Nicel bir araştırma olan Çalışma I neticesinde katılımcıların demografik özelliklerine dair ulaşılan bulgular maddeler halinde şu şekildedir:

- Araştırmaya dâhil olanlar daha çok orta yetişkinlik (31-45) döneminde olan bireylerdir.

- Türkiye'ye gelenlerin yarısından fazlası Halep'ten gelmiştir. Suriyeliler en çok 2013 ve 2014 yıllarında Türkiye'ye varmışlardır. Türkiye'de yaşamakta olan Suriyelilerin komşuları daha çok çeşitli etnik kökene sahiptir.

-Dul ve boşanmış olan riskli grupların oranı %9,6'dır. Suriyeliler çok büyük oranda evlerinde Arapça konuşmayı tercih ediyorlar.

- Katılımcılardan hiç eğitimi olmayan grup %8,9'dur. En yüksek eğitim olan doktora düzeyinde ise sadece 3 kişinin olduğu tespit edilmiştir. Katılımcılar en çok, ihtiyaçlarının ailesi tarafından karşılandığı söylerken ihtiyaçlarının "Allah" tarafından karşılandığı düşünenlerin olduğu da görülmüştür.

- Katılımcıların yaklaşık %40'ının bir işte çalıştığı anlaşılmıştır. Ekonomik yönden "hiç gelirim yok" diyenlerin oranı Suriye'deyken %1,8 iken Türkiye'de bu rakamın %5,8 olarak tespit edilmiştir.

- Türkiye'de ekonomik olarak kendilerini "çok iyi" ve "iyi" olarak değerlendirenlerin %51,2 kadar olduğu tespit edilmiştir.

- Türkçeyi “çok iyi” bildiğini belirtenlerin oranı %11, hiç bilmediğini ya da çok az miktarda bildiğini ifade edenlerin oranı ise %34,6’dır.

- Katılımcıların çoğunluğu dini açıdan kendilerini en çok “Müslüman” olarak tanımlarken, bunu takiben “Müslüman Sünni”, “Sünni” ve “Ateist” cevaplarına ulaşılmıştır.

- Katılımcıların oldukça dindar oldukları tespit edilmiştir.

- Suriye kültürüne (önceki kültür) oldukça bağlı olduklarını söyleyenlerin oranı %28,7 iken Türk kültürüne (yeni kültür) oldukça bağlı olduklarını bildirenlerin oranı %12,7 olarak tespit edilmiştir.

- Katılımcılar arasında Türklerle hiç iletişim kurmamış olanların oranı %7,3’tür.

- Suriye’de en çok özlem duydukları şeyin “aile” olduğu görülürken, kurtuldukları için en çok mutlu oldukları şeyin ise “savaş” olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

- Katılımcılar Türkiye’de kendileri için en iyi olan şeyin “güven ortamı” olduğunu söylerlerken en kötü şeyin ise “ekonomik durum” olduğunu beyan etmişlerdir.

- Herkesten ayrımcılık gördüğünü ifade edenlerin oranı %3,1 olarak görülmüştür.

Çalışma I kapsamında katılımcıların ruh sağlığı durumları (yaşam memnuniyeti, bütünlük duygusu, dini başa çıkma, travmalar ve depresyon) ile cinsiyet, eğitim düzeyi, medeni durum, ekonomik durum, meslek, yaşadıkları şehir, varış yılı, Türkçe bilme düzeyi, din/mezhep, Türklerle iletişim, komşu türleri, ayrımcılık arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Tüm bu değişkenler arasında istatistiksel açıdan anlamlı ilişkiler tespit edilmiştir. Buna dair bulgular ise yine özet olarak maddeler halinde şu şekildedir:

- Katılımcıların savaş nedeniyle uçak saldırısı, bombalı saldırılar, eziyet/işkence, ölüme şahitlik ve tecavüz gibi 13 farklı travma yaşadıkları saptanmıştır.

- Örneklemin %76,6'sının klinik açıdan önemli derecede depresyon eğilimi puanına sahip oldukları bulunmuştur. Yaşamlarının tümünü değerlendirdiklerinde son derece memnuniyetsiz olanların oranı %7,3 iken son derece memnun olanların oranı ise %3 olduğu ortaya çıkmıştır.

- Örneklemin orta düzeyde bütünlük puanına sahip oldukları bulgulanmıştır.

- Katılımcıların psikolojik açıdan dinden olumlu destek alma oranı oldukça yüksek çıkmıştır. Katılımcıların zor olaylar karşısında dinden teselli ve rahatlama elde ettikleri, Allah'tan bağışlanma dileyip O'nun sevgi ve korunmasına sığındıkları tespit edilmiştir.

- Yine katılımcıların önemli bir kısmının başlarına gelen zorlukların, ibadetlerini tam olarak yapmamış olmanın, işlemiş oldukları günahların bir bedeli olduğunu düşündükleri saptanmıştır.

- Katılımcıların karşılaştıkları problemlerden sonra bu olaylardan dolayı Allah'ın ve ahiretin varlığına dair şüphe etme ya da İslam'ın adil bir din olmadığını düşünme gibi dini çatışma konularında oldukça düşük puan aldıkları sonuç olarak görülmüştür. Olumlu/olumsuz dini başa çıkma ve dini çatışma konusu hep birlikte değerlendirildiğinde çeşitli travmatik olaylar yaşamış katılımcıların başlarına gelen bu olaylardan dolayı daha çok dinle olumlu temas kurdukları ve sorumluluğu kendi eksikliklerine bağladıkları, aşkın olan varlığı sorgulama konusunda yok denecek kadar az puan aldıkları ve bu konuda sorumluluğu insana yükledikleri anlaşılmıştır.

- Suriyeli kadınların erkeklere göre daha yüksek düzeyde depresyon eğilimine, daha düşük düzeyde hayat memnuniyetine ve bütünlük duygusuna sahip oldukları, olumlu dini başa çıkma stratejilerine daha çok başvurdukları ve Türkiye'ye uyum sağlama puanlarının daha düşük düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Dolayısıyla kadın mültecilerin kültürleşme sürecinde dezavantajlı oldukları ortaya çıkmıştır.

Eğitim düzeyinin ruh sağlığı ve dini başa çıkmayla ilişkisi konusunda yapılan analizlerde şu sonuçlara ulaşılmıştır:

- En yüksek depresyon eğilimi, en düşük eğitim düzeyinde olanlarda (ilkokul mezunu veya eğitimi olmayanlar) görülmektedir.

- En yüksek yaşam memnuniyeti ve bütünlük duygusu puanına “yüksek lisans” ve “doktora” yani en yüksek eğitim düzeyinde olanların sahip olduğu tespit edilmiştir.

- Eğitim düzeyi ve olumlu dini başa çıkma arasında anlamlı bir ilişki olamadığı tespit edilmiştir. Ote yandan eğitim düzeyi ve olumsuz dini başa çıkma stratejilerine başvurma arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark olduğu, eğitimi olmayan kişilerin en düşük, doktora düzeyinde olanların en yüksek olumsuz dini başa çıkma puanına sahip oldukları bulunmuştur.

- Medeni durum ile depresyon arasında anlamlı bir ilişkinin bulunduğu, en yüksek depresyon puanına dulların sahip olduğu görülmüştür.

- Medeni durum ile yaşam memnuniyeti ve arasında da istatistiksel açıdan anlamlı bir fark olduğu, en düşük yaşam memnuniyeti puanına boşanmış kişilerin sahip olduğu tespit edilmiştir.

- Medeni durum ile olumlu dini başa çıkma arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark olduğu görülmüştür. Dinden olumlu olarak en çok evlilerin en az ise boşanmışların destek aldığı ortaya çıkmıştır.

-Medeni durum ile dini sorgulama ve cebelleşme anlamındaki dini çatışma (religious struggle) arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir sonuç olduğu elde edilmiştir. En düşük dini çatışma puanına evlilerin sahip olduğu bulgulanmıştır.

- Ekonomik durum ile depresyon arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Buna göre hiç geliri olmayanların en yüksek depresyon puanına sahip oldukları saptanmıştır.

- Ekonomik durum ile yaşam memnuniyeti ve bütünlük duygusu ile arasında da anlamlı bir ilişkinin olduğu tespit edilmiştir. Buna göre en düşük yaşam memnuniyeti ve bütünlük duygusuna hiç geliri olmayanların sahip olduğu tespit edilmiştir.

- Ekonomik durum ile olumlu dini başa çıkma ve arasında anlamlı bir ilişki olduğu ve dinden en çok destek alanların hiç geliri olmayanlar, en az destek alanların ise ekonomik açıdan “çok iyi” olanlar olduğu belirlenmiştir.

- Ekonomik durum ile dini çatışma puanları ile arasında anlamlı bir ilişki olduğu ve en yüksek dini çatışma puanına ekonomik durumu çok iyi olanların sahip olduğu tespit edilmiştir.

- İş ve meslek sahibi olma ile depresyon arasında anlamlı bir ilişkinin bulunduğu ortaya çıkmıştır. Buna göre işsizler en yüksek depresyon puanına sahiptir.

- İş ve meslek sahibi olma ile yaşam memnuniyeti ve bütünlük duygusu arasında da anlamlı bir ilişkinin bulunduğu tespit edilmiştir. En yüksek yaşam memnuniyeti ve bütünlük duygusuna bir işte çalışanların sahip olduğu anlaşılmıştır.

- İş ve meslek sahibi olma ile olumlu dini başa çıkma arasında da anlamlı bir ilişki olduğu, dinden en az destek alanların öğrenciler olduğu sonucuna varılmıştır. Aynı şekilde öğrencilerin en yüksek dini çatışma puanına sahip olduğu görülmüştür.

- Yaşanılan şehir ile depresyon düzeyi arasında anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Buna göre yaşamını Kilis’te sürdürenlerde en yüksek, İstanbul’da sürdürenler ise en düşük depresyon puanları saptanmıştır.

- Yaşanılan şehir ile yaşam memnuniyeti düzeyi ile arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu, en düşük yaşam memnuniyeti puanının Kilis’teki Suriyelilerde görüldüğü ortaya çıkmıştır. Bütünlük duygusu ve yaşam memnuniyeti arasında da istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki görülmüş, en yüksek bütünlük duygusu puanına sahip olanların İstanbul ilinde yaşayan Suriyeliler olduğu bulgulanmıştır.

- Yaşanılan şehir ile olumlu dini başa çıkma stratejilerine başvurma arasında anlamlı ilişki olmadığı, buna karşılık olumsuz dini başa çıkma ve dini çatışma ile

yaşanılan şehir arasında anlamlı bir ilişki bulunduğu anlaşılmıştır. Olumsuz dini başa çıkma ve dini çatışma puanı en yüksek olanların Kilis'teki Suriyeliler olduğu sonucuna varılmıştır.

- Türkiye'ye varma zamanı ve Türkiye'de bulunma süresi ile ana değişkenler arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark olmadığı tespit edilmiştir.

- İkinci kültür grubundan bireylerle temas kurmanın en önemli unsuru Türkçe bilmedir. Depresyon ile Türkçe bilme düzeyi arasında anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Türkçeyi çok iyi derecede bilenlerin en düşük depresyon puanına sahip oldukları görülmüştür.

- Yine yaşam memnuniyeti ile Türkçe bilme arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu ve en yüksek yaşam memnuniyeti puanına Türkçeyi çok iyi bilenlerin sahip olduğu sonucu elde edilmiştir. Benzer sonucun bütünlük duygusu içinde geçerli olduğu görülmüştür.

Olumlu dini başa çıkma ile Türkçe bilme arasında da istatistiksel açıdan manidar bir ilişkinin olduğu saptanmıştır. Olumlu dini başa çıkma etkinliklerini en çok Türkçeyi hiç bilmeyenlerin kullandıkları anlaşılmıştır. Dini çatışma ile Türkçe bilme arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu ve en yüksek puana Türkçeyi çok iyi bilenlerin sahip olduğu görülmüştür.

- Katılımcıların kendilerini dini açıdan ateist, Müslüman-Sünni, Müslüman ya da Sünni olarak tanımlamaları ile depresyon durumları arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu ortaya çıkmıştır. Buna göre en yüksek depresyon puanına kendini Sünni olarak tanımlayanlar sahiptir.

- Yaşam memnuniyeti ile din/mezhep arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu ve ateist olanların en düşük yaşam memnuniyeti puanına sahip oldukları anlaşılmıştır.

- Olumlu dini başa çıkma ile din/mezhep arasında anlamlı bir ilişki bulunduğu ve en çok Sünni olanların dinden olumlu olarak destek aldıkları tespit edilmiştir.

- Olumsuz dini başa çıkma ile din/mezhep durumu arasında da anlamlı bir ilişki olduğu, olumsuz dini başa çıkma puanlarının da kendini Sünni olarak tanımlayanlarda olduğu anlaşılmıştır.

- Suriyeli kadınların daha çok orta ya da düşük düzeyde ekonomik gelire sahip oldukları, savaşın başlamasını yaşadıkları çeşitli haksızlıklara ve dini sebeplere daha çok dayandırdıkları görülmüştür.

Çalışma II'den elde edilen sonuçları ise şu şekilde özetleyebiliriz:

- Türkiye'ye göç etmeden önce çoğunun, Suriye içerisinde bir ya da birkaç kez iç göç yaşadığı saptanmıştır.

- Neredeyse hepsinin savaşta çok çeşitli travmatik olaylar yaşadığı ve hayatta kalabilmek için zorunlu olarak göç ettikleri tespit edilmiştir.

- Suriyeli kadınların göç etmelerinin sebepleri arasında işsizlik, pahalılık, açlık, okulsuzluk, elektrik ve suyun olmaması, evden dışarı çıkamamak, istismara uğrama korkusu gibi başka faktörlerin de yer aldığı anlaşılmıştır.

- Kilis ve Gaziantep'e göç edenlerin bu şehirleri kültürel olarak kendi şehirlerine daha çok benzettikleri, ülkelerine yakın olması ve akrabalık bağlarının olması nedeniyle buraları tercih ettikleri tespit edilmiştir. Konya'yı tercih edenlerin bu tercihlerinin arkasında daha çok dini ve manevi olarak kendilerini daha rahat hissetmelerinin bulunduğu anlaşılmıştır. İstanbul'un ise kozmopolit yapısı, iş ve eğitim gibi imkânların daha çok olması nedeniyle tercih edildiği görülmüştür.

- Katılımcıların Türkiye'ye göç ettiklerinde her birinin en kısa zamanda tekrar ülkelerine dönme isteğiyle göç ettikleri anlaşılmıştır. Bu durumun yeni kültüre uyum sağlamalarının önünde engel teşkil ettiği düşünülmektedir.

- Katılımcıların Türk kültürüne ilgi duydukları, ancak Türkçeyi yeteri düzeyde öğrenmedikleri tespit edilmiştir. Bunun ise yine savaşın biteceği ve kısa zamanda dönüşün olacağı umudundan kaynaklandığı anlaşılmıştır.

- Kadınların pek çok problemle karşılaştığı tespit edilmiştir. Bunlar arasında en çok, erken yaşta evlilik, erken yaşta annelik, dil öğrenme konusunda engellerinin olması, fiziksel ve psikolojik şiddet, evsizlik, eşlerinin çok evlilik yapması, kocalarının terk etmesi, çalışamayacak durumda olmaları görülmüştür.

- Kadını zor durumda bırakan kültürel bariyerlerin ise boşanmanın kadının aleyhine olarak kolay olması, kadının hem ev hem dışarı işlerinin sorumluluğunu taşıması, babanın kız çocuğunu evlendirmesi, kocanın işsizliği olduğu anlaşılmıştır.

- Suriyeli kadınların oldukça erken yaşta evlilik yaptıkları, bu durumun kırsal kesimden gelen Suriyelilerde daha çok görüldüğü, kadını evlendirerek ekonomik yükten kurtulma cihetine gidildiği ve güvenliklerinin bu şekilde sağlandığı düşüncesinin hâkim olduğu anlaşılmıştır. Erken yaşta evliliğin savaşla birlikte arttığı dile getirilmiştir.

- Suriyeli kadınların Türkiye'ye dair minnet ve şükran duyguları taşıdıkları ve bunu oldukça sık bir şekilde dile getirdikleri tespit edilmiştir.

- Başka ülke değil de Türkiye'ye göç etmelerinde dini benzerliğin olmasının kendileri için önem arz ettiği ve çocuklarını farklı bir kültürde yetiştirmediklerinden dolayı mutlu ve güvende hissettikleri görülmüştür.

- Katılımcılarda kültürleşme stratejilerinden en çok entegrasyon eğilimi saptanmıştır. Entegrasyonu kolaylaştıran etmenler arasında din, dil ve kültürel benzerliklerin önemli bir yere sahip olduğu anlaşılmıştır. Entegrasyonu arttırmanın en önemli yolunun Türkçeyi öğrenmelerini sağlamak olduğu açıkça görülmüştür.

Yeni çalışmalar için öneriler:

- Suriye'de savaşın devam ediyor olması nedeniyle, onlara yönelik araştırmalar sürdürülmelidir. Bilhassa Halep ve Doğu Guta'daki acı verici gelişmeler çalışmaların sürdürülmesini elzem kılmaktadır. Öte yandan Fırat Kalkanı ve Zeytin dalı operasyonları sonrasındaki yeni gelişmeler, ilahiyat özelinde ifade edilecek olursa, sadece din psikolojisi değil, din eğitimi ve din sosyolojisi alanlarından araştırmacıların daha pek çok çalışma yapmasını zorunlu hale getirmiştir.

- Kültürleşme ve din konusunda yeni çalışmalara ihtiyaç duyulmaktadır. Sadece Suriyeliler için değil Türkiye’de yaşayan diğer göçmenler ile ilgili de çalışmalar yapılmalıdır.

- Suriyelilerin diğer ülkelerdeki kültürleşme süreçlerinin nasıl olduğu konusunda araştırmalara ihtiyaç duyulmaktadır.

- Mültecilere yönelik sadece dini başa çıkma konusu değil din değiştirme, kuşaklar arasındaki değerlerin değişmesine dair çalışmalar yapılmalıdır.

- Affetme, Ŗkr gibi pozitif psikoloji ve din psikolojisinin ortak konuları Suriyeli mülteciler özeline çalışılmalıdır.

- Manevi rehberlik ve destek çalışmalarının kapsamına mülteciler de katılmalıdır.

KAYNAKÇA

- ABU RAIYA, H., PARGAMENT, K. I., MAHONEY, A., & STEIN, C.:
2008 “A Psychological Measure of Islamic Religiousness: Development and Evidence for Reliability and Validity”. **The International Journal for the Psychology of Religion**, 18, s. 291-315.
- AGBAYANI-SIEWER, T. P. & REVILLA, L. 1995 Filipino Americans, (Ed) P. G. Min, **Asian Americans: Contemporary Trends and Issues**, CA: Sage, s. 134-168.
- AHRENFELDT, L. J., MÖLLER, S., RANBERG, K. A., VITVED, A. R., JACOBSEN, R. L., HVIDT, N. C.,
2017 “Religiousness and Health in Europe”, **Mental Health**, 32, s. 857-861.
- ALJURNAY, K. A. H., 2013 Personality Characteristics, Trauma and Symptoms of PTSD: A Population Study in Iraq, **Heriot-Watt University, School of Life Sciences**, PHD, UK.
- ALPER, Y., 2012 **Bütün Yönleriyle Depresyon Tanısı-Nedenleri-Psikodinamiği-Tedavisi**, İstanbul: Özgür Yayınları.
- ANIK & ŞAHİN
2016 “The Turks in Sweden in the Triangle of Acculturation, Integration and Homeland”, **Turkish Studies**, 1172, s.29-56.
- ANTONOVSKY, **Health, Stres and Coping**. San Francisco: Jossey- Bass.

- A., 1979
- ANTONOVSKY, A., 1987 **Unraveling Mystery of Health.** San Francisco: Jossey- Bass.
- ANTONOVSKY, A.: 1993 “The Structure and Properties of the Sense of Coherence Scale”. **Social Science & Medicine**, 36, s.725-733.
- APPADURAI, A. 1996. **Modernity at Large: Cultural Dimensions of Globalization**, Mineapolis: U Minnesota P.
- ATACA, B. & BERRY, J. W.: 2002 “Psychological, Sociocultural and Marital Adaptation of Turkish Immigrant Couples in Canada”, **International Journal of Psychology**, 37, s. 13-27.
- AUSEBEL, D. P.: 1960 “Acculturative Stress in Modern Maori Adolescence”. **Child Development**, 31, s. 617-631.
- AYTEN, A., 2012 **Tanrı’ya Sığınmak Dini Başa Çıkma Üzerine Psiko-sosyal Bir Araştırma**, İstanbul, İz Yayıncılık.
- BAĞLIOĞLU, A., 2013 “Suriye’de Mezhep Hareketlerinin Güncel Siyaset Üzerine Etkileri”. **e-makalat Mezhep Araştırmaları**, s. 495-523.
- BAHADIR, A., 2011 **İnsanın Anlam Arayışı ve Din Logoterapik Bir Araştırma**, İstanbul, İnsan Yayınları.
- BARLETT, F.C., 1970 The Psychological Study of Contact of Peoples. F.C. Barlett (Ed.) **Psychology and Primitive Culture.** Westport, CT: Greenwood Press. s.133-159.
- BAYRAKTAR, S., 2012 **Psikolojik Travma**, İstanbul, Nobel Tıp Kitabevi.
- BEKTAŞ, D. Y., 2004 Psychological Adaptation and Acculturation of the Turkish Students in the United States, **Middle East Technical**

University School of Social Sciences, PHD, Ankara.

- BERRY, J. W.,
KIM U.,1988 Acculturation and mental health. In P. R. Dasen, J. W. Berry & N. Sartorius (Eds.), **Health and Cross-cultural Psychology: Towards Application** Newbury Park, CA: Sage s. 207-236.
- BERRY, J. W.,
KIM, U., POWER,
S., YOUNG, M., &
BUJAKI, M.: 1989 Acculturation attitudes in plural societies. **Applied Psychology**, 38/2, s.185-206.
- BERRY, J. W.: 2005 “Acculturation: Living successfully in two cultures”. **International Journal of Intercultural Relations**, 29/6, s. 697-712.
- BERRY, J.W. 2006 Contexts of Acculturation. David L. Sam ve John W. Berry (Ed.). **The Cambridge Handbook of Acculturation Psychology**. New York: Cambridge University Press. s. 27-42.
- BERRY, J.W.: 1974 “Psychological Aspects of Cultural Pluralism: Unity and Identity Reconsidered”. **Topics in Culture Learning**, 2, s.17-22.
- BERRY, J.W.: 1991 “Understanding and Managing Multiculturalism”. **Journal of Psychology and Developing Societies**, 3, s.17-49.
- BERRY, J.W.:1997 “Immigration, Acculturation and Adaptaion”. **Applied Psychology: An International Review**, 46, s.5-68.
- BİLGE ZAFER,
A.,: 2015 “Göç Çalışmaları İçin Bir Anahtar Olarak “Kültürleşme” Kavramı”. U.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi, 19/30, s.75-92.
- BOURHIS, R. Y.,
MOISE, L. C., “Towards an Interactive Acculturation Model: A Social Psychological Approach”. **International Journal of**

- PERREAULT, S. **Psychology**, 32/6, s. 369-386.
& SENEAL, S.,
1997
- BROOM, L.& “The Validation of Acculturation to Ethnic Assimilation”
KITSUSE, J.I.: **American Anthropologist**, 57, s. 44-48.
1955
- BUTCHER, J. N., **Anormal Psikoloji**, İstanbul, Kaknüs Yayınları.
MINEKA, S., &
HOOLEY, J. M.,
2013
- BÜYÜKÖZTÜRK, **Bilimsel Araştırma Yöntemleri**, Pegem Akademi Yay.
Ş., KILIÇ
ÇAKMAK, E.,
AKGÜN, Ö.E.,
KARADENİZ, Ş.
& DEMİREL, F.,
2017
- CETREZ, Ö. A.: “The Next Generation of Assyrians in Sweden: Religiosity
2011 as a Functioning System of Meaning within the Process of
Acculturation”. **Mental Health, Religion & Culture**,
14/5, s. 473-487.
- CETREZ, Ö., & “Gilgamesh: Mental health, meaning-seeking, and
DEMARINIS, adaptation in the acculturation process among Iraqi
V.,2013. immigrants in Sweden”. **In International Association for
the Psychology of Religion**. August, University of
Lausanne, Switzerland. s. 27-30.
- CRESWELL, J. W. **Nitel Araştırma Yöntemleri Beş Yaklaşımına Göre Nitel
2013 Araştırma ve Araştırma Deseni**, Çev. Ed. Bütün, M., &

- Demir, S. B., Ankara: Siyasal Kitabevi.
- ÇEÇEN, R. A.: 2008 “Üniversite Öğrencilerinde Yaşam Doyumunu Yordamada Bireysel Bütünlük (Tutarlılık) Duygusu, Aile Bütünlük Duygusu ve Benlik Saygısı”. **Journal of Theory and Practice in Education**.4/1, s.19-30.
- ÇINAR, A., 2011 **Antropolojiye Giriş**. Emin yayınları, Bursa.
- DEVERUX, G. & LOEB, E.M.: 1943 “Antogonistic Acculturation” **American Sociological Review**, 8, s. 133-147.
- DIENER, E., EMMONS, R. A., LARSEN, R. J., & GRIFFIN, S.:1985 “The Satisfaction with Life Scale”. **Journal of Personality Assessment**, 49, s. 71-75.
- DIENER, E., EMMONS, R. A., LARSEN, R., & GRIFFIN, S.:1985 “The Satisfaction with Life Scale”. **Journal of Personality Assessment**, 49, s.71-75.
- DOHRENWEND, B. P. & SMITH, R.J.: 1962 “Towards a theory of Acculturation”. **South-western Journal of Anthropolgy**, 18, 30-39.
- DUSTMANN, C. & SCHIMDT, C. M.: 2001 “The wage performance of immigrant women: full time jobs, part time jobs and the role of selection”. CEPR Discussion Papers, 2702. **London Centre for Economic and Policy Research**.
- EATON, J.: 1952 “Controlled Acculturation. A Survival Technique of Hutterites”. **American Sociological Review**, 17, s. 331-340.

- EKŞİ, H., 2001 Başı Çıkma, Dini Başı Çıkma ve Ruh Sağlığı Arasındaki İlişki Üzerine Bir Araştırma Eğitim, İlahiyat ve Mühendislik Fakültesi Öğrencilerinin Karşılaştırılması, **Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Bursa.
- GONG, F., Acculturation, Psychological Distress, and Alcohol Use:
TAKEUCHI, D. T., Investigating the Effects of Ethnic Identity and Religiosity.
SIEWERT, P. A. & (Ed.) Kevin M. Chun, Pamela Balls Organista ve Gerardo
TACATA, L., 2002 Marin. **Acculturation: Advances in Theory, Measurement, and Applied Research**. Washington, DC: American Psychological Association. s. 189-206.
- GORDON, M. M. **Assimilation in American Life: The Role of Race, Religion and National Origins**, Oxford University Press, 1964 New York.
- GÖCEN, G., 2014 **Şükür Pozitif Psikolojiden Din Psikolojisine Köprü**, İstanbul: DEM Yayınları.
- GRAVES, T. D.: “Psychological Acculturation in a Tri-ethnic Community”.
1967 **South-western Journal of Anthropology**, 23, s. 337-350.
- GREELEY, A. M. **Why Can’t They be Like Us?: America’s White Ethnic Groups**. Clarke, Irwin & Company, USA. 1971
- GUTMANN, M.: “Trafficking in men: the anthropology of masculinity”.
1997 **Annual Review of Anthropology**, 26, s. 385-409.
- GÜLMEZ, Ç., “Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet, Ahlaki Çözülme ve
2013 Dindarlık”. **Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Samsun.
- GÜN, Z., & “Türkiye’de İç Göçün Ergenlerin Uyumundaki Rolü”,
BAYRAKTAR, F.: **Türk Psikiyatri Dergisi**, 19/2, s.167-176.

2008

- GÜNGÖR, D. 2007 “The Interplay Between Values, Acculturation and Adaptation: A Study on Turkish-Belgian Adolescents”, *International Journal of Psychology*, 42/6, s. 380-392.
- GÜVENÇ, B. 2003 **İnsan ve Kültür**, İstanbul, Remzi Kitabevi.
- HALL, G.S., 1904 **Adolescence**, Vol. II. New York: Appleton.
- HALLOWELL, A. I.: 1950 “Values, Acculturation and Mental Health”. *American Journal of Orthopsychiatry*, 20, s.732-743.
- HERBERT, 2016 **Travma Sonrası Psikolojik Tepkileri Anlamak**, çev. Azizlerli, N. & Güneş, R., İstanbul: Psikonet Yayınları.
- HOFSTETTER, E. O.,2005 “Women Immigrants: 1945 to the present. A bibliography”. www.towson.edu/users/hofstet/
- HOLLANDER, B. S. & BUKOWITZ, W. R. 1990 “Women, Family Culture and Family Business”. **Family Business Review**, 3, 139.
- HOROZCU, 2015 **Din Psikolojisi Ders Kitabı**, İstanbul: Rağbet Yayınları.
- HOROZCU, Ü., 2010 **Din Psikolojisi Açısından Dünyevi İstek Duaları**, **İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul.
- IOM, 2001 **Trafficking in immigrants. In IOM Quarterly Bulletin** 23. Geneva: International Organization for Migration.
- İSHAKOĞLU Ö., 2012 **Suriye Tarihi Osmanlı Dönemi Suriye’sinde Edebi ve Kültürel Hayat (1800-1918)**. Kabalcı Yayıncılık, İstanbul.
- KAĞITÇIBAŞI, “Sonsöz: Kültürleşme ve Aile İlişkileri”. *Türk Psikoloji*

- Ç.:2014 Yazıları, 17/34, s.120-127.
- KARAKUŞ, P., 2014 Farklı Kimlik Gruplarında Yer Kimliği, Yerin Anlamları ve Kültürleşme Süreçleri, **Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı**, Yayımlanmamış Doktora Tezi, İzmir.
- KARASAR, N., 1999 **Bilimsel Araştırma Yöntemi: Kavramlar, İlkeler, Teknikler**, Nobel, Ankara.
- KILIÇOĞLU, G., ACAT, M. B., & KARADAĞ, E.: 2015 “İngiltere’deki Türk Öğrencilerin Kültürleşme Tercihleri ve Bu Tercihlerin Okula Aidiyet Duygusuyla İlişkisi”, **Sosyoloji Dergisi**, 3/30, s. 195-225.
- KILLIAN C.: 2002 “Culture on the weekend: Maghrebın women’s adaptation in France”. **International Journal of Sociology and Social Policy**, 22/1-3, s.75-105.
- KOFMAN, E.: 2000 “The Invisibility of Skilled Female Migrants and Gender Relations in Studies of Skilled Migration in Europe”. **International Journal of Population Studies**, 6, s. 45-59.
- KÖSE, A. & KÜÇÜKCAN, T., 2006 **Deprem ve Din Marmara Depremi Üzerine Psiko-Sosyolojik Bir İnceleme**. Emre Yay., Ankara.
- KRING, A. M., JOHNSON, S. L., DAVIDSON, G., NEALE, J., 2017 **Anormal Psikolojisi**, 12. Basım-DSM-5 Güncellemesi ile Psikopatoloji, Çev. Ed. Muzaffer Şahin, Nobel, Ankara.
- KUHLEN, R. G. 1945 “The Interests and Attitudes of Japanese, Chinese, and White Adolescents: A Study in Culture and Personality”. **Journal of Social Psychology**, 21, s.121-133.

- KULA, N.: 2002 “Deprem ve Dini Başa Çıkma”, **Gazi Üniversitesi Çorum İlahiyat Fakültesi Dergisi**, 2002/I, s. 234-255.
- KWAK, K. & RUDMIN, F. 2014 Adolescent Health and Adaptation in Canada: Examination of Gender and Age Aspects of the Healthy Immigrant Effect. **International Journal for Equity in Health**, 13/1, s. 103-113.
- LONG, H. H. 1944 “Tested Personality Adjustment in Jewish and non-Jewish Groups”. **Journal of Negro Education**, 13, s. 64-69.
- MAITER, S. & GEORGE, U.: 2003 “Understanding Context and Culture in the Parenting Approaches of Immigrant South Asian Mothers”. **Affilia**, 18/4, s. 411-428.
- MEHMEDOĞLU, A. U., 2004 **Kişilik ve Din**, İstanbul: DEM yayınları.
- MILLER, H.A. 1924 **Races, Nations and Classes: the Psychology of Domination and Freedom**. Philadelphia: Lippincott.
- MOROKVASIC, M.: 1984 “Birds of Passage are Also Women...”**International Migration Review**, 24, s. 886-907.
- MYERS, H. F. & RODRIGUEZ, N., 2002 Acculturation and Psychological Health in Racial and Ethnic Minorities. Kevin M. Chun, Pamela Balls Organista ve Gerardo Marin (Ed.). **Acculturation: Advances in Theory, Measurement, and Applied Research**. Washington, DC: American Psychological Association. s. 163-185.
- OKUR, M. A. & SALIK, N. 2016 **Bağımsızlıktan Arap Baharı’na Suriye İç ve Dış Politika**, Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara.
- ORGANISTA P.B., The Relationship Between Acculturation and Ethnic Minority Mental Health. Kevin M. Chun, Pamela Balls

- ORGANISTA K. Organista ve Gerardo Marin (Ed.). **Acculturation: Advances in Theory, Measurement, and Applied Research**. Washington, DC: American Psychological Association. s. 139-161.
- C. & KURASAKI K., 2002
- ÖZDOĞAN, Ö., **İsimsiz Hayatlar**. Lotus Yayınevi, Ankara. 2005
- PARGAMENT, K. **The Psychology of Religion and Coping Theory, Research, Practice**. The Guilford Press, New York. I., 1997
- PARK, R.E.: 1928 “Human Migration and Marginal Man”. **American Journal of Sociology**, 33, s. 881-893.
- PEDRAZA, S.: “Women and Migration. the Social Consequences of Migration”. **Annual Review of Sociology**, 17, s. 303-325. 1991
- PLATO.,1969 II, trans. A. E. Taylor. E. Hamilton & H. Cairns (Ed.), **The Collected Dialogues of Plato** Princeton, NJ: Princeton University Press. s.1488-1513.
- QDEGAARD, Q., **Immigration and Insanity**. Acta Psychiatrica Neurologica Scandinavia Supplement 1932
- QDEGAARD, Q.: “Emigration and Mental Health”. **Mental Hygiene**, 20, s. 543-556. 1936
- RADLOFF, L. S.: The CES-D Scale: A Self-report Depression Scale for Research in the General Population. **Applied Psychological Measurement**, 1, s. 385–401. 1977
- RITZER, G. ve **Sosyoloji Kuramları**, Çev. Himmet Hülür, İstanbul, Deki STEPNISKY, J. yayınları. 2014
- RITZER, G., 2011 **Küresel Dünya**, Çev. Melih Pekdemir, İstanbul, Ayrıntı yay.

- ROSENFELD, S., 1999 Gender and mental health: Do women have more psychopathology, men more, or both the same (and why)?. (Ed.) A. V. Horvitz & T. L. Scheid. **A Handbook for the Study of Mental Health: Social Contexts, Theories, and Systems**, Cambridge, England: Cambridge University Press, s. 348-360.
- RUBENSTEIN, L. S., 2004 What's Battered Women Syndrome? www.divorcenet.com/states/oregon/or_art02
- RUDMIN, F.: 2009. "Constructs, Measurements and Models of Acculturation and Acculturative Stress", **International Journal of Intercultural Relations**, 33, s.106-123.
- SAĞIR, Z., 2014 Suriyeli Mültecilerde Dini Başa Çıkma ve Ruh Sağlığı, **Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü** Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- SAM, D. L., & BERRY, J.W., 2006. Eds. **The Cambridge Handbook of Acculturation Psychology**. Cambridge University Press.
- SAM, D. L., 2006 Acculturation of Immigrant Children and Women. David L. Sam ve John W. Berry (Ed.). **The Cambridge Handbook of Acculturation Psychology**. New York: Cambridge University Press. s. 403-418.
- SAM, D. L., 2006 Acculturation and Health. David L. Sam ve John W. Berry (Ed.). **The Cambridge Handbook of Acculturation Psychology**. New York: Cambridge University Press. s.452-468.
- SAM, D.L., 2006 Acculturation: Conceptual Background and Core Components. David L. Sam ve John W. Berry (Ed.). **The Cambridge Handbook of Acculturation Psychology**. New

York: Cambridge University Press. s.11-26.

- SAROGLOU, V., & MATHIJSSEN, F.: 2007 “Religion, multiple identities, and acculturation: A study of Muslim immigrants in Belgium”. **Archive for the Psychology of Religion**, 29/1, s. 177-198.
- SAVRUN, B. M., 1999 “Depresyonun Tanımı ve Epidemiyolojisi”. İ.Ü. Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Sürekli Eğitim Etkinlikleri, Depresyon, Somatizasyon ve Psikiyatrik Aciller Sempozyumu, İstanbul: 2-3 Aralık 1999, s. 11-17.
- SELIGMAN, M. E. P., 2011 **Flourish**, N. Y.: Simon & Schuster.
- SLATTERY, M., 2007 **Sosyolojide Temel Fikirler**, Bursa, Sentez yayıncılık.
- SPIRO, M. E.: 1955 “The Acculturation of American Ethnic Groups”. **American Anthropologist**, 57, s. 1240-1252.
- ŞEKER, B. D., & BOYSAN, M.: 2013 “İranlı Geçici Sığınmacıların Kültürleşme Tercihlerinin Demografik Özelliklere Göre İncelenmesi”. **Sosyal Bilimler Dergisi**, 6/1, s.18-39.
- ŞEKER, B. D., & SİRKECİ, İ., 2014 “Birleşik Krallık’taki Türkiye Kökenli Kadınlarda Yaşam Doyumu: Kimlik, Kültürleşme ve Ayrımcılık”. **Türk Psikoloji Yazıları**, 17/34, s. 69-81.
- ŞEKER, B. D.: 2006 “Kente Göç Etmiş Bir Örnekte Kültüre Uyum (Kültürleşme) Süreçleri”, **Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi**, 3/2, s.1-31.
- ŞİMŞEK, H. & YILDIRIM, A., 2011 **Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri**, Seçkin Yayıncılık, Ankara.

- TERZİ, Y. **Taşınmaz Değerlemede İstatistiksel Analiz**, OMÜ, UZEM
http://portal.uzem.omu.edu.tr/dersler/2012-2013/tg/tag611/tag611_unite12/tag611_unite12.pdf
- THOMAS, W.I., & ZNANIECKI, F., **The Polish Peasant in Europe and America**. New York: Dover.
1918
- THURNWALD, R. “The Psychology of Acculturation”. **American Anthropologist**, 34, s. 557-569.
- TRIMBLE, J.E. Introduction: Social Change and Acculturation. Kevin M. Chun, Pamela Balls Organista ve Gerardo Marin (Ed.).
,2002 **Acculturation: Advances in Theory, Measurement, and Applied Research**. Washington, DC: American Psychological Association. s. 3-13.
- TUZCU, A. & BADEMLİ, K.,: “Göçün Psikososyal Boyutu”. **Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar**, 6/1, s. 56-66.
2014
- UNESCO, 1964 **Sosyal Bilimler Sözlüğü**
- UNHCR Küresel Eğilimler Raporu, Basın Açıklaması, 18.06.2015, Erişim tarihi 14.06.2017,
<http://www.unhcr.org/turkey/home.php?content=640#>
- UNHCR Registered Syrian Refugees in the World 03.07.2017, Erişim tarihi 08.07.2017,
<http://data.unhcr.org/syrianrefugees/regional.php>
- UNHCR Registered Syrian Refugees in Turkey 15.06.2017, Erişim tarihi 18.06.2017
<http://data.unhcr.org/syrianrefugees/country.php?id=224>

- UNHCR Europe: Syrian Asylum Applications, Erişim tarihi 08.07.2017 <http://data.unhcr.org/syrianrefugees/asylum.php>
- UNITED NATIONS, 2002 **International Migration Report: 2002.** New York, United Nations
- ÜNLÜER, S., 2010 Engelliler Yüksekokulu'ndaki Bilgi ve İletişim Teknolojileri Entegrasyonu Sürecinin İncelenmesi, **Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü,** Yayınlanmamış Doktora Tezi, Eskişehir.
- VEDDER, SAM, LIEBKIND, 2007 “The Acculturation and Adaptation of Turkish Adolescents in North-Western Europe”. **Applied Development Science**, 11/3, s.126-136.
- WOLMAN, B.: 1949 “Disturbances in Acculturation”. **American Journal of Psychotherapy**. 3, s.601-615.
- YALÇIN, C.: 2002 “Çokkültürcülük Bağlamında Türkiye'den Batı Avrupa Ülkelerine Göç”. **C.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi**, 26/1, s. 45-60.
- YAPICI, A., 2016. **Toplumsal Cinsiyet Din ve Kadın.** Çamlıca Yayınları, İstanbul.
- YILDIRIM, A. ve ŞİMŞEK, H., 2008 **Nitel Araştırma Yöntemleri.** Seçkin Yayınları, Ankara.
- *** Merriam and Webster Dictionary, Erişim tarihi 06.10.2017, <https://www.merriam-webster.com/dictionary/well-being>
- 2017 **Türkiye ve Göç, e kitap**
http://www.goc.gov.tr/files/files/goc_tasar%C4%B1m_i

[cler.pdf](#).

EKLER

Ek 1: Görüşme Soruları

Ek 2: Anket Formu

Ek 3: Etik Onay Belgesi

Ek 4: Arapça Örnek Görüşme Metni

Ek 5: Türkçe Örnek Görüşme Metni

Ek 1: Görüşme Soruları

اسئلة الملاقات

- 1- صف لنا باختصار حياتك في سورية ما قبل الحرب ؟
- 2- صف لنا الفترة ما بين بداية الاحداث حتى قدمك الى تركيا ؟
- 3- كيف اتيتم الى تركيا؟ حدثنا عن فترة ما بعد قدمك حتى الان ؟
- 4- كيف تلبى احتياجاتك في تركيا ؟
- 5- برأيكم ما سبب وقوع الحرب في سورية؟
- 6- ما هي الامور التي تحب ان تفعلها في حياتك الان ؟
- 7- لما اخترت تركيا ؟
- 8- ما هو تفكيرك اتجاه تركيا ؟
- 9- ما هو مقدار علمك بحقوقك في تركيا ؟
- 10- من هم الذين يساعدونك و يوجهونك في تركيا ؟
- 11- كم تهتم بالثقافة التركية ؟
- 12- ما هي مقدار تواصلك مع الاتراك ؟
- 13- هل تود ان تتعلم اللغة التركية ؟
- 14- ما هي وتيرة استخدامك للغة التركية ؟
- 15- هل تمارس حياتك الدينية مثلما كنت تمارسها في سورية ؟
- 16- هل كانت للديانة دور في اختيارك اللجوء الى تركيا ؟
- 17- هل شعرت بالتمييز والتمييز العنصري في تركيا ؟
- 18- ما هي الصعوبات التي تواجهها اللاجئة السورية في تركيا ؟
- 19- ما هي الصعوبات التي يواجهها اللاجئ السوري في تركيا ؟
- 20- براك الصعوبات التي تواجهها المرأة اكثر ام الصعوبات التي يواجهها الرجل و لماذا ؟
- 21- ما هي اهمية اللجوء الى تركيا بالنسبة للمرأة وبالنسبة للرجل ؟ قيم ذلك ؟
- 22- لماذا فضلت اللجوء الى تركيا مع وجود الحرب على البقاء هناك ؟
- 23- هل تود الحصول على جنسية الجمهورية التركية ؟

24- هل تحب ان تقضي اوقات مع الاتراك ؟

25 – في حال توقف الحرب في سورية هل تود الرجوع ام تفضل البقاء ولماذا ؟

26- ما هي الاشياء التي تمتنع عن فعلها كالاتراك ؟

Ek 2: Formu ketAn

عزيزي المشترك

العمل الذي بين يديكم عبارة عن دراسة جامعية نرجو منكم الاجابة على الاسئلة بصراحة والتعاون معنا شاكرين تعاونكم معنا .

الخلفية الشخصية

.....	1. سنة الولادة:
☐ أنثى ☐ ذكر	2. الجنس:
.....	3. بلد الولادة:
.....	4. سنة القدوم إلى تركيا (تاريخ اليوم والشهر والعام):
.....	5. عدد الأشخاص في المنزل؟
☐ قريب من السوريين كثيرين ☐ قريب من الأتراك كثيرين ☐ مختلط من جماعات مختلفة	6. مكان السكن (الجوار):
☐ متزوج/متزوجة ☐ مخطوب/مخطوبة ☐ أرمل/أرملة ☐ مطلق/مطلقة ☐ اعزب/عزبة	7. الوضع العائلي:
.....	8. ما هي اللغة/اللغات التي تتكلمون بها في البيت؟
☐ دون تعليم (امي) ☐ تعليم ابتدائي ☐ تعليم اعدادي ☐ تعليم ثانوي ☐ تعليم جامعي دون شهادة تخرج ☐ تعليم جامعي مع شهادة تخرج ☐ ماجستير ☐ دكتوراه ☐ بلد الدراسة	9. مستوى التعليم و بلد الدراسة:
☐ أعمال حرة (المهنة) ☐ عاطلة عن عمل / مريضة ☐ طالبة	10. نوع النشاط المهني:
.....	11. عدد سنوات العمل في تركيا:
☐ جيدة جدا ☐ جيدة ☐ سيئة جدا ☐ سيئة ☐ معدومة	12. ما هو وضعك المادي في تركيا ؟
.....	13. ما هي مهنتك في سورية ؟
☐ جيدة جدا ☐ جيدة ☐ سيئة جدا ☐ سيئة ☐ معدومة	14. كيف كان وضعك المادي في سورية ؟
.....	15. إن كنت عاطلا عن العمل، من أين تحصل على تعويض؟
.....	16. اللغات التي تتقنها:
☐ جيدة جدا ☐ جيدة ☐ سيئة جدا ☐ سيئة ☐ معدومة	17. كيف تقيم معرفتك للغة التركية
☐ غير متدين	18. انتماؤك الديني (حدد الطائفة التي تنتمي إليها)

خلفية الثقافة الأم

ما هي خلفية ثقافتك الأم (الثقافة الاصل) أو الثقافة الأم لوالديك و إلى أية درجة تربط نفسك بتلك الثقافة؟ حتى إذا كان لديك أكثر من خلفية ثقافية واحدة (الثقافة الاصل)، نرجو منك في هذا الخصوص أن تفكر بالثقافة الأم التي تربط نفسك بها أكثر من سواها.

1. إلى أي مدى تربط نفسك بالانتماء الديني الذي ذكرته؟

قليلًا	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5	☐ 6	☐ 7	كثيرًا
--------	----------------------------	----------------------------	----------------------------	----------------------------	----------------------------	----------------------------	----------------------------	--------

2. ما هي تسمية خلفية ثقافتك الأم (الثقافة الاصل)

3. أسماء الخلفيات الثقافية لوالديك (إذا كانت غير المذكورة أعلاه)

.....

قليلًا	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5	☐ 6	☐ 7	كثيرًا
--------	----------------------------	----------------------------	----------------------------	----------------------------	----------------------------	----------------------------	----------------------------	--------

4. إلى أي مدى تربط نفسك بالثقافة التركية؟

قليلًا	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5	☐ 6	☐ 7	كثيرًا
--------	----------------------------	----------------------------	----------------------------	----------------------------	----------------------------	----------------------------	----------------------------	--------

5. ما هو شعورك بخصوص تواصلك مع الأتراك؟ صف ذلك، كيف؟

.....
.....

عملية الهجرة

1. ما هي أكثر الأشياء التي تستفقدتها من حياتك في الوطن؟

.....
.....

2. ما هي أقل الأشياء التي تستفقدتها أو تفرح لكونك تركتها وراءك؟ (هل قلت يوماً الحمد

لله تخلصت من كذا)

.....
.....

3. هل يمكن أن تحكي لنا عن فترتك الأولى في تركيا؟

.....
.....

4. ما هو أفضل شيء حصل لك في تركيا؟

.....
.....

5. ما هو أسوأ شيء حصل لك في تركيا ولماذا؟

.....
.....

6. هل شعرت بأي نوع من التمييز في تركيا؟ صف ذلك؟

.....
.....

الصدمة النفسية (التراوما)

الحوادث المرتبطة بالحرب.

نريد هنا أن نعرف أشياء ما عن الزمن السابق على مغادرتك لبلدك و كيفية تأثرك بالحوادث المرتبطة بالحرب.
1. هل حصل لك أنت أو لأحد في عائلتك أي من الحوادث التالية؟

كم مرة، كم من الوقت؟	2 لا	1 نعم	
	☐	☐	العيش في معسكر أو سجن (الاعتقال)
.....	☐	☐	هجمات بالقنابل
.....	☐	☐	قصف قناصة
.....	☐	☐	مشاركة في معارك
.....	☐	☐	اختطاف
.....	☐	☐	عمليات انتحارية/ تفجيرات
.....	☐	☐	قصف بالطيران
.....	☐	☐	تهجير قسري
حوادث أخرى			

2. هل حصل لك أنت أو لأحد في عائلتك أن تتعرضوا أو تشاهدوا أحداً يتعرض لأي من الحوادث التالية؟

2 لا	1 نعم	
☐	☐	اعتداء بالضرب
☐	☐	تعذيب
☐	☐	قتل
☐	☐	اغتصاب
☐	☐	سجن
حوادث أخرى		

المقياس CES-D

خلال الأسبوع الماضي:	نادرًا ما كنت، أو ما كنت أبدأً، (0 أيام)	أحياناً ما كنت (ليوم أو يومين)	غالباً ما كنت (3 إلى 4 أيام)	كنت على الأغلب أو دائماً (5 إلى 7 أيام)
أزعج من أشياء ما كان من شأنها أن تزعجني في الأحوال العادية.	0	1	2	3
لا أريد أن أكل، لم يكن لدي شهية للطعام.	0	1	2	3
أحس أنني لا أستطيع أن أبعد عن نفسي المشاعر و الأفكار الحزينة، رغم المساعدة من قبل أفراد العائلة و الأصدقاء	0	1	2	3
أشعر أنني جيد، كما الناس الآخرين	0	1	2	3
أجد صعوبة في التركيز	0	1	2	3
أشعر أنني مكتئب	0	1	2	3
أشعر أن كل ما أفعله متعب	0	1	2	3
أشعر أنني متفائل بالمستقبل	0	1	2	3
أحس أن حياتي فاشلة	0	1	2	3
أشعر أنني خائف	0	1	2	3
أنام في قلق	0	1	2	3
أشعر نفسي فرحاً	0	1	2	3
أتكلم أقل مما هو معتاد	0	1	2	3
أحس نفسي وحيداً	0	1	2	3
أحس أن الناس ليسوا ودودين	0	1	2	3
أستمع بالحياة	0	1	2	3
أحس بنوبات بكاء	0	1	2	3
أحس نفسي حزيناً	0	1	2	3
أشعر أن الناس يسيئون الظن نحوي	0	1	2	3
أجد صعوبة في أن أبدأ أشغالي المختلفة	0	1	2	3

فيما يلي وصف لحالتك أو سلوكك خلال الأسبوع الماضي. أجب، من فضلك، على الأسئلة التالية:

Radloff LS, The CES-D scale: A self-report depression scale for research in the general population. Applied Psychological Measurement, 1, 1977, pp.385-401.

مقياس الرضا عن الحياة

THE SATISFACTION WITH LIFE SCALE

عزيزي فيما يلي بعض الفقرات التي تصف مدى رضاك عن حياتك ارجو الاجابة عن مقدار الرضا عنها بوضع اشارة (صح) امام البديل الذي يناسبك علما ان هذا المقياس لاغراض البحث العلمي ولن يطلع احد سوى الباحث وليس هناك اجابات صحيحة او خاطئة .

موافق بشدة	موافق	موافق قليلا	لا موافق ولا غير موافق	غير موافق قليلا	غير موافق	غير موافق بشدة	
							في اغلب الاحيان حياتي تقترب من مثالياتي
							ظروف حياتي ممتازة
							انا راض عن حياتي
							احصل على الاشياء المهمة في الحياة
							لو اعيش حياتي مرة اخرى لما رغبت في تغيير شئ

7	6	5	4	3	2	1	Comprehensibility
غالبا						نادرا ما او ابدا لا	1- هل لديك شعور بانك غير مهتم فعلا بما يدور حولك ؟
يحدث غالبا						لم يحدث ابدا	2- هل حدث في الماضي انك تفاجئت بسلوك أشخاص ممن كنت تعتقد بانك تعرفهم جيدا ؟
يحدث غالبا						لم يحدث ابدا	3- هل حدث ان الاشخاص الذين كنت تعول عليهم خيبروا املك ؟
اهدافي واغراضى واضحة						ليس لها معنى او هدف	4- حتى الان حياتك كانت :
نادرا ما او ابدا لا						غالبا	5- هل لديك مشاعر بانك تعامل بطريقة غير عادلة
نادرا ما او ابدا لا						غالبا	6- هل شعرت بانك في وضع غير مألوف ولم تعرف ماذا تفعل ؟
مصدر للالم والملل						مصدر للبهجة والرضا	7- ان ما تفعله يوميا هو :
نادرا ما او ابدا لا						غالبا	8 - هل لديك مشاعر وافكار مختلطة ؟
نادرا ما او ابدا لا						غالبا	9- هل حدث ان لديك مشاعر بداخلك تتمنى ان لا تشعر بها ؟
غالبا						ابدا لم اشعر	10- كثير من الناس حتى اولئك الذين يمتلكون صفات قوية , بعض الاحيان يشعرون بالحزن وبالخسارة في مواقف صعبة . كم مرة شعرت بهذه الطريقة في الماضي ؟
ترى الاشياء على حقيقتها						تبالغ او تستهين باهميته	11- عندما يحدث شيئا ما , هل تجد نفسك على العموم :
نادر ما او ابدا لا						غالبا	12- كم مرة شعرت ان هناك معنى لما تقوم به في حياتك اليومية ؟
نادر ما او ابدا لا						غالبا	13 - كم مرة شعرت بانك غير واثق من انك مسيطر على حياتك ؟

Psychological Measure of Islamic Religiousness (PMIR)

المواجهة الدينية الإيجابية (Positive Religious Coping)

رجاءً، أحط بدائرة الجواب الذي يعبر بأفضل صورة عن رديك على العبارات التالية:

1. عندما أواجه مشكلة في حياتي أبحث عن صلة أقوى مع الله

- لا أفعل ذلك إطلاقاً (1) لا أفعل ذلك كثيراً (2) أفعل ذلك بشكل متوسط (3) أفعل ذلك كثيراً (4)

2. عندما أواجه مشكلة في حياتي أعتبر ذلك بلاءً من الله لترسيخ إيماني

- لا أفعل ذلك إطلاقاً (1) لا أفعل ذلك كثيراً (2) أفعل ذلك بشكل متوسط (3) أفعل ذلك كثيراً (4)

3. عندما أواجه مشكلة في حياتي ألجأ إلى حب الله ورعايته

- لا أفعل ذلك إطلاقاً (1) لا أفعل ذلك كثيراً (2) أفعل ذلك بشكل متوسط (3) أفعل ذلك كثيراً (4)

4. عندما أواجه مشكلة في حياتي أقرأ القرآن لأواسي نفسي

- لا أفعل ذلك إطلاقاً (1) لا أفعل ذلك كثيراً (2) أفعل ذلك بشكل متوسط (3) أفعل ذلك كثيراً (4)

5. عندما أواجه مشكلة في حياتي أطلب مغفرة الله

- لا أفعل ذلك إطلاقاً (1) لا أفعل ذلك كثيراً (2) أفعل ذلك بشكل متوسط (3) أفعل ذلك كثيراً (4)

6. عندما أواجه مشكلة في حياتي أذكر نفسي أن الله أمرني أن أكون صبوراً

لا أفعل ذلك إطلاقاً (1) لا أفعل ذلك كثيراً (2) أفعل ذلك بشكل متوسط (3) أفعل ذلك كثيراً (4)

7. عندما أواجه مشكلة في حياتي أعمل ما أستطيع عمله وأترك الباقي لله

لا أفعل ذلك إطلاقاً (1) لا أفعل ذلك كثيراً (2) أفعل ذلك بشكل متوسط (3) أفعل ذلك كثيراً (4)

الله كمعاقب (Punishing Allah Reappraisal)

رجاءً، أحط بدائرة الجواب الذي يعبر بأفضل صورة عن ردك على العبارات التالية:

1. عندما أواجه مشكلة في حياتي أؤمن أنني أعاقب على أعمال سيئة قمت بها

لا أفعل ذلك إطلاقاً (1) لا أفعل ذلك كثيراً (2) أفعل ذلك بشكل متوسط (3) أفعل ذلك كثيراً (4)

2. عندما أواجه مشكلة في حياتي أظن أن الله يعاقبني على ذنب اقترفته

لا أفعل ذلك إطلاقاً (1) لا أفعل ذلك كثيراً (2) أفعل ذلك بشكل متوسط (3) أفعل ذلك كثيراً (4)

3. عندما أواجه مشكلة في حياتي أشعر أن الله يعاقبني على عدم الإخلاص في عبادته

لا أفعل ذلك إطلاقاً (1) لا أفعل ذلك كثيراً (2) أفعل ذلك بشكل متوسط (3) أفعل ذلك كثيراً (4)

الصراع الديني (Religious Struggle)

رجاءً، أخط بدائرة الجواب الذي يعبر بأفضل صورة عن ردك على العبارات التالية:

1. عندما أواجه مشكلة في حياتي أجد نفسي أشك بوجود الله

- ولا مرة (0) نادراً (1) في بعض الأحيان (2) في كثير من الأحيان (3) في أوقات
متقاربة (4)

3. عندما أواجه مشكلة في حياتي أجد بعض جوانب الإسلام غير عادلة

- ولا مرة (0) نادراً (1) في بعض الأحيان (2) في كثير من الأحيان (3) في أوقات
متقاربة (4)

3. عندما أواجه مشكلة في حياتي أجد نفسي أشك بوجود الآخرة

- ولا مرة (0) نادراً (1) في بعض الأحيان (2) في كثير من الأحيان (3) في أوقات
متقاربة (4)

4. عندما أواجه مشكلة في حياتي أفكر أن الإسلام لا يلانم الحياة الحديثة

- ولا مرة (0) نادراً (1) في بعض الأحيان (2) في كثير من الأحيان (3) في أوقات
متقاربة (4)

5. عندما أواجه مشكلة في حياتي أشك أن القرآن هو كلمات الله المنزلة

- ولا مرة (0) نادراً (1) في بعض الأحيان (2) في كثير من الأحيان (3) في أوقات
متقاربة (4)

6. عندما أواجه مشكلة في حياتي أفكر أن الإسلام يجعل الناس محدودي التفكير وغير متسامحي

- ولا مرة (0) نادراً (1) في بعض الأحيان (2) في كثير من الأحيان (3) في أوقات
متقاربة (4)

1- ما هي اهمية الجنسية التركية بالنسبة اليك قيم ذلك ؟

قليلًا	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5	☐ 6	☐ 7	كثيرًا
--------	----------------------------	----------------------------	----------------------------	----------------------------	----------------------------	----------------------------	----------------------------	--------

2- هل تشبهت بالأتراك في بعض الأشياء :

التحدث

الملابس

الطعام

الموسيقى

العبادات

3 – ما هي نسبة انسجامك مع الأتراك :

قليلًا	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5	☐ 6	☐ 7	كثيرًا
--------	----------------------------	----------------------------	----------------------------	----------------------------	----------------------------	----------------------------	----------------------------	--------

Ek 3: Etik Onay Belgesi

	<p style="text-align: center;">T.C. İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLER ARAŞTIRMALARI ETİK KURULU BAŞKANLIĞI</p>	
Sayı : 2016/139		Tarih: 26.09.2016
Konu : Zeynep Sağır		
<p style="text-align: center;">Sayın Araş. Gör. Zeynep SAĞIR İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü</p>		
<p>Sorumlu araştırmehğni üstlendiğiniz 2016/71 dosya numaralı "Suriyeli Kadın Mültecilerde Kültürel Uyum, Ruh Sağlığı ve Din" başlıklı çalışma karulumuzun 26.09.2016 tarih 26 sayılı toplantısında görüşülerek etik yönden uygun bulunmuş olup, karar ekte sunulmuştur.</p>		
<p style="text-align: center;">Bilgilerinizi rica ederim.</p>		
 Prof. Dr. Naci Tolga SARUÇ Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu Başkanı		
<p>Ek : Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu Kararı</p>		
Telefon: (212) 440 20 89/10689 İstanbul Üniversitesi Rektörlüğü 34452 Beşiktaş/İSTANBUL		Faks: (212) 440 20 88 e-posta: sosyalbilimleretikkurul@istanbul.edu.tr

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLER
ARAŞTIRMALARI ETİK KURULU BAŞKANLIĞI

İlgili makamı,

İÜ İlahiyat Fakültesi Felsefe ve Din Bilimleri Bölümünden Araş. Gör. Zeynep SAĞIR "Suriyeli Kadın Mültecilerde Kültürel Uyum, Ruh Sağlığı ve Din" konu başlıklı çalışması ile 18/08/2016 tarihinde İÜ Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu'na başvurmuştur. 26.09.2016 tarihinde gerçekleşen inceleme sonucunda, adı geçen çalışmada etik açıdan bir sorun olmadığına oybirliği ile karar verilmiştir. Gereğini bilgilerinize saygılarımızla sunarız.

Unvanı/Adı/Soyadı	Kurumu	Araştırma ile ilişkisi	Karar	İmza
Prof. Dr. Naci Falga SARUÇ	İktisat Fakültesi	E ☐ H ☒	☒ Onay ☐ Kabul ed. ☐ Red ☐ M.Kabilmadı	
Prof. Dr. Mustafa Hatımlı SAYAR	Edebiyat Fakültesi	E ☐ H ☒	☒ Onay ☐ Kabul ed. ☐ Red ☐ M.Kabilmadı	
Prof. Dr. Sema KURTULUŞ	İşletme Fakültesi	E ☐ H ☒	☒ Onay ☐ Kabul ed. ☐ Red ☐ M.Kabilmadı	
Prof. Dr. Ayşe Oya ÖZÇELİK	İşletme Fakültesi	E ☐ H ☒	☒ Onay ☐ Kabul ed. ☐ Red ☐ M.Kabilmadı	
Prof. Dr. Ayşen AKKOR GÖL	İletişim Fakültesi	E ☐ H ☒	☒ Onay ☐ Kabul ed. ☐ Red ☐ M.Kabilmadı	
Prof. Dr. Mustafa ERTÜRK	İlahiyat Fakültesi	E ☐ H ☒	☒ Onay ☐ Kabul ed. ☐ Red ☐ M.Kabilmadı	
Prof. Dr. Selim YAZICI	Siyasal Bilimler Fakültesi	E ☐ H ☐	☐ Onay ☐ Kabul ed. ☐ Red ☒ M.Kabilmadı	
Doç. Dr. Haluk ZÜLFİKAR	İktisat Fakültesi	E ☐ H ☒	☒ Onay ☐ Kabul ed. ☐ Red ☐ M.Kabilmadı	
Prof. Dr. Binan ELİFYILMAZ	İktisat Fakültesi	E ☐ H ☒	☒ Onay ☐ Kabul ed. ☐ Red ☐ M.Kabilmadı	
Prof. Dr. Nur NACAR LOGİC	Eğitim Bilimleri Enstitüsü	E ☐ H ☐	☐ Onay ☐ Kabul ed. ☐ Red ☒ M.Kabilmadı	
Doç. Dr. Esra İŞMİN GAZIOĞLU	Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi	E ☐ H ☒	☒ Onay ☐ Kabul ed. ☐ Red ☐ M.Kabilmadı	
Doç. Dr. Murat ŞEKER	İktisat Fakültesi	E ☐ H ☒	☒ Onay ☐ Kabul ed. ☐ Red ☐ M.Kabilmadı	
Doç. Dr. Sevilap MEHİN	Hukuk Fakültesi	E ☐ H ☒	☒ Onay ☐ Kabul ed. ☐ Red ☐ M.Kabilmadı	
Doç. Dr. Özlem SERTEL BERK	Edebiyat Fakültesi	E ☐ H ☒	☒ Onay ☐ Kabul ed. ☐ Red ☐ M.Kabilmadı	
Yrd. Doç. Dr. Şebnem SAYHAN	Sosyal Bilimler Enstitüsü	E ☐ H ☒	☒ Onay ☐ Kabul ed. ☐ Red ☐ M.Kabilmadı	

Ek 4: Arapça Örnek Görüşme Metni

- مدينة كيليس، 9-10-2016 ، بجانب عائلة سورية اخرى، سنعمل المقابلة مع الخالة صفاء. السيدة صفاء، تبلغ من العمر 45 عاما، اهلا وسهلا سيدة صفاء.

- الله يسلمك، الله يعطيك العافية.

- صف لنا باختصار حياتك في سورية ما قبل الحرب.

- قبل الحرب، الحمد لله انو حياتنا يعني الحمد لله كويسة، مافي شي يعني الحمد لله، كلشي كويس، انا جوزي يشتغل خياطة، وعندي خمس اولاد، عندي ثلاث صبيان وبننتين، ونحنا ما كان في عندنا بنات بيشتغلوا بس الصبيان، واولادي وجوزي كلهم بالخياطة يشتغلوا، اي والحمد لله يعني كان عندنا ورشة وبيت، الحمد لله رازقنا وعاشين الحمد لله.

- صف لنا الفترة ما بين بداية الاحداث حتى قدومك الى تركيا.

- والله بداية الاحداث يعني وقف شغلن مثلا، تغيرت علينا الحياة كثير، كنا بوضع اشلون وصرنا هيك فجأة تغير علينا الوضع كثير، كثير لاقينا صعب، صار هيك خوف رعب، بقلبنا، ما نستجري نطلع برات البيت، اي والشغل وقف صار ما بقى في مصاري مثل العادة، ما بقى في مسحوب كويس صار كثير صعب يعني، صرنا نلاقي، وصرنا بنفس الوقت نخاف عالاولاد، يعني اكثر شي نخاف عالاولاد، لا نحسن نبعتهم عالمدرسة، يعني اي وقت صار تجي بومبا قذيفة، انو صار ضرب صار شي، انو ما مستجرين نبعت الاولاد، دائما يعني مسكر علينا البيت باركين ومسكرين علينا نخاف دائما.

- كيف اتيتم الى تركيا؟ حدثنا عن فترة ما بعد قدومك حتى الان.

- اجينا انا كان عنجي ابني يعني ضربتوا سيارة برجلو، انكسرت اتلت كسورا، وجوزي وقت اللي كانت ليلة عيد الكبير، طلع عالورشة بالاشرفية هونيكي ولا نزلت قذائف هناك عالفرن وشاف اولاد هيك ماتوا عارض وهالعالم والدنيا كلا، وشوف هيك كثير يعني وضع صعب ماتحمل يشوف هيك شي، اي ما بقى يتحمل عاد هوني قال انا بدي اروح على تركيا، جينا يعني معنا جوازات سفر نظامي دخلنا عادي يعني، اي الحمد لله، اي وابني مرض مكسورة رجلو كان بدو علاج شي يعني كثير صار صعب كمان جينا لهون.

- حدثنا عن فترة ما بعد قدومك حتى الان.

- جينا يعني صار زوجي متزعل اجتوا جلطة، ما بقى يتحمل، يعني يشوف السوريين ويشوف هيك ما بقى يتحمل قلبوا، وانا وياه مشينا هيك بالشارع اجو الاتراك يعني الله يجزيهم الخير، ما بنعرف لا تركي ولا شي كنا يعني الحمد لله اجوا وساعدونا وجابولنا الاسعاف وعادو اخذوه على عينتاب عملولو عملية رأسا، اي وقعدنا

وضلوا هيك بارك بالبيت ما يشتغل، اي والله وما عندي هلا غير هاي بنتي بتشتغل وابني الوسطاني الحمد لله طلع على اسطنبول وعاد اتجوزوا هنيكي هو هاد يعني اللي كانت رجلي مكسورة، مكسرة كانت ثلاث كسورة يعني، بالطول والعرض، اي والكبير كمان ما هو هوني، اتجوز يعني وراح وضلت عندي بس رهنف تشتغل هلا بالبيت، والحمد لله يعني عايشين.

- كيف تلمي احتياجاتك في تركيا؟

_ شلون يعني الاغراض؟ الحمد لله مافي شي يعني الحمد لله. يعني بسبب انو بنتي تشتغل شغلين انو هيك شوية يعني الحمد لله ماشي الحال، يعني بدنا نربط حالنا اش بدنا نسوي، يعني مجبورين مثلا بدنا ندير بالننا لنعرف نضبط امورنا اشلون، لحتى نحسن نعيش، يعني اول ما جينا كثير الوضع كان اصعب يعني مافي عندي غير واحد صبي كان يشتغل وبناتي ما يشتغلوا وجوزي مرضان معوا سوينالوا عملية القلب وابني هذالك الثاني رجلي مكسرة وهيك، اما عندي صبي واحد وكان ياخذ بالاسبوع 125 ليرة. بس يعني هاي كنا نعيش عليها يعني اشلون دا قلك لا نحسن نجيب مثلا لحمة اكل يعني بس هيك شغلات بسيطة، اي صار بعض ممن عطونا هيك مساعدات. الحمد لله يعني، صار يساعدونا يعني الحمد لله،

- برأيكم ما سبب وقوع الحرب في سورية؟

- والله الحرب نحنا ما بنعرف يعني منو الصبح منو الغلط ما بنعرفوا يعني وصلنا لهالموصول ما طلعنا بنتيجة ولا صار شي يعني ما في غير الناس عمبتموت وما في غير بس انسان عمبتموت، يعني ما يصير شي لا هالطرف يساوي شي ولا هالطرف عيساوي شي.

- ما هي الامور التي تحب ان تفعلها في حياتك الان؟

- بحب اجوز اولادي، بحب يعني افرح عليهم، انو يطيب يشتغل انو هيك يعني، ولادي يدرسوا يكملوا راسة، يعني اني عندي بنتي هلا بسبب الشغل ما عم تحسن تكمل دراسة، انو اذا قعدت مافي من يطلع علينا، هاي يعني.

- لما اخترت تركيا؟

- اخترت تركيا ما بعرف بحب تركيا، منحب تركيا وبعدها انو يعني اصل جدان يعني جوزي جدادوا اصلا هنن من هوني من تركيا، وكنا من قبل بنحب تركيا نحنا نحب نجي ع تركيا، اي والحمد لله شعبا يعني كويس الحمد لله يعني في رحمة بقلبهن يعني في كثير مناطق سمعنا انو عاشوا بغير بلاد كثير انو في صعوبة انو يقولوا احسن شي تركيا، واكثر سبب انو جوزي اصل تركي يعني من الاساس يعني ابوه وامو.

- ما هو تفكيرك اتجاه تركيا؟

- والله بتمنى لتركيا يعني كل الخير ان شاء الله، يعني بتمناها ان شاء الله كل خير. يعني ساعدونا انو والحمد لله شعبا يعني الحمد لله كويسين، يعني ما بنتمنى اللي صار ببلدنا ما بنتمناه لاي بلد يعني ولا بنتمناه يصير هون والله صار وقت تنزل هون فذائف بقول الله لا يضرن يعني الله لا يضرن ان شاء الله يعني نحنا انضرينا يعني ان شاء الله الاتراك ما ينضروا كمان ولا اي بلد ان شاء الله الاسلام ما ينتضر.

- ما هو مقدار علمك بحقوقك في تركيا؟

- انو في مدارس في محل تعليم يعني فاتحين الننا مجالات بكل شي يعني للصحة للمشافي الحمد لله يعني الله يجزيهن الخير شي كويس يعني الحمد لله، كأنو مجاننا يعني عميساعدوا هالناس بشي مجاننا بتحسني تتعلمي مجاننا بتحسني تروحي عالمشفى مجاننا يعني في كثير شغلات انو بالنسبة يعني الحمد لله كويسة عبتساعد هالناس.

- من هم الذين يساعدونك و يوجهونك في تركيا؟

- منظمات ناس يعني في منظمة الهلال الذهبي في منظمات ثانين، والحمد انو بالنسبة للحجي بالمستوصف السوري انو الاورفلي الحجي انو الحمد لله انا هنن سبب معرفتي فيهن انا قعدت هون ساعدت الا عشت سنين انا كثير يعني صعبة علي بس وقت اللي اتعرف عليهن وهنن يعني كثير يعني حاولو يساعدونا بكل شي الحمد لله. الله يجزيهن الخير ان شاء الله.

- كم تهتم بالثقافة التركية؟

- وسط.

- ما هي مقدار تواصلك مع الاتراك؟

عادي يعني ما كثير، بس بحب اتواصل معن بحب اختلط فيهن بحب اتعلم هالحكي يعني.

- هل تود ان تتعلم اللغة التركية؟

- اي يعني عيدي لربي انو اتعلمها يعني ان شاء الله هيك احسن احكي كويس يعني بتمنى، يعني بحط عالجهاز التلفون احيانا وببرك احيانا بكتب احرف وبحاول هيك على نفسي انو مشان اتعلم، صاير ما عندي هالفرة الكبيرة انو بحسن اروح انو في مجال للتعليم بس انا ما عندي المجال الكثير اروح احسن لاني بسبة جوزي كان مريض ما بصير يشيل غراض ما بصير يساوي شي يعني معوا القلب ما بصير يشيل شي ما بصير يتعبونا كل المسؤولية صارت برقبتي، شغل البيت برقبتي لانو بنتي تروح عالشغل وشغل برا كمان بسبب جوزي انو مريض كمان انا بسببو بطلع لبرا اجيب اغراض.

- ما هي وتيرة استخدامك للغة التركية؟

- والله بتلزم كثير يعني، تلزم لانو بسببة انو انا بطلع لاشترى اغراض مثلا اجباري عبتحتكي فيهم مثلا اذا رحنت على مستوصف على مشفى اذا ما في ترجمان يعني كثير صعب يعني اجباري الواحد انو بيريد يتعلم اللغة.

- هل تمارس حياتك الدينية مثلما كنت تمارسها في سورية؟

- الحمد لله، والله الحمد لله الله يجزيهم الخير فتحولنا مجال الحمد لله، يعني هلا كمان كنت اروح ع مركز تعليم القرآن كمان انا واولادي، نروح نعلم قرآن وبنتي شوية تعطي دروس للاتراك الحمد لله. تحفظ لان بنتي دارسة شريعة بسوريا كانت تعطي حلقة للاتراك تحفظهم قرآن تسمعهم، مو بتعرف اللغة التركية، بتحسن هي ما كان في ناس بتحسن توصلن الفكرة للاتراك بنتي بتعرف وعندها خبرة بالدين تجمع حلقة اترك ويعطون درس ديني في انسة تعطيهم درس ديني ريم تترجم وبنتي كمان تسمعهم قرآن. والحمد لله يعني محمد كمان دخل تعليم القرآن انا دخلت تعلم القرآن الحمد لله ما فارقة علي كنت بسوريا بهالشي والحمد لله اجينا لهون نفس الشئ. بس انا سبب ضغوط بيتي ما عمبحسن اروح كثير يعني كنت اداوم اكثر.

- هل كانت للديانة دور في اختيارك اللجوء الى تركيا؟

اي لاني بلد يعني فيها دين انا بحبها كثير لاني ناس بتعرف دينها وفي مجال للدين كبير اي الحمد لله يعني كويسين حرام.

- هل شعرت بالتمييز والتمييز العنصري في تركيا؟

لا كثير قريبين من الشعب السوري كثير قريبين في شغلات كثير قريبة منهم.

- ما هي الصعوبات التي تواجهها اللاجئة السورية في تركيا؟

الصعوبة يعني انو هي اللغة وبالبداية كان كثير يعني اللي يجي لهون غريب كثير صعب، يعني ما بيعرف لا في بيت لا في مصريات زيادة يعني صارت مصاري قليلة وبيوت ما في غراض للبيت مافي بس الله يجزيهم الخير في كثير ناس ساعدونا عطونا اغراض يعني الحمد لله انو اشترينا شغلات قليلة الحمد لله بس بالداية جينا كثير صعب يعني الواحد ما عندو شي طاول يطلع ع حالي يعني هيك بيخاف وبيصير ما بيعرف ايش بدو يعمل اي بس الحمد لله في ناس كثير كويسين الحمد لله انن عطوا اغراض للناس عطوهم مثلا بطانيات عطوهم مثلا ديوانات سجادات يعني الحمد لله ساعدوا الناس.

- ما هي الصعوبات التي يواجهها اللاجئ السوري في تركيا؟

- والله الصعوبة للطرفين هي، هي كلا لأن الواحد ترك بلدو ولانو الوضع جديد عليه طلع يعني حياة ثانية كان ببلدو غير شكل واجا هلون صار غير شكل يعني خاف ببصير الانسان عنده خوف لما يطلع من ببصير خاف وخاصة انو ما طالع مبسوط انو زعلان وترك بيتوا وترك غراضوا يعني هيك. (بدأت بالبكاء)

- برايك الصعوبات التي تواجهها المرأة اكثر ام الصعوبات التي يواجهها الرجل و لماذا؟

- المرأة هي بتبقى لان الحياة صعب الرجال لان وين ما قعد ايش من ساوى بيضل اسمه الرجال يعني ما يبقى عليه اما الصعوبة للمرأة انو وين ما بركت بدها تحفظ نفسها بتخاف من الناس يعني في ناس ما كويسة اما الرجال مهما كان يبقى قوي اما المرأة ضعيفة دائما يعني. مع انو يعني المرأة تطورت يعني ما بقت الحمد لله مثل قبل ضعيفة. بس لكن لما طلعت بلدها ما بتعرف شي كمان كثير صعوبة عليها هم لغة جديدة هم بلد جديدة عليها تبقى بتخاف بتخاف من الناس انو لا يقوم حدا يأذيها حدا انو ما بتبقى دائما ضلع قاصرة يعني.

- ما هي اهمية اللجوء الى تركيا بالنسبة للمرأة وبالنسبة للرجل؟ قيم ذلك.

- اهم شي يعني انا اللي رغيني انو مشان الاولاد اجبت يعني، يعني هون ما عم حس حالي غريبة يعني هلا حاليا، اول مات اجينا لقينا صعوبة اما حاليا ما بنحس حالنا غريبين يعني ليش لانو عم تحسي حالك هون يعني عايشة قريبة من بلدك كلشي قريب من بلدك الدين الاكل ان كان الحياة الطبيعية بالناس احترام لانا مثلا احترام للمرأة انو مافي قليلين ادب انو او شي لا الحمد لله ما واجهنا هالشي يعني انو ناس تعرضلنا بقلة ادب او انو شي كويسين.

- لماذا فضلت اللجوء الى تركيا مع وجود الحرب على البقاء هناك؟

- لان هي بلد اسلام وكويسة، والله انا اكثر شي يعني خوفي على اولادي يعني مثلا يطلعو عالشغل يروحو ع مدرسة يعني كانوا عندي صغار بدو يروحو للمدرسة وبنتي يعني بالجامعة انو يعني اخاف وين بدني ابعثهم اخاف يعني وقف مستقبلهم وقالونا انو هون كلشي كويس وكلشي موفر وكلني يعني بيحسنوا الاولاد يدرسوه يعني تشتغل شي لذلك اجينا.

- هل تود الحصول على جنسية الجمهورية التركية؟

- اي والله.

- هل تحب ان تقضي اوقات مع الاتراك؟

- اي بحب اقضي اوقات مع الاتراك. لذلك بحب اتعلم اللغة التركية يعني بحب افيد يعني انا اذا في شي اعطيه افيدن من عندي يعني، انو هن اذا في شي بحاجتي افيدهم انا وهن اذا انا بحاجة بستفيد منن. انا بحب كثير الدروس الدينية وبحب اوصل هالفكرة لاي انسان انو اذا في شغلة هيك بحب انصحو او اقلوا انو هاي شغلات بتهمني كثير.

- في حال توقف الحرب في سورية هل تود الرجوع ام تفضل البقاء ولماذا؟

- والله هو انا يعني اشلون بدي اقلك مثلا بلدي هي غالية علي ويرجع ع بلدي بس بالنهاية يعني وين جوزي بيريد ببرك ومستقبل اولادي وجوزي ببرك بالنهاية بس انو اذا بتصير بلدي راح ارجع ع بلدي. وبدعي من الله انو هيك اشم هواها بس بلدنا انو عايش طول عمرو فيها.

- ما هي الاشياء التي تمتنع عن فعلها كالاتراك؟

- ما حسيت بهالشي

- تحبي تزدي شي؟

- لا ما في شي الله يعطيك العافية

- شكرا كثيرا.

- وانا بتشكركم كثير والله يعطيكم العافية وبتتشكر كل الاتراك وبتتشكر اردوغان وبتتشكر الشعب التركي اللي استقبلنا وفتحنا يعني بيوتن و استقبلونا و عاملونا معاملة كويسة وكويسين طيبين والله يجزيهم كل خير ويجعلها بميزان حسناتهم يا رب وان شاء الله تظل بخير وامان وان شاء الله الله يوفق الجميع يا رب. بتشكركم كثير.

- شكرا كثيرا.

- يعطيك العافية.

Ek 5: Türkçe Örnek Görüşme Metni

21 Temmuz 2017, psikoloji öğrencisi olan Meryem’le birlikteyiz.

-Hoş geldin Meryem.

-Hoş buldum.

-Meryem Türkçe konuşmayı tercih etti, Türkçeyi bildiği için.

1.Savaş başlamadan önceki hayatınızı kısaca anlatır mısınız?

-Anlatayım. Ben Suriye’den Türkiye’ye geldiğimde çok küçüktüm ondan yani 9.sınıf, lise bir ondan önceki hayatım hep böyle hatırladığım kadarıyla işte akrabalar, okul ve ev yani bu kadar. Okulum şehrin diğer tarafında, evimiz bir tarafta, o bir tarafta. Oraya giderdik, orada annem var, oraya hep giderdim. Aileme çok bağlıyım. Hep onlardayım, hep anneannelerdeyim, hep dayılarımdayım, hep teyzelerimdeyim falan. Okula giderdim gelirdim işte arkadaşlarım var birkaç kişi ama oradaki hayat nasıldı? Yani daha çok sınırlı, mesela arkadaşlarımın evine gidemem falan. Öyle şeyler. Ama buraya ya ailemin düşüncesi öyleydi yani daha çok nasıl söylesem muhafazakâr mı? Ya da sınırlı yani buradaki algı o zamanlar yoktu onlarda. Mesela ben şimdi nereye istersem giderim filan. Nerede istersem kalırım şu an. Orada yoktu, o algı yoktu...

2.Savaşın başladığı süreç ile Türkiye'ye varışın arasındaki süreçte yaşadıkların, yani savaş başladı ve Türkiye'ye gelene kadar neler yaşadın?

-Az bir süreydi yani çok fazla bir şey yaşamadım. Sadece ve özellikle Lazkiyeli olduğum için orda pek çok yani bir şey yoktu. Mesela ne bomba ne de hiçbir şey oldu. Sadece birkaç yerde ve sadece bize sesler geliyordu. Biz merak edip işte ‘O ses ne, ne oldu? Ne oluyor?’ diye merak ediyorduk. Tabii ki korku var ama bizde, Lazkiye’de başka bir savaş baskısı vardı. O da şöyle, mesela Alevi (Suriye’de Nusayrilik kastedilmektedir)-Sünni karışımı vardı orada. Bizde Alevi (Nusayri) bir mahallede yaşıyorduk yani Lazkiye’nin yarısı Sünni, yarısı Alevi (Nusayri), biz de Alevi (Nusayri) kesimin olduğu yerde yaşıyorduk. Ondan onlar herhangi bir zamanda eve girip kadınlara tecavüz edip erkekleri alıp işte öldürüp her neyse

istedikleri şeyi yapıyorlardı ve böyle şey oluyordu. Ondan hatırladığım şeyler böyle şeylerdi. Yani mesela işte evlerimizi çok iyi kapatıyorduk. İşte her zaman bunu düşünürdüm, Nereye saklanırım? Eğer onlar gelirlerse nereye saklanacağım? İşte nasıl beni görmezler? Annem ne yapar? Babam ne yapar? Falan. Bu şekilde düşünürdüm daha çok. Başka ne vardı... Okulda mesela çoğu zaman okullara gitmiyorduk. Benim okulum Sünni kesimdeydi ama evim Alevilerin (Nusayrilerin) olduğu yerde. Ve işte oradan buraya gitmek biraz zor olurdu. Çünkü şey vardı, askeri şeyler vardı. Onlardan geçmek, ondan sonra tekrar, yani birkaç tane vardı.

-Kontrol noktaları mı?

- Evet. Kontrol noktaları. Onlardan geçmek zor oluyordu. “Neden gideceksin?”, bilmem ne bir sürü şeyler soruyorlardı. İstedikleri zaman mesela babamı ya da abimi, indirip arabadan alıyorlardı isteseler. Ondan pek yani çoğu zaman gitmiyorduk. Gittiğimizde de orada şeye katılıyordum ben, yürüyüş yapıyorlardı ya devlete karşı işte biz de öğrenciler yapıyorduk. Ben onlara katılırdım her zaman. Tabii annemden babamdan habersiz. Ondan sonra yollarda şey dağıtırdık, böyle kağıtlar üstüne “Rejime Karşıyız” lar yazıp onları dağıtırdık. O şekilde yani benim en çok yaptığım şeyler buydu. Başka bir tane bir şey var daha, o da şöyle, mesela dayılarımın bir tane dükkanı vardı. Oraya gitmek için evimize çok yakın, 15 dk yürüyüş mesafesi ama ben başörtülü ve kapalı olduğum için ben ve annem yolda yürürken hep bize şey, hakaret işitirdik. Her zaman işte aşağılıyorlardı, hakaret işitirdik ve hiçbir şey yapamazdık zaten. Çünkü kimse bizi savunamazdı. Zaten Alevilerin içindeyiz yani onlar böyle bir ayrımcılık yapıyorlardı o zamanlarda. Daha önce çok iyi anlaşıyorduk. Yani herkes birbiriyle yaşıyordu. Mesih, Sünniler, Aleviler (Nusayriler), Hristiyanlar, Yahudiler, herkes orada, bizim mahallede her yerden var ondan iyi anlaşıyorduk ama işte savaş başladıktan sonra Aleviler (Nusayriler) çok ayrımcılık yapmaya başladılar.

3. Türkiye’ye nasıl geldiniz? Vardıktan sonra şuna kadar olan süreci anlatır mısınız?

Türkiye’ye nasıl geldik? Taksiler vardı, Lazkiye ve Türkiye sınırına kadar. Bizim Lazkiye sınır olduğu için onlarla geldik. Sonra Yayladağ’da annemin bir akrabası

vardı, onlara gittik, kaldık orada. Daha sonra İstanbul'a geldik. Anneanneler buradaydı zaten. Onlara geldik. Daha sonraki süreçte anneler Bezgi'ye gitmeye karar verdiler ama ben istemedim ondan anneannemde kaldım, ben ve abim. 3 ay kadar kaldım. Ama o süreç biraz kötüydü. Çünkü kimliksiz hissediyorsun kendini yeni bir yerde, hiçbir şey bilmiyorsun, hiçbir şey anlamıyorsun. Zaten Türkçeyi de bilmiyorduk. Hep evde kalıyordum ve benim yaşitlarımdan kimse yok, dayılarımda yok, hiç kimse yani. Ondan o süreç daha çok şey üzerine geçti işte sosyal medya falan. O zaman yani sevmediğim bir zaman aslında. Yani keşke yaşamasaydım.

-Kaç yılında gelmiştin?

-2012.

-2012'de... Sonra?

-8.ayda gelmiştim.

-Şimdiye kadar neler yaşadın?

-Şimdiye kadar neler yaşadım... Sonra okula başladık. Bir tane Suriye Okulu açılmıştı. Suriye Okulu'nda çok güzel zamanlar geçirdim, çok güzel arkadaşlar edindim. Farklı farklı ilçelerden, illerden çok fazla insanla tanıştım. O süreç çok güzeldi. Lise ikiden lise sona kadar o süreç vardı ve ben arkadaşlarımla birlikte bir hayır işi kampanyası başlatmıştık. Ha. Yardım kampanyası başlatmıştık. Onda çalıştık. Yani en çok...

-Ne içindi bu yardım?

-Ya şöyle Suriye Okulu'nda şey vardı, para vermemiz gerekiyordu. Zaten az bir şeydi yani çok değildi ama yine de bazı öğrenciler veremiyordu bunu. Biz işte, mesela birinci dönem veriyorlardı bunu ama ikinci dönem ne bileyim babaları işten çıkıyor ya da veremiyorlardı ve okulun dışında bir sürü öğrenci vardı, yani okula giremeyen. Biz yardım etmek için yapıyorduk. Bizim okulun öğrencilerinden işte 1 TL ya da 10 kuruş her neyse onları toplayıp sonra bir öğrenci ya da iki öğrenciye kefil olup okula alıyorduk. Böyle bir 40-60 öğrenciye kefil olmuştuk yani o zamanlar.

-Kefil olmak derken?

-Yani onları almak ve biz parayı ödüyorduk... Okul parası ve servis parası.

-Ne kadardı bir kişi için mesela?

-Bir kişi için okul parası 600 TL ve servis parası 1000-2000'e ulaşırdı...

-O zaman neler hissediyordun mesela? O şeyleri (yardım faaliyetlerini) yaparak?

-Ya çok güzel bir şeydi. Çünkü ne bileyim yani hep böyle oturup, insanlar içeride ölüyor, Suriye'de ölüyorlar işte ne bileyim neler neler vardı. Ya bir sürü olay vardı. Herkes bildiriyor zaten. Evet, biz Suriyeliyiz ama hiçbir şey yapmıyoruz. Neden? Mesela böyle düşünürdüm ben her zaman. Sonra bu fikir aklıma geldiğinde çok heyecanlanmıştım. Arkadaşlarıma söyledim. Birlikte yaptık bunu. Bir 3 yıl 4 yıl sürdü ve hala şimdiye kadar yapıyoruz. Yani bir şeyler yapıyoruz. Güzel bir şeydi. Suriyeliyim yani Suriye için Suriye milleti için bir şey yapıyorum. Bu çok güzel bir duygu. Öyle yani.

-Başka neler yaptınız Suriye Okulu'nda? Kaç yıl okudun?

-Sonra işte... Kaç yıl... Lise ikiden lise sona kadar okudum. Sonra bir sene üniversite sınavı için hazırlık yaptım. Sonra o sınava girdim. Ama o sınavda pek başarılı olmadım. Çünkü şey yani beni aşırıyordu biraz zordu. Sonra üniversiteye girdim ve şu an psikoloji öğrencisiyim.

-Peki Türkçeyi nasıl öğrendin bu süreçte?

-Türkçeyi daha önce öğrenmiştim. Ben Türkiye'ye ortaokul son...Evet. Orta son, 8. Sınıfta. Ben Türkiye'ye bir iki aylığına gelmişim ziyarete dayımlarla. O zamanlar işte ilk yani devrimin, Suriye olaylarının başladığı zamanlardı. Annemler çok korkmuştu işte çünkü bizde çok fazla kaçırılma, işte tecavüz etme kızlara olayı oluyordu. Ondan annemler işte beni göndermişlerdi buraya.

-2010'un sonlarına doğru...

-Aynen öyle. Beni buraya göndermişlerdi. Yengem Türk. Onunla birlikte kaldım. Sadece o yani vardı. Dayım işe gidiyordu ve ben onunla yaşadığım için öğrendim, ondan öğrendim yani Türkçeyi. O zamanlar anlıyordum ve şey yapabiliyordum yani iyi anlıyordum. Çok az konuşuyordum. Sonra Türkiye'ye tekrar geldiğimde, tabii o zamanlar Suriye'ye döndüm sonra tekrar geldim, tekrar geldiğimde işte yavaş yavaş dizilerden bilmem nelerden falan öğrendim konuşmayı ve yazmayı.

4.Türkiye'de ihtiyaçlarınızı nasıl karşılıyorsunuz?

Türkiye'de... Annem ve babam çalışıyor, ben de bir yıldır çalışıyorum yani kendi çabamla çalışıyorum.

-Ne iş yapıyorsun?

-Ben tercüme işi yapıyorum. Başka... Türkçe öğretiyorum. Türkçe öğretmenliği yapıyorum ve bazen Deniz Feneri'nde bazen çalışıyorum yani arama yapıyoruz Çağrı Merkezi'nde ya da işlem yani bilgi giriyoruz bilgisayara. Bazen öyle.

-Annen baban ne iş yapıyor?

-Annem öğretmen, Suriye Okulu'nda, Geçici Eğitim Merkezi'nde öğretmenlik yapıyor. Aktivite ya da rehber öğretmenliği yapıyor. Babam da özel şoförlük yapıyor.

5.Suriye'deki savaşın başlama nedeni sizce ne olabilir?

Son zamanlarda, yani ben hatırlıyorum Suriye böyle değildi ama daha sonra çok değişti yani artık nasıl söylesem insanlar kendi dininden, İslam'dan çok uzaklaştılar ve artık mesela yolda yürürken artık şey görüyorduk şey yoktu yani o utanma. Dinimizin bize koyduğu sınırlar yoktu artık, onları çok fazla aşmışlardı ve ben bu davranışlar yüzünden Allah'ın bize verdiği bir ceza olarak düşünüyorum savaşı.

-Bunu birazcık daha açabilir misin? Mesela bu ceza nasıl bir ceza?

-Yani önceden mesela kızlar makyaj falan her neyse makyaj sürmek ondan sonra giyim tarzları falan son zamanlarda çok fazla kısa giyiyorlar işte başörtü olduğu halde ama başörtüye hiçbir saygıları yok. Yani sadece başörtü sanki anneleri ya da

babaları zorluyor, başörtü takıyorlar ama mesela dar pantolonlar filan yani tayt gibi ondan sonra kısa tişörtler çok dar işte eller açık bilmem ne, namaz yok, oruç yok. Mesela bizde hiçbir zaman Ramazanda, Hristiyanlar bile onlar bize saygılı olsunlar diye Müslümanların önünde yemezdi, yemek yemezdi. Yani yolda yürürken görmezsin hiç görmezsin yemek yiyen ya da açık kafe ya da açık restoran hiç görmezdik. Son zamanlarda bunların hepsi oluyordu. İşte açık restoran, açık işte insanlar içeride yemek yiyor, içiyor falan yani kapalılar bile, başörtülüler bile bunu yapıyor ve yani bu da sanki şey gibi hissediliyor artık, Allah'a bir şey... challenge?

-Problem ya da karşı çıkış mı?

-Ha karşı çıkış olarak görüyorlar. Sanki ben takmıyorum ne olacaksa olsun, ben kendi istediğimi yapacağım gibisinden. Artı tabii ki insanların da şeyleri var, mesela Yahudiler ya da Amerika'nın planları da var. Yani onunda oyunları var, katkıda bulundular bu savaşta ama bence daha çok o yani insanların yaptıkları şeyler.

-Peki böyle düşünmek yani bir cezalandırıcı Tanrı ya da Allah işte sence seni dinden uzaklaştırıyor mu, dine yakınlaştırıyor mu?

-Tam tersi ben kendim olarak beni dine daha çok yakınlaştırıyor ve yani zaten savaş neden olduğunu düşündüğümde zaten bütün herkes Suriyeliler ya da bütün insanlar düşündüğünde bir sebep ister, yani inanmak için bir sebep ister.

-Yani şunu mu demek istiyorsun, insanlar savaşa bir neden yüklemek isterler bir şekilde?

-Evet. Aynen. Ve ben bu nedeni görüyorum. Bu nedeni gördüğüm için ne kadar dinden uzaklaşırsam daha çok kötü şeyler olacak diye düşünüyorum. Yani ondan beni daha çok yakınlaştırıyor. Daha çok yani hayatımı ona göre yaşamaya yani şey beni yöneltiyor.

-Peki, sen savaşta yaşadığın travmaları atlatmak için ya da o biraz önce korkuyorum dediğin şeyleri, hani gelirlerse hangi odaya saklanacağını düşünüyorum dedin ya, bu duygularla başa çıkabilmek için hangi dini

aktiviteleri yaptın? Yani din ile ilgili neler yaparak bu duyguyu aşmaya çalıştın?

-Yani onlar... Aslında ben hiç böyle bir şey düşünmedim. Ya da böyle bir şey yapmaya ihtiyaç duymadım. Çünkü yani ne bileyim çocuğu şehit olan ya da tecavüz edilen kızlar ya da bir sürü... Bu olayları gördükçe ben ne yaşadım ki diyorum. Yani bir şey yaşamamışım. Yani korksam ya da bu kadar korku içimde olsa olmasa fayda yani fark etmez ama onları görünce yani ben kendi acımı hissetmiyorum bile. Hiç sanki hiç yok. Ondan böyle bir şey yani düşünmedim. Sadece onlar için yani çok dua ederim yani o anneler için, o şehit çocukları için, onlar için çok dua ederim. Yani inşallah Allah onlara sabır versin.

6.Şuan yapmaktan hoşlandığınız şeyler nelerdir? Yani mesela ne yaptığın zaman vaktinin iyi geçtiğini düşünüyorsun?

Çalıştığım zaman. Şu, söylemiştim az önce yardım kampanyası, onunla hala, o devam ediyor ve çeşitli şeyler yapıyoruz yani Suriyelilerin fayda göreceği şeyler yapıyoruz. Onları yaptığımda mutlu oluyorum. Başka... Kendi hobilerimi yaptığımda mutlu oluyorum.

-Mesela, ne gibi?

-Kitap okuduğumda, film izlediğimde mesela... Bunları yaptığımda mutlu oluyorum.

7.Neden Türkiye'yi seçtiniz? Mesela neden başka ülke değil de Türkiye?

Yani... Pek... Ben karar vermedim, babam ve annem. Ama neden, şunu biliyorum, biz Türkmeniz ve zaten burayı, Türkiye'yi bizim anavatanımız gibi düşünüyorlar. Ondan buraya gelmeleri en doğal şey diye düşünüyorum ben. Burada da zaten akrabalarımız var, bir sürü akrabalarımız var. Annem babam Türkmençe konuşuyorlar. Türkmençe Türkçeye pek yakın. Ondan buraya gelince belki şey yani buradakiler bize sahip çıkacaklar ve burada mesela konuşabilecekler, annemle babam mesela dil konusunda hiç zorluk...

-Siz biliyor muydunuz, çocuklar, Türkmençe?

-Yok. Biz bilmiyorduk. Sadece annemle babam... Onlar zorlanmayacak dil konusunda, biz de yavaş yavaş öğrendik.

-Peki, neden İstanbul'u tercih ettiler ya da neden ettiniz?

-Neden İstanbul? Çünkü mesela ilk önce annem iş bulmuştu. Ve annem burada yani, burada en çok iş fırsatı var. Ve annemin ailesinin hemen hemen hepsi buraya gelmişti, kardeşleri falan, buradalardı. Ondan buraya hemen geldik.

8.Türkiye hakkında ne düşünüyorsunuz?

Türkiye hakkında ne düşünüyorum? Acaba şey, çok genel bir soru. Yani ne olarak?

-Ne aklına geliyorsa yani fark etmez. Türkiye deyince ne düşünüyorsun? İnsan olarak, kültür olarak, her şey hakkında konuşabilirsin.

-Kültür bize çok yakın yani çok az farklılıklar var diye düşünüyorum. Türkiye'yi seviyorum aslında ben. Ama şöyle yani burada yaşadığım zorlukları yani zorluklar değil aslında daha çok ayrımcılık olayları beni gerçekten şey yaptı yani, o eski sevgimi ya da o eski şeyimi bırakmadı yani. Onu kaldırdı. Şöyle yani nasıl söylesem, kültür dediğim gibi. İnsanları, insanlar... İyileri de var, kötülerini de var. Ama genel olarak şunu fark ettim çok önyargılı bir millet. Ve şey yapıyorlar her şeyi çok yadırgıyorlar. Mesela gördükleri her şey... Mesela ben şey düşünüyorum ya onlar yaşadıkları bir sürü nimet var ve onlar bunu görmüyor, hissetmiyor. Tabii biz savaş yaşadığımız için artık her şeyin kıymetini daha iyi biliyoruz ama onlar bunun farkına varmadılar daha. Bu da doğal bir şey herhalde... Evet böyle yani.

9.Türkiye'deki haklarınız hakkında ne kadar bilgiye sahipsiniz?

Türkiye'de hiçbir hakkım olduğunu düşünmüyorum.

10.Türkiye'de size kim yardım ediyor ve sizi kim yönlendiriyor?

Nasıl yani?

-Yani sana rol model olan, işte bir şeyleri öğreten, yardım eden maddi-manevi kimler var?

-İlk geldiğimiz zamanlarda hatırladığım kadarıyla yani şey olarak sadece maddi olarak tabii dernekler, İHH, Deniz Feneri falan ama manevi olarak yani zaten bizim ailemiz burada olduğu için onlar daha çok bizi yönlendirdiler. İşte böyle yaparsınız, böyle yaparsınız, yani öyle.

11.Türk kültürüne ne kadar ilgi gösteriyorsunuz?

Türk kültürünü çok seviyorum. Yani ne bileyim danslar işte yemekler, lehçeler, yani her şeyle ne bileyim mesela ben daha çok Türk kültürüne şu an yatkınım. Yani Suriye kültürünü zaten biliyorum ve daha çok onu araştırıyorum, onun peşindeyim yani.

12.Türklerle ne kadar iletişim halindesiniz? Ne kadar iletişim kuruyorsun?

Evet. Yani Suriyelilerden daha çok herhalde Türklerle iletişim kuruyorum. Üniversite arkadaşlarımdan hepsi Türk ondan sonra yaşadığım bölge zaten Türk ama pek orada şey yok ama %80, %75 diyebilirim...

13.Türkçe öğrenmeyi... Zaten biliyorsun. Daha da geliştirmeyi düşünüyor musun?

Evet tabii ki. Tabii ki.

14.Türkçeyi ne sıklıkta kullanıyorsunuz?

Nasıl söylesem... Yani çok kullanıyorum. Çok fazla.

15.Türkiye'deki dinî hayatın Suriye'deki dinî hayatın gibi mi?

Evet. Tek fark, Suriye'de camii vardı biz oraya giderdik. Orada Kur'an ezberi yapardık, hadis tefsir falan. Burada o yok ama genel olarak aynı yani hiçbir...

16.Türkiye'ye gelmeyi tercih etmede dini faktörler etkili oldu mu? Yani buranın Müslüman bir ülke olması?

Tabii ki olmuştur yani. Zaten başka ülke düşünmedik ve düşünmeyiz yani Türkiye'den başka.

17.Türkiye’de herhangi bir ayrımcılığa ya da ırk ayrımcılığına maruz kaldığın oldu mu? Varsa yaşadığın olaylar anlatabilir misin seni etkileyen?

Ya evet. Yani çok yaşadım. Mesela ne bileyim bir en basitinden tramvaya ya da herhangi bir ulaşımına bindiğinde Arapça telefonla Arapça konuş ya da telefonunda Arapça yazışmalar olsun, Arapça kitap oku herkes sana şey bakar işte nerelisin? Suriyeli dediğinde herkes hah Suriyeliler geldi, Suriyeliler bilmem ne yaptı, Suriyeliler ülkemizi batırdı bilmem ne yaptı. Ya bunları dinleye dinleye ilk önce rahatsız olmuyordum ama son zamanlarda gerçekten beni çok sıkıyor yani, çünkü şey durumu genelliyorlar. Mesela hiç iyi insanları görmüyorlar. Hemen kötü insanları görüp onlarla şey yapıyorlar, bütün Suriyeliler böyle, bütün Suriyeliler öyle. Böyle bir şey yok. Mesela bu da var ben üniversiteye gittiğimde yani şey düşünmüştüm işte yabancı olarak gelip benimle şey yaparlar işte kültür sonuçta farklı bir kültür, o kültürü merak ederler ya da herhangi bir şey. Ben Suriyeli olduğum için kimse benimle konuşmadı. Benim sınıfta 90 kişiyiz ama benim sadece 4 arkadaşım var. Onlardan başkasını hiç bilmiyorum. Yani ben selam versem de bir kere onlar tekrar selam vermezler veya muhatap oldukları zaman tek konu, konuştuğumuz konu Suriyeliler neden Türkiye’ye geldi. Halbuki onlarda eğitilmiş insanlar, halbuki onlarda psikolog olacaklar ama yine de bu yani bu düşünceleri var. Yani bu da beni üzüyor açıkçası... Nasıl bir şey... Yani şu an yaşadığım olayları hatırlamıyorum ama yani ben şu an yani ben bu konudan rahatsız olmuşsam hiç böyle kolay bir şekilde olmamışımıdır yani bunun, birikmiş birikmiş buraya kadar gelmişim diye düşünüyorum.

-En çok seni nasıl görmeleri rahatsız ediyor?

-En çok, yani beni rahatsız eden şey şu, bir millet üzerine herkesi yani bir kötü örneği herkesin üzerine genelleştiriyorlar. Ya mesela ben de Suriyeliyim ama işte gelip de bana şey diyorlar sen burslusun. Hayır, ben burslu değilim. Ben çalışıp, kış işte, okul zamanında iki iş yaptım sadece okul parasını vermek için. Bunları görmeyince direk insanlar gelip senin yüzüne, işte çok iyi yaşıyorsunuz bilmem ne falan filan. Böyle deyince sen kendini şey hissediyorsun yani, ben bu kadar uğraşıyorum, çalışıyorum,

bu kadar yoruluyorum ama kimse bunu görmüyor. Yani tamam zaten görmelerini beklemiyorum ama aynı zamanda da beni yargılamalarını haz etmiyorum.

18.Sizce Türkiye’de kadın mülteci olmanın zorlukları nelerdir?

Kadın mülteci... Yani... Aynı şekilde Suriyeli olduğum için mesela ben şimdi kendimi gerçekten yabancı hissediyorum yani toplu ulaşımda ya da herhangi bir yerde mesela şeyden korkarım, mesela birisi bana zarar verebilir. Mesela toplu ulaşımda sırf ne bileyim Arapça konuştuğum için ya da işte Suriyeli olduğumu bildikleri zaman belki bana zarar verebilirler. Bunu düşünebiliyorum mesela ben hissedebiliyorum yani belki olabilir ve ben o zaman savunmasız olacağım. Bu var yani şu an aklıma sadece bu geldi.

19.Sizce Türkiye’de erkek mülteci olmanın zorlukları nelerdir?

Erkek mülteci olmanın zorlukları nelerdir... Erkek... İş zorlukları. Yani ailesinin, onların ihtiyaçlarını karşılamak için iş bulmaları gerekiyor ev. Ve bunlar çok zor işler. Mesela ev vermiyorlar Suriyelilere, iş çok zor bulunuyor mesela bulunsa çok az para veriliyor. Mesela bir çocuk hastalandığında o, yani erkeklerin işi kadınlardan biraz daha zor bence. Çünkü onlar her şeyden sorumlu. Tabii bunlar evli olanlar, gençler de aynı şekilde. Yani bence bir sürü zorluklar var.

20.Sizce kadın mülteci olmak, erkek mülteci olmaktan daha mı zordur? Neden?

Dediğim gibi erkek mülteci olmak daha zor bence.

-Niçin?

- Ya onun sorumlulukları zaten daha çok fazla ve yani kolaylaştırıcı hiçbir şey yok önlerinde ama kadınlar en azından bayan oldukları için en azından belki saygı görebilirler.

-Bu söylediğiniz tabii evli olanlar için geçerli. Hani şey durumunu düşünürsek mesela yetim çocukları olan kadınlar yani dul kadınlar için ne dersin? Yani onların durumu mu daha zor, erkeklerin durumu mu daha zor?

-Hmm... Tabii onların da durumu çok zor... Yani onlar çocuklarını yaşatmak için uğraşırlar ama yine de ben erkeklerin daha çok zorlukla karşılaşacağını düşünüyorum. Tabii bu mesela dul kadınlar ya da şehit anne şehit eşi olanlar, ailesi olabilir, ailesi ona bakabilir. Ailesi olmazsa mesela bütün dernekler Türk dernekleri olsun, Arap dernekleri olsun herkes sadece zaten şehitler, şehit çocuğuna, şehit eşine işte dul kadınlara bunlara daha çok yönelirler. Yani herkes onlara yönelik ve bir şekilde onların hayatı biraz daha kolaylaştırılacak.

21.Sizce kadın ya da erkek mülteci olarak Türkiye'ye gelmenin önemi nedir? Yani buraya gelmenin kadınlar için şöyle bir önemi var ya da erkekler için böyle bir önemi var dediğin bir şey var mı?

Yani ... Mülteci olarak zaten gelmenin bence bir erkeği ya da kadını ya da çocuğu yok. Çünkü oradaki her birinin orada yaşadıkları şeyler çok farklı yani orada yaşayabilecekleri şeyler çok farklı ve onların hepsinden kurtulmaları gerekiyor zaten. Mesela kadınlar işte, tecavüz etme korkusu var. Yani çocuğunu kaybetme korkusu var, eşini kaybetme korkusu var. Ya bunların hepsi yani eşit derecede çok zor şeyler. Erkekleri ise mesela onu, erkekleri alıp cezaevinde tıkmak var yani orada yaşadıkları şeyler zaten inanılmaz derecede yani gerçekten insanlık dışı şeyler. Ben bunun hakkında çok iyi yani araştırdım. Başka... İş yok mesela orada erkekler için. Yani ailesini korumama duygusu bence çok çaresizce... O duygu çok kötü bir duygu ve erkekler mesela çoğu Türkiye'de olsun, Suriye'de olsun bunu yaşayabiliyorlar. Çocukları ise, işte anneleri, babaları ölebilir, onlar orada kimsesiz kalabiliyor. Yani bence herkes için Türkiye'ye gelmek ya da başka bir ülkeye gitmek çok önemli.

22.Suriye'de savaş devam ederken neden Türkiye'ye gelmeyi tercih ettin?

Yani annem Türkiye'ye gelmemizi ya da Suriye'den çıkmamızı istemiyordu. Ama babam istiyordu. O da bizim için endişeliydi, korkuyordu. İşte ayrımcılık vardı dediğim gibi ve işte yani orada hayat artık çok zordu. Evde oturacaksınız, artık hiçbir yere çıkamazsınız. Evde bile kendini güvencesiz hissediyorsun çünkü herhangi bir zamanda kim isterse gelip girebiliyor evine. Ne bileyi dediğim gibi, kadınlara tecavüz ediliyor, kızlar kaçırılıyor, öldürülüyor, erkekler işte hapis haneye tıkanıyor.

Onun için babam isterdi buraya gelmemizi ve bu sebepten, yani bu sebeplerden dolayı gelmemizi istedi.

-Annen neden istemedi?

-Annem, daha çok işte yaşarız, bir şekilde yaşarız, ne olacaksa, yani bütün insanlara ne olacaksa bize de o olur yani ne farkımız var? Ama babam bizim Türkmen olmamızı avantaj olarak gördü ve onun için direk Türkiye'ye çıkmamızı istedi.

23. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığını almak ister misiniz?

İki güne kadar istemezdim ama iki güne kadar. Yani iki gün önce düşündüm ve evet, isterim dedim. Bir olay, yeni yaşadığım bir şeyden sonra.

-Anlatabilir misin?

-Anlatayım, pasaportum bitmişti. Suriye'den yeni pasaport istedim ve aldım. Burada ikamet izni yaptırmak için pasaportumu getirdim yani. Emniyete gittim ve orada bana işte konsolosluga gidip onay almam gerektiğini söylediler. Suriye Konsolosluguna gittim ve orada yaşadığım aşağılanmayı, orada yaşadığım, işittiğim hakaretlerden sonra Suriyeli olduğumdan nefret ettim orada yani. Zaten sabah 9'dan akşam 5'e kadar ben onların kapısının önünde bekliyorum, sadece ben değil tabii ki. 20-30 kişi var ve bu her zaman oluyor yani olan şeyler. Bize hayvanlar gibi davranıyorlar. Yani biz insan değiliz, tabii biz onların düşmanınız ya ondan. Yani onlar rejimle birlikte ve biz rejime karşı olduğumuz için bu şekilde davranıyorlar bizimle.

-Nasıl? Ne yaptılar mesela?

-Yani ben mesela randevu almıştım internetten, 9.30'daydı sabah. Ben oraya saat 9'da gittim ve bekledim 9.30'a kadar. Sonra oradaki güvenliğe gösterdim. Saat 9.30'da benim randevum var, çıkayım. Yani normalde insanlar böyle yapar. Normal yerlerde böyle olur. Bana adam dedi ki orada sıra var, gir orada bekleyeceksin. Ben dedim ki ne sırası? Benim randevum var 9.30'da şu an 9.30 çıkmam lazım yani yukarıya. İşte bağırma başladı ben sana ne diyorum, anlamıyor musun? İşte hakaretler, bilmem neler. Gittim, bekledim. Benim gibi bir 15 kişi vardı sadece onay

bekleyenler. Tabii başka şeyler de var. Ama saat 3'e kadar bekledim ben güneşin altında. Ne, yani hiçbir şey yok. Mesela ne oturacak yer var ve güneş var. Yine de ikide bir bize geliyor diyor ki saat 10'da mesela. İlk önce saat 10'da gireceksiniz dedi. Tamam biz bekledik. Sonra 12 oldu, sonra 1 oldu, sonra 2 oldu taa saat 3.30'a kadar yukarıya aldılar bizi. Ben yukarıya çıktığımda yukarıda da iki saat bekledim. Yani sırf bana yapacakları tek şey pasaportumu alıp ve onun üstüne şey yapacaklar...Damga. O kadar yani. Bütün yapacakları şey 1 dk bile sürmez. Ben onun için o kadar saat bekledim. Ya neden? Ben insan değil miyim acaba? Ben bunu çok sorguladım ve yaşadığım bu olaydan sonra gerçekten Türk olmak isterim. Sırf bunun için isterim yani.

24.Türklerle vakit geçirmeyi seviyor musun?

Mmm... Türkler... Az vakit geçirmeyi seviyorum. Ya böyle her zaman süre uzadığında ya da arkadaşlarımla şey yapıyor mesela ne bileyim bir yere gittiğimizde üniversitedeki arkadaşlarımla bir restorana ya da herhangi bir yere gittiğimizde bana şey bana şey bakıyorlar, ya ben çalışıp mesela kendi masrafımı kendim yapıyordum ama yine de onlar şey bakıyorlardı bana, işte sen Suriyelisin ama yine de o kadar para harcıyorsun, yemek yiyorsun gibisinden yani. Sanki onlar benim hakkım değil yani. Mesela yeni bir şey giydiğimde ya da çeşitli çeşitli giydiğimde bana o gözle bakıyorlardı. Hıı sen zengin Suriyelisin. Aslında ben öyle yani ne zengin biriyim ne de hiçbir şey değilim. Ama sanki Suriyeliler ne yiyecek ne içecek ne giyecek sanki hiçbir şey yapamaz yani. Öyle bir düşünce var. Hâlbuki hayat devam ediyor ve biz devam etmek zorundayız ve her şeyi yapmak bizim hakkımız zaten.

25.Suriye'de savaş bittiğinde dönmeyi mi yoksa kalmayı mı istersiniz?

Suriye'de yani savaş çok uzun zaman sonra biter diye düşünüyorum. Bitince tabii ki dönmek isterim ama aynı zamanda da artık Türkiye'de yani benim bir parçam da burada olacak yani. İllaki burada tekrar ziyarete gelirim. Her zaman burada bir ayağım olacak diye düşünüyorum.

26. Türklere benzemek istemediğin şeyler nelerdir? Ya da varsa nelerdir? Hangi konularda benzemek istemezsin?

Hmm... Hangi konularda... Yani onlar gibi çok önyargılı olmak istemem. Yani her şeyle, bu şeyler çok aklıma takılan şeyler ondan söylüyorum. Yani her şeyi yargılamak istemem. Bir şey varsa iyi yanı alıp, kötü yanı bırakırım. Yani onu istemem. Başka... Yani herkes değil ama bazılarında İslam'ı birazcık yanlış anlamamışlar ama eksik anlamışlar. Öyle de olmak istemem. Sadece öyle.

-Peki, bu çok evlilik konusunda ne düşünüyorsun? Suriye'deki çok evlilik durumu, ondan sonra savaşla birlikte çok evliliğin artıp artmadığı... Bu iki konuda ne düşünüyorsun?

-Ya çok evlilik zaten helal yani İslam'da helal ama ben ona karşıyım. Çünkü ben bir bayan olarak ben düşünsem yani kendimi onların yerine koysam bunu kabul etmem. Onlarında kabul etmelerini istemem. Yani zaten Allah helal kılmış ama erkekler o şartlara bakmadan gidip 2. 3 ya da 4 evleniyorlar. Ama onların hiçbirini yani bir tanesinin bile haklarını veremiyorlar. Yani aralarında zulüm oluyor. Halbuki Allah bize şey demiş adaletli olabileceksen ve onların tam haklarını verebileceksen evlenebilirsin ama onlar da bunu yapamıyorlar zaten. Zaten yapamıyorlar ve özellikle savaşta zaten hiç yapamazlar. Ama yine de evleniyorlar. Ya şimdi savaşta biraz da durum farklı. Ya mesela dul kadınlar var, şehit eşleri var. Onlar yani onlarla daha çok evleniyorlar. 2. eş ya da 3. eş olarak. Yani erkek iyiye, gerçekten Allah korkusu varsa ben buna karşı değilim. Ama sırf ben erkeksiz kaldım, işte benim kocam öldü diye bulduğu, önünde bulduğu herhangi bir erkekle evlenmek hem onlara hem de o şehit çocuklarına da yazık olacak.

-Peki, yaygın mıydı çok evlilik Suriye'de? Ne düşünüyorsun bu konuda?

-Yok. Yani çok eskilerden... Mesela dedemin zamanlarında yaygındı ama son zamanlarda değildi. Çünkü zaten hayat standartları izin vermiyordu. Özellikle son zamanlarda insanlar artık her şeyi çok fazla, yani daha fazla istiyorlar. Mesela kadınlar işte evlilik konusunda işte her şey çok aşırılaşmıştı, yani düğüne bilmem kaç para veriyorlardı falan filan. Onlar erkeklerin, erkekler artık onu yapamazdı zaten.

-Peki, köylü ya da şehirli olarak düşündüğün zaman köylerde mi daha çok yaygındı bu yoksa şehirlerde mi? Böyle bir ayrım yapabilir miyiz ya da?

-Yani bence son yani ben yaşadım. Eskiden bence daha çok köyde yaygındı. Son zamanlarda zaten hemen hemen yok gibiydi. Yani ben hiç hatırlamıyorum öyle birini gördüğümü de ama bence yine de bence böyle bir ayrımcılık yapmak doğru olmaz.

-Peki erken yaşta evlilik konusunda ne düşünüyorsun? Suriye'deki evlenme yaşı ile ilgili? Ve yine savaşla birlikte bu erken yaşta evlilik arttı mı? Yoksa hep böyle miydi?

-Savaşla birlikte çok fazla arttı, çok fazla.

-Artmasının altındaki nedenler nelerdir?

-Çünkü okul yok. Yani eğitim yok. Yani kızların yapabileceği hiçbir şey yok. Ondan evleniyorlar yani.

-Yani ailesiyle birlikte yaşamak yerine neden erken yaşta evlenmeyi tercih ediyorlar?

-Yani savaştan dolayı insanların maddi durumları daha kötü oluyordu. Yani bir kişi aileden çıkarsa daha çok o yük hafifleyecekti. Yani bazıları öyle düşünüyor. Bazıları da kendileri istiyor yani kızları istiyor. Ben böyle yani baya biliyorum. Ama tabii ki burada bunu söylemek istiyorum. Bölgeden bölgeye değişiyor. Yani her yerde böyle erken evlilik yok savaşta. Önceden de, savaş olmadan önce o da bölgeden bölgeye, mesela Şam'da, Duma'da, Şam'ın kırsalında birçok bölgede bu bir geleneksel ve onu geleneksel hale getirmişler ve onu devam ettiriyorlar. Ama bizde Lazkiye'de hiç böyle, bizde sadece köylerde vardı erken yaşta evlilik. Yoksa şehirlerde kızlar 25-26 yaşında evleniyorlar.

-Son olarak Türkiye'deki kadınlar gibi tek evlilik yapmak ve onlar gibi statü kazanmak, onların iş hayatındaki rollerini düşündüğün zaman onlara benzemek ister misin?

-Tek evlilik konusunda evet... İş konusunda yani şey bence her zaman kadınlar bir yani biraz daha arka planda olması gerekiyor. Özellikle çocuğu varsa. Mesela evlendi, çocuğu oldu, ilk on yılını çalışmasa da olur. Yani ben kadınlar çalışmasın demiyorum ama çocuklarıyla ilgilenmeleri gerektiğini düşünüyorum. Yani burada mesela kadınlar evleniyor, çocuğu oluyor, hemen bakıcı ya da annesine bırakıyor. Bu da çocukların ve annelerinin birbiriyle bağımlılığını koparıyor. Yani çocuk her zaman anne ihtiyacı vardır. En az 6 yaşa kadar diye düşünüyorum ama onlar böyle bıraktığında yani şey oluyor daha çok aile...Aile bağları zayıflıyor diye düşünüyorum.

-Peki, çok teşekkür ederim.

-Rica ederi. Ne demek.

ÖZGEÇMİŞ

EĞİTİM BİLGİLERİ:

Doktora, 2014-2018 İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri/ Din Psikolojisi

Yüksek Lisans, 2012-2014 İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri/ Din

Lisans, 2008-2012 İstanbul Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi

DOKTORA TEZİ: Suriyeli Kadın Mültecilerde Kültürel Uyum, Ruh Sağlığı ve Din

YÜKSEK LİSANS TEZİ: Suriyeli Mültecilerde Dini Başa Çıkma ve Ruh Sağlığı

AKADEMİK ÜNVANLAR/GÖREVLER:

2013-2015 Arş. Gör., Fırat Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi

2015- Arş. Gör., İstanbul Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi

YAYIMLANAN MAKALELER

Ayten, A., & SAĞIR, Z. (2014). Dindarlık, dinî başa çıkma ve depresyon ilişkisi: Suriyeli sığınmacılar üzerine bir araştırma. *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 47(47), 5-18. ISSN 1 302-4973, DOI: 10.15371/MUIFD.2014478290

Sagir, Z., (2017). Syrian Refugees: A Psychosocial Evaluation of Forced Migration Due To War. *Rouya Turkiyyah*, 6(4), 153-171.

SUNULAR

Sagir, Z., (2016, November 30). *In earshot of bombs: Identity, acculturation, mental health, and coping in Muslim refugees on the Syria-Turkey border*. Paper presented at the Small Group Meeting on Immigration to Major Immigrant-

Receiving Countries. Society for the Psychological Study of Social Issues and the Society of Australian Social Psychology, Ottawa, Canada (<https://spssi-sasp.com/well-being-of-immigrants-and-refugees/>).

Sagir, Z., (2014, October 31- November 2). *Religious Coping and Mental Health Among Syrian Refugees*. Paper presented at the meeting of Society for the Scientific Study of Religion and Religious Research Association (SSSR & RRA), Indiana, USA.

Sagir, Z., (2013, August 27-30). *Popular religiosity as a woman phenomenon: A case study on Turkish women*. Paper presented at the meeting of International Association for the Psychology of Religion, Lausanne, Switzerland.

Sagir, Z., (2016). Panel participant on Integration: Workshop on Syrian Refugees -- Prospects and Challenges. Organized by the Government of Turkey and the Organization for Islamic Cooperation (SESRIC, OIC). Ankara, Turkey, Şubat 2016.

Sagir, Z., (2017, September). *Mültecilerin İyi Oluşları Üzerinde Etkin Olan Psikolojik Faktörler: Araştırma Bulguları*. Fırat Üniversitesi, Elazığ, Türkiye.

Sağır, Z., (2014, Mayıs). *Suriyeli Mültecilerde Dini Başa Çıkma ve Ruh Sağlığı Religious*. Türkiye Lisanüstü Çalışmaları Kongresi (TLÇK). Sakarya, Turkey.

ÖDÜLLER

Sağır, Z., (2016, Aralık). Suriyeli Mülteciler Üzerine Yapılmakta olan Doktora Çalışması Jüri Özel Ödülü, World Inclusion Awards, 2016. Sunulan tebliğ: Dezavantajlı Grupların Sosyal Uyumu: Engelli Suriyeli Mültecilerin Analizi, İstanbul, Türkiye.

Sagir, Z, Travel Award, \$1000, from the Society for the Psychological Study of Social Issues and the Society of Australasian Social Psychology, October 2016. Ottawa, Canada.

SERTİFİKA, KURS ve EĞİTİMLER

NVIVO Başlangıç Düzeyi, Anı Yayıncılık Eğitim ve Danışmanlık, 2017

NVIVO İleri Düzeyi, Anı Yayıncılık Eğitim ve Danışmanlık, 2018

Meta Analiz & CMA, Anı Yayıncılık Eğitim ve Danışmanlık, 2018

Karma Yöntem Araştırmaları, Anı Yayıncılık Eğitim ve Danışmanlık, 2018

Lisrel ile Yapısal Eşitlik Modellemesi, Anı Yayıncılık Eğitim ve Danışmanlık, 2018

Nitel Araştırma Yöntemleri, Anı Yayıncılık Eğitim ve Danışmanlık, 2018

İngilizce Dil Eğitimi, International House London, Londra, 2011